

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU UN PSIHOLOĢIJAS FAKULTĀTES
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**LEKSIKOĻĢIJAS JAUTĀJUMU APGUVE
UN ANALĪTISKĀS DOMĀŠANAS PRASMJU
PILNVEIDE 5. KLASĒ**

BAKALaura DARBS

Autore **Ieva Kūla-Zīle**

Studenta apliecības Nr.: ik21256

Darba vadītāja **asociētā profesore Dr. philol. Ilze Lokmane**

RĪGA 2024

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba “Leksikoloģijas jautājumu apguve un analītiskās domāšanas prasmju pilnveide 5. klasē” mērķis – izstrādāt metodisko materiālu, uzdevumu kopu, īstenot leksikoloģijas jautājumu apguves stundu ciklu, lai veicinātu skolēnu analītiskās domāšanas attīstību.

Bakalaura darbā ir piecas nodaļas ar vairākām apakšnodaļām, kurās aplūkota normatīvo dokumentu, mācību līdzekļu satura kontentanalīze, leksikoloģijas un frazeoloģijas teorētiskie jautājumi, skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums, īstenotā stundu cikla satura lingvodidaktiskais pamatojums, norise un rezultāti.

Bakalaura darba izmēģinājumdarbībai izstrādātais stundu cikls un pētījumā gūtie rezultāti var kalpot par pamatu līdzvērtīgu stundu ciklu izstrādē.

Atslēgvārdi: analītiskā domāšana, iekškultūras dialogs, leksikoloģija, starpkultūru dialogs, vārdu krājums.

ABSTRACT

The aim of the paper is thesis titled "Exploration of Lexicological Issues for the Development of Analytical Thinking Skills in 5th Grade" is to develop methodological materials, a set of tasks, and implement a cycle of lexicon acquisition lessons to promote students' development of analytical thinking.

The bachelor's thesis consists of five chapters with several subchapters, which discuss content analysis of normative documents and teaching aids, theoretical aspects of lexicology and phraseology, pedagogical-psychological characterization of students, linguistic-didactic justification of the implemented lesson cycle, its process, and outcomes.

The content and results obtained in the bachelor's thesis can serve as a basis for the development of an equivalent lesson cycle.

Keywords: analytical thinking, intracultural dialogue, lexicology, intercultural dialogue, vocabulary acquisition.

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	7
1. Leksikoloģijas apguves teorētiskais pamatojums.....	11
1.1. Normatīvo dokumentu, programmu paraugu un mācību līdzekļu analīze.....	12
1.1.1. Latviešu valodas mācību standarta un programmu paraugu analīze.....	13
1.1.2. Mācību līdzekļu analīze.....	16
1.2. Leksikoloģijas un frazeoloģijas teorētiskais raksturojums.....	19
2. Analītiskā domāšana.....	25
2.1. Analītiskās domāšanas teorētiskais raksturojums.....	26
2.2. Analītiskās domāšanas attīstības novērtēšanas kritēriji.....	28
3. Izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums.....	31
3.1. Skolēnu vecumposma īpatnību psiholoģiskais raksturojums.....	32
3.2. Klases mikroklimate raksturojums.....	35
4. Izstrādātā stundu cikla satura raksturojums.....	37
4.1. Stundu cikla lingvodidaktiskais pamatojums.....	38
4.2. Izmantoto mācību metožu un metodisko paņēmieni raksturojums.....	40
4.3. E-resursi un to izmantošanas iespējas mācību procesā.....	42
5. Izmēģinājumdarbības norise un rezultāti.....	46
5.1. Diagnosticējošā darba saturs un rezultāti.....	46
5.2. Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības norises izklāsts.....	49
5.3. Konstatējošā darba saturs un rezultātu analīze.....	58
nobeigums.....	62
pateicības.....	66
izmantotā literatūra un avoti.....	67
pielikumi.....	75
1. Pielikums. Stundu cikla pārskats.....	76
2. Pielikums. 1.–2. Stundas konspekts.....	77
2.1. Pielikums. (1.) Diagnosticējošais darbs.....	80
2.2. Pielikums. Diagnosticējošais darbs – vērtēšanas kritēriji.....	88
3. Pielikums. 3. Stundas konspekts.....	92
4. Pielikums. 4. Stundas konspekts.....	94
5. Pielikums. 5.–6. Stundas konspekts.....	96
6. Pielikums. 7. Stundas konspekts.....	99
7. Pielikums. 8. Stundas konspekts.....	101
8. Pielikums. 9.–10. Stundas konspekts.....	103
9. Pielikums. 11.–12. Stundas konspekts.....	106

10.	Pielikums. (2.) Skolas, tēmas noslēguma pārbaudes darbs.....	108
11.	Pielikums. 13. Stundas konspekts.....	112
12.	Pielikums. 14.–15. Stundas konspekts.....	114
	(3.) Darba lapa.....	116
13.	Pielikums. 16.–17. Stundas konspekts.....	117
14.	Pielikums. 18. Stundas konspekts.....	119
15.	Pielikums. 19.–20. Stundas konspekts.....	121
	15.1 pielikums. (4.) Konstatējošais darbs	123
	15.2 pielikums. Konstatējošais darbs – vērtēšanas kritēriji	131
16.	Pielikums. Diagnosticējošā darba rezultāti.....	135
	16.1 . Pielikums. Diagnosticējošā darba rezultātu pārskats	135
	16.2 . Pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes.....	137
17.	Pielikums. Skolēnu rakstīts vārda nozīmes skaidrojums	153
18.	Pielikums. Sinonīmijas un antonīmijas apguves uzdevumu rezultāti.....	154
	18.1 pielikums. Sinonīmijas un antonīmijas stundas darba rezultātu pārskats	154
	18.2 pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes.....	155
19.	Pielikums. Homonīmijas jautājumu apguves uzdevumu rezultāti.....	159
	19.1 pielikums. Homonīmijas stundas darba rezultātu pārskats	159
	19.2 pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes.....	160
20.	Pielikums. Frazēoloģijas jautājumu apguves uzdevumu rezultāti	162
	20.1 pielikums. Frazēoloģijas stunda darba rezultātu pārskats	162
	20.2 pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes.....	163
	20.3 pielikums. Skolēnu rakstītās atziņas par stundas darbu	165
21.	Pielikums. Skolas (tēmas) pārbaudes darba uzdevumu rezultāti	166
22.	Pielikums. Vārda leksiskās informācijas izklāsts. Darba rezultāti	168
	22.1 pielikums. Pētījuma rezultātu pārskats.....	168
	22.2 pielikums. Skolēnu iesniegtie darbi	170
	22.3 pielikums. Klasesbiedru pētījuma vērtējumu pārskats.....	174
	22.4 pielikums. Skolēnu iesniegtais vērtējums	176
	22.5 pielikums. Skolēnu rakstītās atziņas par stundas darbu	179
23.	Pielikums. Informācijas salīdzināšana. Darba rezultāti	180
	23.1 pielikums. Publicistikas tekstu analīzes stundas darba pārskats	180
	23.2 pielikums. Skolēnu iesniegtie darbi	182
24.	Pielikums. Lingvistiskā etīde. Darba rezultāti	184
	24.1 pielikums. Starpkultūru dialoga stundas darba rezultātu pārskats	184
	24.2 pielikums. Skolēnu iesniegtie darbi	186

25.	Pielikums. Skolēnu radošās rakstīšanas darbi.....	188
26.	Pielikums. Konstatējošā darba rezultāti.....	197
26.1	pielikums. Konstatējošā darba rezultātu pārskats	197
26.2	pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes.....	199
27.	Pielikums. Diagnosticējošā un konstatējošā darba rezultātu dinamika	209
28.	Pielikums. Skolēnu aptaujas anketas rezultāti	210
29.	Pielikums. Skolēnu mācību sasniegumu 1.–4. Klašu posmā latviešu valodas stundās raksturojums.....	216
30.	Pielikums. Analītiskā domāšana	221
30.1	pielikums. Analītiskās domāšanas nozīme problēmjautājumu risināšanā	221
30.2	pielikums. Analītiskās un kritiskās domāšanas saistība	221
30.3	pielikums. Analītiskās un kritiskās domāšanas salīdzinājums	222
31.	Pielikums. Valodas apguves tīmekļvietņu izmantošanas statistika	224
	Dokumentārā lapa.....	226

IEVADS

Cilvēku lasīšanas paradumus maina iespēja sazināties un informēt par notikumiem dažu minūšu laikā, proti, informācijas ir tik daudz, ka neapzināti rodas vēlēšanās izlasīt visu, kas pieejams masu medijos un sociālajos tīklos, tāpēc zūd interese un spēja ilgstoši lasīt garus tekstus. Lasītāju paradumu maiņa pieprasa, lai teksti būtu īsi un kodolīgi. Ņemot vērā masu mediju dažādību un daudzveidību, izglītības kvalitāti un mācību procesu pārraugošās iestādes – Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), Valsts Izglītības un eksaminācijas centrs (VISC) u. c. – pēdējos gados ir sākušas pievērst papildu vērību tam, lai skolēni gūtu iemaņas atpazīt ticamu un patiesu informāciju no maldinošas. Tiek runāts par nepieciešamību attīstīt starpdisciplināru zināšanu un prasmju kopu – medijpratību, kas, kā norāda Alnis Stakle (2023), plašāk zināma no 20. gs. 60.–80. gadiem. Mērķis attīstīt medijpratību saistāms ne vien ar nepieciešamību prast tīmeklī atrast lietderīgu informāciju mācību uzdevumu veikšanai, bet arī ar vajadzību veicināt apgūt prasmi to analizēt.

Lai spētu nošķirt patiesu informāciju no maldiem, ir nepieciešams analītiski domāt, vērtēt un analizēt faktus. Bērns agri sāk analizēt to, kas notiek visapkārt. Vēro un pēta cēloņa un sekas likumsakarības. Tomēr šķiet, ka, nonākot skolas vidē, arī pirmsskolā, prasme analizēt notikumus un informāciju ir zudusi. Skolēni arvien vairāk pierod dzirdēt pareizās atbildes, proti, pie kodolīgas informācijas, kuru nav nepieciešams analizēt, vērtēt, salīdzināt. Vienlaikus bieži uzdevuma nosacījumi tiek izlasīti pavirši, dažkārt izlasa un attiecīgi arī izpilda tikai pirmo daļu. Šāda attieksme un ieradums traucē saprast uzdevuma nosacījumus, spēt iedziļināties un analizēt un plānot, kādi soļi jāveic, lai to izpildītu.

Iespējams, tas saistāms ar vecāku ieradumu nodrošināt bērnu ar visu, kas mūsdienās pieejams. Visbiežāk tiek piedāvātas viedierīces: viedtālruni, planšētdatori, spēļu konsoles u. c., tā pieradinot bērnu garlaicību klievēt ekrānā (Rubene, 2024, 31). Garlaicība lielākoties ir īslaicīga, tomēr ir svarīgi iemācīties tikt ar to galā.

Sabiedrībā jaušams uzskats – latviešu valodas stundās tiek apgūta tikai gramatika, proti, teorija, papildinot to ar formālu uzdevumu izpildi (Blinkena, 2014 [1986], 565; Blinkena, 2014 [1988], 553). Jānorāda, ka latviešu valodas mācību stundās liela vērība tiek pievērsta ne vien gramatikas apguvei, bet arī skolēnu valodas kultūras, vārdu nozīmes skaidrošanas prasmes, tekstpratības attīstīšanai un pilnveidošanai. Stella Koterlla (*Stell Cotterll* 2005, 1) pauž uzskatu, ka ievērojamai daļai cilvēku grūtības sagādā prasme izteikt viedokli loģiskā domu plūsmā. Iepriekš minēto prasmju trūkums norāda, ka cilvēkiem zūd iemaņas analizēt informāciju un

nošķirt svarīgākos faktus no mazsvarīgiem, savstarpēji sasaistīt notikumu kopu, izteikt analītisku vērtējumu mutvārdos vai rakstveidā.

Daļa sabiedrības uzskata, ka mūsdienās jauniešiem daudz svarīgāk ir zināt un prast lietot angļu valodu, pamatojot viedokli ar apgalvojumu, ka tā ir starptautiska valoda un, protot to, ir nodrošinātas iespējas studēt ārvalstu augstskolās, kā arī iegūt darbu ar augstu atalgojumu Latvijā un citviet. Protams, angļu valoda tiek visbiežāk izmantota kā starpniekvaloda. Tomēr – vai tas ir pamatots iemesls tam, lai latviešu valodas mācību stundas Latvijas skolās zaudētu vērtību?

Ļoti bieži angļu valodas dominante saziņā ietekmē prasmi uztvert tekstu, informāciju mutvārdos vai rakstveidā latviešu valodā. Skolēnu tekstos, kas rakstīti latviešu valodā sākumskolas posmā, atrodami vārdi, vārdformas, vārdu savienojumi un sintaktiskās konstrukcijas, kas raksturīgas angļu valodai (Ernstsone, 2013, 313–315; Blinkena, 2017 [1975], 194). Skolēniem nav izveidojusies prasme analizēt dzimtās valodas un svešvalodas gramatikas atšķirības un nošķirt tās, lai spētu pilnvērtīgi lasīt un rakstīt tekstu valodā, kuru konkrētajā situācijā ir nepieciešams lietot.

Lai spētu lietpratīgi un patstāvīgi radīt pilnvērtīgu tekstu, ir nepieciešams iepazīt dzimtās valodas bagātību (Gavriļina & Vulāne, 2011b). Par lietpratīgu valodas lietotāju nekļūst, tikai mācoties gramatikas likumus un pildot uzdevumus. Nepieciešams pētīt un analizēt vārdu nozīmi leksikoloģijas jautājumu – vārdu semantikas, viennozīmības un daudznozīmības, sinonīmijas, antonīmijas un homonīmijas – kontekstā, kā arī to darināšanas paņēmienus un līdzekļus. Ļoti bieži mūsdienu izpratnē jeb sinhronajā skatījumā daži vārdi tiek atzīti par pirmatnīgiem, tomēr atliek ielūkoties Konstantīna Karuļa (2001 [1992]) izstrādātajā *Etimoloģijās vārdnīcā*, lai saprastu, ka valodas attīstība ir nemitīga un nav līdz galam izpētīta (Lokmane, 2006, 93; Bušs, 2013, 133; Blinkena, 2014 [1986], 565; Bušs, 2016, 94).

Mūsdienās ievērojami vairāk bērnu nezina daudzu vārdu nozīmi, nesaprot, nesaskata vārddarināšanas ķēdes posmus, kurus lielākoties var loģiski izskaidrot, ja ir prasme analizēt un pētīt cēloņu un seku saistību. Prasme noteikt izmantotās vārddarināšanas metodes un līdzekļus palīdz saskatīt, kā no viena vārda darināts cits, kā motivētārvārds ietekmē darinātā vārda jeb derivāta nozīmi. Leksikoloģijas stundu laikā skolēniem ir iespēja izzināt valodas bagātību, īpašu vērību pievēršot vārda viennozīmībai un daudznozīmībai, sinonīmijai, antonīmijai un homonīmijai, kas bieži gan tieši, gan netieši veicina analītiskās domāšanas attīstību.

Lai lietderīgi apgūtu leksikoloģijas jautājumus, mācību stundu cikla laikā nepieciešams runāt par konkrētu fona tematu. Skolotājiem ir dota brīva izvēle, kādu fona tematu izmantot. Plānojot stundu ciklu viena temata ietvaros, skolotājam jāņem vērā skolēnu zināšanas un intereses (Laiveniece, 2003, 240; Fernāte et al. 2008, 29). Tomēr lietderīgi ir ne vien runāt par

to, kas skolēnus interesē, bet arī mērķtiecīgi radīt interesei par tautas materiālo un nemateriālo kultūras mantojumu un vēstures notikumiem.

Vārdu pasaule ietver sevī katra etnosa nemateriālo vērtību kopu. Leksikoloģijas un frazeoloģijas stundu cikls ir lieliska iespēja gan radīt skolēnos vēlmi iepazīst savas tautas, valsts vēsturi, gan uzzināt, kā šīs vēsturiskās vērtības, tradīcijas tiek atspoguļotas vārdos (Vulāne, 2011b, 83; Blinkena, 2013, 241; Blinkena, 2014 [2000], 542; Druvieta & Požarnova, 2021, 95–96). Protams, vēsturisko notikumu iespaidā dažu tautu tradīcijas ir mijiedarbojušās. Piemēram, mūsdienās ir izplatīta tradīcija doties ciemos pie tiem, kuri ir uzsākuši dzīvot citā mājvietā – *sālsmaize*. Tomēr katrai tautai ir citāds tradīcijas rituālu kopums.

Latviešu valoda ir īpaša, tāpat kā dažādu tradīciju kopa, kas veidojusies un nostiprināta vairāku gadu simtu laikā. Visbiežāk latviešu svētki tiek saistīti ar kādu no latvju dievībām, saulgriežiem vai personvārdiem. Tradīcija – *iešana sālsmaizē* – aizgūta no kaimiņvalsts, laika gaitā tai izveidojies latvisks rituālu kopums. Tomēr, lai saprastu tradīcijas nozīmi, ir svarīgi, lai skolēni uztvertu valodas vienības, lasītu, iedziļinātos, pētītu un analizētu, kāda ir nosaukto reāliju vērtība senāk un tagad, kā to atspoguļo tematiski saistīto vārdu nozīme, kāda informācija par to ir atrodama dažādu veidu tekstos – zinātniskajos, populārzinātniskajos, publicistikas un daiļliteratūras (Blinkena, 2014 [1988], 554). Vienlaikus ir būtiski attīstīt prasmi analizēt iegūtās informācijas kopu, lai veicinātu prasmi izteikt faktos pamatotu viedokli.

Pētāmā problēma: arvien biežāk novērojams, ka skolēniem trūkst iemaņu analītiski vērtēt teksta saturu, izmantot to uzdevumu izpildē vai savām vajadzībām.

Pētījuma jautājums: kādas ir iespējas attīstīt skolēnu analītisko domāšanu leksikoloģijas un frazeoloģijas stundās vienā tematā?

Darba mērķis – pētīt, kādas ir iespējas leksikoloģijas stundās viena temata – *sālsmaizes tradīcijas* – ietvaros attīstīt 5. klases skolēnu analītiskās domāšanas prasmes.

Pētījuma uzdevumi:

- analizēt MK izdoto pamatizglītības standartu un mācību literatūru,
- studēt psiholoģijas teorētiskajā literatūrā aprakstītās vecumposma īpatnības, kas attiecināmas uz izmēģinājumdarbībā iesaistītās 5. klases skolēniem,
- pētīt zinātnisko literatūru par leksikoloģijas sistēmu, tās apguves un pilnveides iespējām,
- pētīt zinātnisko literatūru par analītisko domāšanu, tās pilnveides iespējām,
- analizēt izmēģinājumdarbībā iesaistītās klases mācību sasniegumu dinamiku,
- izstrādāt izmēģinājumdarbības tematisko plānu,
- veikt pedagoģisko izmēģinājumdarbību, izmantojot izstrādāto tematisko plānu un metodisko kopu,

- analizēt un apkopot izmēģinājumdarbības rezultātus.

Pētniecības metodes:

- kontentanalīze,
- empīriskās pētījuma metodes:
 - pedagoģiskais novērojums,
 - izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu anketēšana,
 - pedagoģiskās darbības modelēšana,
- salīdzinošā metode,
- aprakstošā metode.

Diplomdarba teorētiskā bāze veidota, izmantojot lingvodidaktiskos ieteikumus un norādes, kas papildinātas ar lingvistu, pedagogu un psihologu atziņām un ieteikumiem.

Plānojot un izstrādājot izmēģinājumdarbības saturu, tika ņemtas vērā Zentas Anspokas, Diānas Laivenieces, Sanitas Martinas un Arvila Šalmes profesionālās darbības un zinātniskās izpētes un novērojumu rezultātā gūtās lingvodidaktiskās atziņas par valodas apguves sistemātiskumu un sistēmiskumu.

Būtiskas atziņas leksikoloģijā un frazeoloģijā gūtas, lasot un pētot Ainas Blinkenas, Ojāra Buša, Alīses Lauas u. c. filologu zinātniskos tekstus, kā arī Margaritas Gavriļinas un Annas Vulānes no lingvokulturoloģijas skatpunkta izstrādāto metodisko materiālu – *Valoda veldzējas tautas dvēselē...* –, kas paredzēts skolēnu sociokultūras kompetences attīstīšanai un pilnveidošanai.

Analītiskās domāšanas raksturojumam, tās attīstības fiksēšanas kritēriju apkopojumam un izstrādei izmantotas psihologu – Linna Sama (*Lynn Sams*), Subimāna Āmera (*Ayman Amer*), Stellas Koterllas (*Stell Cotterll*) u. c. – pētījumu rezultātu gūtās atziņas.

Izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu vecumposma raksturojumam pedagoģiski psiholoģiskajā kontekstā izmantotas atziņas no Sandras Sebres, Anikas Miltuzes, Ervīna Čukura u. c. pētījumu rezultātā gūtās atziņas.

Izmēģinājumdarbība notika Rīgas X pamatskolas 5. klasē, kurā mācījās 19 skolēnu.

Pētījuma norises laiks – 2023. gada 24. aprīlis – 2023. gada 29. maijs.

Darba struktūru veido anotācija latviešu un angļu valodā, ievads, piecas nodaļas ar apakšnodaļām, nobeigums, izmantotās literatūras un avotu saraksts (105 bibliogrāfijas vienību latviešu un angļu valodā), kā arī 31 pielikums.

Darba apjoms – 74 lpp.

1. LEKSIKOĻĪJAS APĢUVES TEORĒTISKAIS PAMATOJUMS

Leksikoloģija ir “valodniecības apakšnozare, kura pēta vārdu: tā leksisko nozīmi, cilmi, vietu leksikas sistēmā un lietojumu noteiktos funkcionālajos stilos, sociālās un profesionālās grupās, vēsturiskos periodos un ģeogrāfiskos apvidos. Līdz ar to leksikoloģijai ir daudz saskarnozaru: gan etimoloģija un stilistika, gan semasioloģija, dialektoloģija, sociolingvistika, terminoloģija.” (VPSV, 2007, 209)

Netiešā veidā skolēni leksikoloģiju apgūst jau pirmsskolas izglītības iestādē, kad mācās izteikt domas, stāstīt par to, kas redzams attēlā vai kas piedzīvots, piemēram, brīvdienās, kā arī mācoties lasīt un rakstīt. Vārdu pasauli bērni turpina iepazīt sākumskolā, kad latviešu valodas stundās lasa dažādus tekstus, lielākoties stāstus, pasakas un dzejoļus, kā arī uzdevuma nosacījumus un skolēnu uztveres prasmēm konkrētajā vecumposmā pielāgotu teoriju. Prasme uztvert lasīto, kas neaprobežojas ar vārda nozīmes uztveri, nepieciešama ne vien latviešu valodas stundās, bet arī matemātikas, dabaszinību, mūzikas u. c. stundās (Vigotskis, 2002 [1934], 192).

Oto Ņesterovs (1983) norāda uz latviešu valodas skolotāju un metodiķu – Gotharda Frīdriha Stendera, bīskapa Kārļa Kristiāna Ulmaņa, Ata Kronvalda u. c. – atziņām, proti, lai pilnvērtīgi mācītu skolēnus, skolotājam ir jāsaprot valodas sistēma un sistēmiskums, jāpārvalda valodas kultūra, jāraugās, lai mācīšanās process sekmētu skolēnu prasmi domāt, jāveicina lasītinterese. Lai pilnvērtīgi uztveru mācību stundu saturu, ir būtiski, lai skolēniem būtu pēc iespējas plašāks gan aktīvais, gan pasīvais vārdu krājums. Vārdu krājumu ir iespējams pilnveidot, daudz lasot jau sākumskolas posmā. Būtiski ir lasīt gan mācību literatūru, gan daiļliteratūru, neaizmirstot par zinātniskajiem vai populārzinātniskajiem tekstiem (Kūla-Zīle, 2021). Diemžēl pastāv uzskats, ka sākumskolas skolēniem nav nepieciešams gūt pieredzi un prasmi lasīt un uztvert zinātnisko tekstu saturu. Bakalaura darba autore, strādājot skolā un apmeklējot dažādus kvalifikācijas pilnveides kursus, sastapusies ar skolotājiem, kuri apšaubā nepieciešamību un lietderīgumu jau sākumskolas posmā, mācot par kādu noteiktu valodniecības apakšnozari, piedāvāt skolēniem nepārveidotas, vecumposmam nepielāgotas terminu definīcijas.

Pamatskolā un vidusskolā skolēnu leksikoloģijas zināšanas tiek pilnveidotas un nostiprinātas. Tiek pilnveidota sapratne par vārdu nozīmes dažādību, sinonīmiju, antonīmiju un homonīmiju. Jau izsenis skolā vienlaikus ar leksikoloģijas jautājumiem tiek apgūta arī

frazeoloģija. Stundu cikla mācību saturs katrā klašu posmā tiek plānots, pamatojoties uz normatīvo dokumentu, programmu paraugu, mācību līdzekļu prasībām un saturu, kā arī ņemot vērā leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumu teorijas un pētījumu rezultātu norādes, kas aplūkotas nākamajās apakšnodaļās.

1.1. Normatīvo dokumentu, programmu paraugu un mācību līdzekļu analīze

Lai nodrošinātu sistemātisku un sistēmisku leksikoloģijas apguvi, nepieciešams ievērot, ka valoda apgūstama, sākot no vienkāršākajiem jautājumiem un beidzot ar sarežģītāko, sākot no plašākajām tēmām un beidzot ar konkrētām. Regulāri tiek papildināti un pilnveidoti MK noteikumi – *Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem* –, kuros tiek noteikts, kādā secībā apgūstama mācību viela, kāds ir sasniedzamais rezultāts konkrētās jomas apgūvē. Savukārt mācību grāmatas tiek izstrādātas, pamatojoties uz MK noteikumiem. Izmēģinājumdarbībā iesaistītās klases skolēni sākumizglītības posmu apguva atbilstoši tobrīd aktuālajiem MK noteikumiem Nr. 468 (pieņemti: 12. 08. 2014., stājas spēkā: 23. 08. 2014., zaudēja spēku: 01. 09. 2020.). Sākot no 4. klases, skolēni mācību programmu apgūst atbilstoši MK noteikumu Nr. 747 (pieņemti: 27. 11. 2018., stājas spēkā: 01. 09. 2020.) prasībām.

Vienlaikus ar jaunu MK noteikumu ieviešanu tika izstrādāta un mainīta mācību paraugprogramma, kas zināma ar nosaukumu *Skola2030* (2019), un mācību līdzekļi, lielu uzsvāru liekot uz tiešsaistes vietnēm. Ir izstrādātas vairākas tīmekļvietnes (skat. apakšnodaļu Nr. 4.3.), kas paredzētas latviešu valodas gan kā dzimtās, gan kā svešvalodas un valsts valodas apguvei. Jānorāda, ka mācību grāmatas sākumskolas posmam galvenokārt tiek izstrādātas no jauna, lai tās atbilstu aktuālajiem MK noteikumiem, bet pamatskolas posmā lielākoties tiek pielāgotas iepriekš izmantotās un pāreja uz jaunākiem mācību līdzekļiem nenoris tik strauji. Dažkārt pamatskolas posmā skolotāji izmanto dažādu izdevniecību autoru kolektīvu izstrādātos mācību līdzekļus un tiešsaistes vietnes, proti, viena priekšmeta apgūvē netiek izmantota viena konkrēta mācību grāmata, kā tas bija ierasts pirms aktuālo MK noteikumu pieņemšanas.

Lai pilnvērtīgi īstenotu skolā izstrādāto tematisko plānu un aktuālo mācību programmu konkrētā mācību priekšmetā, tika veikta normatīvo dokumentu (skat. apakšnodaļu Nr. 1.1.1.) un mācību līdzekļu (skat. apakšnodaļu Nr. 1.1.2.) izpēte.

1.1.1. Latviešu valodas mācību standarta un programmu paraugu analīze

Kā jau minēts, izmēģinājumdarbībā iesaistītā klase sākumskolas posmā jeb 1.–3. klasē mācījās atbilstoši MK noteikumu Nr. 468 – *Noteikumu par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem* – prasībām, bet pamatskolas posmā, sākot no 4. klases, – MK Nr. 747. Iepriekšējo un aktuālo MK noteikumu atšķirība, kuru uzreiz var pamanīt, ir vizuālais izkārtojums, proti, MK noteikumos Nr. 468 sasniedzamie rezultāti ir uzskaitīti saraksta veidā, savukārt MK Nr. 747 tie izvietoti tabulā, dalot tos pa posmiem – 1.–3., 4.–6. un 7.–9. klasei. Mācot vidējā posma klases jeb 4.–6. klases, ir iespējams uzzināt, kas mācīts iepriekšējā, kas tiks mācīts nākamajā posmā. Diemžēl, izstrādājot MK noteikumus Nr. 747, nav ievērots tas, lai skolēniem, kuriem jāuzsāk mācības atbilstoši jaunajiem MK, neveidojas zināšanu plaisas, jo MK noteikumos Nr. 468 bija cits mācību vielas tematiskais sadalījums. Kā norādīts bakalaura darba autores 2021. gadā rakstītajā diplomdarbā (Kūla-Zīle, 2021, 42–43), MK noteikumos Nr. 747 iekļauti sasniedzamie rezultāti 1.–3., 4.–6. un 7.–9. klasēm, kādi nav bijuši MK noteikumos Nr. 468. Ja skolotājs MK noteikumu maiņas laikā nebija pievērsis uzmanību jaunieviešamo normatīvu saturam un salīdzinājis tos ar tobrīd aktuālajiem, kurus plānots atcelt, mācību darba procesā varēja rasties situācija, ka 4.–6. un 7.–9. klašu posmā nav iespējams pilnvērtīgi īstenot kādu no MK noteikumos Nr. 747 sasniedzamajiem rezultātiem, jo nav gūtas nepieciešamās priekšzināšanas. Piemēram, MK noteikumos Nr. 747 ir noteikts, ka 1.–3. klašu skolēniem jāprot saskatīt jaunu vārdu darināšanas iespējas, savukārt 4.–6. klašu posmā ir paredzēts papildināt iepriekš gūtās zināšanas ar prasmi noteikt vārddarināšanas paņēmienus un līdzekļus. Ja skolotājs, kas 1.–3. mācījis atbilstoši tobrīd aktuālajiem MK noteikumiem Nr. 468, nav pamanījis šo no jauna ieviesto prasību, skolēniem, pārejot uz mācībām atbilstošajiem MK noteikumiem Nr. 747., 4.–6. klašu posmā var nākties atgūt netieši iekavēto mācību vielu.

MK noteikumu Nr. 747 (2018) 3.1. punktā *Valodas struktūra* astoņos apakšpunktos noteikts, kādas valodas zināšanas un prasmes jāgūst skolēnam, lai kļūtu par prasmīgu valodas lietotāju. Atbilstoši 3.1.1. punktam – “Skaidro daudznazīmīgu vārdu un frazeoloģismu nozīmi kontekstā. Izmanto sinonīmus un daudznazīmīgus vārdus, kā arī frazeoloģismus, veidojot tekstus. Iesaistās sarunā un pamato netradicionālu vārdu izvēli” (MK Nr. 747, 2018) – skolēniem 4.–6. klasē nepieciešams gūt prasmi izmantot teksta saturu, kontekstu, lai skaidrotu vārdu un frazeoloģismu nozīmi un lietojumu kontekstā, kā arī prast patstāvīgi veidot tekstu, kurā izmantots bagāts vārdu krājums, tostarp prasmīgi lietoti sinonīmi un antonīmi. Iepriekšējā

(1.–3. klašu) posmā ir paredzēts, ka skolēni gūs prasmi skaidrot tekstā lietotu vārdu nozīmi, savukārt pēdējā (7.–9.) – ne vien pratīs kontekstuāli noteikt reti lietotu vārdu (vecvārdu, arhaismu) un frazeoloģismu nozīmi, bet arī spēs tos atbilstoši izmantot, radot tekstu. Jānorāda, ka prasmi skaidrot vārdu nozīmi uzsāk attīstīt jau pirmsskolā un tupina nostiprināt sākumskolā, kad latviešu valodas stundās tiek lasīti dažādi teksti, kuros mēdz būt lietoti retāk izmantoti vārdi. Aplūkotais standarta punkts ir uzskatāms par netiešu norādi uz nepieciešamību apgūt leksikoloģiju.

Punkts 3.1.2. – “Saklausa un skaidro ģimenē un tuvākajā apkārtnē lietotos, no literārās valodas atšķirīgos vārdus, piemēram, sarunvalodas vārdus, aizguvumus, izlokšņu vārdus vai vārdus, kas rada emocionālu ekspresiju. Pamato to lietojumu saziņā” (MK Nr. 747, 2018) – ir sasaistāms ar iepriekš aplūkoto 3.1.1. punktu. Vienlaikus ir norādīta nianse – prasme noteikt dažādu leksisko valodas slāņu piemērus, prast tos atbilstoši izmantot sava teksta radīšanai. Būtiska ir prasme noteikt dotā teksta piederību konkrētam dialektam vai pat izlokšnei. Prasme atpazīt dialektu vai precīzu izlokšni tiek veicināta sākumskolas posmā un tiek pilnveidota pamatskolas beigu posmā. Savukārt vidusskolas posmā tiek nostiprināta prasme atpazīt dialektus un izlokšnes.

Leksikoloģijas mācību stundās apgūtais ir sasaistāms ar vārddarināšanas mācību stundās aplūkoto, gūtajām zināšanām un prasmēm. Nepieciešamība gūt priekšstatu un pamatzināšanas par vārddarināšanu ir noteikta MK noteikumu 3.1.6. punktā (MK Nr. 747, 2018). Latviešu valodas stundās būtiski ir aplūkot vārddarināšanas sistēmu, lai skolēniem radītu priekšstatu un vēlākajās klasēs nostiprinātu sapratni par valodas sistēmas savstarpējo saistību (Vulāne, 2011b, 89; Blinkena, 2017 [1992], 354), proti, no viena vārda iespējams darināt citu, dažkārt piederīgu citai vārdšķirai. Vārda darināšanas ceļi ir dažādi ne vien vārddarināšanas paņēmieni ziņā, bet arī pieejas ziņā. Tiek nošķirtas divu veidu pieejas – diahroniskā, kuras pamatjautājums un uzdevums ir izzināt vārda vēsturisko attīstību, kas nereti noved pie atziņas, ka diahroniskais motivētājavārds vai motivētājcelms vairs sen netiek lietots, un sinhroniskā – kas pēta valodas attīstību mūsdienu izpratnē (Vulāne, 2015 [2013], 190). Mūsdienās aktīvas saziņas rezultātā gan apzināti, gan neapzināti tiek darināti jauni vārdi, kas nosauc kādu no jauna atklātu, izgudrotu reāliju. Straujā tehnoloģiju attīstība liek arī valodai saglabāt elastību, bet valodniekiem spēju darināt latviskas cilmes nosaukumus citviet radītiem izgudrojumiem vai atklājumiem.

Aplūkojot MK 747 (2018) 1. pielikumu *Skolēnam plānotie sasniežamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 3., 6. un 9. klasi, sadaļā 1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana* 1.3. punktā redzams, ka skolēniem, beidzot 6. klasi, nepieciešams apgūt prasmi formulēt jautājumus konkrētas problēmsituācijas kontekstā, salīdzināt un interpretēt sniegto vai iegūto

informāciju, kā arī noskaidrot, vai informācija ir patiesa, kas uzskatāma par prasmi analītiski vērtēt, proti, – jāapgūst analītiskās domāšanas iemaņas. Kritiskās domāšanas prasmes attīstīšana tiek uzskatītu par būtisku elementu katra mācību priekšmeta stundā. Diemžēl netiek runāts un norādīts uz analītiskās domāšanas attīstību (skat. nodaļu Nr. 2.).

VISC jeb projekta *Skola2030* ietvaros izstrādātajā paraugprogrammā 5. klases latviešu valodas apguves programmā leksikoloģijai nav plānots atsevišķs stundu cikls. Leksikoloģijas jautājumi ir integrēti citos paraugprogrammas autoru izstrādātajos valodas apguves tematos, stundu ciklos. Jānorāda, ka iepriekš izmantotajā VISC paraugprogrammā bija ieplānots atsevišķs stundu cikls leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumu apguvei divdesmit mācību stundās (Skalberga, 2005, 35–36).

Atzinīgi vērtējama izdevniecības Zvaigzne ABC autoru kolektīva iepriekš izstrādātā, MK noteikumiem Nr. 468 atbilstošā latviešu valodas apguves programma (2014), kurā kā svarīgākā bija izcelta valodas sistēmas apguve, nevis tematiskais saturs jeb fona temats. Fona temats, kas aplūkots stundu laikā, pakļauts gramatikas sistēmas apguvei, nevis otrādi, kā tas paredzēts šobrīd – tematiskais saturs jeb fona temats ir svarīgāks par valodas sistēmu, proti, latviešu valodas gramatika vairs netiek aplūkota sistemātiski un sistēmiski, katras valodniecības apakšnozares jautājumus neapgūst vienkopus, bet gan sašķelti. Piemēram, leksikoloģijas jautājumi – vārda nozīme, sinonīmija, antonīmija, homonīmija u. c. – tiek aplūkoti visa (viena) mācību gada vai trīs klašu posma (1.–3., 4.–6. un 9.–12.) laikā, atdalīti cits no cita. Šādi tiek kavēta skolēna spēja saskatīt leksikoloģijas nozares kopsakarības, nerodas sapratne par apakšnozares jautājumiem.

Mācību process ir nemitīga zināšanu un prasmju pilnveide un nostiprināšana, proti, ir būtiski zināt, ko skolēns apguvis iepriekš. Aplūkojot *Skola2030* (2019, 116–146) paraugprogrammā 4. klasei plānotās valodas apguves tēmas, nav atrodams stundu cikls, kas tiktu paredzēts leksikoloģijas jautājumu apguvei. Diemžēl jaunajā Zvaigzne ABC izstrādātajā mācību grāmatu autoru programmā 4. klasei, kas atbilst MK noteikumu Nr. 747 (2018) noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem, nav atrodams tematiskais plāns stundu ciklam, kura laikā skolēniem būtu iespēja apgūt tieši leksikoloģijas jautājumus – vārdu nozīmi, skaidrojuma ieguves avotu dažādību, sinonīmiju, antonīmiju, homonīmiju u. c. Leksikoloģijas jautājumus autori ir paredzējuši integrēti iekļaut visā 4. klases latviešu valodas apgūstamajā mācību saturā, visvairāk par tiem plānots runāt divu fona tematu apguves laikā – *Valodas ceļasoma* un *Valodas bagātību krātuve* (Vīduša, 2022). Zvaigzne ABC izstrādātajā paraugprogrammā 5. klasei ir paredzēts stundu cikls *Daudzkrāsainais vārds* (Vīduša, 2021, 38–44), kura laikā skolēniem tiek nostiprinātas un pilnveidotas zināšanas par leksikoloģijas jautājumiem.

Valodas apguves sistēmu un sistēmiskumu nedrīkst sadrumstalot, lai to pielāgotu tematiskajai mācību satura apguves pieejai. Diemžēl *Skola2030* paraugprogrammā (2019, 150) par svarīgāko tiek atzīta fona temata apguves pieeja, valodniecības apakšnozares ir sadrumstalotas, netiek ievērota valodas mācības sistēma un sistēmiskums. Piemēram, 5. klasē pirmā stundu cikla – 5.1. *Valodu brīnumainā pasaule. Kādas ir valodas funkcijas un to nozīme saziņā?* – laikā paredzēts, ka skolēni vienlaikus apgūs valodas funkcijas, valodas izcelšanos, daudzveidību un izplatību, kā arī īpašības vārda salīdzināmās pakāpes, sintaktiskās konstrukcijas ar palīgvārdiem *kā, nekā, par* un aplūkos vārdnīcas, to šķirklus un vārda nozīmju skaidrojumu tajā. Tas nozīmē, ka divdesmit mācību stundu laikā, runājot par valodas brīnumaino pasauli, tiks aplūkots dažādu valodniecības nozaru jautājumi un norādītās gramatiskās sistēmas kopuma elementi. Jāpiebilst, ka frazeoloģijas jautājumus *Skola2030* paraugprogrammas ietvaros 5. klasē nav paredzēts apgūt.

Normatīvo dokumentu un *Skola2030* izstrādātās paraugprogrammas analīzes rezultātā iespējams secināt, ka paraugprogrammā netiek ievērota pārskatāma apgūstamo mācību satura tematu pēctecība, proti, mācību saturs ir ieguvis otršķirīgu nozīmi.

1.1.2. Mācību līdzekļu analīze

Izmēģinājumdarbībā iesaistītie skolēni, mācoties 4. klasē 2021./2022. m. g., izmantoja skolā pieejamās mācību grāmatas – Zvaigzne ABC izdotās latviešu valodas mācību grāmatas “Zīle” – , kas atbilda iepriekšējiem MK noteikumiem Nr. 468 jo, neskatoties uz to, ka MK noteikumi Nr. 747, kas tika pieņemti jau 2018. gadā, stājās spēkā 2020. gada 1. septembrī un tika īstenoti, sākot no 2020./2021. m. g. 1. 4. un 7. klasēs, atbilstoši mācību līdzekļi vēl nebija pieejami teju nevienā mācību priekšmetā.

Sākumskolas posmā un, kā jau minēts, 4. klasē izmēģinājumdarbībā iesaistītie skolēni izmantoja izdevniecības Zvaigzne ABC izdoto mācību grāmatu sēriju 1.– 4. klasei “Zīle”:

1. Andersone, G., Ērgle, D., Filatova, M., Golubova, V. & Ikale, I. (2005).
 - *Zīle. Mazā zīle. Latviešu valoda 1. klasei.*
 - *Zīle. Latviešu valoda 1. klasei.*
2. Filatova, M., Ptičkina, Ā., Ērgle, D., Andersone, G., Golubova, V. & Ikale, I. (2000).
 - *Zīle. Latviešu valoda 2. klasei, 1.*
 - *Zīle. Latviešu valoda 2. klasei, 2.*
3. Filatova, M., Ptičkina, Ā., Ērgle, D., Andersone, G., Golubova, V. & Ikale, I. (2001).

- *Zīle. Latviešu valoda 3. klasei, 1. Grāmata lasīšanai un domāšanai.*
 - *Zīle. Latviešu valoda 3. klasei, 2. Grāmata lasīšanai un domāšanai.*
4. Ērgle, D., Golubova, V. & Ikale, I. (2005).

- *Zīle. Latviešu valoda 4. klasei. Grāmata lasīšanai un domāšanai.*

Andresone, G., Filatova, M. & Ptičkina, Ā. (2005).

- *Zīle. Latviešu valoda 4. klasei. Valodas gudrību grāmata.*

Jāpiebilst, ka kopš 2021./2022. m. g. mācību grāmatu sērija “Zīle” skolā, kurā tika īstenota izmēģinājumdarbība, pakāpeniski tika aizstāta ar jaunu sēriju “Raibu raibā pasaule”, kas izstrādāta atbilstoši MK Nr. 747 prasībām. 2022./2023. m. g. skolām jau bija pieejams pilns mācību grāmatu sērijas komplekts sākumskolas 1.–3. klasēm. Saturiski un tematiski “Raibu raibā pasaule” līdzinās mācību grāmatas sērijai “Zīle”. Zvaigzne ABC autori, izstrādājot mācību programmu un mācību līdzekļu kompleksus, ņem vērā, lai valodas apguvē tiktu ievērota pēctecība un sistēmiskums.

Sākumskolas posmā – 1.–3. klasē – lielākoties tiek lasīti dažādi daiļliteratūras teksti – stāsti, literārās pasakas, dzejoļi, arī folkloras teksti – pasakas un tautasdziesmas. Bieži mācību līdzekļos iekļautie teksti ir adaptēti atbilstoši klases vecumposma īpatnībām – pārveidoti vieglajā valodā, izmantoti tekstu fragmenti. Uz latviešu valodas mācību grāmatu atvērumu sānu joslām tiek skaidrota tekstā lietoto, bet saziņā reti izmantoto vārdu nozīme. Jāatzīst, ka mūsdienās bērni daudz biežāk nezina dažādu vārdu nozīmi (Vulāne & Stikute, 2014, 42–43; Anspoka & Tūbele, 2015, 158; Kūla-Zīle, 2021).

Sākumskolas posmā vislielākā vērība tiek pievērsta skolēnu lasītprasmes un lasītintereses veicināšanai, tieši un netieši paplašinot vārdu krājumu. Tiešā veidā leksikoloģijas jautājumi netiek mācīti. Vienlaikus tiek veicināta sapratne par frazeoloģismu nozīmi valodas bagātināšanā. Tiek skaidrota frazeoloģismu nozīme un to lietošanas īpatnības, parasti uz mācību grāmatas sānu joslas. Bieži skolēniem ir jāizpilda uzdevums, ievietojot frazeoloģismus teikumā.

Sākot no 4. klases, leksikoloģija un frazeoloģija tiek aplūkotas kā atsevišķas valodniecības nozares. Zvaigzne ABC izstrādātajā mācību grāmatā “Zīle” (Andersone, Filatova & Ptičkina, 2005) autores leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumus ir paredzējušas apgūt neierastā secībā – vārda nozīme, viennozīmīgi un daudznozīmīgi vārdi, homonīmi, frazeoloģismi, sinonīmi, antonīmi. Jānorāda, ka nav saprotams, kāpēc piedāvāta šāda tematu apguves secība, jo frazeoloģija ir atsevišķa valodniecības nozare, kas skolas saturā lielākoties tiek aplūkota sasaistē ar leksikoloģiju. Skolēniem nepieciešams rast priekšstatu par leksikoloģiju un tās jautājumiem, pirms aplūko frazeoloģiju. Nevar veidoties sapratne par frazeoloģismiem, ja nav zināšanu par vārdu nozīmi. Tāpēc ieteicams mainīt leksikoloģijas un frazeoloģijas tematu apguves secību, sākot ar leksikoloģijas jautājumiem un pabeidzot ar

frazeoloģijas jautājumiem, proti, sākt ar vārdu nozīmi, homonīmiju, ietverot visas četras skaniski vai ortogrāfiski līdzīgo vārdu grupas – homonīmus, homogrāfus, homofonus un homoformas –, lai veidotu strukturētu sapratni par homonīmijas sistēmu, sinonīmiju un antonīmiju, bet tikai pēc tam aplūkot frazeoloģijas jautājumus.

Skolā, kurā tika īstenota izmēģinājumdarbība, 2022./2023. m. g. mācību darbā latviešu valodas stundās tika izmantotas tobrīd pieejamās mācību grāmatas – “Valodas labirinti”. Latviešu valoda 5. klasei” (Sālījuma & Valtere, 2014 [2007]). Sākot no 2021./2022. m. g., iegādei ir pieejama Zvaigzne ABC mācību grāmata “Latviešu valoda 5. klasei” (Sālījuma & Valtere, 2021), kuru iepirkuma procedūras noteikumu dēļ skola nepaguva sagādāt.

“Valodas labirintos” ir ievērota leksikoloģijas jautājumu apguves sistēmiska secība – vārda nozīme (viennozīmīgi un daudznozīmīgi vārdi), sinonīmija, antonīmija, homonīmija, leksiskie slāņi un frazeoloģija (Sālījuma & Valtere, 2014 [2007]). Visplašākais teorijas un mācību uzdevumu kopas ir veltītas vārda nozīmes – viennozīmīgu un daudznozīmīgu vārdu, tiešās un pārnestās nozīmes –, kā arī sinonīmijas un antonīmijas apguvei – zināšanu nostiprināšanai un pilnveidošanai. Tematiskajā plānā ir neliels ieskats homonīmijā, tomēr mācību grāmatā nav ietverta informācija vai uzdevumu kopa, kas paredzēta homonīmijas jeb skaniski un ortogrāfiski līdzīgo vārdu grupu – homonīmu, homogrāfu, homofonu un homoformu – aplūkošanai un apguvei. Jānorāda, ka šāda pieeja var kavēt skolēna valodas zināšanu un prasmju attīstību un uztveri, proti, skolēns visus iepriekš nosauktos skaniski un ortogrāfiski līdzīgos vārdus uzskatīs par homonīmiem.

Mācību grāmatā liela vērība pievērsta valodas slāņiem, kas, sākot no 5. klases, var būt aktuāla, jo skolēniem nepieciešams veidot un nostiprināt sapratni, ka katrai situācijai ir cits komunikatīvais nolūks, tāpēc ir jāizvēlas piemēroti valodas līdzekļi. Ieteicams izvēlētos valodas paraugus nepārveidot vieglajā valodā. Ir nepieciešams veicināt un attīstīt skolēnu prasmi gan analizēt dažādas situācijas, gan radīt un piedāvāt savus piemērus, kā arī stāstīt par pieredzi un novērojumiem (Markova, Skudra & Tinkusa, 2008, 12).

Pēc valodas leksisko slāņu aplūkošanas ir paredzēts nostiprināt zināšanas par frazeoloģismu nozīmi un to izmantošanas lietderību dažādās situācijās. Mācību saturs rosina skolēnus saprast, kā radušies dažādi frazeoloģismi, kāda ir bijusi to sākotnējā nozīme, proti, nereti frazeoloģismi uztverti tiešā, nevis pārnestā nozīmē. Tiek pilnveidota prasme atrast frazeoloģismus dažādos tekstos, kā arī izmantot tos tekstveides uzdevuma izpildē.

Dažādu izdevniecību izdoto mācību grāmatu saturs, tematiskais plāns liek secināt, ka to autoriem vai autoru kolektīviem ir visnotaļ atšķirīga sapratne par to, kādā secībā ir jāapgūst valodniecības jautājumi, kas bieži pieejamās mācību grāmatās ir pretrunā ar valodas sistēmas kopsakarībām.

1.2. Leksikoloģijas un frazeoloģijas teorētiskais raksturojums

Alīse Laua (1981 [1969], 3) raksta, ka “leksikoloģija ir valodniecībā nozare, kas pētī valodas vārdu krājumu jeb leksiku”. A. Lauas termina skaidrojums īsi un kodolīgi norāda, ka būtiskākā leksikoloģijas izpētes joma ir vārdi, to dažādība, savstarpējā semantiskā saistība, vārdu krājuma pilnveides iespēju kopsakarības. Vienlaikus A. Laua norāda, ka termins *leksikoloģija* tiek lietots gan šaurā, gan plašā nozīmē. Skolas mācību saturā leksikoloģija tiek aplūkota no šaurākā skatpunkta – sinonīmija, antonīmija, vārdu tematiskās grupas, homonīmija. Plašākā nozīmē leksikoloģijā tiek aplūkota vārda nozīme un nozīmju maiņa, kā arī stilistikas jautājumi.

Leksikoloģija tāpat kā citas valodniecības nozares nav atraujama no valodas sistēmas kā atsevišķs un pastāvīgs elements. Visciešāk leksikoloģijas nozare ir saistīta ar fonētiku un gramatiku (Laua, 1981 [1969], 4–9). Līdzīgi kā vārddarināšanai arī leksikoloģijai ir divas izpētes ievirzes – sinhroniskā, kas aplūko katru leksisko vienību konkrētajā izpētes laikposmā, un diahroniskā, kas pētī vārda attīstību dažādos laika posmos. Dažkārt sinhroniskās un diahroniskās pieejas robežojas vai papildina cita citu (Laua, 1981 [1969], 4).

Skolas kontekstā tiek aplūkota arī leksikoloģijas robežzinātnes leksikogrāfija un frazeoloģija, lai nostiprinātu skolēnu sapratni par vārdu tiešo un pārnesto nozīmi. Vienlaikus jau kopš pirmsskolas posma skolotāji lielu uzmanību veltī tiešai un netiešai bērnu vārdu krājuma paplašināšanai, lai attīstītu spēju aprakstīt objektus un notikumus, izteikt emocijas un viedokli. Vārdu krājuma paplašināšanu skolotāji mērķtiecīgi turpina sākumskolas posmā, veicinot un nostiprinot skolēnu lasītinteresi. Protams, lai veicinātu skolēnu lasītinteresi, būtiski ir pilnveidot un nostiprināt lasītprasmi, tomēr lasītprasme neaprobežojas tikai ar prasmi lasīt tehniski pareizi, nepieciešams, lai skolēni lasītu ar izpratni. Skolēniem ir jāsaprot lasītā teksta jēga un vārdu lietojums – tiešā vai pārnestā nozīmē – kontekstā (Kūla-Zīle, 2021). “Vārds ir valodas pamatvienība, tas ir pamatelements valodas sistēmā.” (Laua, 1981 [1969], 13) Par katras valodas bagātumu spriež pēc tās vārdu krājuma apjoma. Līdzīgi ir ar katra indivīda valodas bagātību.

Būtisku daļu latviešu valodas mācību saturā, kas veltīts leksikoloģijas jautājumu apguvei, veido darbs ar vārda nozīmes skaidrošanu. Mūsdienās, kad skolas vecuma bērni lasa arvien mazāk, visi nezina šķietami elementāru vārdu nozīmi. Kā norādīts 1.1.2. apakšnodaļā, sākumskolas posma latviešu valodas mācību grāmatās uz atvērumu sānu joslām tiek rakstīts to vārdu nozīmes skaidrojums, kuru, autoruprāt, skolēni nezinās, tomēr mācību procesā, lasot

tekstu, skolēni bieži lūdz izskaidrot ievērojami vairāku vārdu nozīmes. Dažkārt skaidrojumu nepieciešams papildināt ar vizuāla piemēru – attēlu, tabulu utt.

Jau sākot no 4. klases, atbilstoši MK noteikumiem un izstrādātajām mācību programmām skolēni apgūst vārdu daudznozīmību. Tā tiek pilnveidota skolēnu sapratne par latviešu valodas bagātību un krāšņumu. Bieži, runājot par iepriekš nezināta vārda nozīmi, tiek rosināts domāt par vārda denotatīvo jeb jēdzienisko un konotatīvo jeb emocionālo komponentu (Laua, 1981 [1969], 25). Aplūkojot vārda lietojumu kontekstā, viegli iespējams noteikt, vai tam ir kāda īpaša emocionāla vai stilistiska nozīme (Kūla-Zīle, 2021). Dažkārt, lai veicinātu skolēnu interesi mācīties saprast, uztvert vārda nozīmi vai emocionālo saturu, ieteicams rosināt vienu vai vairākas reizes izlasīt teikumu, kurā tas lietots.

Runājot par polisēmiju jeb vārdu daudznozīmīgumu, ir nepieciešams norādīt arī uz homonīmijas īpatnībām, jo dažkārt ir grūti nošķirt, vai vārda nozīmes ir uzskatāmas par polisēmiskām, vai tie ir homonīmi (Laua, 1981 [1969], 30).

Homonīmija – “Vienas valodas divu vai vairāku dažādas nozīmes vārdu izrunas un rakstības vienādība.” (VPSV, 2007, 146)

Homonīms – “Viens no diviem vai vairākiem vienādi izrunājamiem un rakstāmiem vienas valodas vārdiem ar atšķirīgu, savstarpēji nesaistītu nozīmi [..].” (VPSV, 2007, 146)

Interesanti, ka lielākoties visi homonīmi, skaniski un ortogrāfiski līdzīgie vārdi parasti pieder pie vienas vārdšķiras. Tiek izšķirti pilnīgi un daļēji homonīmi. Pilnīgiem homonīmiem sakrīt paradigma, proti, tiem ir pilnīgi vienādas vārdformas visos locījumos. Savukārt daļējiem homonīmiem atsevišķi locījumi atšķiras (Laua, 1981 [1969], 59). Kaut MK noteikumos Nr. 747 (2018) un mācību paraugprogrammās 4.–6. klašu posmā nav norāžu par vārdiem, kas ir skaniski un ortogrāfiski līdzīgi, mācību procesā ir nepieciešams kaut pieminēt, ka tādi pastāv.

Homogrāfs – “Viens no diviem vai vairākiem atšķirīgas nozīmes vienas valodas vārdiem, kurus raksta vienādi, bet izrunā dažādi.” (VPSV, 2007, 146)

Tiek izšķirti divu veidu homogrāfi. Pirmā iedalījuma homogrāfi ir tie, kuru rakstībā tiek izmantots viens burta simbols, kas apzīmē dažādas skaņas:

- ē –
 - *mērs* [ē] / [e:] (garais šaurais patskanis; nelabiāli priekšējās rindas patskanis ar vidēju mēles pacēlumu),
 - *mērs* [ē] / [æ:] (garais platais patskanis; nelabiāli priekšējās rindas patskanis ar zemu mēles pacēlumu),

- o –
 - *robots* [o] / [ɔ] (īsaiss patskanis, labiāli pakaļējās rindas patskanis ar vidēju mēles pacēlumu),
 - *jods* [ō] / [ɔ:] (garais patskanis, labiāli pakaļējās rindas patskanis ar vidēju mēles pacēlumu),
 - *jods, robots* [uo] / [uo] (divskanis) (Laua, 1981 [1969], 62; Laua, 1997).

Otrās grupas homogrāfi ir tie, kuri tiek izrunāti ar atšķirīgu intonāciju – *aust* audumu un *aust* saule, zaļa *zāle* un svinību *zāle* (Laua, 1981 [1969], 62).

Homofons – “Viens no diviem vai vairākiem vienādi izrunājamiem vienas valodas vārdiem ar atšķirīgu nozīmi. Homofoni var būt dažādi rakstāmi.” (VPSV, 2007, 145)

A. Laua (1981 [1969], 62) valodā biežāk lietotos homofonu pārus:

- [*luoks*]
 - *logs* [*luōks*] – “aile telpas apgaismošanai un vēdināšanai [..]” (LLVV IV, 1980, 737),
 - *loks* [*lúoks*] – “(1.) mat. Līknes daļa [..]” (LLVV IV, 1980, 740).
- [*rats*]
 - *radš* [*rac*] – *radi* – “(1.) personas, ko savstarpēji saista radniecība [..]” (LLVV VI.II, 1987, 492),
 - *rats* [*rac*] – “(1.) apaļa (iekārtas, ierīces, ietaises v. tml.) detaļa, kas griežas ap asi [..]” (LLVV VI.II, 1987, 545)
- [*salts*]
 - *salds* [*salc*] – “(1.) tāds, kam ir, piemēram, cukuram, medum raksturīgā garša [..]” (LLVV VII.I, 1989, 166),
 - *salts* [*salc*] – “tāds, kam ir zema temperatūra; auksts” (LLVV VII.I, 1989, 180).

Netiešā veidā skolēni pirmos iepazīst homofonus, jo latviešu valodā ir gana daudz vārdu, kuru izruna ir līdzīga, bet rakstība atšķiras. Visbiežāk skolēni kļūdas ar vārdiem ‘*augsts* [aũksc] kalns’ un ‘*auksts* [aũksc] ūdens’. Dzirdes diktātos, visbiežāk neuzmanības dēļ, proti, neieklausoties diktētā teksta saturā, skolēni vārda *augsts* ‘tas, kas nav zems’ vietā uzraksta *auksts* ‘tas, kam ir zema temperatūra’. Būtiski norādīt, ka vārdiem *augsts* un *auksts* ir dažādas intonācijas, tāpēc abi vārdi nav tieši uzskatāmi par homofoniem.

Homoforma – “Viena no divām vai vairākām dažādas nozīmes vārdformām, ko izrunā un raksta vienādi.” (VPSV, 2007, 146)

Homoformas ir viena no interesantākajām valodas vienībām. Kā minēts definīcijā, homoformas ir nejauši sakritušas semantiski atšķirīgu vārdu formas. Dažkārt homoformas

veido dažādām vārdšķirām piederoši vārdi (Laua, 1981 [1969], 61). *Es ceļu uz grīdas nokritušu ceļu sargu pirms turpinu ceļu mājup.* Nav zināms, cik vārdu formas ir sakritīgas, tāpēc homoformu skaits valodā nav precīzi nosakāms.

Sākumskolas posmā īpaša vērība latviešu valodas stundās tiek veltīta sinonīmijai un antonīmijai. Semantiski līdzvērtīgu vārdu kopa, kas sastāv vismaz no diviem vārdiem, tiek saukta par sinonīmu rindu. Visvairāk valodnieki pievērsušies leksiskajai sinonīmikai jeb sinonīmu kopas izpētei. Pastāv vairākas sinonīmikas – leksiskā, frazeoloģiskā, vārddarināšanas, morfoloģiskā un sintaktiskā (Laua, 1981 [1969], 192–207).

A. Laua norāda, ka nav stingru kritēriju sinonīmijas noteikšanai. Ir pieņemts, ka par sinonīmiem var uzskatīt vienas vārdšķiras vārdus, “tomēr vienā sinonīmu rindā var ietilpt īpašības vārdi jeb adjektīvi un adjektīvējušies divdabji, piemēram, *spožs – mirdzošs, patīkams – simpātisks* u. c.”. (Laua, 1981 [1969], 189) Tiek nošķirti trīs viedokļi par sinonīmu rindās ietilpināmo vārdu pazīmēm un atbilstību, t. i., vienas vārdšķiras vārdi, kas ir:

- fonētiski atšķirīgi, ar identisku vai tuvu nozīmi,
- ar tuvu nozīmi,
- identisku nozīmi.

Jāpiebilst, ka, ja par sinonīmiem tiek uzskatīti tikai vārdi ar identisku nozīmi, sinonīmu vārdnīcas būtu visnotaļ nabadzīgas un nevarētu pildīt tām paredzēto funkciju – palīdzēt atrast kāda vārda sinonīmus (Laua, 1981 [1969], 190–192). Skolas praksē tiek izmantota pirmā izpratne.

Terminiem lielākoties nav sinonīmu, tomēr arvien vairāk un biežāk tiek darināti latviskas cilmes termini, lai aizstātu aizguvumu. Nereti sinonīmu nav vārdiem, kuri nosauc konkrētus objektus, parādības, savukārt daudz sinonīmu ir darbības vārdiem, lietvārdiem, precīzāk, abstraktu nojēgumu nosaukumiem, un īpašības vārdiem. Jānorāda, ka tiek izšķirta īpaša sinonīmu grupa – absolūtie sinonīmi, proti, tie ir sinonīmi, kuriem sakrīt visi nozīmes elementi (Laua, 1981 [1969], 199).

Skolēniem būtiski ir prast izteikties, izmantojot pēc iespējas precīzākus vārdus, kas raksturo kādu konkrētu objektu vai notikumu. Vienlaikus skolēniem ir jāprot izmantot antonīmus – vārdus ar pretēju nozīmi. Visbiežāk un vienkāršāk šķiet pretējas nozīmes, pretēja nojēguma, pretstata nosaukšanai izmantot priedēkli *ne-*. A. Laua (1981 [1969], 207–211) norāda, ka antonīmija nav plaši pētīta. Visbiežāk antonīmu pāri ir sastopami īpašības vārdiem jeb adjektīviem, lietvārdiem jeb substantīviem, apstākļa vārdiem jeb adverbiem un visbeidzot darbības vārdiem jeb verbiem. Tāpat kā sinonīmu, arī antonīmu pāri pieder pie vienas vārdšķiras.

Visciešāk ar leksikoloģiju ir saistīta *leksikogrāfija*. Leksikogrāfijas zinātnes uzdevums ir apkopot vārdu krājumus, priekšmetu, parādību un jēdzienu nosaukumus, tos sistematizējot dažādās vārdnīcās (Laua, 1981 [1969], 212/213). Mūsdienās papildu vārdnīcām drukātā un elektroniskā (piemēram, *Tēzaurus.lv*) formātā tiek apkopoti un izveidoti dažādi valodas korpusi. Jāpiebilst, ka, strauji attīstoties tehniskajām iespējām apkopot un izstrādāt plašus valodas korpusus e-vidē, ir izveidojusies atsevišķa datorlingvistikas apakšnozare – korpuslingvistika (Baldunčiks & Sviķe, 2023).

Leksikogrāfijas zinātnes pētījumi un vārdnīcu izstrāde veicināja frazeoloģijas izveidošanos. Zinātnieki, pētot un apkopojot vārdu krājumu, secināja, ka ir vārdu savienojumi ar īpašu nozīmi, proti, frazeoloģismi. Par frazeoloģijas kā atsevišķu zinātnes apakšnozares pamatlicēju tiek uzskatīts franču izcelsmes šveiciešu valodnieks Šarls Bali (*Charles Bally*), kurš savu redzējumu paudis 1909. gadā izdotajā grāmatā “Franču valodas stilistika” (*Traité de stylistique française*). Izpētes procesā zinātnieks ir atklājis, ka valodā ir divējādi vārdu savienojumi – tādi, kuriem ir gadījuma raksturs, proti, izteikti nejaušības dēļ un tiem nav lemts nostiprināties aktīvajā saziņā, tāpēc vārdi saglabā savu tiešo nozīmi, un tādi, kuri bieži tiek atkārtoti un tā nostiprināti kā nesadalāma valodas vienība (Laua, 1992, 6; Migla, 2023).

Latviešu valodas frazeoloģismu pētījumi tika sākti 20. gs. 50. gados. Valodnieks Arturs Ozols sāka izstrādāt latviešu frazeoloģijas teorētisko raksturojumu, par pamatu ņemot krievu filologa Viktora Vinogradova teorētisko materiālu un krievu frazeoloģiskās sistēmas sadalījuma kritērijus (Laua, 1992, 17–18; Migla, 2023). A. Ozols (1959, 204–205) patur V. Vinogradova radīto apzīmējumu *frazeoloģiskie saaugumi*, kuru papildina ar jēdzienu *idiomas*, kas ir semantiski neatdalāmi vārdu savienojumi, kuri jāaplūko, nesadalot atsevišķās leksiskās vienībās, jo tā tiek zaudēta izteikuma jēga, proti, katras vienības tiešajai nozīmei nav saistības ar frazeoloģismā lietoto pārnesto nozīmi, piemēram, *kad cūkas lidos* ‘nekad’, savukārt *frazeoloģiskie saliedējumi* tiek aizstāti ar *frazeoloģiskajiem vienojumiem*, kas ir vārdu savienojumi, kuros viens vārds tiek lietots tā tiešajā nozīmē, piemēram, *bērna prieks* ‘neviltots prieks’, bet *frazeoloģiskie savienojumi* – *frazeoloģiskajiem kopojumiem*. Tomēr A. Ozola ieteikums izdalīt atsevišķi *frazeoloģiskos vienojumus* netika nostiprināts valodniecības praksē. Būtiski norādīt, ka sakāmvārdi un parunas netiek iekļautas frazeoloģismu kopā, tie tiek iekļauti folkloras sistēmā (Laua, 1992, 17–18; Migla, 2023). Latviešu frazeoloģijā ir aptuveni 20 000 dažādu vienību un to variantu, kaut ikdienas saziņā tiek izmantoti ievērojami mazāk (Veisbergs, 2013, 158). Aptuveni 40% latviešu valodā lietoto frazeoloģismu ir aizgūti, lielākoties no valodām, ar kurām ir bijusi vistiešākā saskarsme vēsturisku notikumu dēļ, – vēsturiski vācu un krievu, mūsdienās izteikti angļu valodas (Ernstsonē, 2013, 314–315; Veisbergs, 2013, 167).

Kaut šķiet, ka frazeoloģijas vienības atpazīst un izmanto arvien retāk, jānorāda, ka tieši masu mediji pēdējā laikā tos sāk lietot biežāk. Lai pievērstu pēc iespējas lielāku uzmanību un interesi, publicistikas rakstu virsrakstiem bieži tiek izmantoti frazeoloģismi. Viens frazeoloģisms var tikt lietots dažādās situācijās, tomēr katru reizi tās nebūs identiskas (Oļehnoviča, 2016, 43). Frazeoloģismiem ir būtisks konteksts. Prasmi noteikt frazeoloģisma nozīmi skolēni sāk apgūt 1. klasē. Vēlāk, kad tiek veidota skolēnu medijpratība, nepieciešams pilnveidot un nostiprināt zināšanas par frazeoloģismu lietošanas iespējām.

Ilze Oļehnoviča (2016, 45–47) norāda, ka mūsdienu publicistikā ir vērojama maniere frazeoloģisma elementus aizstāt ar citiem vārdiem, kas kontekstuāli var tikt uzskatīti par sinonīmiem vai antonīmiem. Piemēram, frazeoloģismā *aiziet par tālu* vārds *aiziet* tiek aizstāts ar *aizbraukt*, bet frazeoloģismā *savilkt jostas* vārda *savilkt* vietā lietots *atlaist*, tā piešķirot bieži lietotajam frazeoloģismam antonīmisku nozīmi. Nav iespējams droši apgalvot, ka publicistu mērķauditorija zina un uztver frazeoloģismus, to nozīmi, tāpēc gar gadīties, ka iecere ieinteresēt lasītājus neizdodas.

Frazeoloģismu un leksikoloģijas jautājumu apguve pilnveido skolēnu valodas prasmi. Apakšnodaļā aprakstītā teorija norāda, ka latviešu valodas apguve ir sistemātiska un sistēmiska. Lai saprastu vienas valodniecības nozares un apakšnozares pētījumu loku, ir jābūt kaut nelielai sapratnei par citām. Lai rastos sapratne par sinonīmiju un antonīmiju, skolēniem nepieciešamas iemaņas skaidrot vārdu nozīmi. Vārda nozīme ir cieši saistīta ar tā piederību konkrētai vārdšķirai. Savukārt papildu informāciju par konkrēto vārdu sniedz sapratne par radniecīgu vārdu darināšanu, motivētāju nozīmi derivāta nozīmes veidošanā. Savukārt, aplūkojot homonīmiju un skaniski un ortogrāfiski līdzīgo vārdu grupas, skolēniem tiek radīta sapratne, ka latviešu valoda ir pietiekami bagāta valoda, lai spētu pilnvērtīgi aprakstīt reālijas un notikumus, izteikt domas, radīt stāstus, tāpēc nav nepieciešamības tieši pārceļt citu valodu, biežāk angļu valodas, vārdus.

Jānorāda, lai pilnvērtīgi saprastu leksikas sistēmu, nepieciešams analizēt pieejamo informāciju par vārdiem, noskaidrot, vai vārds ir viennozīmīgs vai daudznozīmīgs. Analizējot leksikas vienības, vārddarināšanas ligzdas, ir iespējams noteikt vienas saknes vārdu savstarpējo saistību. Ja tiek analizēta viena vārda daudznozīmība vai homonīmi, bieži ir iespējams pamanīt atšķirīgo nozīmju saistību. Valodas sistēmas apguve un pētīšana ir nemitīga faktu un valodnieku atklājumu analīze.

2. ANALĪTISKĀ DOMĀŠANA

Vairums pētnieku analītisko domāšanu raksturo kā prasmi analizēt parādību cēloņus, saskaņā kopsakarības starp notikumu un objektu elementiem. Skolas kontekstā tā ir būtiska prasme – analizēt mācītā detaļas, lai spētu saprast teorijas un uzdevumu kopsakarības, veidojot sistēmiskumu, un patstāvīgi izmantot gūtās zināšanas un prasmes (Vigotskis, 2002 [1934], 20).

Linns Sams (*Lynn Sams*, 2003, 57) norāda – ir būtiski ievērot, ka valodas sistēmas apguve neaprobežojas tikai ar teorijas apguvi un ir nepieciešams pievērst uzmanību arī praktisko iemaņu veidošanai. L. Sams pauž uzskatu, 20. gadsimta mācību saturs sastāvēja lielākoties no teorētiskas gramatikas sistēmas apguves – likumiem un to izmantošanas nosacījumiem un vārdšķiru un to gramatisko kategoriju nosaukšanas. Netika veicināta skolēnu prasme, pildot praktiskus uzdevumus, analizēt teorijas atbilstību praksei. Gramatikas saturs ir cieši saistīts ar tekstveides prasmju apguvi. Rakstot tekstu, autoram ir jāanalizē saturs un valodas stilistika kā vienots veselums. Būtisks ir ne vien saturs, bet arī izpildījums. Nav pieļaujama bezatbildīga attieksme pret valodu.

Psihologi ir pierādījuši, ka kognitīvās spējas un mācīšanās ilgums katram cilvēkam ir atšķirīgs. Kognitīvo spēju saistība ar domāšanu tiek plaši pētīta, bet ir grūti iegūt nepārprotamus rezultātus, kas pierādītu to sistēmisku saistību (*Snow & Lohman*, 1984, 347). Atšķirīgs mācīšanās temps un spēja uztvert informāciju ir pamanāma jau pirmsskolas vecuma bērniem, protams, skolotāji strādā tā, lai visi vienlīdz labi saprastu stāstīto un rādīto. No jauna šo prasmju un spēju atšķirību skolotāji pamana sākumskolas pirmajās klasēs, kad vienā klasē mācās skolēni, kuri iepriekš apmeklējuši dažādas pirmsskolas izglītības iestādes. Skolēniem ir dažādas pamatzināšanas un atšķirīga prasme patstāvīgi mācīties, pildīt uzdevumus un spēja uztvert mācību vielu.

Mūsdienās daudz tiek runāts par kritisko domāšanu – prasmi izvērtēt gūtās informācijas lietderību. Kaut visbiežāk, apjaušot kontekstu, ir saprotams, ka tiek domāta analītiskā domāšana, nevis kritiskā. Roberts Fišers (2005a [1990], 50) iebilst pret vairāku autoru radīto divu domāšanas pretstatījumam, “taču tajās atspoguļojas šķirtne starp radošo jeb pētniecisko domāšanu un kritisko jeb loģiski analītisko domāšanu.”

Aleksejs Vorobjovs (1996, 102) raksta, ka cilvēkiem ir dažādi attīstīta domāšana, kas lielā mērā ir atkarīgs no apstākļiem, kādos noris mācības un audzināšana, kā arī no ķermeņa uzbūves īpatnībām, tai skaitā arī nervu sistēmas. A. Vorobjova teiktais sakrīt ar iepriekš minēto novērojumu mācību iestādēs – jau no pirmsskolas vecuma bērniem ir atšķirīga spēja uztvert teikto, veltīt uzmanību procesam, kas savukārt būtiski ietekmē mācību rezultātus.

Jāsecina, ka psiholoģijas nozares teorētiskajā literatūrā nav atrodamas vienotas pieejas analītiskās domāšanas definēšanā. Lielākoties analītiskā domāšana tiek definēta kā daļa no kritiskās domāšanas (skat. pielikumu Nr. 30) un pretēji, proti, kritiskā domāšana ir kā elements no analītiskās domāšanas. Vienlaikus, pētot zinātniskos materiālus angļu valodā, iespējams secināt, ka teksta virsrakstā tiek pieteikts izklāsts par kritisko domāšanu, bet saturs atbilst analītiskās domāšanas nostādņēm.

2.1. Analītiskās domāšanas teorētiskais raksturojums

Analizēt – ‘Pakļaut analīzei; izdarīt analīzi.’ (LLVV I, 1972, 170)

Analītisks – ‘Saistīts ar analīzi; tāds, kas pamatojas uz analīzi; Tāds, kam gramatiskās attieksmes izsaka nevis ar vārda formu, bet ar cita vārda pievienojumu, vārdu kārtu u. tml.’ (LLVV I, 1972, 170)

Analīze – ‘īstenības izziņas paņēmiens – (parādības, objekta) sadalīšana sastāvdaļās loģiskās abstrakcijas ceļā.’ (LLVV I, 1972, 170)

A. Vorobjovs (1996, 102) norāda, ka cilvēkiem ar izteiktu analītisko domāšanu ir labi attīstīta prasme izmantot doto informāciju. Vienlaikus tiek precizēts (Vorobjovs, 1996, 318; Vorobjovs, 2000, 106), ka cilvēkiem ar izteiktu analītisko domāšanu ir mazāk raksturīgi ļauties spontānai rīcībai un nepārdomātai lēmumu pieņemšanai. Prasme analītiski vērtēt pieejamo informāciju ir būtiska, veicot intelektuālu darbu, piemēram, tādu, kas saistīts ar valodniecības, IT vai ekonomikas nozari. Tas nozīmē, ka analītiskā domāšana ir būtiska prasme un ieradums nozarēs, kurās tiek izmantoti dažādi dati un nepieciešama augsta precizitāte darba izpildē. Arī mācību stundās skolēniem ir nepieciešama prasme analizēt skolotāja sniegto teorētisko informāciju, kā arī piedāvātos piemērus un paraugus, apkopot visu, lai patstāvīgi veiktu mācību vingrinājumu. Jānorāda, ka skolotāju darba metodes ir visai dažādas, tāpēc pastāv varbūtība, ka visos mācību priekšmetos netiek attīstīta un pilnveidota skolēnu analītiskā domāšana. Skolēniem arvien biežāk ir ieradums radošajās stundās – vizuālajā mākslā, dizainā un tehnoloģijās – uz ekrāna rādīto piemēru uztvert kā vēlamo galarezultātu. Skolēni to neuztver kā iedvesmas avotu. Viņi cenšas radīt kopiju, kaut tāds nav bijis uzdevums.

Leonards Žukovs (1997, 59–60) un Voldemārs Zelmenis (2000, 141) pauž uzskatu, ka skolēniem nepieciešamas ne vien teorētiskās zināšanas, bet arī prasme:

- noteikt vai atpazīt objektu, analizējot doto pazīmju kopu,
- salīdzināt un sintezēt, analizēt gūtos rezultātus,

- spēt orientēties laikā un telpā, izmantojot analītisko domāšanu,
- analizēt uzdevuma nosacījumus, pielāgojot atbilstošas darbības tā izpildei.

Suleimāns Āmers (*Ayman Amer*, 2005, 1) raksta, ka analītiskā domāšana ir spēcīgs domāšanas veids, ar kuras palīdzību iespējams saprast problēmsituāciju, ņemot vērā dažādus skatpunktus. Tas nozīmē, ka, domājot analītiski, nepieciešams aplūkot visus iespējamus faktus un arī viedokļus, kas pieejami par konkrēto jautājumu. Nav produktīvi domāt par rezultātu vai sekām, ja netiek analizēti situācijas ierosinātāji jeb cēloņi. S. Āmers (2005, 4) uzskaita analītiskās domāšanas raksturojošās iezīmes:

- analītiskās domāšanas uzdevums ir iedziļināties un saprast problēmsituācijas elementus,
- analītiskajai domāšanai ir būtiska katra detaļa, kas attiecināma uz konkrēto problēmsituāciju,
- analizējot datus, ir svarīgi konstatēt atšķirīgo.

Apkopojot informāciju par analītiskās domāšanas iezīmēm, ir iespējams nosaukt pazīmes, kas raksturīgas cilvēkam, kuram piemīt prasme analītiski domāt. Tātad cilvēki, kuriem piemīt prasme un ieradums analītiski domāt,:

- risina problēmas, pamatojoties uz faktiem, ievērojot objektivitāti, nevis emocijas un personīgo viedokli,
- plāno savu laiku un darbu, lai samazinātu iespējamās kļūdas,
- atbildīgi veic darbu, īpaši, ja tas ir saistīts ar gūtajām zināšanām un specialitāti,
- pildot uzdevumu, rūpīgi veic pieejamo datu analīzi,
- ir lietišķi, ieturēti, neizrāda emocijas,
- nepieņem nepārdomātus un straujus lēmumus, kas no malas uztverama kā nevēlama laika vilcināšana,
- katrā problēmsituācijā analizē situācijas cēloņus un sekas,
- dod priekšroku ilgstošai datu izpētei, nevis sasteigtai uzdevuma izpildei,
- nespēj pieņemt savas kļūdas (*Amer*, 2005, 21–22).

Vienlaikus būtiski ir ņemt vērā, ka analītiskā domāšana ir sarežģīta sistēma, kas iekļauj vairākas niansētas prasmes. Analītiskās domāšanas mērķis nav kritizēt iegūto informāciju vai datus. Svarīgi ir analizēt datu lietderīgumu konkrētās problēmsituācijas atrisināšanai. Protams, priekšnosacījums veiksmīgai datu analīzei ir spēja būt objektīvam un ņemt vērā iegūtos izpētes rezultātus pat, ja tie nesakrīt ar personīgo pieredzi vai viedokli.

Stella Koterlla (*Stella Cotterll*, 2005, 3) norāda, ka, analītiski izvērtējot pieejamos datus un informāciju, zinātniska darba un skolas kontekstā, piemēram, domraksta, esejas vai ziņojuma rakstīšanai būtiskas ir prasmes sakārtot darba saturu, proti, :

- veidot loģisku problēmsituācijas izklāstu, mērķtiecīgi virzoties uz atrisinājumu jeb secinājumu apkopošanu,
- mērķtiecīgi, loģiski un sistēmiski argumentēt un pamatot izteikto viedokli,
- izmantot valodas līdzekļus, lai prasmīgi formulētu izteikuma saturu.

Var secināt, ka, līdzīgi kā iepriekš minēts, nepieciešams plānot teksta saturu, veidot plānu. Rakstot analītisku tekstu vai izsakot viedokli, būtiska ir izklāsta struktūra – katram nākamajam argumentam jāpapildina un jāpamato iepriekšējais. Lai veiksmīgi uzrakstītu viedokli vai pārspriedumu, skolēniem jāprot ne vien izteikt savas domas un spriedumu (Fišers, 2005b [1990], 24; Everets, 2022, 56), bet arī pamatot to, analītiski vērtēt faktus, citu cilvēku viedokli par konkrēto jautājumu.

2.2. Analītiskās domāšanas attīstības novērtēšanas kritēriji

S. Āmers (2005, 1) norāda kritērijus, kas liecina par cilvēka spēju analītiski domāt:

- prasme mērķtiecīgi pārbaudīt faktus un viedokli,
- sadalīt iegūto informāciju, ņemot vērā to saturu – no pārliecinoša un zinātniski pamatota līdz nepārliecinošam un zinātniski nepamatotam, t. i., bez zinātniskos pētījumos balstīta pamatojuma,
- prasme domāt loģiski, ņemot vērā objektīvi iegūtus datus,
- analizēt iegūtās informācijas saturu un lietderību konkrētas problēmsituācijas risināšanā.

Prasmes un iemaņas, kuras S. Āmers norāda kā pazīmes, kas liecina, ka cilvēkam piemīt analītiskās domāšanas iezīmes, nepieciešamas ikdienas darbam skolā, proti, lai skolēns pilnvērtīgi uztveru mācību vielu, nepietiek tikai iegaumēt teoriju un prast izpildīt dotos uzdevumus bez iedziļināšanās tajos. Lai būtu pilnvērtīga sapratne par mācību saturu, ir nepieciešams iedziļināties mācību procesā, uztverot mācīto, proti, skolēniem ir jāsaprot, kādas ir likumsakarības starp teoriju un praksi, kā veikt viena veida uzdevumus ar atšķirīgiem nosacījumiem, prast to darīt patstāvīgi. Skolēnu darbs ir iegaumēt teoriju, tomēr vienlaikus skolotāji mēdz lūgt izteikt viedokli par informācijas patiesumu, bieži rosinot pamatot izteikumu.

Ar katru nākamo klašu posmu (4.–6., 7.–9.) skolēni tiek rosināti izteikt viedokli par stundā dzirdēto, teorijas patiesumu, pamatojot ar savu pieredzi un novērojumiem. Skolēniem ir nepieciešams attīstīt prasmi analizēt doto informāciju un izteikt secinājumus, konstatēt faktus, nošķirt viedokli, kas veidojas no pieredzes, novērojumiem un faktiem. Ir būtiski saprast, vai konkrētā informācija un dati ir piedāvātā teksta autora viedoklis vai faktu apkopojums. Skolēni atbilstoši jaunajiem MK Nr. 747 teoriju par to, kas ir viedoklis un fakts, apgūst, sākot no 3. klases, proti, jau sākumskolā. Šāda pieeja saistāma ar to, ka mūsdienās, kā jau minēts iepriekš, ir pieejama plaša un dažāda informācija.

Analītiskās domāšanas prasmes skolas kontekstā ir apkopojis Leonards Žukovs (1997, 100), izstrādājot kritērijus, ar kuru palīdzību iespējams noteikt, vai skolēniem ir attīstīta prasme analītiski domāt. Kritēriju mērķis ir izmērīt jeb fiksēt, vai skolēniem attīstās un pilnveidojas analītiskās domāšanas prasmes:

- plānot savu laiku uzdevuma vai uzdevumu kopas izpildei,
- atbildēt tieši un skaidri, neminstinoties un nedomājot, kā pareizi formulēt atbildi,
- analizēt un novērtēt
 - savu veikumu,
 - kolēģu paveikto.

Vērtējot L. Žukova noteiktos kritērijus, iespējams secināt, ka to izpildei nepieciešamas S. Āmera norādītās analītiskās domāšanas prasmes. Piemēram, skolēnam jāprot plānot laiku uzdevuma pildīšanai, paredzēt, cik ilgs laiks ir nepieciešams uzdevuma veikšanai.

Skolēniem ir būtiska prasme analizēt sava darba kvalitāti, novērtēt ieguldīto darbu attiecībā pret paveikto, kā arī prast vērtēt klasesbiedru veikumu. Protams, skolēniem svarīgs ir vērtējums, kuru saņem no skolotāja. Lai skolēni, saņemot vērtējumu par mācību uzdevuma izpildi, saprastu paveiktā kvalitāti, nepieciešams norādīt sasniegumus jeb izpildījuma attiecību pret noteiktajiem kritērijiem, t. i., skolotājam e-žurnāla sistēmā nepieciešams norādīt, kādi bija veicamie uzdevumi, cik punktus par to precīzu izpildi bija iespējams iegūt, cik tika iegūti. Skolēniem nepieciešams saprast, cik precīzi ir izdevies izpildīt katru uzdevumu. Pretējā gadījumā vērtējums bez paskaidrojuma par to, kā tas iegūts, neveicina iedziļināšanos darba kvalitātē, vēlmi analizēt pieļautās kļūdas, lai turpmākajos darbos tādas vairs nepieļautu.

Ir novērojams, ka skolēni, kuriem regulāri ir pieejami vērtēšanas kritēriji, tai skaitā arī uzdevumu uzskaitījums e-dienasgrāmatā ar norādītiem iegūstamajiem punktiem, labāk saprot, kuras zināšanas un prasmes nepieciešams pilnveidot. Piemēram, skolēni, kuri pēta iegūtā vērtējuma uzdevumu izpildi pret dotajiem nosacījumiem, daudz labāk zina, kāds ir konsultāciju mērķis, t. i., viņi mērķtiecīgi apmeklē konsultācijas, lai pilnveidotu zināšanas un prasmes.

S. Kortellas (2005, 4) izstrādātie kritēriji, kas nosaka analītiskās domāšanas raksturīgās iezīmes:

- prasme nedalīti veltīt uzmanību problēmsituācijas atrisināšanai,
- mērķtiecīga informācijas meklēšana un lasīšana,
- iemaņas atrast svarīgākos atslēgvārdus vai frāzes tekstā, kas ir tematiski atbilstošas konkrētā uzdevuma atrisināšanai,
- ieradums izmantot analītisko domāšanu dažādu problēmsituāciju risināšanai

Analītiskā domāšana ir prasme, kas tiek apgūta pakāpeniski, sākumā mācoties izvērtēt pieejamo informāciju, tās ticamību, ar laiku iemanoties meklēt papildinformāciju citos avotos, lai pierādītu vai noliegtu iepriekš aplūkoto datu patiesumu un atbilstību konkrētā uzdevuma risināšanai. Pildot uzdevumu, nemitīgi ir jāvērtē, kas jau ir zināms, kādi ir jautājumi, uz kuriem vēl nav atbilžu, kur meklēt atbildes, lai rastos kopskats uzdevuma risināšanai.

Apkopojot iepriekš minētos, dažādu jomu speciālistu izstrādātos analītiskās domāšanas noteikšanas kritērijus, tika izveidota un izmēģinājumdarbības laikā izmantota vienota kritēriju kopa:

- uzdevuma veikšanai tiek aplūkota pieejamā informācija,
- lai izteiktu secinājumus, jautājums jeb problēmsituācija tiek aplūkota no dažādiem skatpunktiem,
- tiek izvērtēts zināmais un nezināmais,
- mērķtiecīgi tiek meklēta, lasīta un analizēta papildliteratūra,
- tiek salīdzināts viena vai vairāku vienumu kopīgais un atšķirīgais,
- tiek analizēta doto vienumu mijiedarbība, cēloņu un sekų likumsakarības,
- viedoklis par iegūto datu lietderīgumu tiek izteikts, pamatojoties uz analīzes rezultātā iegūtajiem rezultātiem,
- viedoklis tiek izteikts objektīvi, neņemot vērā personīgo pieredzi un uzskatus,
- spēj noteikt, raksturot teorijas un prakses mijiedarbību, kopsakarības un neatdalāmību.

3. IZMĒGINĀJUMDARBĪBĀ IESAISTĪTO SKOLĒNU PEDAGOGISKI PSIHOLOĢISKAIS RAKSTUROJUMS

Lai pilnvērtīgi īstenotu skolotāja profesionālo darbību, nepieciešams iepazīt skolēnus, ar kuriem plānots strādāt. Visveiksmīgāk iepazīt skolēnus izdodas sākumizglītības skolotājiem, kuri parasti vienai klasei māca visus pamatpriekšmetus (latviešu valodu, matemātiku, dabaszinības). Jau sākot no 1. klases otrā jeb pavasara semestra, skolotājs ir iepazinis visu vai lielāko daļu skolēnu, tāpēc ir daudz vieglāk plānot mācību stundu darbu tā, lai aptvertu katra skolēna mācīšanās īpatnības.

Mūsdienās īpaši būtiski ir veicināt katra skolēna iesaisti mācību darbā, jo arvien vairāk skolēnu ir dažādi mācīšanās traucējumi – “neiroloģiski traucējumi, kas ietekmē galvas smadzeņu spēju izprast, atcerēties vai nodot informāciju” (Smita & Strika, 1998, 7). Korinna Smita un Liza Strika (1998, 7–13), kā arī Ilze Damberga (2015, 88) norāda – sākotnēji pastāvējis uzskats, ka bērnu un pieaugušo ar mācīšanās traucējumiem nav daudz, tomēr laika gaidā apjausts, ka tādu ir vismaz 5% procenti. Lielai daļai skolēnu dažādu iemeslu dēļ mācīšanās traucējumi nav diagnosticēti. Autores nosauc vairākus visbiežāk novērotos mācīšanās traucējumus:

- nenoturīga uzmanība – nespēj noturēt uzmanību uzdevuma izpildei,
- grūtības rīkoties pēc norādījumiem – izpildīt instrukcijas nosacījumus,
- sociālā brieduma trūkums – fiziskais vecums neatbilst mentālajam vecumam,
- sarunāšanās grūtības – ierobežots aktīvais un pasīvais vārdu krājums,
- elastības trūkums – grūti pielāgojas nosacījumu maiņai, nevēlas pieņemt citu viedokli,
- vāja prasme plānot un organizēt – traucēta laika un telpas izjūta,
- aizmāršība – aizmirst, kur noliek savas lietas, kas skolā uzdots, kādi mājasdarbi jāveic,
- neizveicība, neveiklums – nepārlicinātas kustības, neattīstīta līdzsvara izjūta,
- impulsa kontroles trūkums – nespēja kontrolēt savu rīcību un izteikumus.

Savukārt bioloģiskos faktorus, kas ietekmē mācīšanās traucējumus, autores iedala četrās grupās – smadzeņu bojājumi, defekti smadzeņu attīstībā, neiroķīmiskā līdzsvara traucējumi, iedzimtība. Aplūkojot speciālistu radīto mācīšanās traucējumu pazīmju un bioloģisko faktoru kopu, iespējams secināt, ka bez šobrīd īstenotās iekļaujošās izglītības programmas skolas vidē ir ļoti daudz skolēnu, kuriem būtu iespējams diagnosticēt mācīšanās traucējumus. Jānorāda, ka

liela daļa vecāku nevēršas pie attiecīgajiem speciālistiem, jo diagnoze tiks ierakstīta bērna personas lietā, kas savukārt var ietekmēt personas izaugsmes iespējas.

Ilgstošai skolēnu pedagoģiskajai novērošanai ir liela nozīme, lai veiksmīgi īstenotu mācību darbu un sasniegtu MK noteiktos sasniedzamos rezultātus (Skalberga, 2011b, 63). Jānorāda, ka bakalaura darba autore bija izmēģinājuma darbībā iesaistītās klases audzinātāja un skolotāja sākumizglītības posmā – 1.–3. klasē – un latviešu valodas un literatūras skolotāja 4.–5. klasē, tāpēc ir bijusi iespēja daudzpusīgi un ilgstoši veikt pedagoģisko novērojumu un iepazīt un analizēt skolēnu mācību sasniegumu dinamiku.

Izmēģinājumdarbības norises laikā 5. klasē mācījās 19 skolēnu, kuriem 2021./2022. m. g. pavasara semestrī pievienojās divi Ukrainas civiliedzīvotāji, bet 2022./2023. m. g. viena Ukrainas civiliedzīvotāja, kā arī skolniece no Vjetnamas, kura iepriekš nepilnu mācību gadu mācījies citā Rīgas izglītības iestādē. Izmēģinājumdarbībā iesaistītajā klasē vienpadsmit skolēnu mācās kopš 1. klases.

3.1. Skolēnu vecumposma īpatnību psiholoģiskais raksturojums

Izmēģinājumdarbības laikā skolēni bija 11–13 gadus veci. Guna Svence (1999, 120) norāda, ka vecumposmā no 11 līdz 15 gadiem ir pusaudžu periods, kad attīstībā liela nozīme ir sociālai mijiedarbībai, kā arī personības identitātes nostiprināšanai, un būtiski ir ņemt vērā, ka, jo biežāk iepriekšējos vecumposmos tiek ignorētas bērna garastāvokļa un emociju svārstības un audzināšanā pieļautas kļūdas, jo vairāk un biežāk pavirši risinātās uzvedības problēmas atkārtoti izpaudīsies pusaudža periodā paustajā attieksmē pret noteiktām normām un ierobežojumiem, proti, bērns visdrīzāk protestēs pret visu, ko pieaugušie lūgs vai darīs. Tas nozīmē, ka šādam pusaudzim ir daudz grūtāk atrast iekšējo līdzsvaru un valdīt emocijas, kas dažkārt turpinās arī pieaugušo periodā. Savukārt pieaugušo vecumposmā iekšējā disharmonija var pārvērsties par neurozi, depresiju, agresivitāti u. c.

Jāņem vērā, ka 4.–6. klašu grupas skolēni strauji aug, kā arī notiek dzimumnobriešana, kas ietekmē spēju koncentrēties mācībām. Tomēr visbiežāk katram pusaudzim konkrētajā vecumposmā organisms attīstās citādi. Pusaudžiem izteikti novērojama vēlme pārliecināties par savām spējām, kas saistāma ar vēlēšanos aptvert savas personības būtību, attīstās personības *ES* koncepts. Arvien vairāk un biežāk pusaudži sāk apjaust, kādas ir intereses, kas saistītas ar mācību darbu un ārpus tā, izzināt, kā pilnveidot īpašās prasmes un talantus, tāpēc patstāvīgi vai ar vecāku un skolotāju iesaisti meklē ārpuskolas izglītības iestādes ar profesionālo ievirzi,

interesu izglītības pulciņus. Būtiski ir veicināt pusaudžus apzināt savas intereses un talantus, mudināt attīstīt tos (Svence, 1999, 121; Kalvāns, 2018, 59; Sebre & Miltuze, 2022, 298–301). Liela loma pusaudža talantu attīstīšanā ir skolotājam, kurš, izmantojot dažādas metodes un metodiskos paņēmienus, vienlaikus gan rosina attīstīties, gan veicina zināšanu un prasmju pilnveidi un nostiprināšanu. Atbilstoši Žana Piažē (*Jean Piaget*) veidotajam iedalījumam aptuveni no 12 gadu vecuma tiek sasniegta ceturta kognitīvās attīstības stadija – *formāli operacionālā stadija* –, kuras laikā visvairāk attīstās abstraktā domāšana. Pusaudži spēj domāt abstrakti, tāpēc var viegli uztvert metaforas un zemtekstus, kā arī savā runā izmantot tos, sāk vieglāk uztvert daiļliteratūras saturu, tēlu emocionālo noskaņojumu dažādos atainotajos notikumos (Sebre & Miltuze, 2022, 310). Tomēr, lai pusaudzis spētu uztvert daiļliteratūras, zinātnisko, publicistikas u. c. tekstu saturu, būtiski ir jau sākumizglītības posmā lielu vērību pievērst lasītintereses veicināšanai. Skolēniem ir būtiski lasīt dažādu valodas funkcionālo stilu tekstus, lai veicinātu interesi padziļināti izzināt dažādu jautājumus, kas tiek apgūti mācību procesā, kā arī lai attīstītu prasmi uztvert zinātnisko, populārzinātnisko, publicistikas un daiļliteratūras tekstu saturu, niansēti atšķirīgo valodas lietojumu (Kūla-Zīle, 2021, 63). Jaunāko pētījumu rezultāti liecina, ka spēju domāt abstrakti mūsdienās arvien mazāk izmanto ikdienā, tomēr pusaudžu vecumā kognitīvās funkcijas pakāpeniski turpina attīstīties, nevis ar lieliem lēcieniem, attīstības viļņiem, kā to savulaik norādījis Žans Piažē (Sebre & Miltuze, 2022, 312).

Svarīga loma mācību darba produktivitātē ir pusaudža atmiņai. G. Svence (1999, 127) norāda, ka sākumskolas posmā skolēni spēj runāt par to, ko atceras, savukārt pusaudžiem, lai iegaumētu, nepieciešama sapratne, proti, viņi nespēj iegaumēt to, ko nesaprot, tāpēc, lai atvieglotu iegaumēšanas procesu – salīdzina, analizē, izmanto asociācijas u. tml. Ervīns Čukurs un Anete Hofmane (2015, 142–143) raksta, ka atmiņai raksturīgi trīs būtiski procesi – iegaumēšana jeb iekodēšana, saglabāšana un atcerēšanās jeb izgūšana –, tomēr ne mazāk būtisks process ir arī aizmiršana.

G. Svence (1999, 124–125) norāda – neskatoties uz to, ka pusaudžiem ir raksturīgs augsts pašnovērtējums, viņi ļoti pārdzīvo neveiksmes, īpaši tie skolēni, kuri regulāri gūst augstus novērtējumus. Reizēs, kad gūts neierasti zems vērtējums, skolēniem var zust motivācija turpināt neatlaidīgi mācīties. Visbiežāk mācību motivācija zūd pēc vairākkārtējām neveiksmēm un saņemtiem zemiem vērtējumiem. Protams, skolotājiem ir jāvērtē iesniegtais darbs atbilstoši vērtēšanas kritērijiem, neskatoties uz to, ka kāda skolēna zemajam sniegunam bijis pamatots iemesls, piemēram, tuvnieka zaudējums. Savukārt pusaudži, kuri uzvedības un kūtruma dēļ bieži tiek kritizēti, ar laiku var izvēlēties apliecināt savas spējas citviet. Parasti tiek meklēti domu biedri, kuri nav spējuši un nav vēlējušies pierādīt sevi mācību stundās. Diemžēl šāda sevis pierādīšana lielākoties beidzas ar likumpārkāpumiem un atbilstoša soda izciešanu. Tikai

pavisam neliels skaits pusaudžu pēc pirmās saskarsmes ar likumsargiem izvēlas atgriezties skolas vidē, lai iegūtu izglītību.

Pedagoģiskais darbs un novērojumi liecina, ka izmēģinājumdarbībā iesaistītās klases skolēniem ir būtiski saņemt atzinību gan no skolotājiem, gan klasesbiedriem. Jau no pirmās dienas, kad tika uzsākts darbs ar konkrēto klasi, bakalaura darba autore ir raudzījies, lai veidojas draudzīgs un saliedēts skolēnu kolektīvs. Arvien ticis atgādināts, ka draudzīga klase ir spēcīga klase. Skolēni mācīti izteikt atzinību par klasesbiedru panākumiem, jo viena klasesbiedra panākumi ir visas klases panākumi. Nekas nelīdzinās klasesbiedra uzslavām par panākumiem mācības un skolas vai ārpusskolas rīkotajos pasākumos, olimpiādēs un konkursos. Līdztekus uzslavām būtisks ir klasesbiedru, klases audzinātājas un arī priekšmetu skolotāju atbalsts dažādos krīzes brīžos (Kalvāns, 2018, 62; Nīmante, 2018, 216–217). Ervīns Čukurs (2015, 245) raksta, ka atzinības saņemšana par darbu veicina radošuma attīstību. Dažkārt svarīgi izteikt izaicinājumu, lai skolēns vēlētos iesaistīties izziņas procesā, zināšanu un prasmju pārbaudē un lai apliecinātu gan sev, gan citiem, ka spēj tikt galā ar mācību uzdevumiem. Viktorija Perepjolkina, Maruta Ludāne, Kristīne Mārtinsons un Sandra Mihailova (2015, 56) norāda, ka, pētot skolēnu mācību sasniegumus, secināts, ka tie nav atkarīgi tikai no kognitīvajām spējām un vispārējā intelekta. Skolēnu sekmes, mācību sasniegumus un interesi par mācību procesu nosaka arī personības iezīmes. Pētījumos noskaidrots, ka būtiska nozīme ir apzinīgumam un sekmēm, t. i., skolēni ar augstu apzinīgumu izjūt atbildību par savu iesaisti mācību procesā (Rubene, 2024, 160). G. Svence (1999, 128) norāda, ka pusaudži labi jūtas, būdami vienkopus jeb barā.

Kaut pusaudžiem mainās dzīves uztvere un mērķi, skolotājs joprojām var saglabāt savu autoritāti. Skolotājiem ir jāprot pieņemt skolēnu pārejas vecumu. Neskatoties uz to, ka notiek straujāka augšana un izmaiņas organismā, skolēnam joprojām ir nepieciešama uzticības persona arī skolas vidē. Lielākoties skolēni visvairāk uzticas klases audzinātājam. Daļa, lai gūtu palīdzību problēmsituāciju risināšanā, dodas pie skolas psihologa, kurš ir jomas speciālists un prot palīdzēt saglabāt emocionālo līdzsvaru un noturēt mācību motivāciju. Dažkārt skolēni par uzticības personu neapzināti izvēlas priekšmetu skolotāju vai skolas tehnisko personālu.

3.2. Klases mikroklimata raksturojums

Izmēģinājumdarbībā iesaistītās klases skolēniem no 4. klases mainījās gan klases audzinātāja, gan priekšmetu skolotāji. Starp abām klases audzinātājām – bijušo un esošo – ir izveidojusies cieša un mērķtiecīga sadarbība, arī skolēnu saikne ar sākumizglītības posma klases audzinātāju netiek pārrauta. Skolotājas rīko dažādus pasākumus abu audzināmajām klasēm – kopīgi svin skolā rīkotos svētkus, brauc mācību ekskursijās utt. Šāda sadarbība ne vien sekmē skolēnu drošības sajūtu – vienmēr pieejams atbalsts krīzes situācijās –, bet arī veicina divu dažāda vecumposma klašu pozitīvu mijiedarbību.

Pēc vairākiem kopīgi aizvadītiem pasākumiem un mācību ekskursijām bija novērojams, ka 5. klases skolēni jūtas atbildīgi par 2. klases skolēniem. Dažkārt bija novērojams, ka 5. klases skolēni apzinājās, ka ir paraugs 2. klasei it visā – uzvedībā stundās un starpbrīžos, kā arī izbraukumos un skolā rīkotos koncertos, attieksmē pret klasesbiedriem un skolotājiem utt.

Vērojot 5. klases kolektīvu, bija iespējams secināt, ka skolēnos ir augsti attīstīta līdzietība. Sākotnēji klasē bija novērojams atšķirīgs sociālais statuss. Jau no pirmās klases skolēni ir mācīti, ka lietas, kas pieder kādam, nenosaka cilvēka vērtību. Skolēni zina, ka vērtība ir katrai personībai un attieksmei pret citiem. Kad 2021./2022. m. g. pavasara semestrī klasei pievienojās pirmais skolēns no Ukrainas, klases audzinātāja laikus informēja skolēnus par izmaiņām klases kolektīvā, stāstīja par jaunpienākušā klasesbiedra iespējamiem uzvedības modeļiem. Lai jaunais klasesbiedrs veiksmīgāk iejustos klases kolektīvā, tika rīkotas viņa dzimšanas dienas svinības. Jaunais klasesbiedrs klases audzinātājam esot atzinis, ka nekad nekas tāds dzimtenē neesot rīkots, jutās ļoti aizkustināts par sirsniģo uzņemšanu kolektīvā. Maijā klasei pievienojās vēl viens skolēns no Ukrainas.

Kopš 2022./2023. m. g. klase ir kļuvusi par multilingvālu un multikulturālu, proti, klasei ir pievienojusies arī skolniece no Vjetnamas. Arī ar šo apstākļu maiņu skolēni ir veiksmīgi tikuši galā. Trijiem skolēniem no Ukrainas mācībās palīdz tie klasesbiedri, kuriem dzimtā valoda ir krievu valoda, savukārt vjetnamietai tie, kuri labāk pārvalda starpniek valodu – angļu valodu. Abas skolnieces – ukrainiete un vjetnamiete – lielākoties aktīvi iesaistās stundu darbā, izpilda uzdevumus, izmantojot mūsdienās pieejamās teksta tulkošanas lietotnes viedtālruņos.

Jānorāda gan, ka, kopš klasē ir trīs ukraiņi, skolēni, kuru dzimtā valoda ir krievu valoda, arvien biežāk savā starpā stundu laikā un starpbrīžos sarunājas krieviski. Saprotais, ka skolotājs nedrīkst skolēniem liegt starpbrīžos sarunāties dzimtajā valodā, tomēr krievu valodas lietošana gan mājvidē, gan skolā – stundās un starpbrīžos – ietekmē skolēnu rezultātus latviešu valodas stundās. Angļu valodas nepamatots lietojums klasē nav novērots. Tā tiek izmantota

vienīgi, lai sazinātos ar vjetnamieti. Pārmērīgs un nepamatots angļu valodas lietojums savstarpējā saziņā ir novērots citās klasēs, tostarp arī izmēģinājumdarbībā iesaistītās klases paralēlklasē.

2022./2023. m. g. klasē bijusi skolēnu maiņa, proti, rudens semestrī klasei pievienojās skolēns, kurš jau pavasara semestrī tika pārcelts uz citu skolu. Savukārt pēc pavasara brīvlaika klasei pievienojās zēns, kura ģimene pārcietusi ugunsnelaimi un zaudēja mājvietu. Ņemot vērā skolēna emocionālos pārdzīvojumus, uzvedība bieži bija neatbilstoša skolas iekšējās kārtības noteikumiem, tika traucēts stundas darbs, tāpēc ar zēnu tika runāts, un sarunas laikā panākts, ka turpmāk tiks ievērtas uzvedības normas.

Klases kolektīvs vērtējams kā saliedēts. Skolēniem piemīt līdzcietība un spēja nesavtīgi palīdzēt un atbalstīt klasesbiedrus. Skolēni ar atšķirīgu motivāciju iesaistās stundu darbā, nav izteikti noraidošas attieksmes pret mācību darbu. Izteiktas nevēlēšanās iesaistīties mācību darbā bija klasē esošajiem Ukrainas civiliedzīvotājiem, kuri nepietiekamu vērtējumu dēļ 2023./2024. m. g. atkārtoti apgūst 5. klases vielu. Ukrainiete un vjetnamiete, pateicoties neatlaidīgam mācību darbam un klases kolektīva atbalstam, turpina mācības 6. klasē. Kādā no sarunām vjetnamiete atzina, ka viņai ļoti patīk klases kolektīvs.

4. IZSTRĀDĀTĀ STUNDU CIKLA SATURA RAKSTUROJUMS

Izmēģinājumdarbības laikā īstenotais stundu cikls izstrādāts, pamatojoties uz skolēnu priekšzināšanām. 2. klasē, līdzīgi kā 1. klasē, skolēni apguva prasmi skaidrot vārdu nozīmi, uzzināt retāk lietotu vārdu skaidrojumu. Vienlaikus skolēni sāka apgūt vārda sastāvu – sakni un galotni – un radniecīgu vārdu darināšanu. Tas nozīmē, ka jau 2. klasē izmēģinājumdarbībā iesaistītie skolēni ir guvuši ieskatu vārddarināšanā, “kurā pēta vārdu struktūru un tās veidošanās likumības, pirmatnīgu un atvasinātu vārdu un salikteņu sastāvdaļu strukturālās un semantiskās attiecības, vārdu darināšanas līdzekļus un tipus” (VPSV, 2007, 429). Vienlaikus vārddarināšana tiek skaidrota kā “process, kurā, izmantojot vārdu krājumā esošos vārdus un vārdu celmus, ar vārddarināšanas līdzekļiem darina jaunus vārdus atbilstoši vārddarināšanas paņēmieniem un tipiem”. (VPSV, 2007, 429)

Diagnosticējošo darbu rezultāti nosaka to, kas skolotājam jāņem vērā, mācot skolēnam jaunu tēmu. Ja klasē ir jauns skolēns, ir būtiski noskaidrot, kādi ir viņa zināšanu pamati. Skolotājam jāraugās, lai tiktu aptverta visa klase, proti, vienlīdz liela uzmanība jāvelta skolēniem ar mācību traucējumiem, apdāvinātiem un talantīgiem skolēniem un tā sauktajam vidusslānim. Dažkārt tieši talantīgajiem skolēniem tiek veltīts mazāk uzmanības, kas savukārt mazina motivāciju iesaistīties mācību darbā.

Vārda semantiku un tās nozīmi etnosa un indivīda pasaules uztverē 5. klases skolēni apguva 3. klasē leksikoloģijas stundās, kuru laikā tika aplūkots temats “No grauda līdz maizei, no vārda līdz grāmatai”. Skolēni šajā stundu ciklā (skat. pielikumu Nr. 1), kas tika izstrādāts diplomdarba – “3. klases skolēnu lasītintereses veicināšanas iespējas latviešu valodas stundās” – īstenošanai iepazīna vārdu pasauli pētot dažādu veidu tekstus par maizes ceļu no lauka līdz saimes galdam. Stundu ciklā īpaša vērība tika pievērsta vārda nozīmes un vārddarināšanas jautājumiem (Kūla-Zīle, 2021).

Izstrādātājā stundu ciklā 5. klasē tika apgūti leksikoloģijas – vārda nozīmes, sinonīmijas, antonīmijas un homonīmijas – un frazeoloģijas jautājumi, īpašu uzmanību veltot tam, lai skolēni analizētu iegūto informāciju, detaļu savstarpējo saistību un ietekmi citai uz citu.

Herberts Gudjons (2007, 371) uzskata, ka skolotāju profesionālā darbība nav iedomājama bez analītiskās domāšanas. Lai skolotāja darbs gūtu rezultātus, nepieciešams izvairīties no modernā saprāta principa, kas balstās uz postmodernu visatļautību un ezotēriskām tendencēm un kas noliedz analītiskās domāšanas pieeju un lietderīgumu. H. Gudjons norāda, ka analītiskās domāšanas prasmes ir nozīmīgas, runājot par sociālo, humanitāro zinātņu un ētiski filozofiskajiem jautājumiem. Analītiskā domāšanu mācību procesa laikā veicina skolotāju un

skolēnu prasmi atrast citu pieeju jautājumu risināšanā. Tas, protams, ir skolotāja profesionalitātes jautājums.

4.1. Stundu cikla lingvodidaktiskais pamatojums

Izstrādājot stundu ciklu (skat. pielikumu Nr. 1) 5. klasei, tika ņemtas vērā norādes, ka latviešu valodas apguve vienlaikus ir arī kultūrvērtību apguve (Laiveniece, 2003, 12; Gavriļina & Vulāne, 2008, 20; Nītiņa, 2008, 347; Požarnova, 2021, 155; Everets, 2022, 23), proti, valoda ir katras tautas mantojums. Lai pilnvērtīgi apjaustu valodas kā kultūrvērtības fenomenu, ir nepieciešams, mācot valodas likumus un likumsakarības, runāt par tautas kultūras mantojumu un tradīcijām. Šāda pieeja veicina un nostiprina skolēnu interesi izzināt tautas vēsturi, kultūras mantojumu, paražas. Protams, svarīgi ir veicināt skolēnu spēju novērtēt tautas kultūras mantojumu un saskatīt, ar ko tas ir īpašs citu etnosu vidū. Izvēlētais izmēģinājumdarbības stundu cikla temats – *sālsmaize* – ir loģisks turpinājums 3. klasē īstenotajam stundu ciklam – *maizes ceļš* (Kūla-Zīle, 2021).

1.–3. klašu posmā, kad latviešu valodas mācību stundās tiek integrēta literatūra, skolēni apgūst un pilnveido lasītprasmi. Jānorāda, ka, beidzot pirmsskolas programmu, jābūt attīstītai prasmei uztver dzirdēto vai lasīto, rakstīt vārdus un to savienojumus, dažkārt arī vienkāršus teikumus. Mācoties sākumskolā, skolēni pilnveido rakstītprasmi – raksta vārdus un to savienojumus, teikumus un tekstus. Lai veicinātu skolēnu iztēles attīstību, nepieciešams rakstīt radošus tekstus (Anspoka & Tūbele, 2015, 70–72). Savukārt, mācoties 4.–6. klasē, skolēniem pakāpeniski jāapgūst dažādi teksta veidi un žanri, jāprot atpazīt un veidot tos, ievērojot dotās norādes. Strādājot ar tekstu, skolēni gūst ne vien prasmi un iemaņas noteikt sižetu un analizēt saturu, bet izmantot dažādus papildlīdzekļus un metodes – veikt piezīmes, salīdzināt un analizēt informāciju, izmantot skaidrojošo vārdnīcu vārda nozīmes noskaidrošanai (Anspoka & Tūbele, 2015, 142–145).

Margarita Gavriļina un Anna Vulāne (2008), A. Vulāne un Elita Stikute (2014, 45) un Zenta Anspoka un Sarmīte Tūbele (2015, 141–142) norāda, ka, mācot latviešu valodu, nepieciešams izmantot tekstus ar lingvokulturoloģisku saturu, lai attīstītu un paplašinātu skolēnu redzesloku. Vienlaikus svarīgi mudināt skolēnus veidot un nostiprināt attieksmi pret valodu kā etnisko vērtību. Būtiski, lai darbs ar tekstu būtu mērķtiecīgs. Valodas apguvē nepieciešams ievērot saikni starp latviešu valodas un literatūras mācību priekšmetiem. Šāda

pieeja nodrošina, ka attīstās prasme saskatīt un analītiski novērtēt latviešu valodas un literatūras saikni.

Apgūstot latviešu kultūras mantojumu, nepieciešams veicināt sociokultūras kompetences attīstību – valodas kultūrvērtības izpratni. Ir būtiski attīstīt ieradumu iedziļināties tekstā, skaidrot nesaprasto vārdu nozīmi un etimoloģiju. Vienlaikus ieteicams plānot mācību ekskursijas, lai veicinātu sapratni par izvēlēta temata nozīmību latviešu kultūrvēsturē. Mērķtiecīgi sagatavots darba materiāls veicina skolēnu iesaisti mācību ekskursijā un attīsta prasmi apkopot informāciju no lingvistiskā skatpunkta (Gavriļina & Vulāne, 2008, 42; Anspoka & Tūbele, 2015, 115; Everets, 2022, 54).

Zenta Anspoka (2008, 289–290) norāda, ka īpaša vērība ir jāpievērš vārdam kā valodas pamatvienībai, lai palīdzētu skolēniem:

- paplašināt aktīvo un pasīvo vārdu krājumu,
- pilnveidot zināšanas par semantiski saistītām vārdu grupām – sinonīmiem, antonīmiem un homonīmiem – un prasmi tās lietderīgi izmantot,
- apgūt vārdu nozīmi,
- uztvert vārdu, kā tautas nemateriālās kultūras mantojuma nesēju,
- veidot ieradumu neskaidru vārdu nozīmju un pareizrakstības vai pareizrūnas skaidrošanai izmantot atbilstošas vārdnīcas,
- apjaust, cik svarīgi ir prast izvēlēties sarunas tematam un komunikatīvajam nolūkam atbilstošus vārdus,
- gūt iedvesmu un interesi darināt vārdus, lai spētu raksturot personas, tēlus, objektus, notikumus u. c.,
- pilnveidot sapratni par frazeoloģismiem, sakāmvārdiem, parunām utt. un to izmantošanas iespējām teksta bagātināšanai,
- nošķirt vārdu lietojumu tiešā un pārnestā nozīmē utt.

Z. Anspokas nosauktās zināšanas, prasmes, ieradumi un iemaņas ir būtiskas ne vien latviešu valodas un literatūras stundās, bet arī citos mācību priekšmetos. Kaut darba lapās un pārbaudes darbos atvērtos jautājumus lielākoties aizstāj testa veida uzdevumi, skolēniem ir nepieciešama prasme rakstveidā izstāstīt teoriju, izteikt viedokli un to pamatot. Lai veiksmīgi prastu izteikt savas domas, zināšanas un pieredzi, skolēniem ir jāiepazīst valodas bagātība – polisēmija, sinonīmija, antonīmija un homonīmija.

Latviešu valodas apguves procesā ieteicams veidot prasmi un iemaņas veikt mācību pētījumus, proti, apgūstot kādu noteiktu valodas sistēmas elementu, meklēt plašāku informāciju dažādos, par drošiem uzskatāmos avotos, izmantot vizuālos uzskates līdzekļus – ģeogrāfiskās

kartes, datu apstrādes diagrammas, attēlus u. c. (Gavriņina & Vulāne, 2011a; Laiveniece & Anspoka, 2014, 39; Anspoka & Tūbele 2015, 147).

4.2. Izmantoto mācību metožu un metodisko paņēmieni raksturojums

Sākumskolas posmā un 4. klasē mācību stundu saturs tika plānots tā, lai to laikā gūtās zināšanas un prasmes būtu pietiekams pamats turpmākajiem izglītības posmiem, proti, nākamajās klasēs latviešu valodas stundu saturs tiktu vērsts uz jaunu un plašāku zināšanu gūšanu, nevis iepriekš apgūtā ilgstošu atkārtotāšanu un nostiprināšanu.

Zenta Anspoka (2008, 292) iesaka latviešu valodas stundās izmantot mācību uzdevumus, kuru pamatā ir *darbs ar tekstu*. Lai veicinātu saprati leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumos un paplašinātu vārdu krājumu, ieteicams latviešu valodas stundās izmantot tekstu, kurā:

- jāatrod norādīto vārdu sinonīmi, antonīmi vai homonīmi, homogrāfi, homofoni, homoformas,
- jāieraksta iederīgi norādītā vārda sinonīmi vai antonīmi,
- jāatrod frazeoloģismi,
- jānosaka doto vārdu (arhaismu, terminu u. c.) nozīme, izmantojot kontekstu.

Lai nostiprinātu prasmi skaidrot vārdu un frazeoloģismu nozīmi, stundu laikā nepieciešams *darbs ar vārdnīcu*. Tā iespējams papildināt skolēnu aktīvo un pasīvo vārdu krājumu, veicināt ieradumu noskaidrot nezināmu vārdu un frazeoloģismu nozīmi. Mūsdienās ir plaša vārdnīcu izvēle. Mācību procesā ir iespējams izmantot gan drukāta, gan e-formāta (par e-resursiem skat. apakšnodaļu Nr. 4.3.) vārdnīcas. Tomēr, lai attīstītu sapratni par vārdnīcu saturu, struktūru un informācijas sakārtošanas principiem, lietderīgi sākumā izmantot drukātās vārdnīcas. Lielākoties skolas bibliotēkās ir pieejamas dažādu veidu, autoru kolektīvu, izdevniecību un apjoma skaidrojošās vārdnīcas. Pieejamo vārdnīcu skaits katrā skolā var būt atšķirīgs, tomēr tas ir pietiekams, lai tās varētu izmantot, plānojot grupu vai pāru darbu konkrētu leksikoloģijas vai frazeoloģijas jautājumu apgūšanai.

Lai veicinātu patstāvīgu informācijas avotu izpēti un analīzi, ieteicams izmantot *pētniecisko metodi* (Laiveniece, 2011a, 44–45; Laiveniece, 2011b, 3). Mācību procesā ir svarīgi, lai skolēns spētu saskaņot un analizēt apspriestā jautājuma kopsakarības. Pētot, analizējot un apkopojot, visbiežāk tiek izmantoti divi metodiskie paņēmieni – *Venna diagramma* un *Insert* jeb piezīmes (Vulāne, 2011a, 9). *Venna diagrammā* tiek salīdzināti dotie vienumi, norādīts atšķirīgais un kopīgais. Parasti tā tiek izmantota, lai salīdzinātu divus

vienumus, tomēr mācību procesā mēdz būt vairāki analizējamie objekti viena temata kontekstā. Savukārt *Insert* jeb piezīmes tiek izmantotas, lai mudinātu skolēnus lasīt un analizēt, kas no lasītā ir zināms, nezināms, nesaprotams, ko nepieciešams uzzināt un pētīt papildus.

Stundu cikla sākumā liela vērība tika pievērsta *reproduktīvajām mācību metodēm* jeb esošo zināšanu un prasmju aktivizēšanai (Laiveniece, 2011c, 2–3). Lai aktivizētu esošās zināšanas jeb rosinātu pilnvērtīgi atsaukt atmiņā to, kas ir apgūts iepriekšējās klasēs, nenoliedzami būtiskas ir iepriekš minētu metožu kopas – darbs ar tekstu, tostarp grāmatām, darbs ar vārdnīcām. Lai apjaustu to, kas vēl nav zināms, un lai skolēnu mudinātu plašāk pētīt izvēlēto tematu no dažādiem valodniecības skatpunktiem, nepieciešams veicināt iesaisti *mācību sarunā*. Skolēniem ne vien jāatceras iepriekš mācītais un jāapjauš, kas vēl jāapgūst, būtiski ir arī prast izteikt viedokli un to pamatot. Skolēna viedokli iespējams izziņāt dažādos tekstveides uzdevumos. Savukārt sarunas laikā skolēni mācās izteikt viedokli mutvārdos, vienlaikus apgūstot un pilnveidojot prasmi klausīties, ko stāsta kāds cits. Sarunas laikā skolēniem ir iespēja citam citu papildināt, un, ja ir vēlme iebilst, nepieciešams pamatot iebilduma būtību un jēgu. Tekstveides uzdevumos komunikatīvais process nav daudzpusīgs. Skolēns ir stāstītājs, bet skolotājs ir lasītājs. Nav sarunas, teiktā tūlītējas papildināšanas, analīzes un, iespējams, noliegšanas. Būtisks ieguvums no mācību sarunas ir iemaņas mācīties citam no cita. Izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu pieredze ir atšķirīga –, kā minēts, viena daļa klases piedalījās iepriekš izstrādātajā izmēģinājumdarbības stundu ciklā, kura laikā tika runāts par maizi, un otra ir jaunpienācēji, kuriem maizes temata sapratne aprobežojas ar maizi kā pārtikas preci veikalā.

Vienlaikus uzdevumu kopā mācību saturs plānots tā, lai skolēni tiktu virzīti no jau zināmā uz nezināmo, no plašākā uz šaurāko. Ir nepieciešams dažādot uzdevumu saturu un izpildes veidu. Teorijas iepazīšana un formālu uzdevumu izpilde nerosina interesi mācīties papildus, aplūkot citus informācijas avotus (Blinkena, 2017 [1992], 355–356). Protams, vienveidīga mācību stundas norise un uzdevumi nodrošina plāna izpildi, MK noteikumu ievērošanu, tomēr mūsdienās tiek daudz runāts, ka izglītības saturam ir jābūt *skolēncentrētam*. Jānorāda, ka nav vienota viedokļa par to, ko īsti nozīmē *skolēncentrēts*, arī *bērncentrēts* mācību, tostarp audzināšanas process (Rubene, 2024, 176–182). Lielai daļai mūsdienu bērnu un jauniešu ir cits domāšanas veids – “klipveida domāšana”. Tā prasa īsu kopsavilkumu par jebkuru informācijas kopumu un tai vēlams būt tā sauktajā *vieglajā valodā*. Šāda domāšana traucē spēju salīdzināt, analizēt, radīt (Pelce, 2023). Tāpēc vēl jo vairāk ir būtiski, kas mācību stundas laikā tiktu piedāvāti dažādi uzdevumi, lai noturētu skolēnu uzmanību.

Jebkura mācību priekšmeta īstenošanai ir nepieciešams līdzsvars starp plānoto mācību saturu un intereses radīšanu skolēnos. Ja stundu laikā skolotājs velta pūles teorijas mācīšanai,

formālu uzdevumu izpildei, var gadīties, ka interesi izzināt izrādīs neliela daļa skolēnu. Piemēram, skolēniem, kuriem interesantāka un saistošāka šķiet matemātika vai svešvalodas, būs grūti rast motivāciju latviešu valodas apguvei. Turpretim, ja skolotājs koncentrējas tikai uz interesantu fona tematu izvēli, var gadīties, ka valodas likumsakarības netiek pilnvērtīgi uztvertas, tāpēc standartā paredzētās zināšanas, prasmes un iemaņas netiek apgūtas noteiktajā laika posmā.

4.3. E-resursi un to izmantošanas iespējas mācību procesā

Arvien vairāk tiek izstrādātas dažādas tiešsaistes platformas un e-materiāli mācību procesa modernizēšanai. Pieprasījums pēc mācību materiāliem elektroniskā formātā un vietnēm tīmeklī palielinājās 2019./2020. m. g. pavasarī, kad pasaulē strauji izplatījās Covid-19 vīruss. Mācību darbs pēc skolēnu pavasara brīvlaika martā tika pielāgots jaunajiem apstākļiem. Īstenots attālināti, izmantojot dažādas saziņas metodes – e-zīņas, video zvanus, grupu sanāksmes tiešsaistē u. c. Arī mācību uzdevumi tika veidoti mācību e-vietnēs, kurās iespējams izveidot un izpildīt interaktīvus uzdevumus, testus utt. (Kūla-Zīle, 2021; Krūmiņa, 2022, 8). Jāpiebilst, ka tobrīd mācību un saziņas vietņu uzturētāji nebija gatavi pēkšņajam pieprasījumam, tāpēc visnotaļ bieži darbs tika traucēts tehnisku iemeslu dēļ, tīmekļa lietotāji pārslogoja tīkla darbību (Rubene, 2024, 105).

Būtiski ir nošķirt jēdzienus *mācībām atbilstošu e-resursu tīmekļvietne*, *mācību platforma* un *tiešsaistes sanāksmju platforma*. Ir izveidots sadalījums, ņemot vērā katras vietnes mērķus un funkcijas:

- digitālie mācību līdzekļi –
 - mācību e-resursi bez interaktīvām iespējām (*Tavaklase.lv*),
 - mācību e-resursi ar iekļautām interaktīvām iespējām, bet bez iespējas skolotājiem veidot pielāgotu saturu (satur autoru kolektīvu veidotus uzdevumus, testus un to kopas – *Valodasrokasgrāmata.lv*, *Letonika.lv*, *Māciunmācies.lv*),
 - interaktīvi mācību e-resursi ar iespēju veidot skolotāju darbam pielāgotu saturu (*Uzdevumi.lv*) –
- digitālie rīki
 - dažādi digitālie rīki mācību procesa pārraudzīšanai (*E-klase.lv*, *Mykoob.lv*),

- platformas mācību materiālu ievietošanai, e-testu izveidei u. c. (*Moodle.com, Kahoot.com*),
- platformas tiešsaistes saziņai un sanāksmēm, arī mācību stundām, lekcijām, semināriem utt. (*Zoom.us, MS Teams, Google Meet, BigBlueButton* u. c.),
- datu un mācību materiālu krātuve ar koplietošanas iespēju (*Google Disks* (angļu val. – *Google Drive*), *Faliem.lv* u. c.) (Krūmiņa, 2022, 10).

Jau no 1. klases, skolēnus nepieciešams rosināt izmantot vārdnīcu, lai skaidrotu nesaprasta vārda nozīmi. Vārdu skaidrošanai ērti lietojama tīmekļvietne *Tēzaurus.lv*. Tai izstrādes stadijā ir pieejama arī mobilā lietotne (pēdējo reizi atjaunināta 2020. gada septembrī). Vārdu nozīmes un gramatisko funkciju apguvei iespējams izmantot tīmekļvietni *E-pupa.lv*. Tā ir tīmekļa vietne, kuru visbiežāk skolotāji mēdz izmantot, lai dažādotu valodas apguves procesu. E-vārdnīcā ir pieejami 538 šķirklī (Vulāne, 2023). Katram šķirklī ir tīmekļvietnes mākslinieka radīta stilistiski ieturēta ilustrācija, kas palīdz uztvert vārda nozīmi. Informācija par konkrētā šķirklī vārdu ir sistemātiski sakārtota. Šķirklī izklāstā iespējams izlasīt par katras leksēmas pamatnozīmi, fonētisko raksturojumu un analīzi, gan tradicionālo, gan starptautisko transkripciju, morfēmisko uzbūvi, aplūkot vārddarināšanas ligzdas, izziņāt morfoloģisko raksturojumu u. c. Katrs šķirklī izstrādāts tā, lai veicinātu skolēnus ne vien apzināt viena vārda daudzpusīgumu teorētiskajā skatījumā, bet arī lai mudinātu apzināt vārda nozīmi latviešu valodas pasaulīnā (Vulāne, 2023).

Valodniecības teorijas izpētei un apguvei skolās arvien biežāk izmanto tīmekļvietni *Valodasrokasgrāmata.lv*. Tīmekļvietnē iekļauta plaša teorija, tā pārskatāmi sakārtota atbilstoši valodniecības nozaru un apakšnozaru sadalījumam (Jansone & Vulāne, 2018). *Valodasrokasgrāmata.lv* tiek uzskatīta par drošu vietni, kurā iespējams atrast atbildes uz jautājumiem mācību satura apguves vajadzībām gan skolā, gan augstskolā un kuru izmantojot ir iespējams pašmācības ceļā gūt pamatzināšanas par latviešu valodas likumsakarībām un gramatikas normām. Katrā šķirklī ir ievietota norāde ar precīzu bibliogrāfisko informāciju uz teorētiskajiem un zinātniskajiem avotiem, kuros iespējams meklēt plašāku un precīzāku tēmas izklāstu. Dažos šķirklīos pieejami uzdevumi un testi. Vietne *Valodasrokasgrāmata.lv* ir ērti lietojama, tāpēc skolēni var patstāvīgi gūt zināšanas par latviešu valodas sistēmu un likumsakarībām. Arvien retāk vecāki domā par izglītojošas literatūras iegādi, tāpēc ieteicams *Valodasrokasgrāmatu.lv* izmantot jau sākumskolas klasēs.

Visbiežāk mācību darbā tiek izmantota mācību platforma *Uzdevumi.lv* (kopš 2007. gada) un pēdējos gados, kas saistīts arī ar Covid-19 vīrusa izplatību, arī *Soma.lv* (kopš 2016. gada) (Krūmiņa, 2022, 22). Iepriekš minētās platformas visbiežāk izvēlas izmantot tāpēc, ka to

uzdevumu izpildes rezultāti var tikt eksportēti uz *E-klases.lv* sistēmu, lai ievietotu mācību priekšmeta žurnālā, t. i., lai varētu ielikt vērtējumu par darbu, skolotājiem nav nepieciešams pārrakstīt iegūtos punktus e-žurnālā.

Izdevniecība Zvaigzne ABC kopš 2020. gada ir izveidojusi digitālo materiālu platformu *Māconis.zvaigzne.lv*. Tajā, līdzīgi kā izdevniecības Lielvārds platformā *Soma.lv*, ir pieejami mācību materiāli elektroniskā formātā. Abas izdevniecības – Zvaigzne ABC un Lielvārds – nodrošina iespēju izdrukāt nepieciešamos materiālus. Daļa materiālu ir pieejami tikai tad, ja izglītības iestāde maksā noteikto abonēšanas maksu.

Ir pieejama plaša tiešsaistes mācību platformu izvēle, bet skolotāji zina un izmanto dažas. Protams, jāņem vērā, ka, sākoties Covid-19 izplatībai pasaulē, skolotājiem būtiski bija nodrošināt nepārtrauktu mācību procesu, tāpēc nemitīgai platformu apzināšanai un izpētei laika neatlika. 2021. gadā Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte (šobrīd Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte), projekta ietvaros izveidoja tīmekļvietni *DigiKlase.lv* (kopš 2021. gada), kurā apkopotā veidā norādītas mācību platformas un tiešsaistes saziņas vietnes, kopumā 1049 materiāli (Krūmiņa, 2022, 20). Būtiski piebilst, ka *DigiKlase.lv* vietnē ir piedāvāta iespēja ieteikt papildu digitālos mācību rīkus, saziņas platformas u. c.

Pētot valodas lietojumu, lietderīgi izmantot Latvijas Universitātes MII – Matemātikas un informātikas institūta – Mākslīgā intelekta laboratorijas izstrādāto tīmekļvietni *Nacionālo korpusu kolekciju* jeb *Korpuss.lv* (kopš 2021. gada), kurā ir pieejamas vairāku tekstu un mutvārdu runas ierakstu kopums. *Korpusa.lv* piedāvāto valodas korpusu daudzveidība un dažādība regulāri tiek papildināta. Tīmekļvietnē pieejami trīsdesmit seši valodas korpusi. Lielākā daļa korpusu ir morfoloģiski marķēti, tiek nodrošināta iespēja trīsdesmit korpusos meklēt nepieciešamās valodas vienības vienotā meklēšanas sistēmā. Informācijas meklēšana valodas korpusā ir pietiekami vienkārša, lai to apgūtu un izmantotu latviešu valodas stundu laikā.

Mūsdienu valodas situācijā ir svarīgi radīt skolēnos interesi pētīt un izzināt latviešu valodas dialektus un izloksnes. Šādai izpētei lieti noder *Dialekti.lu.lv*, kurā pieejamas izlokšņu kartes. Tur iespējams uzskatāmi redzēt, ka Latvijā ir 512 izlokšņu, kāds ir to sadalījums un izvietojums, aplūkot tur ievietotās lingvistikās kartes.

Katru gadu LVA – Latviešu valodas aģentūra – apkopo datus par aģentūras darbību un tīmekļvietnēm, kas izstrādātas un publiski pieejamas, lai veicinātu latviešu valodas apguvi, nodrošinātu iespēju rasts atbildes uz jautājumiem par valodas sistēmu un valodas kultūru – *Valodasrokasgrāmata.lv* un *Epupa.valoda.lv*, kas minētas apakšnodaļas sākumā, *Valodaskonsultācijas.lv*, *Māciunmācies.valoda.lv*, *Lingvistiskakarte.lv* un *Personvārduatveide.lv*. Aplūkojot LVA 2022. gada un iepriekšējo gadu darbības pārskatu (skat.

pielikumu Nr. 31), ir iespējams secināt, ka LVA tīmekļvietņu apmeklētāju un lietotāju skaits kļūst lielāks. Piemēram, 2020. gada *Valodasrokasgrāmatas.lv* statistika bija 25 000 apmeklētāju, bet 2022. gada – 56 800 (pēc lapas skatījuma skaita).

Māciunmācies.valoda.lv ir ieteicams līdzeklis sākumskolas posmā, kad vienā klases kolektīvā ir atšķirīgs valodas zināšanu un prasmju līmenis. Vienlaikus to ir ērti izmantot fakultatīvajās datorikas stundās, kad skolēni gūst prasmes un iemaņas lietot datoru. Vietnes autori ir radījuši gan lasāmus, skatāmus, drukājamus, gan interaktīvus valodas apguves mācību materiālus.

Mūsdienu multikulturālajā un multilingvālajā pasaulē, kad arī Latvijas skolās arvien vairāk tiek uzņemti skolēni no citām valstīm, interesanta un praktiski izmantojama ir vietne *Personvārduatveide.lv*, kurā ir iespējams uzzināt, kā atveidot jauniebraucēju peronvārdus atbilstoši latviešu valodas rakstu sistēmai. Vietne lieti noder vecākajās klasēs, īpaši vidusskolā, kad skolēnu uzdevums ir rakstīt zinātniski pētniecisko darbu, kura izstrādei ieteicams izmantot arī ārvalstu pētnieku darbus. Lietderīgi radīt ieradumu atveidot ārvalstu pētnieku vārdu un uzvārdu atbilstoši latviešu valodas rakstībai. Lai izzinātu latviešu valodas pētnieku zinātnisko darbību, iespējams izmantot *Lingvistiskokarti.lv* (*Lingvistiskakarte.lv*). Tīmekļvietnē apkopota latviešu valodnieku biogrāfija, nozīmīgākie pētījumi, video un audio materiāli.

Tomēr jāņem vērā, ka mācību nolūkiem radīto platformu ir krietni vairāk, nekā šajā apakšnodaļā ir uzskaitīts. Mācību platformas un e-uzdevumu izstrādes vietnes ir pieejamas ne vien latviešu valodā, bet arī citās. Katram skolotājam ir iespējams izvēlēties savām prasībām un darba specifikai piemērotāko.

Kopš 2022./2023. m. g. vairs netiek īstenotas attālinātās mācības vispārīzglītojošajās izglītības iestādēs, proti, skolēni mācās klātienē, ja neskaita vecāku izvēli par labu māj mācībai, kas ir no 1. līdz 6. klasei, vai tālmācībai, kas īsteno 7.–12. klašu mācību programmu. Tas varētu liecināt, ka mācību platformas, dažādi digitālie rīki vairs nav nepieciešami, tomēr skolās arvien vairāk ierastās krīta vai baltās tāfeles tiek aizstātas ar interaktīvajiem ekrāniem, uz kurām ir iespējams, kā ierasts, gan rakstīt, gan rādīt izglītojošus materiālus un pildīt tiešsaistē pieejamos interaktīvos uzdevumus. Arī mūsdienu skolēnu informācijas uztveres īpatnības burtiski pieprasa vizuālu piemēru it visam, kas tiek skolā mācīts, proti, lielai daļai skolēnu ir grūtības uztvert teoriju, terminus, definīcijas, ja netiek piedāvāts arī kāds audio, video vai vizuāls materiāls, kas uzskatāmi demonstrētu teorijas atbilstību praksei. Tā nav vien STEM (angļu *Science, Technology, Engineering and Mathematics* – zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika) mācību priekšmetu īpatnība. Mūsdienās vizuālus materiālus izmanto teju visos mācību priekšmetos. Arī latviešu valodas likumsakarības ir vieglāk uztvert, ja tiek izmantoti vizuāli paraugi, protams, ja tādus tehniski ir iespējams izveidot un ja tie atbilst saturam.

5. IZMĒĢINĀJUMDARBĪBAS NORISE UN REZULTĀTI

Skolotāji strādā dažādi – kāds sāk ar teoriju un virzās uz uzdevumiem, kuru izpildei nepieciešamas teorētiskās zināšanas, kāds cits demonstrē procesa norisi, kopsakarības un rosina apgūt teoriju. Lai saprastu teoriju, ir nepieciešams konkrēts piemērs, savukārt, lai uztvertu vizuālo materiālu, nepieciešama teorija.

Veiksmīgai leksikoloģijas, frazeoloģijas jautājumu apguvei, fona temata aplūkošanai un analītiskās domāšanas attīstīšanai tika īstenots divdesmit stundu cikls. Stundu cikla sākumā skolēni rakstīja diagnosticējošo darbu (skat. apakšnodaļu Nr. 5.1.), lai demonstrētu zināšanas un prasmes leksikoloģijas jautājumos, kā arī par vienu no fona temata izvēlētajiem elementiem, proti, maizi. Stundu cikla (izklāstu skat. apakšnodaļā Nr. 5.2.) laikā mērķtiecīgi un pakāpeniski tika veikts ieskats sālsmaizes tradīciju tematikā, apzināti iespējamie rašanās iemesli, mērķtiecīgi un sistēmiski lasot dažādus tekstus. Stundu cikla noslēgumā skolēni rakstīja konstatējošo darbu (skat. apakšnodaļu Nr. 5.3.), kas tika izstrādāts ar mērķi analizēt skolēnu zināšanu un prasmju dinamiku leksikoloģijas jautājumos un fona temata satura sapratnē.

5.1. Diagnosticējošā darba saturs un rezultāti

Izstrādājot pedagoģiskā pētījuma diagnosticējošo darbu, par pamatu tika ņemts bakalaura darba autores 2020./2021. m. g. veiktās izmēģinājumdarbības konstatējošais darbs, to pilnveidojot un piemērojot plānotajai *sālsmaizes* tematikai. 2020./2021. m. g. tika runāts par *maizi*, tās ceļu no labības lauka līdz saimes galdam (Kūla-Zīle, 2021), savukārt 2022./2023. m. g. – par *sālsmaizi* un tās tradīcijām Latvijā un citviet pasaulē. Pirms mācību stunda cikla īstenošanas būtiski bija noskaidrot, ko skolēni, kas mācījušies konkrētajā, iepriekš veiktajā izmēģinājumdarbībā iesaistītajā klases kolektīvā 2020./2021. m. g., atceras par aplūkoto maizes ceļa tematu, vienlaikus kādas ir jaunpienākušo skolēnu zināšanas par maizes ceļu, tās ieguves procesu. Diagnosticējošajam darbam tika izstrādāti divi varianti (darba lapu saturu skatīt pielikumā Nr. 1.1., vērtēšanas kritērijus pielikumā Nr. 1.2., bet rezultātu pārskatu pielikumā Nr. 16.). Darba apjoma dēļ tā izpildei tika atvēlētas divas mācību stundas (skat. pielikumu Nr. 2.).

Pildot diagnosticējošā darba pirmos trīs uzdevumus, skolēni jādemonstrēja zināšanas par terminiem, kas jāapgūst konkrētajā izglītības posmā (4.–6. klasē) leksikoloģijas un frazeoloģijas stundās – pirmajā uzdevumā uz līnijas pretī dotajai definīcijai jāuzraksta atbilstošs

termins un otrajā uzdevumā jāsavieno dotie vārdu pāri jeb valodas piemēri ar atbilstošu terminu (homonīms, homogrāfs, homofons, homoforma, sinonīms vai antonīms). Jāpiebilst, ka precīzi izpildīts pirmais uzdevums atviegloja otrā uzdevuma izpildīšanu – izlasīt piedāvātos valodas piemērus, analizēt to saistību, līdzīgās iezīmes, lai, pamatojoties uz pirmā uzdevuma definīciju saturu, spētu savienot katru definīciju ar atbilstošu terminu. Protams, vienmēr pastāv iespēja, ka, veicot šāda tipa uzdevumus, skolēni mēģinās atbildes uzminēt. Jānorāda, ka arvien vairāk skolēnu nejūtas pārliecināti par savām zināšanām un prasmēm, tāpēc ir būtiski, ka, pildot pirmos uzdevumus, skolēniem ir iespēja izveidot atgādni, ko izmantot citu uzdevumu izpildē. Pildot trešo uzdevumu, skolēniem bija jāizvēlas seši vārdu pāri no otrā uzdevuma un jāuzraksta katra vārda skaidrojums.

Leksikoloģijas jautājumu pirmā uzdevuma izpildes rādītājs ir 57,89%, otrā 36,84%, bet trešā – 45,18%. Vidējais zināšanu un prasmju sniegums par leksikoloģijas teorijas jautājumiem klasei ir 46,64%, kas atzīstams par viduvēju. Pētot katra skolēna individuālo sniegumu pirmo trīs uzdevumu izpildē, iespējams secināt, ka zemi un nepietiekami rezultāti ir ne tikai tiem, kuri iepriekš mācījušies citviet. Tas nozīmē, ka ne visi skolēni, kuri arī iepriekš mācījušies konkrētajā klasē, ir pilnvērtīgi iesaistījušies mācību stundu norisē. Par skolēniem, kuri 2022./2023. m. g. pievienojušies klases kolektīvam, nevar izteikt viennozīmīgu spriedumu, jo nav zināms, kādu mācību programmu ir izmantojusi skolotāja iepriekšējā skolā un kāda bijusi skolēnu mācību motivācija. Diemžēl sekmju izraksts, kas iekļauts katra skolēna personas lietā, nav uzskatāms par pilnvērtīgu skolēna raksturojumu, proti, tas nenorāda, kāda ir bijusi skolotāja un skolēna sadarbība iepriekš.

No ceturtā līdz astotajam uzdevumam tika izmantoti uzdevumi no 2020./2021. m. g. bakalaura darba autorei īstenotās pedagoģiskās izmēģinājumdarbības konstatējošā darba (Kūla-Zīle, 2021), lai noskaidrotu skolēnu zināšanas. Ceturtajā uzdevumā skolēni rakstīja divdesmit četru ar maizes ieguvi saistītu vārdu skaidrojumu. Klasē mācījās skolēni, kuri nepiedalījās iepriekš veiktajā izmēģinājumdarbībā (2020./2021. m. g.), tāpēc tika izmantoti vārdi no 2021. gadā izstrādātā konstatējošā darba (Kūla-Zīle, 2021, 73). Skolēniem labāk veicās ar saziņā biežāk lietoto vārdu nozīmes skaidrošanu. Grūtības sagādāja vārdi, kas ir tieši attiecināmi uz maizes ieguvi. Ja skolēns nebija piedalījies iepriekšveiktajā izmēģinājumdarbībā vai dzirdējis konkrētos vārdus, redzējis ar tiem nosauktos priekšmetus, to nozīmes skaidrošana sagādāja grūtības, darbā lielākoties tika rakstīti minējumi. Izpildes rādītājs ceturtajam uzdevumam ir 55,48%. Viduvējs sniegums saistāms ar to, ka piedāvātie vārdi netiek ikdienas saziņā izmantoti, tāpēc ir jāsecina, ka skolēni to nozīmi nezina vai ir aizmirsuši.

Piektajā uzdevumā skolēni rakstīja, kur iespējams atrast un izlasīt vārdu skaidrojumu. Uzdevuma izpildes rezultāts ir nedaudz virs vidējā, proti, 64,47%. Skolēni ir ieguvuši augstu

rezultātu, pateicoties tam, ka, apgūstot gramatikas jautājumus, teoriju, teorijas un prakses likumsakarības, bakalaura darba autore mācību procesa laikā izmanto, kā arī atbilstoši tematam atgādina un rosina skolēnus izmantot dažādas skaidrojošās vārdnīcas un e- vārdnīcas. Daļai skolēnu ir novērojams ieradums patstāvīgi meklēt nozīmes skaidrojumu nesaprastajiem vārdiem, visbiežāk izmantojot viedtālruņa pārlūku un tīmeklī pieejamo *Tēzaurus.lv*.

Sestajā uzdevumā skolēniem bija jāsanumurē seši dotie attēli, lai tiktu sakārtota secīga maizes ieguve – lauka aršana, graudu sēšana, kulšana un sijāšana, miltu malšana un mīklas mīcīšana. Uzdevuma rezultāts ir otrs augstākais, proti, klases kopīgais rezultāts ir 68,42%. Protams, to var pamatot ar uzdevuma īpatnību – nepieciešamību aplūkot attēlus, analizēt attēloto darbību un redzamās detaļas – darba vidi un rīkus –, kas norāda, kāds darbs tiek veikts, un sakārtot tos secīgi. Septītais uzdevums bija aprakstīt attēlos redzamo darbību, kā arī uzrakstīt tās veikšanai lietoto darba rīku nosaukumus. Iespējams, vārdu krājuma nepilnīguma dēļ skolēniem radās grūtības aprakstīt attēlos redzamo darbību, tāpēc kopīgais izpildījuma rādītājs ir viduvējs – 56,14%. Lai veicinātu skolēnu radošo domāšanu un attīstītu tekstveides prasmes, astotajā uzdevumā skolēniem bija jāraksta stāsts par maizi, tās ceļu no lauka līdz saimes galdam, līdzīgi kā tas tika darīts 2020./2021. m. g. veiktās izmēģinājumdarbības konstatējošajā darbā (Kūla-Zīle, 2021, 164). Ņemot vērā vides ietekmi, iepriekš minēto “klipveida domāšanu” (Pelce, 2023), interešu maiņu, skolēniem bija grūtības tēlaini aprakstīt maizes ceļu no lauka līdz saimes galdam. Visaugstākie rezultāti bija tiem skolēniem, kuri ar interesi un pat azartu bija iesaistījušies 3. klases laikā veiktajā izmēģinājumdarbībā. Skolēni darbos demonstrēja zināšanas par maizes ieguves posmiem, kā arī prasmes analītiski vērtēt katra darba procesa nozīmi mērķa sasniegšanā, proti, katrs darba darītājs ir svarīgs, lai no grauda, kas laukā sēts, iegūtu labību, jaunus graudus, miltus utt. Tekstpratības iemaņas skolēniem ir atšķirīgas, tāpēc kopīgais klases sasniegums par radošo uzdevumu ir 52,89%.

Diagnosticējošā darba vidējais rezultāts ir 54,42% jeb 5 bales. Zemo rezultātu klase ieguva jauniebraucēju, tai skaitā Ukrainas civiliedzīvotāju dēļ. Pirmkārt, šiem skolēniem nebija latviešu valodas zināšanu, kaut gan uzdevumu izpildei tika dota atļauja izmantot viedtālruņos pieejamās tulkošanas lietotnes, otrkārt, diemžēl jāatzīst, ka skolniekiem no Ukrainas bija noraidoša attieksme pret latviešu valodas apguvi. Jaunieši dzīvoja ar nelaužamu pārliecību un cerību, ka drīz drīkstēs droši atgriezties dzimtenē, ierastajā vidē, kur nebūs vajadzības prast latviešu valodu. Tāpēc, paužot savu nostāju, abi skolnieki diagnosticējošā darba lapas iesniedza tikai ar norādītu autorību – vārdu un uzvārdu. Abas cittautes darba izpildei godprātīgi izmantoju iespēju tulkot uzdevumus.

5.2. Pedagoģiskās izmēģinājumdarbības norises izklāsts

Tieša pedagoģiskā izmēģinājumdarbība tika īstenota četrpadsmit mācību stundās. To skaitā divas literatūras stundas. Tuvojoties mācību gada beigām, vienā dubultstundā skolēni rakstīja pārbaudes darbu par leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumiem, kas atbilst skolas noteiktajam pārbaudes darbu grafikam, vienoto pārbaudes darbu sistēmai un vērtēšanas kārtībai, proti, visām paralēlklasēm jāraksta vienots temata beigu summatīvais pārbaudes darbs, (lai gūtu objektīvus un salīdzināmus rezultātus par skolēnu gūtajām zināšanām un prasmēm).

Stundu cikla trešās mācību stundas sākumā (skat. pielikumu Nr. 3) tika apspriestas un analizētas izmēģinājumdarbības diagnosticējošajā darbā pieļautās kļūdas. Skolēni tika rosināti stāstīt un analītiski vērtēt, kuri uzdevumi un kāpēc ir sagādājuši grūtības, kuri, viņuprāt, ir tie leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumi, kuriem stundu cikla mācību darbā nepieciešams pievērst papildu uzmanību. Lai pilnvērtīgi īstenotu stundu ciklu, bija būtiski noskaidrot, ko skolēni nezina, neprot un kāpēc, analizēt nezināšanas iespējamus iemeslus. Protams, ne mazāk svarīgi bija noskaidrot jaunpienākušo skolēnu zināšanas un prasmes, analizēt pieļauto kļūdu iespējamus iemeslus. Pēc skolēnu skaidrojumu un iespējamo iemeslu uzklauššanas stundas laikā tika atkārtota leksikoloģijas teorija, izmantojot *Valodasrokasgrāmatas.lv* leksikoloģijas jautājumiem izstrādātā šķirkļa saturu (Polkovņikova, 2018). Jānorāda, ka izmēģinājumdarbībā iesaistītajiem skolēniem ir izveidojies ieradums teoriju un, viņuprāt, svarīgākos valodas piemērus ierakstīt "likumu kladē" vai pierakstos, tā veicinot zināšanu pilnveidošanu un nostiprināšanu.

Lai veicinātu skolēnus ar augstiem mācību sasniegumiem iesaistīties mācību procesā un nezaudēt interesi par stundas tematu, tika rosināts izdomāt valodas piemērus, kas būtu atbilstoši aplūkotajai teorijai. Skolēni, kuri bija pabeiguši rakstīt teoriju, labprāt iesaistījās piemēru domāšanā. Protams, svarīgs nosacījums bija ievērot stundu ciklu fona tematu – *sāls, maize, sālsmaize*. Skolēnu uzdevums bija vērtēt un analizēt, vai klasesbiedru piedāvātie piemēri ir atbilstoši leksikoloģijas teorijai. Jāatzīst, ka skolēniem veiksmīgi izdevās gan izdomāt atbilstošus piemērus, gan izteikt secinājumus, kāpēc kāds no piedāvātajiem piemēriem nav atbilstošs definīcijā noteiktajam. Pēc teorijas un piemēru aplūkošanas un pierakstīšanas tika vairākkārt apspriestas leksikoloģijas likumsakarības, īpašu uzmanību veltot tiem skolēniem, kuri iepriekš mācījušies citās skolās.

Lai radītu skolēniem interesi par stundu cikla fona tematiku, bakalaura darba autore ceturtās stundas laikā (skat. pielikumu Nr. 4) veltīja uzmanību tam, lai atkārtotu, par ko skolēnu mācījās 3. klasē, kad tika runāts par maizes ceļu. Skolēni, kuri visaktīvāk iesaistījās iepriekšējā

izmēģinājumdarbības stundu ciklā, stāstīja, ka daudz tika runāts par vārdu nozīmi, īpaši izceļot tos, kas saistīti ar maizes ieguvu – darba vide, rīki, darba darītāji u. c. Pilnvērtīgai temata atkārtšanai skolēniem uz ekrāna tika rādīta Mirdzas Puriņas un Tālivalža Baņa grāmata “Agrāk un tagad” (1979), kuras attēli pilnvērtīgi ilustrē grauda ceļu līdz maizes klaipam (Kūla-Zīle, 2021). Skolēniem tika dota iespēja pārbaudīt un parādīt valodas pratību. Jau pirmajās grāmatas lapas pusēs skolēniem, kuri iepriekš nav to redzējuši vai runājuši par maizes ieguvu, bija iespēja uzzināt, ka, pirms *arājs* ar *arklu* ar tīrumu, *līdējs* līž *līdumu*. Tika runāts par attēlā attēlotajiem darba rīkiem, darbībām un darītājiem, tā pilnveidojot zināšanas tiem, kuri maizes tematu reiz ir apguvuši, bet priekšstatu radot tiem, kuri iepriekš to nav mācījušies. Skolēni, kuri iepriekš nebija redzējuši M. Puriņas un T. Baņa grāmatu (1979), atzina, ka tās saturs šķitis interesants, kā arī norādīja, ka tagad saprot, kāpēc latviešu valodas un literatūras stundās klasesbiedri tik bieži piemin maizes tematu, kas apspriests 3. klasē. Lai skolēniem dotu iespēju laikus gatavoties piektajai un sestajai dubultstundai, tajā paredzētajam mācību darbam, tika uzdots ieskatīties norādītajās tīmekļvietnēs, kurās pieejami videomateriāli par sāls ieguves procesu. Ērtākai piekļuvei iepriekš minētās saites tika ievietotas E-klases.lv mājasdarbu sadaļā.

Piektās un sestās stundas (skat. pielikumu Nr. 5) laikā joprojām īpaša vērība tika pievērsta tam, lai ievirzītu skolēnu interesi izzināt fona tematu. Dubultstundas sākumā īsumā tika apspriests tas, par ko runāts iepriekšējā, ceturtajā stundā. Pēc īsa iepriekšējās stundās runātā atkārtojuma skolēni tika aicināti stāstīt, ko zina par stundu cikla otru elementu – *sāli*, tās ieguvu, nozīmi un vērtību. Skolēniem tika uz ekrāna rādīti publicistikas teksti, kuros rakstīts par to, kā tiek iegūta sāls. Skolēni ar interesi aplūkoja rakstus, lasīja un stāstīja, kas tajos redzams, savukārt, gatavojoties mācību stundai, patstāvīgi aplūkotajos videomateriālos. Skolēni salīdzināja un analizēja lasīto un redzēto, sprieda, vai teksta un videomateriālu saturs ir uzskatāms par līdzvērtīgu. Skolēni atzina, ka teksts un videomateriāls lieliski cits citu papildina un kopā rada pilnvērtīgu priekšstatu par sāls ieguves procesu. Tika izteikta atziņa, ka sāls ieguvei arī nepieciešami dažādi darba rīki, darbinieki, kuriem ir prasmes un iemaņas darba veikšanai, kā arī – laiks. Vienlaikus –, neskatoties uz to, ka sāls ir pieejama katrā pārtikas preču veikalā, pat ar plašu izvēli, tās vērtību nosaka ieguldītais darbs un laiks.

Lai paplašinātu skolēnu redzes loku, fona temata sapratni, rosinātu izzināt *sāls* un *maizes* vērtību, vienlaikus izpētīt to skanējumu, kā arī lietojumu un nozīmi – tiešu, pārnestu u. c. – dažāda veida tekstos, pēc publicistikas tekstu izlasīšanas skolēniem tika piedāvāts meklēt, vai ir pieejamas tautasdziesmās par izvēlēto tematu (Blinkena, 2014 [2000], 541; Blinkena, 2017 [1985]; Druviete & Požarnova, 2021). Skolēnu uzdevums bija izdomāt un nosaukt atbilstošus atslēgvārdus. Ņemot vērā, ka lielākajai daļai skolēnu jau bija bijusi pieredze pētīt vārdu nozīmi, kā arī to nozīmi latviešu kultūrvīdē, stundu mērķis bija rosināt iepazīt leksisko vienību – *maize*,

sāls, sālsmaize, ciemakukulis – iekšskultūras dialoga kontekstā (Laiveniece, 2003, 73; Warburton, 2007 [1996]; 63; Gavriļina & Vulāne, 2008, 31; Blinkena, 2014 [1985], 584). 3. klasē īstenotajā izmēģinājumdarbībā tika veicināta un pilnveidota skolēnu sapratne par latviešu valodas nemateriālo vērtību, tomēr tas tika darīts atbilstoši vecumposma un tekstu satura uztveršanas spēju īpatnībām. 5. klasē skolēniem lielākoties mainās dzīves, pasaules, vērtību un tikumu uztvere, pilnveidojas prasme lasīt ar izpratni, kā arī valodas lietpratība kopumā, tāpēc skolēni spēja daudz veiksmīgāk un raitāk uztvert mācību stundu laikā un patstāvīgi lasīto tekstu saturu nekā iepriekš. Folkloras vienību meklēšanai tika izmantotas divas tīmekļvietnes – *Dainuskapis.lv* un *Tautasdziesmas.lv*. Skolēni atzina, ka ir sarežģīti izdomāt lietderīgus atslēgvārdus, lai veiksmīgi un veikli atrastu saturiski atbilstošas folkloras piemērus. Skolēniem šķita interesanti, ka senāk liela vērtība bijusi ne vien maizei, bet arī sālij. Viens skolēns izteica secinājumu, ka sāls bijusi īpaši vērtīga, jo to nav iespējams izaudzēt piemājas dārzā. Izteiktā atziņa veidojusies, analizējot faktus un pieredzi, proti, iepriekš tika lasīti publicistikas teksti par sāls ieguvu, papildu skatīti informatīvi video materiāli, kā arī personīga pieredze. Izteiktajai atziņai pievienojās arī citi, norādot, ka saprot, kāpēc ir izveidojusies tradīcija dāvināt sāli un maizi, gluži vienkārši maize ir dārga, tās vērtību veido ieguldītais darbs, laiks, un sāli nevar dabūt, kad vien rodas nepieciešamība, jo senāk, lai to iegūtu, no lauku saimniecībām devās uz pilsētu un iegādājās veikalā. Skolēni papildināja teikto ar faktu, ka lauku ļaudīm jeb saimei katru dienu darba pilnas rokas, tāpēc braukšana uz pilsētu parasti tika rūpīgi plānota, lai netiktu iekavēti darbi saimniecībā, kas lielākoties ir savstarpēji cieši saistīti. Gan sāls, gan maize senāk nebija tik pašsaprotama pārtikas prece kā mūsdienās, tas bija vērtīgākais, ko kādam varēja dāvināt, parādot savu dāsnumu un vēlot pārticību. Skolēnu izteiktais viedoklis norāda uz spēju analizēt gūto informāciju, tās nozīmi fona temata apgūvē, kas atbilst S. Koterllas (*Cotterll*, 2005, 18– 19) norādēm, ka analītiskajai domāšanai būtiska ir prasme lasīt ar izpratni un mērķtiecīgu iedziļināšanos, teksta un jebkura cita informatīvā avota satura izpēte, proti, prasme atrast mērķim, šajā gadījuma stundu saturam un mērķim saistošus un atbilstošus apgalvojumus vai teorētiskas norādes.

Lai nostiprinātu skolēnu ieradumu meklēt vārdu skaidrojumu vārdnīcā (Blinkena, 2014, 558), stundas laikā tika aplūkoti ar *maizes, sāls* un *sālsmaizes* tematu saistītie šķirkļi *E-pupā.lv* (Vulāne, 2023). Darba gaitā skolēni pierādīja, ka lieliski pārziņa *E-pupas.lv* šķirkļu satura izkārtojumu, no jauna atzinīgi novērtēja mākslinieka radītās, stilistiski ieturētās ilustrācijas katram šķirklim. Jaunpienākušie skolēni izteica pārsteigumu par tādas tīmekļvietnes esamību, jo nekad iepriekš ne mācību stundās, ne patstāvīgi nebija to aplūkojuši, un izbrīnu par katra šķirkļa saturu – cik gan daudz esot iespējams pastāstīt par vienu vārdu!

Gatavojoties turpmākamajam stundām, skolēnu uzdevums bija izpildīt divus mājasdarbus. Lai veicinātu iesaisti mācību procesā, prāta darbību, īpaši atmiņu, pilnveidotu prasmi meklēt tematiski atbilstošas tautasdziesmas, uzdevums bija atrast un no galvas iemācīties četras tematiski (*maize, sāls, sālsmaize, ciema kukulis*) atbilstošas tautasdziesmas. Tautasdziesmas no galvas bija jānorunā literatūrā, stundu cikla trīspadsmitajā stundā (skat. pielikumu Nr. 10). Savukārt, lai rosinātu pētīt, analizēt un apkopot informāciju, skolēnu uzdevums bija veidot viena tematiski atbilstoša vārda informatīvu izklāstu – morfēmiskais sastāvs, vārddarināšanas paņēmieni raksturojums, gramatiskais raksturojums (locīšana, funkcijas sintaktiskās konstrukcijās, vārdu savienojumos) un vārds citās valodās (tulkojumi), vārds kā elements folklorā un frazeoloģismos. Lai uzdevumu būtu vieglāk izpildīt, skolēniem tika ieteikts ieskatīties *E-pupas.lv* šķirklis. Vienlaikus skolēniem tika ieteikts neizvēlēties tādu vārdu, par kuru tīmekļvietnē ir pieejams izstrādāts šķirklis. Izklāsta izstrādei dotais izpildes laiks bija divas nedēļas. Mājasdarba satura un izpildes nosacījumu apspriedes laikā klasei tika norādīts, ka ar pētījuma saturu būs jāiepazīstina klasesbiedri norādītās (14.–15.) stundas laikā, veicot priekšlasījumu jeb esot *Autora krēslā* (skat. pielikumu Nr. 11).

Pirms stundas beigām skolēnu uzdevums bija uzrakstīt, kas, viņuprāt, ir maize, sāls, kāda ir to vērtība mūsdienās un senāk. Pēc skolēnu uzrakstīto atslēgvārdu un atziņu izlasīšanas (skat. pielikumu Nr. 17.) var secināt, ka tās pauž rakstītāja personīgo vērtību sistēmu un pieredzi, vienlaikus satur analītisku spriedumu par stundas laikā aplūkoto informāciju. Maize tiek raksturota, izmantojot atslēgvārdus – *pārtika, darbs, tradicionāls ēdiens, dzīve un vērtība* –, savukārt sāli raksturo ar vārdiem *garšviela, kristāls, dārgums, nāve* u. c. Lai spētu uzrakstīt atslēgvārdus un atziņas, skolēniem bija jāprot detalizēti analizēt un novērtēt iepriekš lasītā informācija, apskatītie videomateriāli un veiktās mācību sarunas (Cotterll, 2005, 17; Cotterll, 2013, 187; Thaneerananon, Triampo & Nokkaew 2016, 2; Cotterll, 2019, 70).

Septītās stundas laikā tika atkārtota teorija, pilnveidotas skolēnu zināšanas par sinonīmiju. Tika izmantotas skolā pieejamās sinonīmu vārdnīcas, lai veicinātu sapratni par latviešu valodas bagātību un krāšņumu, nemateriālo mantojumu (Blinkena, 2014, 557), tika aplūkotas tīmeklī pieejamās dialektu kartes. *Dialekti.lv* pieejamas trīs vārdu – *grauds, apcirknis* un *lize* – lingvistiskās kartes, kas ir tematiski atbilstošas īstenotajam stundu ciklam. Skolēniem bija iespēja uzzināt, kā dialektos tiek nosauktas dažādas reālijas, vienlaikus padomāt, vai spētu atpazīt tās, ja dzirdētu vai lasītu izlokšnēs lietotos vārdus. Skolēni norādīja, ka visvieglāk atpazīt izlokšņu variantus vārdiem *grauds* un *lize*. Vienīgi Kraukļu izlokšnē lietoto lizes sinonīmu *šautra* visdrīzāk sajauktu un tieši uztvertu mūsdienās plaši lietotajā nozīmē ‘bulta (šaušanai); metamais ierocis’ (LLVV VII.II, 1991, 348). Vārdam *apcirknis* ir divi izlokšņu varianti, kurus nezinātājs nespēs atpazīt – *arads* un *aruds*. Izlokšņu variantu

aplūkošana rosināja skolēnu interesi uzzināt pētīt citas lingvistiskās kartes (Whimbey & Lochhead, 2010 [1999], 17). Vairākas lingvistiskās kartes ir pieejamas *E- pupā.lv*.

Pēc lingvistisko karšu izpētes skolēnu uzdevums bija atcerēties un saviem vārdiem izstāstīt, kas ir antonīmi. Kamēr zinošākie raksturoja antonīmu pazīmes un izmantošanas iespējas un nozīmi saziņā, uz ekrāna tika atvērts atbilstošs Valodasrokasgrāmatas.lv šķirklis. Arī šajā gadījumā skolēnu uzdevums bija analizēt, cik prasmīgi spējuši raksturot antonīmijas pazīmes (Corttell, 2013, 188). Pēc sinonīmijas un antonīmijas teorijas atkārtošanas un apspriešanas tika rosināts aplūkot pierakstos ierakstītās definīcijas un uzrakstīt tematiski un saturiski atbilstošus piemērus (Sams, 2003, 57–58). Proti, skolēnu uzdevums bija, ievērojot maizes, sāls un sālsmaizes tematiku, uzrakstīt teikumus, kuros būtu tieši sinonīmijas un antonīmijas piemēri. Uzdevuma izpildei tika atļauts izmantot arī viedtālrunus, lai interneta pārlūkā lietotu *Tēzaurus.lv*. Darba gaitā, pētot vārdnīcu saturu, rakstot piemērus, skolēni secināja, ka uzdevumu ir sarežģīti izpildīt, ja sinonīmi un antonīmi tiek meklēti tematiski saistošiem vārdiem, piemēram, *maize*, *sāls*, *abra*, *lize* u. c., tāpēc patstāvīgā darba laikā tika ļauts izmantot piemērotus antonīmus vārdiem, kuriem nav tiešas saistības ar stundas fona tematu, tomēr teikumu saturam jāatbilst (Sams, 2003, 61; Whimbey & Lochhead, 2010 [1999], 212). Visbiežāk tika izmantoti sinonīmi, kas saistīti ar maizi – “Mana mamma man teica, lai es aizeju uz maiznīcu pēc maizes *klaipa*, bet es maziniecei palūdzu maizes *kukuli*.”, “Es ieraudzīju *maiznīcu*, bet mana vecmāmiņa saka, ka tā ir *beķereja*.”, kā arī vārdi, kas raksturo maizes izskatu, garšas īpatnības (*baltā maize – tumšā maize, garšo – negaršo, ciets – mīksts*).

Astotās stundas laikā (skat. pielikumu Nr. 7) tika nostiprinātas un pilnveidotas skolēnu zināšanas par homonīmiju. Jāpiebilst, ka mācoties 4. klasē, skolēniem tika dota iespēja aplūkot visas skaniski vai ortogrāfiski līdzīgo vārdu grupas – homonīmus, homogrāfus, homofonus un homoformas –, kaut dažādu autoru kolektīvu izstrādāto mācību paraugprogrammas un arī grāmatas saturs to neparedz. Stundas laikā īpaša vērība tika pievērsta skolēnam, kurš 4. klasē bija mācījies citviet. Arī šī stunda tika sākta ar rosinājumu skolēniem izstāstīt, ko atceras no iepriekš mācītā, un tikai tad uz ekrāna tika parādīta teorētiskā informācija (*Valodasrokasgrāmata.lv*). Aplūkojot definīcijas, uzdevums bija vērtēt un analizēt – cik precīzi ir izdevies saviem vārdiem izstāstīt teoriju. Valodas pratības attīstīšanai būtiski ir nostiprināt prasmi ar saviem vārdiem pēc iespējas precīzāk raksturot kādu terminu vai reāliju. Valodas pratība lielā mērā ir saistīta ar to, cik bieži skolēni lasa dažādu veidu tekstus, proti, nav runas par to, ka būtu jālasa tikai daiļliteratūras tekstu, ne mazāk svarīga ir prasme lasīt ar izpratni arī zinātniskos, populārzinātniskos u. c. tekstus (Šūmane, 2012, 114; Winarni et al., 2020, 214; Kūla-Zīle, 2021). Pēc teorijas aplūkošanas un piedāvāto piemēru atbilstības analizēšanas skolēniem bija uzdevums izmantot klasē pieejamās vārdnīcas, lai rakstītu teikumus, kuros tiku

izmantoti tematiski atbilstoši skaniski un ortogrāfiski līdzīgo vārdu pāri. Ņemot vērā iepriekšējās stundas pieredzi, kad tika secināts, ka ir sarežģīti atrast antonīmus, tika dota atļauja izmantot homonīmu pārus, kas tematiski nav tieši saistīti ar stundu fona tematu, tomēr teikuma konteksts ir. Stundas beigās, kad pēc brīvprātības principa skolēni lasīja izdomātos teikumus, tika izteikta atziņa, ka uzdevumu bija viegli paveikt, tāpēc ka 4. klasē homonīmija tika mācīta un apgūta plašāk, kā arī tas, ka homonīmijas pāros drīkstēja izmantot ar fona tematu tieši nesaistītus vārdus. Daži piemēri bija izdevušies saturiski līdzīgi anekdotēm, piemēram, “*Vilka* vēders sāka burkšķēt no bada, viņš nozaga maizi no maiznīcas, bet maiznieks to pamanīja, tāpēc *vilka* vilku aiz ausīm.”, “*Vilku* zeķi un ieraudzīju *vilku* ar klaipu ķepās.”, “Paņem *sāli* un *sāli* gurķus!” u. c.

Lai rosinātu skolēnus gatavoties nākamai mācību stundai, tika uzdots mājasdarbs – sameklēt jau tīmekļvietnē *Letonika.lv* literāros tekstus, kuros minēti tematiski iederīgi atslēgvārdi, uzrakstīt to autoru un nosaukumu, kā arī izlasīt pasaku “Par sāli Gaiziņa kalnā un citur” un trīs publicistikas rakstus par sālsmaizes tradīcijām.

Devītās un desmitās dubultstundas laikā (skat. pielikumu Nr. 8) skolēni stāstīja, vai izdevies atrast nepieciešamo informāciju par daiļliteratūras tekstiem, kuros minēti temata atslēgvārdi. Skolēni atzina, ka *Letonika.lv* varēja atrast trīs literātus, kuru darbos minēta *sālsmaize*. Jāpiebilst, ka stundas darba uzdevuma izpildei būtu lieti noderējuši datori – *Chrombook* –, ar kuriem kopš 2022./2023. m. g. tiek apgādātas skolas, bet diemžēl izmēģinājumdarbības norises laikā tie skolā bija pieejami ierobežotā daudzumā un noteiktās klases telpās, konkrēta skolotāja uzraudzībā, kas apgrūtināja to ērtu un netraucētu nogādāšanu klases telpā, kā arī nebija izveidota vienota pieteikšanās sistēma.

Lai paplašinātu skolēnu pieredzi par iespējām meklēt valodas piemērus, tika demonstrēta vietne *Korpuss.lv*. Demonstrācijas laikā skolēniem tika dota iespēja izvēlēties jebkuru vienu valodas korpusu, lai tajā meklētu tematiski atbilstošu atslēgvārdu. Kad tika izpētīts, cik bieži izvēlētajā korpusā – Tīmeklis2020 (latviešu valodas tīmekļa korpusā) – un skolotājas piedāvātajā – LatSenRom (latviešu senāko romānu korpusā) – lietoti (atrodami) atslēgvārdi, skolotāja rosināja skolēnus aplūkot un patstāvīgi pamēģināt *Korpusa.lv* piedāvātās meklēšanas iespējas. Skolēni visbiežāk izmantoja iespēju ieskatīties Pārspriedumu vai Vikipēdijas korpusā. Jānorāda, ka laikus, pirms astotās stundas, tika precizēts, vai skolēniem nākamās – devītās un desmitās – dubultstundas laikā būs iespēja izmantot personīgos viedtālrunus un tīmekļa pārlūklietotni tajos, lai veiktu iecerēto stundas darbu. Kad pirmā (devītā) dubultstunda tuvojās beigām, tika izdalītas lapiņas, uz kurām skolēniem bija jāraksta, kā viņi vērtē stundu, tīmekļvietni *Korpusu.lv*, tā izmantošanas iespējas un lietderīgumu latviešu valodas apgūvē (skat. pielikumu Nr. 20.3.). Skolēni iespēju patstāvīgi aplūkot un darboties lielākoties vērtēja

atzinīgi. Skolēni rakstīja, ka ir bijis interesanti meklēt dažādus atslēgvārdus un frāzes, uzzināt, cik daudz tekstos tās ir atrodamas. Daži skolēni rakstīja, ka ir bijis vērtīgi uzzināt par šādu vietni, kuru, viņuprāt, var izmantot ne vien latviešu valodas vai literatūras stundās, bet arī citos mācību priekšmetos. Pozitīvi ir vērtējama skolēnu prasme pamatot savu viedokli, proti, atbilde uz rosinājumu izteikt vērtējumu par stundas saturu, aplūkotā tīmekļresursa lietderību neaprobežojas tikai ar patīk vai nepatīk, noderēs vai nenoderēs, skolēni ir spējuši izteikt analītisku vērtējumu – tieši kur un kā jauniegūtās prasmes noderēs.

Dubultstundas otras daļas (desmitās stundas) sākumā tika runāts par frazeoloģiju un tās nozīmi saziņā. Arī šoreiz teorija tika aplūkota *Valodasrokasgrāmatas.lv* šķirklī. Skolēni, lasot teoriju, piedāvātos piemērus, izteica viedokli, ka frazeoloģismi un situāciju raksturojoši izteicieni bagātina valodu. Jānorāda, ka konkrētās klases kolektīvā tiek lietoti vairāki situāciju raksturojoši izteicieni jau kopš sākumskolas posma (1.–3. klašu posma). Pēc teorijas satura apspiešanas skolēniem tika izdalītas publicistikas tekstu izdrukas, kurās rakstīts par sāls lietošanas paradumiem. Skolēnu uzdevums bija pētīt vārda *sāls* nozīmi konkrēto rakstu kontekstā un, izmantojot to, rakstīt sāls vērtību raksturojošu izteicienus, ievērojot frazeoloģismiem raksturīgo skanējumu un valodas lietojuma manieri.

Pirms stundas beigām tika pārrunāts dubultstundas saturs. Skolēni atzina, ka bijis interesanti gan pētīt *KorpUSA.lv* saturu, meklēt atslēgvārdus, pārbaudīt meklēšanas iespējas, gan, ņemot vērā publicistikas tekstu saturu, izdomāt un rakstīt sāls vērtību raksturojošus izteicienus, ievērojot frazeoloģismu skanējuma īpatnības (skat. pielikumu Nr. 20.2.). Arī šī uzdevuma izpildē redzama skolēnu prasme analītiski vērtēt teksta saturu un prasmīgi to izmantot, ievērojot uzdevuma nosacījumus. Skolēnu rakstītajos situāciju raksturojošajos izteicienos redzama prasme izmantot teksta saturu, tematiski iederīgo vārdu semantiku, rotaļāties ar to, radot jaunu valodas vienību, kas saturiski un pēc formas līdzinās frazeoloģismiem vai sakāmvārdiem – “Nav labklājība, nav sāls vai maize.”, “Dod savu sāli, dod savu dzīvi.”, “Kuri dod sāli, kļūst brāļi.”, “Ja nav naudas, nav arī sāls.” u. c. Jāatzīst, ka tas bija complicēts uzdevums un, lai to izpildītu, skolēniem bija nepieciešams veikt vairākas analītiskas darbības, proti, uztvert katra teksta kontekstu, saturu, īpašās iezīmes un vienlaikus gūto informāciju uzrakstīt atziņas, situāciju raksturojoša izteiciena formā, kas rakstīta frazeoloģisma manierē.

Vienpadsmitā un divpadsmitā dubultstunda (skat. pielikumu Nr. 9) tika veltīta skolas pārbaudes darba izpildei, kas saturiski nebija saistīts ar izvēlēto fona tematu. Lai izpildītu pirmo pārbaudes darba uzdevumu, skolēniem bija jāizlasa teksts un kontekstuāli jānosaka, vai dotais vārds *skaidrs* tiek lietots tiešā vai netiešā nozīmē. Otrajā uzdevumā divi dotie vārdi – *vīle* un *zīle* – jāiesaista teikumos, katrā atklājot tā dažādās nozīmes. Trešajā – jāizlasa teksts un jāatrod

tajā izcelto vārdu sinonīmi. Ceturtajā – tekstā uz līnijām jāuzraksta atbilstošākais no piedāvātajiem frazeoloģismiem. Piektā uzdevuma izpildei jāraksta stāsts, izvēloties un iesaistot trīs frazeoloģismus.

Trīspadsmitās stundas (skat. pielikumu Nr. 10) laikā skolēnu uzdevums bija no galvas norunāt katra paša izvēlētās tautasdziesmas, nekļūdīgi ar attieksmi un izteiksmi, vienlaikus klausītāju uzdevums bija vērtēt citu izvēlētās tautas dziesmu un runu. Pēc tam, kad visi bija norunājuši, skolēni atzina, ka nebija gaidījuši tik lielu tautasdziesmu dažādību, norādīja, ka ir bijis interesanti un sarežģīti vienlaikus patstāvīgi atrast un izvēlēties tautasdziesmas, kuras iemācīties no galvas, lai norunātu tās visas klases priekšā. Parasti skolēnu uzdevums ir bijis atrast tautasdziesmas ierastiem tematiem – gadalaiki, dzīvnieki, svētki u. c. Neskatoties uz neierasto tematu, skolēni bija veiksmīgi tikuši galā ar uzdevumu, stundas laika bija iespējams dzirdēt dažādas tematiski atbilstošas tautasdziesmas.

Savukārt četrpadsmitās un piecpadsmitās dubultstundas (skat. pielikumu Nr. 11) laikā skolēni stāstīja klasesbiedriem par veikto pētījumu – viena vārda semantiskā un gramatiskā raksturojuma izklāstu (Skalberga, 2011a, 40). Klausītāju uzdevums bija izmantot skolotājas izveidoto, pielāgoto *Insert* jeb piezīmju metodes pārskata tabulu, rakstot tajā par dzirdēto – kas bija saprotams, kas nebija, kas šķita interesanti, ko vēlētos izziņāt plašāk. Skolēnu iesniegtajās tabulās ir iespējams izlasīt vērtējošus spriedumus par klasesbiedru veiktā pētījuma izklāsta saturu un izpildījumi (skat. pielikumu Nr. 22.2). Lai pilnvērtīgi noskaidrotu skolēnu viedokli par uzdevumu, katram uz piezīmju lapiņas bija jāuzraksta vērtējums par uzdevumu, tā nosacījumiem, savu un klasesbiedru veikumu (skat. pielikumu Nr. 22.4). Pirms stundas beigām, kad tika apspriests stundu veikums, skolēni atzinīgi vērtēja iespēju veikt pētījumu, esot bijis interesanti pētīt vienu vārdu no dažādiem skatpunktiem, vienlaikus godīgi atzina, *E-pupas.lv* šķirkļu saturs kalpojis par teicamu paraugu.

Sešpadsmitā un septiņpadsmitā (skat. pielikumu Nr. 12) dubultstunda tika plānota tā, lai skolēniem būtu iespēja iepazīt sālsmaizes tradīcijas un rituālus citviet, proti, citu tautu tradīciju kopu. Tā kā izmēģinājumdarbības stundu cikls tuvojās beigām, skolēni, lai nostiprinātu un pilnveidotu zināšanas, noskaidrotu, kas palicis nesaprasts, tika rosināti atcerēties, par ko tika runāts aizvadītajās mācību stundās. Būtiski bija veicināt skolēnus analizēt, kas kopīgs vai atšķirīgs ir temata apguves laikā pētīto vārdu semantikai latviešu un citās valodās (Anspoka, 2008, 294). Jānorāda, ka atkārtošana un informācijas analīze ir būtiska mācību procesa daļa, proti, atkārtojot un analizējot teorijas atbilstību piedāvātajiem piemēriem tiek nostiprinātas skolēnu zināšanas par teorijas un prakses mijiedarbību (Sousa, 2017, 224). Skolēni atzina, ka stundu cikla sākumā bijis vērtīgi atkārtot, kā tiek iegūta maize, kāds ir tās ieguves ceļš, kā ir nosaukti procesā iesaistītie darba darītāji, darba rīki utt., jo bez atkārtošanas nebūtu varējuši tik

viegli uztvert informāciju par sāls ieguvu un to sasaistīt ar *sālsmaizes* tradīcijām. Stundas turpinājumā tika īstenots darbs ar publicistikas tekstiem, kurus izlasot ir iespējams uzzināt par sālsmaizes tradīcijām citviet. Skolēni tekstā pasvītvoja, viņuprāt, svarīgāko, veica piezīmes, pierakstīja precizējošus jautājumus. Bija daži skolēni, kuri, pildot uzdevumu, izvēlējās izmantot *Venna diagrammu*, proti, rakstīja pārskatāmu divu vienību salīdzinājumu (skat. pielikumu Nr. 23.2). Šīs metodes izvēlēšanās un izmantošana liecina par skolēnu prasmi un ieradumu uzskatāmi salīdzināt un analizēt zināmo, norādīt to atšķirīgās un kopīgās iezīmes, lietderību temata kontekstā. Kad stundas pirmā puse tuvojās beigām, skolēni tika aicināti izteikt viedokli par lasītajiem tekstiem. Skolēni atzina, ka bijis interesanti izlasīt par citu tautu tradīcijām, salīdzināt tās ar latviešu. Neskatoties uz mūsdienu iespējām, Latvijā vēl arvien tiek uzturēta tradīcija nest dāvināt jaunam pārim vai jaunas mājvietas iemītniekiem. Protams, visai bieži tradicionālais maizes un sāls groziņš tiek aizstāts ar mūsdienīgām delikatesēm.

Lai nostiprinātu skolēnu sapratni par maizes, sāls vērtību un sālsmaizes tradīciju kopu, tika uzdots rakstīt lingvokulturoloģisko portretu jeb etīdi (Gavriļina & Vulāne, 2008, 107–110) vārdam *sālsmaize* (skat. pielikumu Nr. 24.2). Darba izpildīšanai skolēniem tika ļauts izmantot pirmās dubultstundas laikā rakstīto latviešu un citu tautu sālsmaizes tradīciju kopu salīdzinājumu. Pildot uzdevumu, sākumā jāuzraksta apgalvojums (jeb tēze) par to, kāpēc radusies maizes un sāls dāvināšanas tradīcija, ietverot stundu cikla laikā apgūtās zināšanas. Lielākoties skolēni rakstīja, ka sālsmaize saturiski ir sena tradīcija, kuru katra tauta īsteno citādi, bieži krasi atšķirīgi, piemēram, “Citās valstīs arī svin sālsmaizi, bet tomēr atšķirīgi” vai “Latviešiem un slāviem sālsmaizes tradīcijas atšķiras”. Protams, katra uzrakstītā tēze satur katra skolēna gūtas zināšanas, pieredzi un radušos viedokli par tematu. Pēc apgalvojuma (jeb tēzes) uzrakstīšanas skolēnu uzdevums bija, izmantojot gan stundu ciklā gūtās zināšanas, gan pirmās (sešpadsmitās) dubultstundas laikā rakstīto dažādu tautu tradīciju salīdzinājumu ar latviešu tradīcijām, gan personīgo pieredzi, tai skaitā ģimenes tradīcijas, argumentēt izteiktā apgalvojuma patiesumu. Skolēnu uzdevums bija ne vien raudzīties uz sālsmaizes, ciema kukuļa dāvināšanas tradīciju laika ritējumā, bet arī to elementu ieguves procesu, atcerēties, kā tiek iegūta maize un sāls. Katrs elements atsevišķi aplūkots ir nenoliedzami būtisks, tās ir reālijas, kas nosauktas vārdā. Senā tradīcija, kuras nosaukumā izmantoti divi vārdi – *sāls* un *maize* –, patiesībā nosauc, kāds ir tās pirmsākums, proti, sākotnēji tika dāvināta sāls un maize. Skolēniem izdevās veiksmīgi analizēt apgūto, lai gūtos secinājumus izmantotu kā argumentus izteiktajam apgalvojumam par iespējamajiem tradīcijas veidošanās iemesliem. Skolēni apgalvojuma pierādīšanai visbiežāk izmantoja maizes un sāls ieguves aprakstu, norādot uz ieguldīto darbu, kas ietver ne vien darba darītājus, bet arī darba rīkus un, protams, laiku. Lingvokulturoloģijas portreta jeb etīdes beigās skolēni rakstīja īsu kopsavilkumu. Arī kopsavilkuma atziņas

skolēniem izdevās uzrakstīt veiksmīgi, piemēram, “[...] Sālsmaizi pasaulē svin tik ļoti dažādi un ir citādākas tradīcijas, bet tomēr to svin visi un visā pasaulē. Tas nebūtu interesanti, ja būtu tikai sālsmaize, tomēr ir labi, ka mēs svinam dažādi.” vai “Valstu tradīcijas ir dažādas, kuras citiem var likties jocīgas, bet iedzīvotājiem normālas. Katrai valstij savas īpašības.”. Būtiski piebilst, ka šāda veida uzdevumu skolēni pildīja pirmo reizi. Iepriekš skolēniem ir bijusi pieredze ar vērtējoša viedokļa rakstīšanu par lasīto grāmatu saturu tam paredzētās un īpaši izstrādātās darba lapās.

Dubultstundas beigās skolēni atzina, ka ir bijušās vērtīgas un darbietilpīgas mācību stundas, atzinīgi vērtēja stundu cikla saturu, piedāvāto tekstu un citu materiālu daudzveidību (Šūmane, 2012, 114), jo, viņuprāt, pateicoties daudzpusīgai temata izpētei, nostiprinājusies sapratne par maizes un sāls ieguvī un to vērtības atspoguļojumu dažādos tekstos, tai skaitā folkloras tekstos, kā arī iespēja patstāvīgi meklēt informāciju. Skolēni, kuri bija piedalījušies bakalaura darba autores iepriekš veiktajā pedagoģiskajā izmēģinājumdarbībā, atzina, ka šajā stundu ciklā bija iespējams izmantot iepriekš gūtās zināšanas.

Izmēģinājumdarbības astoņpadsmitās stundas (skat. pielikumu Nr. 13) saturs tika īstenots literatūras mācību stundā. Stundas mērķis bija turpināt veicināt skolēnus izmantot gūtās zināšanas par aplūkoto fona tematu un vienlaikus nostiprināt tekstveides pratību, proti, skolēnu uzdevums bija rakstīt radošu tekstu daiļliteratūras stilā (Kuduma, 2011, 56). Lai skolēni veiksmīgāk spētu izpildīt uzdevumu, tika dota iespēja izvēlēties prozas žanru – pasaku, stāstu vai pasaku lugu –, kas aplūkots konkrētā mācību gada literatūras stundās. Skolēni radošajos darbos tēlaini aprakstīja sālsmaizes tradīcijas, proti, sālsmaize bija fona temats dažādu notikumu virknē. Jānorāda, ka skolēniem ir atšķirīgs radošās rakstīšanas temps, mākslinieciskais rokraksts un, protams, valodas lietojuma prasmes. Lasot skolēnu darbus, iespējams secināt, ka tiem skolēniem, kuri maz un reti lasa daiļliteratūras tekstus, grūtības sagādā ne vien rakstīt tekstu, kura radīšanai nepieciešama iztēle, bet arī ievērot tekstveides, gramatikas, valodas kultūras normas. Kopumā skolēniem ar sālsmaizes tradīciju atspoguļojumu radošā tekstā ir veicies apmierinoši (skat. pielikumu Nr. 25).

5.3. Konstatējošā darba saturs un rezultātu analīze

Deviņpadsmitā un divdesmitā stunda (skat. pielikumu Nr. 14) tika paredzēta izmēģinājumdarbības rezultātu konstatējošā darba rakstīšanai. Diemžēl nedēļā pirms plānotās izmēģinājumdarbības stundu cikla beigu dubultstundas skolas administrācija izdeva rīkojumu

par to, ka 2023. gada 29. maijā stundu skaits tiks samazināts plānotās skolotāju padomes sēdes dēļ, proti, notiks pirmās četras stundas. Konstatējošā darba rakstīšana bija plānota 29. maija piektajā un sestajā latviešu stundā – valodas mācību stundā –, tāpēc, lai fiksētu skolēnu gūtās zināšanas īstenotajā stundu ciklā, skolēniem rīkojuma pieņemšanas nedēļā tika izdalītas konstatējošā darba (skat. pielikumu Nr. 14.1) darba lapas patstāvīgai izpildei mājās, vienojoties, ka tās tiks iesniegtas 30. maijā.

Konstatējošā darba saturs tika izstrādāts, par pamatu ņemot diagnosticējošā darba uzdevumu kopu, proti, lai konstatētu skolēnu zināšanu dinamiku, būtiski bija dot tādus pašus vai izpildes un satura ziņā līdzvērtīgus uzdevumus kā diagnosticējošajā darbā. Kaut skolēni stundu cikla un skolā īstenotās mācību satura programmas ietvaros rakstīja pārbaudes darbu par leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumiem, arī konstatējošajā darbā tāpat kā diagnosticējošajā pirmo uzdevumu izpildei bija nepieciešamas zināšanas par leksikoloģijas terminiem, prasmes atpazīt valodas piemērus (skat. pielikumu Nr. 26).

Pirmais, otrais un trešais uzdevums ir tieši tāds pats kā diagnosticējošajā darbā. Pildot pirmo uzdevumu, skolēniem bija jāizlasa dotās definīcijas, jāatpazīst tur aprakstītais leksikoloģijas termins, kas jāuzraksta uz līnijas. Pirmā uzdevuma izpildē nav vērojama zināšanu izaugsmē. Analizējot skolēnu darbu saturu, ir iespējams secināt, ka lielākoties kļūdas radušās steigas dēļ, proti, skolēni nav rūpīgi izlasījuši dotās definīcijas. Pirmā uzdevuma izpildes rādītājs – 52,63%.

Otrajā uzdevumā skolēnu uzdevums bija savienot valodas piemērus ar tiem atbilstošu leksikoloģijas terminu. Salīdzinot diagnosticējošā un konstatējošā darba otrā uzdevuma rezultātus, redzams, ka skolēniem ir pilnveidojušās prasmes atpazīt dotos valodas piemērus, atbilstoši uzdevuma prasībām savienot ar atbilstošu terminu. Vienlaikus ir iespējams secināt, ka, mērķtiecīgi piedāvājot valodas piemērus un veicinot tos izmantot dažādos valodas pratību attīstošos uzdevumos, ir izdevies pilnveidot un nostiprināt skolēnu sapratni par teorijas un valodas piemēru kopsakarībām. Kā jau bieži ticis minēts – latviešu valodā termini darināti tā, lai to semantiska būtu tieši uztverama, savukārt definīcija tikai paskaidro plašāk. Klases kopīgais vidējais vērtējums par otrā uzdevuma izpildi – 40,79%. Skolēnu prasme atpazīt piedāvātos valodas piemērus uzlabojusies par gandrīz četriem procentiem.

Pildot trešo uzdevumu, skolēni demonstrēja, vai temata apguves rezultātā uzlabojusās prasmes skaidrot vārda nozīmi. Skolēnu prasme skaidrot doto vārdu nozīmi, salīdzinot ar diagnosticējošā darba rezultātiem, nav mainījies. Abos darbos klases sniegtie rezultāti ir uzskatāmi par līdzvērtīgiem, proti, diagnosticējošajā darbā klases vidējais sniegums ir 45,18%, savukārt konstatējošajā – 45,61%. Aplūkojot katra skolēna individuālo sniegumu, iespējams secināt, ka ir daži ir vērojama iemaņu izaugsme, proti, skolēns, rakstot konstatējošo darbu,

ir spējis skaidrot vairāk vārdu nozīmi, nekā diagnosticējošajā darbā. Būtiski ir norādīt, ka skolēni darbu rakstīja mājās, kad ir iespēja brīvi un bez skolotāja uzraudzības izmantot jebkuru tīmeklī pieejamo vārdu skaidrojošo e-vārdnīcu.

Ceturtā uzdevuma tabulā tika ievietoti papildu vārdi, kas saistīti ar sālsmaizes tradīciju kopu. Kā jau minēts iepriekš, diagnosticējošajā darba mērķis bija noskaidrot, ko skolēni atceras no iepriekš veiktajā izmēģinājumdarbībā apgūtā, lai veidotu un pielāgotu mācību stundu cikla saturu un metodiku. Savukārt konstatējošā darba mērķis bija noskaidrot, vai skolēni ir apguvuši un iegaumējuši aplūkotā fona temata valodas vienības, to nozīmi. Vienlaikus – vai skolēniem ir pilnveidojusies prasme skaidrot vārdu nozīmi ar saviem vārdiem. Konstatējošajā uzdevumā skolēniem bija jāskaidro par divpadsmit vārdu vienībām vairāk nekā diagnosticējošajā darbā. Skolēnu prasmju izaugsme mērāma punktu un procentu skalā. Skolēni, kuriem ir vērojama izaugsme konkrēto uzdevumu izpildē, redzams punktu skaita palielinājums trīs punktu robežās. Ja aplūko klases kopīgos rezultātus, tad diagnosticējošajā darbā, kurā bija jāskaidro divdesmit četru vārdu nozīme, skolēni ieguva 55,48%, savukārt konstatējošajā darbā par trīsdesmit sešu vārdu skaidrošanu – 60,96%. Neskatoties uz to, ka konstatējošajā darbā tika piedāvāts skaidrot par divpadsmit vārdiem vairāk nekā diagnosticējošajā darbā, skolēnu prasmēm vērojama pozitīva dinamika.

Piektajā uzdevumā skolēni rakstīja, kur iespējams noskaidrot vārdu nozīmi, norādot gan grāmatas, gan e-resursus. Aplūkojot klases kopīgos sasniegumus, nav vērojamas izmaiņas rezultātu dinamikā. Abos darbos skolēni ieguvuši vienādu procentuālo vērtējumu – 64,47%. Vērtējot individuālo sniegumu, redzams, ka dažiem skolēniem, precīzāk, četriem abos darbos konkrētā uzdevuma izpildē nav vienāds punktu skaits. Diviem skolēniem diagnosticējošajā darbā bija par vienu punktu vairāk nekā konstatējošajā, savukārt diviem ir konstatējams pretējs sniegums – konstatējošajā darbā redzama pozitīva dinamika viena punkta vērtībā.

Izstrādājot konstatējošo darbu, diagnosticējošā darba sestais un septītais uzdevums, kuru pildot skolēniem bija jāsakārto secīgi piedāvātie attēli, kuros ilustrēts maizes ieguves ceļš, un jāapraksta tajos redzamais, tika aizstāts ar vienu uzdevumu – aprakstīt maizes un sāls ieguvī. Vērtēta tika skolēnu prasme kodolīgi, kopsavilkuma veidā uzrakstīt, kas tiek darīts, kāda ir darbu secība, lai tiktu iegūta gan maize, gan sāls. Aplūkojot skolēnu iegūtos punktus, vērojama negatīva dinamika prasmē aprakstīt darba procesu. Kā iespējamo iemeslu iespējams minēt to, ka konstatējošajā darbā skolēniem vairs netika piedāvāti attēli, kuros attēlots maizes ieguves ceļš. Skolēnu sniegums liek secināt, ka diagnosticējošajā darbā piedāvātās ilustrācijas atvieglojušas uzdevuma izpildi, savukārt konstatējošajā uzdevumā ir zemāki rezultāti, jo skolēni nav spējuši atcerēties maizes un sāls ieguves darbu secību. Protams, uzdevuma izpildi sarežģīja nosacījums aprakstīt ne vien maizes ieguves ceļu, bet arī sāls ieguvī. Diagnosticējošā

darba vidējais sniegums par attēlu pareizi sakārtošanu loģiskā secībā ir 64,47%, bet par tajos attēloto darbu aprakstīšanu 56,14%, kas veido kopīgu rezultātu 60,31% apjomā, bet konstatējošajā darbā vidēji iegūti 56,32% par maizes un sāls ieguves aprakstu.

Konstatējošā darba septītais uzdevums bija uzrakstīt pārspriedumu. Jānorāda, ka izmēģinājumdarbībā iesaistītie skolēni kopš sākumskolas posma guvuši pieredzi, rakstot viedokli par izlasīto grāmatu saturu, gan tēlu raksturojumiem, gan atainotajiem notikumiem, un plašāku ieskatu tekstrādē tekstveides mācību stundu laikā, nekā to paredz mācību grāmatu saturs un programma, piemēram, mācoties 4. klasē, tika aplūkoti visi trīs domrakstu veidi – apraksts, vēstījums un pārspriedums. Kā būtiskākais iemesls ir jānorāda citu priekšmetu skolotāju nezināšana par tekstveides apguves posmiem, proti, piemēram, vēstures un sociālo zinību stundā skolēniem var tikt uzdots uzdevums rakstīt pārspriedumu par apgūto tematu, dabaszinību skolotājs var likt rakstīt referātu, laikus nenoskaidrojot, kurā klasē ir paredzēts apgūt iepriekš nosauktos teksta veidus, to rakstīšanas īpatnības. Bakalaura darba autorei ir bijusi profesionālas ievirzes saruna ar dabaszinību skolotāju, kurš sarunas laikā izrādīja izbrīnu, ka ne ceturtās, ne piektās klases skolēni neapgūst referāta rakstīšanas īpatnības, tāpēc skolēniem nav zināšanu un prasmju referāta rakstīšanai.

Pārspriedums ir uzskatāms par izmēģinājumdarbības noslēdzošo un apkopjošo uzdevumu, proti, rakstot pārspriedumu, skolēniem atkārtoti bija nepieciešams atcerēties, par ko tika runāts stundu cikla laikā, kādi teksti lasīti, kāds bijis to saturs un izzinoši informatīvā vērtība. Ņemot vērā, ka pārsprieduma pazīme ir autora domu argumentēšana, skolēniem bija jāpamato viedoklis, atsaucoties uz stundu ciklā izmantotajiem informatīvajiem avotiem. Pārsprieduma saturs norāda ne vien uz skolēnu spriešanas spējām, bet arī to, cik veiksmīgi, atbildīgi un mērķtiecīgi ir iesaistīties stundu cikla norisē, stundu laikā un patstāvīgi apguvis, lasījis un izmantojis pieejamos materiālus par fona tematu.

NOBEIGUMS

Lasot un analizējot MK noteikumus Nr. 747 norādītos latviešu valodas un literatūras satura apguves sasniedzamos rezultātus 4.–6. klasei, ir iespējams secināt, ka, runājot par leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumiem, nepieciešams:

- veicināt un nostiprināt skolēnu sapratni par to, kāpēc ir svarīgi apgūt latviešu valodu kā dzimto vai valsts valodu, kas, protams, nav tieši saistīts ar leksikoloģijas un frazeoloģijas apguvi, tomēr vārdu krājums, prasmes to izmantot ir tieši saistītas ar sapratni par latviešu valodas kā dzimtās valodas, arī valsts valodas, kas saistāms ar mūsdienu multilingvālo un multikulturālo situāciju valstī, vērtību laikā, kad arvien biežāk un vairāk tiek lietoti anglicismi un jaunieši labprātāk savā starpā sarunājas angļu valodā,
- veicināt ieradumu analizēt teorētisko literatūru, arī tekstus masu medijos, lai veidotu iemaņas analizēt teorijas un prakses sakarības, atrast lietderīgo konkrētu uzdevumu izpildīšanai,
- attīstīt un nostiprināt skolēnu prasmi skaidrot frazeoloģismus, bet jāpiebilst, lai to spētu izdarīt, ir nepieciešamas prasmes skaidrot vārdu nozīmi, kas ir viens no leksikoloģijas nozares pamatjautājumiem, proti, lai skaidrotu frazeoloģismu nozīmi, ir jāzina tajā iekļauto vārdu nozīme,
- attīstīt prasmi rakstīt vārdus, kuru skanējums nesakrīt ar rakstību, kontekstuāli noprotams, ka runa ir par homofoniem.

MK noteikumos nav tiešu norāžu par precīziem valodniecības jautājumiem, kas ir apgūstami latviešu valodas stundās. Diemžēl mācību grāmatās netiek precizēti ar homonīmiju saistītais iedalījums, kā arī nav norāžu, ka homonīmija aplūko ortogrāfiski un skaniski līdzīgo vārdu sakritības jautājumus. Netiek aplūkoti homogrāfi, homofoni un homoformas, kas var radīt pārpratumus vecākajās klasēs, kad šis jautājums var tikt aplūkots sīkāk. Lai skolotājs veiksmīgi izpildītu MK noteikumu norādes, īpaši, situācijā, kad nav pieejamas mācību grāmatas visos klašu posmos un jaunu mācību līdzekļu iegādi apgrūtina gan iepirkuma procedūras norises ilgums, gan ierobežotie finanšu resursi, būtu nepieciešams precizēt, kuri leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumi apgūstami katrā klašu posmā, proti,:

- zināšanas un prasmes par to, kā tiek skaidrota vārdu nozīme,
- kur iespējams atrast vārda skaidrojumu – gan drukātās vārdnīcās, aplūkojot tematiski iederīgu nozaru vārdnīcas, ne vien LLVV u. c., gan e-vārdnīcās,

- attīstīt prasmi nošķirt vārdus, kam ir līdzīga rakstība un skanējums, bet atšķirīga nozīme – homonīmus, homogrāfus, homofonus un homoformas – , nosaucot konkrētu terminu, jo skolēniem nepieciešams veidot sapratni, ka katrai reālijai un norisei ir nosaukums jeb vārds,
- vienlaikus būtiski ir apgūt leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumus, runājot par kādu vienotu fona tematu, kas ir tieši vai cieši saistīts ar kultūras, kultūrlingvistikas vai vēstures jautājumiem.

Analītiskās domāšanas kontekstā var minēt, ka MK noteikumos latviešu valodas apguves sasniedzamajos rezultātos ir redzamas norādes, kas caurvijas visos klašu posmos. Latviešu valodas apguve ir nepieciešamas analītiskās domāšanas prasmes, proti, latviešu valoda ir sistēma ar vairākām apakšnozarēm, kas ir cieši saistītas. Nav iespējams apgūt kādas valodniecības nozares jautājumus, nesasaistot to ar citu. Apkopojot nozares speciālistu atziņas, jānorāda, ka būtiski analītiskās domāšanas esamības rādītāji latviešu valodas apguves kontekstā ir prasmes:

- izmantot doto informāciju, atrast tajā būtiskāko,
- saskatīt teorijas un prakses kopsakarības,
- saskatīt vienas valodniecības nozares saistību ar citām,
- skaidrot vārdu nozīmi, izmantojot zināšanas par vārddarināšanu,
- noteikt vārda nozīmi un frazeoloģismus, izmantojot kontekstu.

Lai veicinātu skolēnu analītiskās domāšanas attīstību, tika:

- mērķtiecīgi izvēlēts stundu cikla fona temats, kas pilnveidotu skolēnu lingvokulturoloģisku jautājumu apguves zināšanas un prasmes,
- stundu cikls plānots tā, lai sākumā tiktu apgūta teorija par leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumiem, vienlaikus rosinot analizēt, vai dotie valodiskie piemēri ir atbilstoši definīciju saturam,
- skolēni rosināti domāt, radīt valodiskos piemērus, kas atbilst gan leksikoloģijas un frazeoloģijas teorijai, gan izvēlētajam fona tematam,
- piedāvāti dažāda veida teksti, lai nostiprinātu skolēnu ieradumu mācību vajadzībām izmantot dažādu valodas funkcionālo stilu tekstus,
- nostiprinātas skolēnu iemaņas lasīt zinātniskos, populārzinātniskos, publicistikas, daiļliteratūras un folkloras tekstus,
- skolēni rosināti salīdzināt dažādu tekstu un informatīvo vienību saturu, meklēt kopīgo un atšķirīgo,

- skolēni motivēti un mudināti meklēt tekstā lingvokulturoloģiskās pazīmes un norādes,
- rosināts iepazīt Korpus.lv kā lietderīgu digitālo valodas piemēru krātuvi.

Lai veiksmīgi īstenotu kāda fona temata apguvi, aplūkošanu, runājot par leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumiem, būtisks ir materiālu nodrošinājums. Mūsdienās ir ievērojami plašākas iespējas gūt informāciju, proti, mācību procesā tiek izmantoti gan drukātie, gan digitālie mācību līdzekļi u. c. Tāpēc, lai dažādotu mācību procesu, ieteicams:

- izvēlēties fona tematu, kas ir saistošs skolēniem, vienlaikus veido sapratni par tautas nemateriālo mantojumu,
- apzināt un apkopot tematiski atbilstošus tekstus dažādos valodas funkcionālajos stilos, tā veicinot skolēnu prasmi saprast gan daiļliteratūras, gan zinātniskos, gan folkloras u. c. tekstus,
- nodrošināt iespēju darbam ar drukātajām vārdnīcām, ja fona temats ir saistīts ar kādu citu nozari, kuras vajadzībām izstrādātas specifiskas vārdnīcas, tad arī tās ieteicams piedāvāt,
- apzināt no piedāvāt digitālos mācību resursus,
- skolu tehnisko iespēju robežās nodrošināt darbu e-vidē stundu laikā, piemēram, lietojot Chromebook u. tml.,
- stundu laikā ne vien lasīt un analizēt dažādus tekstus, bet arī rosināt rakstīt analītiski vērtējošus pārsprieduma tipa vai prozas žanra tekstus, veidot pārskata tipa pētījumus par vienu konkrētu vārdu.

Mācību procesa laikā tika pievērsta uzmanība tam, lai fona temata apgūvē vienlīdz aktīvi iesaistās gan tie skolēni, kuriem ir zināšanas un pieredze, gan tie, kuri nav piedalījušies stundu ciklā, kura laikā tika runāts par maizes ieguvī. Lai visa klase pilnvērtīgi varētu strādāt, stundu cikls tika sākts ar maizes ceļa aplūkošanu, tāpēc, aplūkojot izmēģinājumdarbības laikā iesniegtos darbus, var secināt, ka:

- skolēniem ir atšķirīga pieredze un zināšanas par maizes ieguvī, kas nav saistāmas ar iepriekš, 2020./2021. m. g., īstenoto izmēģinājumdarbību,
- skolēniem piemīt analītiskas prasmes, izmantojot kontekstu un ilustrāciju, noteikt ar tematu saistīto rīku nozīmi, saskatīt vārda skanējuma sakarību ar tā lietošanas mērķiem un īpatnībām,
- aplūkojot maizes un sāls ieguves ceļu, skolēni spēj izteikt analītisku spriedumu, kāpēc maize un sāls ir sālsmaizes tradīcijas svarīgākie elementi, pamatot izteikto viedokli, izmantojot aplūkotajos tekstos minētos faktus un savus novērojumus un pieredzi,

- skolēni spēj negaidītu sarežģītumu gadījumos, kas saistīts ar uzdevumu nosacījumiem un to izpildi, rast risinājumu, izteikt piedāvājumus uzdevuma nosacījumu maiņai, lai tas būtu izpildāms,
- mērķtiecīgi lasot tekstus, kas saistīti izvēlēto fona tematu, izmantojot tos dažādu uzdevumi izpildē, skolēniem ir radušās iemaņas un ieradums salīdzināt, analizēt un izmantot gūto informāciju,
- skolēniem veidojas vērtību sistēma, kurā ietilpst attieksme pret valodu kā nemateriālo mantojumu, dažādu veidu tekstu kā lietderīgu informācijas avotu neatkarīgi no tā, kādā valodas funkcionālajā stilā tas ir rakstīts, un tradīcijām, to kopu kā piederības sajūtu konkrētai kopienai – etniski vai pilsoniski – un sapratni, ka katrā valstī tiek svinēti atšķirīgi svētki, kopras atšķirīgas tradīcijas,
- ir izdevies attīstīt skolēnu analītiskās domāšanu un veicināt ieradumu analizēt pieejamo informāciju, salīdzināt to ar citu avotu saturu, mērķtiecīgi izmantot gūtos datus dažādu uzdevumu un pētījumu veikšanai.

Apgūstot latviešu valodu un literatūru, ir nepieciešamas analītiskās domāšanas prasmes un ieradumi, tomēr jānorāda, ka lasot dažādu veidu tekstus skolēniem tiek paplašināta pasaules uztvere, valodas bagātība, tiek pilnveidota prasme izteikt viedokli, pamatot to, atsaucoties uz lasīto. Analītiskā domāšana ir svarīga, ne vien vērtējot teksta saturu, bet arī veidojot spriedumu. Spriedumam un viedoklim ir jābūt pamatotam, izteikumam gramatiski pareizi veidotam.

PATEICĪBAS

Bakalaura darba autore izsaka patiesi lielu pateicību LU IZPF Skolotāju nodaļas profesorei Dr. philol. Annai Vulānei par pamudinājumu studēt Latviešu valodas un literatūras skolotāju studiju programmā, profesionālu, neatlaidīgu un mērķtiecīgu darbu, pacietību un iecietību, atsaucību un sapratni, par prasmi radīt interesi izzināt latviešu valodu no dažādiem skatpunktiem. Kā arī par to, ka bija paraugs tam, kā mācīt un ieinteresēt mācīties latviešu valodu.

Paldies Rīgas 85. pamatskolas direktores p.i. Aigai Ozolnieci par atbalstu un uzticēšanos pētījuma īstenošanas laikā.

Liels paldies izmēģinājumdarbībā iesaistītajiem skolēniem par pacietību un sadarbību.

Liels paldies bakalaura darba vadītājai LU HZF asociētajai profesorei Dr. philol. Ilzei Lokmanei, ka piekrita vadīt bakalaura darba rakstīšanu. Paldies par uzticēšanos, ieklausīšanos un atbalstu. Paldies par sadarbību.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Amer, A. (2005). *Analytical thinking*. Kaira: CAPSCU. Pieejams: http://www.pathways.cu.edu.eg/subpages/training_courses/C10-Analytical-EN.pdf [skatīts 06.07.2023.].
2. Andersone, G., Ērgle, D., Filatova, M., Golubova, V. & Ikale, I. (2005a). *Zīle. Mazā zīle. Latviešu valoda 1. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC.
3. Andersone, G., Ērgle, D., Filatova, M., Golubova, V. & Ikale, I. (2005b). *Zīle. Latviešu valoda 1. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC.
4. Anspoka, Z. (2008). *Latviešu valodas didaktika 1.–4. klase*. Rīga: RaKa.
5. Anspoka, Z. & Tūbele, S. (2015). *Lingvodidaktika. Latviešu valoda 1.–6. klasei*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
6. Baldunčiks, J. & Sviķe, S. (2023). Leksikogrāfija. *Enciklopēdija.lv*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/168375-leksikogr%C4%81fija> [skatīts 05.12.2023.].
7. Blinkena, A. (2013). Latviešu literārā valoda. *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 241.–252. lpp.
8. Blinkena, A. (2014). Dažas pārdomas par latviešu valodas mācīšanas koncepciju. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase I*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 557.–559. lpp.
9. Blinkena, A. (2014 [1985]). Tautasdziesma – tautai. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase I*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 584.–587. lpp.
10. Blinkena, A. (2014 [1986]). Jaunais skolotājs un pedagoģiskā meistarība. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase I*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 564.–566. lpp.
11. Blinkena, A. (2014 [1988]). Valodu mācīsimies visam mūžam. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase I*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 553.–556. lpp.
12. Blinkena, A. (2014 [2000]). Humanitārā izglītība un latviešu valoda. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase I*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 539.–543. lpp.
13. Blinkena, A. (2017 [1975]). Valodas situācija un valodas kultūra. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase II*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 188.–196. lpp.
14. Blinkena, A. (2017 [1985]). Latviešu valoda, valodniecība un Krišjāņa Barona “Latvju dainas”. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase II*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 310.–316. lpp.
15. Blinkena, A. (2017 [1992]). Daži aktuāli akcenti latviešu valodas mācību saturā. *Caur vārdu birzi. Darbu izlase II*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 354.–361. lpp.
16. Bušs, O. (2013). Latviešu valodas leksika. *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 133.–156. lpp.

17. Bušs, O. (2016). Vārdi nāk un aiziet tālumā... *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. 11.* Rīga: LVA.
18. Cotterll, S. (2005). *Critical Thinking Skills. Developing Effective Analysis and Argument.* New York: Palcrave Macmillan. Pieejams: https://www.academia.edu/10931107/Critical_Thinking_Skills_Developing_Effective_Analysis_and_Argument_2 [skatīts 26.09.2023.].
19. Cotterll, S. (2013). *The Study Skills Handbook [4 ed.]*. New York: Palcrave Macmillan. Pieejams: [https://e-library.namdu.uz/81%20%D0%A2%D0%B8%D0%BB%D1%88%D1%83%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B8%D0%BA/Stella_Cottrell%20The_Study_Skills_Handbook\(b-ok.org\).pdf](https://e-library.namdu.uz/81%20%D0%A2%D0%B8%D0%BB%D1%88%D1%83%D0%BD%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B8%D0%BA/Stella_Cottrell%20The_Study_Skills_Handbook(b-ok.org).pdf) [skatīts 28.01.2024.].
20. Cotterll, S. (2019). *The Study Skills Handbook [5 ed.]*. New York: Palcrave Macmillan.
21. Čukurs, E. (2015). Kreativitāte. *Psiholoģija 1.* Rīga: Zvaigzne ABC, 237.–257. lpp.
22. Čukurs, E. & Hofmane, A. (2015). Psihiskie procesi. *Psiholoģija 1.* Rīga: Zvaigzne ABC, 127.–170. lpp.
23. Damberga, I. (2015). Izglītības psiholoģija. *Psiholoģija 3.* Rīga: Zvaigzne ABC, 82.–108. lpp.
24. Druviete, I. & Požarnova, V. (2021). Valoda kā vērtība. *Latviešu lingvistiskā attieksme: vērtības, pārliecība, prakse.* Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 93.–107. lpp.
25. Ernstsone, V. (2013). Jauniešu valoda. *Latviešu valoda.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 311.–324. lpp.
26. Everets, D. (2022). *Valoda – kultūras instruments.* Rīga: LVA.
27. Fernāte, A., Kalniņa, D., Daniela, L., Žogla, I. & Maslo, I. (2008). Jaunās paaudzes mācīšanās kvalitāte pamatskolā: kas veicina un kas kavē pusaudžu mācīšanos. *Latvijas Universitātes Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība.* 741. sējums. Rīga: LU, 25.–34. lpp. Pieejams: <https://www.lu.lv/materiali/apgads/raksti/741.pdf> [skatīts 11.05.2025.].
28. Filatova, M., Ptičkina, Ā., Ērgle, D., Andersone, G., Golubova, V. & Ikale, I. (2000a). *Zīle. Latviešu valoda 2. klasei, 1.* Rīga: Zvaigzne ABC.
29. Filatova, M., Ptičkina, Ā., Ērgle, D., Andersone, G., Golubova, V. & Ikale, I. (2000b). *Zīle. Latviešu valoda 2. klasei, 2.* Rīga: Zvaigzne ABC.
30. Filatova, M., Ptičkina, Ā., Ērgle, D., Andersone, G., Golubova, V. & Ikale, I. (2001a). *Zīle. Latviešu valoda 3. klasei, 1.* Rīga: Zvaigzne ABC.
31. Filatova, M., Ptičkina, Ā., Ērgle, D., Andersone, G., Golubova, V. & Ikale, I. (2001b). *Zīle. Latviešu valoda 3. klasei, 2.* Rīga: Zvaigzne ABC.

32. Fišers, R. (2005a [1990]). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: RaKa.
33. Fišers, R. (2005b [1990]). *Mācīsim bērniem mācīties*. Rīga: RaKa.
34. Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). *Valodā veldzējas tautas dvēsele...* Rīga: Mācību grāmata.
35. Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2011a). *Latviešu valodas gramatika funkcionālā aspektā. Skolotāja rokasgrāmata*. Rīga: LU. Pieejams https://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34096/mod_resource/content/0/A.Vulaane_M.Gavrilina_LVGFA/AVMG_Skolotaji_funkgramatika_1_1_.pdf [skatīts 25.03.2024.].
36. Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2011b). *Latviešu valodas gramatika funkcionālā aspektā. Skolotāja rokasgrāmata*. Rīga: LU. Pieejams: http://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34097/mod_resource/content/0/A.Vulaane_M.Gavrilina_LVGFA/AVMG_Skolotaji_funkgramatika_1_3_.pdf [skatīts 25.03.2024.].
37. Gudjons, H. (2007). *Pedagoģijas pamatatziņas*. Rīga : Zvaigzne ABC.
38. Jansone, I. & Vulāne, A. (2018). *Latviešu valodas rokasgrāmata. Valodasrokas grāmata.lv*. Rīga: LU LVI. Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv/> [skatīts 16.12.2023.].
39. Kalniņa, I. (2022). *Digitālie mācību līdzekļi: to izmantošanas iespējas un izaicinājumi Latvijā*. Rīga: Latvijas Republikas Saeima. Pieejams: https://www.saeima.lv/petijumi/Digitalie_macibu_lidzekli_Latvija.pdf [skatīts 16.12.2023.].
40. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. Pieejams: <http://books.rta.lv/index.php/RTA/catalog/book/7> [skatīts 06.05.2024.].
41. Kuduma, A. (2011). Radošā rakstīšana: problēmas un risinājumi. *Ar mūsdienu acīm uz klasiskām lietām: saturs un metodika Latviešu valodas metodisko rakstu krājums*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 56.–80. lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/09-Met_LAT_2.pdf [skatīts 06.05.2024.].
42. Kūla-Zīle, I. (2021). *3. klases skolēnu lasītintereses veicināšanas iespējas latviešu valodas stundās. Diplomdarbs*. Rīga: LU PPMF. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/55771/299-84059-Kula-Zile_Ieva_zm38016.pdf [skatīts 28.06.2023.].
43. Laiveniece, D. (2003). *Valodas mācības pusaudzīm*. Rīga: RaKa.
44. Laiveniece, D. & Anspoka, Z. (2004). *Diagnosticējošais darbs latviešu valodā 6. klasei 2013./2014. mācību gadā: rezultātu analīze un ieteikumi*. Rīga: VISC. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/dokumenti/metmat/2013_2014_ddarbs_lv_6k1_analize.pdf [skatīts 28.06.2023.].
45. Laiveniece, D. (2011a). Darbs ar tekstu un tekstveide latviešu valodas mācībās. *Ar mūsdienu acīm uz klasiskām lietām: saturs un metodika. Latviešu valodas metodisko*

- rakstu krājums*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 30.–55. lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/09-Met_LAT_2.pdf [skatīts 05.05.2024.].
46. Laiveniece, D. (2011b). *Produktīvās mācību metodes*. Rīga: LU. Pieejams: https://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34088/mod_resource/content/0/Produktiivaas_metodes.doc [skatīts 28.06.2023.].
 47. Laiveniece, D. (2011c). *Reproduktīvās mācību metodes*. Rīga: LU. Pieejams: https://profizgl.lu.lv/pluginfile.php/34087/mod_resource/content/0/Reproduktiivaas_metodes.doc [skatīts 05.05.2024.].
 48. Laua, A. (1981 [1969]). *Latviešu leksikoloģija*. Rīga: Zvaigzne.
 49. Laua, A. (1992). *Latviešu valodas frazeoloģija*. Rīga: Zvaigzne.
 50. Laua, A. (1997). *Latviešu literārās valodas fonētika*. Rīga: Zvaigzne.
 51. LLVV I – Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Meldēris, A., Ozola, Ā., Roze, L., Rozenštrauha, I., Saule-Sleina, M., Smagare, L. & Stengrevica, M. (1972). *Latviešu literārās valodas vārdnīca. I*. Rīga: Zinātne.
 52. LLVV IV – Apine, A., Bāliņa, R., Baltiņa, L., Bušs, O., Cīrule, V., Ēdelmane, I., Lejniece, G., Miķelsone, A., Novicka, B., Oldere, L., Ozola, Ā., Rasa, R., Rauhvargere, S., Reidzāne, B., Roze, L., Stengrevica, M., Šmidebergs, I., Šnē, D., Valdmanis, J. & Zuicena, I. (1980). *Latviešu literārās valodas vārdnīca. IV*. Rīga: Zinātne.
 53. LLVV VI.II – Bāliņa, R., Ozola, Ā., Rasa, R., Rauhvargere, S., Roze, L., Stengrevica, M. & Valdmanis, J. (1987). *Latviešu literārās valodas vārdnīca. VI.II*. Rīga: Zinātne.
 54. LLVV VII.I – Bāliņa, R., Baltiņa, L., Ēdelmane, I., Eglīte, G., Kabuce, B., Mīze, S., Miķelsone, A., Oldere, L., Ozola, Ā., Pavlova, L., Rauhvargere, S., Reidzāne, B., Roze, L., Stengrevica, M., Šmidebergs, I., Šnē, D., Valdmanis, J., Valdmane, R. & Zuicena, I. (1989). *Latviešu literārās valodas vārdnīca. VII.I*. Rīga: Zinātne.
 55. LLVV VII.II – Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Eglīte, G., Kabuce, B., Mīze, S., Miķelsone, A., Oldere, L., Ozola, Ā., Pavlova, L., Rauhvargere, S., Reidzāne, B., Roze, L., Stengrevica, M., Šmidebergs, I., Šnē, D., Valdmanis, J., Valdmane, R. & Zuicena, I. (1991). *Latviešu literārās valodas vārdnīca. VII.II*. Rīga: Zinātne.
 56. Lokmane, I. (2006). Sintaktisko struktūru veidojuma kļūdas publicistikā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. Nr. 2*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. Pieejams: https://www.valodaskonsultacijas.lv/uploads/suggested_sources/2/pdf/Valodas_prakse_2.pdf [skatīts 25.03.2024.].

57. LU Mākslīgā intelekta laboratorija. (b. g.). Nacionālā korpusu kolekcija. *Korpuss.lv*. Pieejams: <https://korpuss.lv/> [skatīts 23.07.2023.].
58. Markova, V., Skudra, V. & Tinkusa, V. (2008). *Mācību procesa individualizācija latviešu valodas apgūvē*. Rīga: LVAVA.
59. Migla, I. (2023). Frazeloģija. *Enciklopēdija.lv*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/2000> [skatīts 05.12.2023.].
60. MK Nr. 468 – Ministru kabinets. (2014). *Ministru kabineta 2014. gada 12. augusta noteikumi Nr. 468 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu, pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem un pamatizglītības programmu paraugiem”*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 165, 22.08.2014. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/268342/redakcijas-datums/2019/09/01> [skatīts 28.06.2023.].
61. MK Nr. 747 – Ministru kabinets. (2018). *Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumi Nr. 747. “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 249, 19.12.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768> [skatīts 28.06.2023.].
62. Ņesterovs, O. (1983). *Latviešu valodas un literatūras mācīšanas metodikas attīstība*. Rīga: Zvaigzne.
63. Nīmante, D. (2018). Sadarbības veicināšana klasē. *Latvijas Universitātes Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība*. 816. sējums. Rīga: LU, 207.–217. lpp. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/izdevumi/LU_Raksti/816/Book_LUR816_Pedagogija.pdf [skatīts 13.05.2024.].
64. Nītiņa, D. (2014 [2006]). Valodas Dievs jeb Prieks runāt latviešu valodā. *Ne tikai gramatika*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 347.–355. lpp.
65. Oļehnoviča, I. (2016). Frazeloģismu komponentu substitūcija – konteksta noteiktas frazeoloģisma nozīmes veidošanas līdzeklis Latvijas laikrakstos. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Nr. 11. Rīga: LVA. Pieejams: https://www.valodaskonsultacijas.lv/uploads/suggested_sources/11/pdf/ValodasPrakse_Nr11.pdf#page=1 [skatīts 09.12.2023.].
66. Ozols, A. (1959). Latviešu tautasdziesmu frazeoloģijas pamatjautājumi. *Valodas un literatūras institūta raksti, X*. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas izdevniecība.
67. Pelce, A. (2023). Klipveida domāšanas epidēmija. Skan trauksmes zvani par cilvēku spriestspēju notrulināšanos. *La.lv*. Pieejams: <https://www.la.lv/klipveida-domasanas-epidemija> [skatīts 09.12.2023.].
68. Perepjolkina, V., Ludāne, M., Mārtinsone, K. & Mihailova, S. (2015). Personība. *Psiholoģija 2*. Rīga: Zvaigzne ABC, 9.–76. lpp.

69. Polkovņikova, S. (2018). Leksikoloģija un semantika. *Valodasrokasgrāmata.lv*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts. Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/8461668D-8AB7-7341-2ABB-7D00F31F4EF7> [skatīts 23.07.2023.].
70. Požarnova, V. (2021). Lingvistiskās attieksmes izpausmes interneta diskusijās. *Latviešu lingvistiskā attieksme: vērtības, pārliecība, prakse*. Rīga: Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 154.–163. lpp.
71. Puriņa, M. & Banis, T. (1979). *Agrāk un tagad*. Rīga: Zvaigzne ABC. Pieejams: <https://egramatas.com/tag/agrak-un-tagad/> [skatīts 23.07.2023.].
72. Rubene, Z. (2024). Digitālā bērniība. Rīga: Jānis Roze.
73. Sams, L. (2003). How to Teach Grammar, Analytical Thinking, and Writing: A Method That Works. *The English Journal*, Vol. 92, No. 3, *Revitalizing Grammar (Jan., 2003)*, pp. 57-65. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/822261> [skatīts 07.10.2023.].
74. Sālījuma, G. & Valtere, V. (2014 [2007]). *Valodas labirinti. Latviešu valoda 5. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC.
75. Sālījuma, G. & Valtere, V. (2021). *Latviešu valoda 5. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC.
76. Sebre, S. & Miltuze, A. (2022). *Attīstības psiholoģija. Cilvēka attīstība visas dzīves garumā*. Rīga: Zvaigzne ABC.
77. Skalberga, A. (atb. par izd., 2005). *Mācību priekšmeta programmas paraugs Latviešu valoda 1.–9. klasei (2. variants)*. Rīga: Izglītības satura un eksaminācijas centrs. Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/media/2605/download?attachment> [skatīts 11.05.2024.].
78. Skola2030 – Andrejeva, A., Birzgale, E., Jaks, A., Kavrusa, S., Krastiņa, L., Laiveniece, D., Pošeiko, S., Stikute, E., Teilāne, I., Vaivade, V., Vīduša, I. & Zariņa, S. (2019). *Mācību priekšmeta programmas paraugs Latviešu valoda 1.–9. klasei*. Rīga: VISC. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/318>. [skatīts 06.07.2023.].
79. Smita, K. & Strika, L. (1998). *Mācīšanās traucējumi: no A līdz Z*. Rīga: RaKa.
80. Snow, R. E., & Lohman, D. F. (1984). Toward a theory of cognitive aptitude for learning from instruction. *Journal of Educational Psychology*, 76(3), 347–376. Pieejams: <https://doi.org/10.1037/0022-0663.76.3.347> [skatīts 14.10.2023.].
81. Sousa, D. A. (2017). *How the Brain Learns (fifth edition)*. USA: California: Corwin A SAGE Company. Pieejams: https://perpustakaan.gunungsitolikota.go.id/uploaded_files/temporary/DigitalCollection/ZDdhMTYzZDY2OWJjYmU3OWRlYTk3MDVhZDlYjQ5MjhmNDFmNmMxNQ==.pdf [skatīts 25.03.2023.].
82. Spektors, A. (sast). (2023). *Elektroniskā vārdnīca Tēzauris.lv*. Rīga: LU MII Mākslīgā intelekta laboratorija. Pieejams: <https://tezaurs.lv/> [skatīts 23.07.2023.].

83. Stakle, A. (2023). Medijpratība. *Enciklopēdija.lv*. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/162682> [skatīts 14.10.2023.].
84. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
85. Šūmane, I. (2012). Informatīvās vides nodrošinājums un izmantošana latviešu valodas stundās *Latvijas Universitātes Raksti. Pedagoģija un skolotāju izglītība*. 781. sējums Rīga: LU, 113.–125. lpp. Pieejams: https://www.biblioteka.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/LUR-781_Pedagogi.pdf [skatīts 11.05.2024.].
86. Thanerananon, T., Triampo, W. & Nokkaew, A. (2016). *Development of a Test to Evaluate Students' Analytical Thinking Based on Fact versus Opinion Differentiation*. *International Journal of Instruction*, v9 n2 p123–138 Jul 2016. Pieejams: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1106357.pdf> [skatīts 14.10.2023.].
87. Veisbergs, A. (2013). Latviešu valodas frazeoloģija. *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 157.–174. lpp.
88. Vigotskis, L. (2002 [1934]). *Domāšana un runa*. Rīga: Eve.
89. Vīduša, I. (2021). *Programma. Latviešu valoda 5. klasei*. Rīga: Zvaigzne ABC.
90. Vīduša, I. (2022). *Latviešu valoda 4. klasei. Programma*. Rīga: Zvaigzne ABC.
91. Skalberga, A. (2011b). Kas jāievēro, īstenojot mutisku un rakstisku pārbaudi? *Rokasgrāmata latviešu valodas un literatūras skolotājam par formatīvo un summatīvo vērtēšanu*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 38.–53. lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/11-Met_ROKASGR.pdf [skatīts 13.05.2024.].
92. Skalberga, A. (2011b). Kāpēc skolotājam jāveic skolēnu novērošana? *Rokasgrāmata latviešu valodas un literatūras skolotājam par formatīvo un summatīvo vērtēšanu*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 63.–53. lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/11-Met_ROKASGR.pdf [skatīts 13.05.2024.].
93. Vorobjovs, A. (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Mācību Apgāds.
94. Vorobjovs, A. (2000). *Vispārīgā psiholoģija*. Rīga: Izglītības soļi.
95. VPSV – Bušs, O., Joma, D., Kalnača, A., Lokmane, I., Markus, D., Pūtele, I., & Skujiņa, V. (2007). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
96. Vulāne, A. (2011a). Kādus terminus izmantojam izglītības sistēmā: problēmas pieteikums. *Ar mūsdienu acīm uz klasiskām lietām: saturs un metodika Latviešu valodas metodisko rakstu krājums*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 7.–16. lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/09-Met_LAT_2.pdf [skatīts 05.05.2024.].

97. Vulāne, A. (2011b). Vārddarināšanas vieta latviešu valodas mācību saturā jeb Ko skolēnam var pastāstīt vārdi? *Ar mūsdienu acīm uz klasiskām lietām: saturs un metodika Latviešu valodas metodisko rakstu krājums*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 81.–96. lpp. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/09-Met_LAT_2.pdf [skatīts 05.05.2024.].
98. Vulāne, A. & Stikute, E. (2014). Literatūras un valodas loma personības attīstībā: ieskats problemātikā *The Humanities and Social Science*. Rīga: Latvijas Universitāte, 42.–46. lpp. Pieejams: <https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/18701> [skatīts 05.05.2024.].
99. Vulāne, A. (2015 [2013]). Vārddarināšana. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: LU Latvieši valodas institūts, 190.–299. lpp.
100. Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). *Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa.lv*. Rīga: LVA. Pieejams: <http://epupa.valoda.lv> [skatīts 23.07.2023.].
101. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa.
102. Žukovs, L. (1997). *Ievads pedagoģijā. (Pamatkurss)*. Rīga: RaKa.
103. Warburton, N. (2007 [1996]). *Thinking from A to Z, 3rd Edition*. New York: Routledge.
104. Winarni, E. W., Hambali, D. & Purwandari, E. P. (2020). *Analysis of Language and Scientific Literacy Skills for 4th Grade Elementary School Students through Discovery Learning and ICT Media*. *International Journal of Instruction*, 13(2), 213-222. Pieejams: [International Journal of Instruction \(e-iji.net\)](https://www.ijoi.net) [skatīts 14.10.2023.].
105. Whimbey, A. & Lochhead, J. (2010 [1999]). *Problem solving and comprehension / Arthur Whimbey, Jack Lochhead. — 6th ed.* New York: Taylor & Francis Group.

PIELIKUMI

1. pielikums. Stundu cikla pārskats

Datums	Stunda	Stundas temats	Metodika, saturs.	Stundas laikā izmantotais teksts, resursi	Plānotais mājasdarbs
24.04.	1.–2.	Valoda. Vārds. Leksikoloģija	Diagnosticējošais darbs		
27.04.	3.	Vārds – maza, bet svarīga valodas daļa.	Domu karte, teorija	• Valodasrokasgramata.lv	
	4.	Maizes ceļa stāsts. Atkārtojums.	3. klasē apgūtā atkārtojums. E-pupas šķirkļa izpēte Insert jeb piezīmes.	• Puriņa, M., Banis, T. (1979) Agrāk un tagad. Rīga: Zvaigzne ABC • Epupa.valoda.lv	Iepazīt sāls ieguvu: • https://www.youtube.com/watch?v=fXUn-9A5IDS • https://www.youtube.com/watch?v=ypYJiW0pg3k • https://ifood- lv.womanexpertus.com/morskaja-sol- polza-i-vred-dlja-zdorovja/ • https://lv.allacortedifederico.com/2593- salt-mine-in-wieliczka-once-only-the- elite-were-allo.html
08.05.	5.–6.	Vārdu "maize" un "sāls" nozīme	Iekšskultūras dialogs Domu karte, Darbs ar vārdnīcu	• Publicistikas teksti • Folkloras teksti. • Karulis, K. (2001). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca</i> . Rīga: Avots ABC. • Elektroniskā vārdnīca Tēzauris. https://tezauris.lv/	No galvas četras tautasdziesmas. Izveidot viena vārda pārskatu (līdzīgi kā epupa.lv šķirkļi), ietverot morfēmas, vārdarināšanu, gramatisko raksturojumu, tostarp locīšanu, sintaksi, vārdu savienojumus, vārds citās valodās (tulkojumi), vārds folklorā un frazeoloģismos.
11.05.	7.	Vārdi par un ap maizi un sāli. Leksikoloģija.	Sinonīmija. Antonīmija. Darbs ar vārdnīcu	• Grīnberga, E., Kalnciems, O., Lukstiņš, G. u. c. (1998). <i>Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca</i> . Rīga: Avots.	
	8.		Homonīmija. Darbs ar vārdnīcu	• Karulis, K. (2001). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca</i> . Rīga: Avots ABC. • Elektroniskā vārdnīca Tēzauris. https://tezauris.lv/	Letonika.lv atrast, kuros literārajos darbos minēta sālsmaize vai ciema kukulis. Izlasīt pasaku par sāls vērtību "Par sāli Gaiziņa kalnā un citur", par sālsmaizes tradīcijām Delfi.lv, La.lv, La.lv (2.).
15.05.	9.–10.	Vārdi par un ap maizi un sāli. Frazeoloģijā.	Frazeoloģija Domu pieraksts – kādu informāciju par maizi un sāli sniedz korpuss.lv. Analītisks vērtējums.	• Publicistikas teksti, • Korpuss.lv	
18.05.	11.–12.	PĀRBAUDES DARBS		SKOLAS	
	13.	LITERATŪRA	Publiska runa 4 tautasdziesmas par maizi, sāli, ciemā iešanu.	Tautasdziesmas.lv Dainuskapis.lv	
22.05.	14.–15.	Maize – spēka avots prātam un miesai.	Publiska runa <i>Autorkrēsls</i> <i>Venna diagramma</i> , Insert jeb piezīmes, darbs ar tekstu Izstrādāto šķirkļu vērtēšana.	Skolēnu rakstītu viena vārda šķirkļu priekšlasījums.	
25.05.	16.	Maize un sāls – sāls maizes un ciema kukuļa tradīcijas dažādās tautās.	Starpkultūru dialogs <i>Venna diagramma</i> , Insert jeb piezīmes, darbs ar tekstu	• Publicistikas teksti par maizes došanas tradīcijām citās tautās. • Dailliteratūras tekstu fragmenti.	
	17.		Lingvokulturoloģiskais portrets – etīde		
	18.	LITERATŪRA	Pēc izvēles raksta – • pasaku, • stāstu, • pasaku lugu.	Latviešu valodas stundā rakstītais lingvokulturoloģiskais portrets – etīde.	
29.05.	19.–20.	Sāls un maizes vērtība	Konstatējošais darbs.		

2. pielikums. 1.–2. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

1.–2. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, vērtīgu dāvēt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas</i>
Stundas temats	<i>Vārds. Valoda. Leksikoloģija</i>
Mācību saturs	Diagnosticējošais darbs
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Skolēni atpazīst leksikoloģijas vienības – sinonīmus, antonīmus un homonīmus –, skaidro vārdu nozīmi. Raksta vēstījumu. (MK 747, 3.1.1.)
Stundas mācību mērķis	Noskaidrot, * skolēnu zināšanas un prasmes leksikoloģijā, * vai skolēni zina un atceras ar maizes tematiku saistīto vārdu, kas apgūti iepriekš, nozīmi un prot tos iederīgi izmantot savā tekstā, * ko skolēni zina par mācību procesam nepieciešamās informācijas ieguves iespējām un kādas ir prasmes to iegūt.
Uzdevumi	1. Noskaidrot skolēnu zināšanas par leksikoloģijas terminiem – sinonīms, antonīms, homonīms, homogrāfs, homofons un homoforma. 2. Noskaidrot skolēnu prasmi izmantot gūtās zināšanas, pildot uzdevumus. 3. Noskaidrot skolēnu prasmi skaidrot vārdu nozīmi. 4. Noskaidrot skolēnu prasmi atrast mācību uzdevumu izpildei vajadzīgos skaidrojošos un informatīvos avotus. 5. Noskaidrot skolēnu zināšanas par lauku darbiem, prasmi sakārtot secīgi vizuālo informāciju un aprakstīt attēlos redzamo. 6. Noskaidrot skolēnu prasmi rakstīt loģisku un secīgu stāstu, iesaistot tajā semantiski iederīgus vārdus. 7. Radīt interesi lasīt un uzzināt plašāku informāciju par uzsāktā stundu cikla tematu.
Metodes un metodiskie paņēmieni	Diagnosticējošais darbs
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Anspoka, Z. (2008). <i>Latviešu valodas didaktika. 1.–4. klase. Monogrāfija</i> . Rīga: RaKa. * Anspoka, Z. (zin. red.). (2013). <i>Valodu mācības pirms-skolā un sākumskolā</i> . Rīga: Latviešu valodas aģentūra. * Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata. * Martena, S., Laiveniece, D. & Šalme, A. (2020). <i>Lingvo-didaktika: latviešu valodas mācības pusaudžiem un jauniešiem. Rokasgrāmata pamatskolas un vidusskolas pedagogiem</i> . Rīga: LVA. Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/02/LVA_lingvo_didaktika_web.pdf [skatīts 23.07.2023.].

- * Skalberga, A., Dalbiņa, I., Kacare, I., Neimane, A., Sprinģe, A., Stikute, E. & Vilkaplatere, I. (2011). *Rokasgrāmata latviešu valodas un literatūras skolotājam par formatīvo un summatīvo vērtēšanu*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/11-Met_ROKASGR.pdf [skatīts 23.07.2023.].
- * Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Guļevska, D., Rozenštrauha, I., Skujiņa, V. & Šnē, D. (2006). *Latviešu valodas vārdnīca*. Rīga: Avots.
- * Polkovņikova, S. (2018). Leksikoloģija. *Valodasrokasgrāmata.lv*. Rīga: LVA. Pieejams: <http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/8461668D-8AB7-7341-2ABB-7D00F31F4EF7> [skatīts 23.07.2023.].
- * Spektors, A. (sast). (2023). *Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv*. Pieejams: <https://tezaurus.lv/> [skatīts 23.07.2023.].
- * Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). *Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa*. Pieejams: <http://epupa.valoda.lv> [skatīts 23.07.2023.].
- * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem> [skatīts 28.06.2023.].
- * Puriņa, M. & Banis, T. (1979). *Agrāk un tagad*. Rīga: Zvaigzne ABC. Pieejams: <https://egramatas.com/tag/agrak-un-tagad/> [skatīts 23.07.2023.].
- * skolotājas sagatavotas darba lapas

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<i>Ierosināšana / aktualizācija:</i>	
	<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>
(5 minūtes)	<p>Kad ir sākusies stunda, skolotāja un skolēni sasveicinās. Skolotāja skolēnus aicina sagatavoties stundas darbam.</p> <p>Lai rosinātu domāt par turpmāko stundu ciklu, tā tematiku, uz ekrāna tiek rādīta fotogrāfijā, kurā redzams maizes kukulis un sāls. Skolotāja ļauj skolēniem mirkli padomāt, par ko tiks runāts turpmākajās stundās.</p> <p>Skolēni min, ka tiks runāts par maizes cepšanu, kā tas tika darīts 3. klasē. Savukārt klases jaunpienācēji norāda, ka runa būs par maizi un sāli.</p> <p>Skolotāja aicina skolēnus, kuri tika iesaistīti 3. klasē īstenotajā izmēģinājumdarbības stundu ciklā, stāstīt, ko atceras, savukārt klases jaunpienācējiem lūdz izstāstīt, ko zina par maizes ieguvu.</p> <p>Skolēni, kuri ir piedalījušies iepriekšējā izmēģinājumdarbībā, stāsta, cik darbietilpīgs ir maizes ceļš no labības lauka līdz saimes galdam, kā arī – kādi rīki tiek lietoti, kā sauc katru darba darītāju, kas iesaistās, lai cilvēkiem būtu maize. Jaunpienākušajiem skolēniem ar interesi klausās klasesbiedru stāstītajā un papildina to ar savām zināšanām un pieredzi.</p> <p>Skolotāja aicina izteikt viedokli, kāpēc piedāvā apskatīt fotogrāfiju, kurā ir ne tikai maize, bet vēl kaut kas balts. Kas ir tas baltais?</p> <p>Daži skolēni atpazīst sāli un stāsta, ka visdrīzāk tiks runāts gan par maizi, gan sāli.</p> <p>Skolotāja, skolēniem runājot, sāk izdalīt darba lapas. Kad skolēni izteikušies, lapas izdalītas, skolotāja atgādina, ka katrs uzdevums ir jāizlasa vērīgi, un liek manīt, ka iepriekš runātais var noderēt, pildot uzdevumus darba lapā.</p>

Apjēgšana:	
(70 minūtes)	<ol style="list-style-type: none"> 1. uzdevumā skolēniem jāuzraksta uz līnijas definīcijā aprakstītais termins. 2. uzd. jāsavieno terminus ar atbilstošiem piemēriem (vārdu pāriem). 3. uzd. jāizvēlas seši vārdu pāri un jāuzraksta katra vārda nozīmes skaidrojums. 4. uzd. jāraksta divdesmit četru vārdu nozīmes skaidrojumi. 5. uzd. jāraksta, kur ir iespējams atrast vārdu nozīmes skaidrojumu. 6. uzd. skolēniem jānumurē piedāvātie attēli, ievērojot loģisku maizes ieguves secīgumu. 7. uzd. jāapraksta ilustrācijās attēlotās darbības. 8. uzd. jāatceras 3. klasē apgūtais un jāraksta stāsts par to, kāds ir maizes ceļš no lauka līdz saimes galdam, ievērojot norādes par vārdu izmantošanu no ceturttā uzdevuma. Skolēniem darba izpildei tiek atvēlētas septiņdesmit minūtes. <p>Tuvojoties plānotā izpildes laika beigām, skolotājā skolēniem lūdz pabeigt iesākto domu, teikumu, pārbaudīt darba lapu saturu, vai nav ieviesušās kļūdas, vai nav palicis kāds uzdevums neizpildīts.</p>
Refleksija:	
(5 minūtes)	<p>Kad atlikušas piecas minūtes, skolēni pēc skolotājas lūguma sāk iesniegt darba lapas. Kad visi iesnieguši darbus, skolotāja un skolēni apspriež darba saturu, kas radījis grūtības, kas bijis pārlietu sarežģīts.</p>

MĀJAS DARBS – Puriņa, M. & Banis, T. (1979). *Agrāk un tagad*. Rīga: Zvaigzne ABC.
Pieejams: <https://egramatas.com/tag/agrak-un-tagad/>
Atkārtot par maizes ieguvi:

- cik posmu ir maizes ieguvei,
- kādi rīki tiek izmantoti,
- kā sauc katra darba veicēju.

https://www.piegalda.lv/wp-content/uploads/2019/08/2016-08-31-PieGALDA-Inga03774_resize-1024x683.jpg

2.1. pielikums. (1.) Diagnosticējošais darbs

Latviešu valoda 5. klasei

A VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. *Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai). (6 punkti)*

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFONS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- * _____ – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- * _____ – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.
- * _____ – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- * _____ – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- * _____ – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- * _____ – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.

2. *Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)*

labs – slikts	HOMONĪMI	vilku – vilku
auksts – augsts	SINONĪMI	teikt – sacīt
ceļu – ceļu	HOMOFORMAS	skumjš – drūms
balts – melns	ANTONĪMI	rads – rats
loks – loks	HOMOFONI	mīkla – mīkla
spāre – spāre	HOMOGRĀFI	mērs – mērs

3. *Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu. (6 punkti)*

- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____

<https://g.delfi.lv/images/pix/676x385/DbhpMicq0is/salsmaize-rujmaize-kukulitis-klaipts-rudzi-52433019.jpg>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti)

VĀRDS	Vārda skaidrojums
ABRA	
ABRKASIS	
ART	
CEPĒJA	
CEPLSLOTA	
DONA	
DZIRNAKMENS	
DZIRNAVAS	
DZIRNAVNIĒKS	
ECĒT	
IEJAVS	
IERAUGS	
KARAŠA	
KLAIPS	
KLĒTS	
KRUĶIS	
LIZE	
MALTUVE	
MAIZNĪCA	
MENTE	
RIJA	
RIKA	
SĒJĒJS	
SĒTUVE	

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

•		•	
•		•	
•		•	
•		•	

6. *Sanumurē dotos attēlus secīgi.*

(1 punkts)

7. *Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.*

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
Numurs pēc kārtas		Numurs pēc kārtas	
			
https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augad/V.Parina%20T.Banis.pdf		https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augad/V.Parina%20T.Banis.pdf	
Numurs pēc kārtas		Numurs pēc kārtas	
			
https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augad/V.Parina%20T.Banis.pdf		https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augad/V.Parina%20T.Banis.pdf	
Numurs pēc kārtas		Numurs pēc kārtas	
			
https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augad/V.Parina%20T.Banis.pdf		https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augad/V.Parina%20T.Banis.pdf	

8. *Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti stāstu, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.*

(20 punkti)

(virsraksts)

Latviešu valoda 5. klasei

B VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. *Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai) (6 punkti)*

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFOŅS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- * _____ – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- * _____ – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- * _____ – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- * _____ – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- * _____ – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- * _____ – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

2. *Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)*

loks – logs	HOMONĪMI	laimīgs – skumjš
lapot – lapot	SINONĪMI	zvēru – zvēru
māja – ēka	HOMOFORMAS	skaists – daiļš
salds – salts	ANTONĪMI	kluss – skaļš
pasaku – pasaku	HOMOFOŅI	rota – rota
zāle – zāle	HOMOGRĀFI	koks – koks

3. *Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu (6 punkti)*

* _____ – _____

_____ – _____

* _____ – _____

_____ – _____

* _____ – _____

_____ – _____

* _____ – _____

_____ – _____

* _____ – _____

_____ – _____

<https://cdn.santa.lv/media/2022/02/6/large/c375e2e66706.jpg>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti)

VĀRDS	Vārda skaidrojums
SĒTUVE	
SĒJĒJS	
RIKA	
RIJA	
MENTE	
MAIZNĪCA	
MALTUVE	
LIZE	
KRUĶIS	
KLĒTS	
KLAIPS	
KARAŠA	
IERAUGS	
IEJAVS	
ECĒT	
DZIRNAVNIKS	
DZIRNAVAS	
DZIRNAKMENS	
DONA	
CEPLSLOTA	
CEPĒJA	
ART	
ABRKASIS	
ABRA	

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

•		•	
•		•	
•		•	
•		•	

6. *Sanumurē dotos attēlus secīgi.*

(1 punkts)

7. *Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.*

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
Numurs pēc kārtas		Numurs pēc kārtas	
			
https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augal%20V.Parina%20T.Banis.pdf		https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augal%20V.Parina%20T.Banis.pdf	
Numurs pēc kārtas		Numurs pēc kārtas	
			
https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augal%20V.Parina%20T.Banis.pdf		https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augal%20V.Parina%20T.Banis.pdf	
Numurs pēc kārtas		Numurs pēc kārtas	
			
https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augal%20V.Parina%20T.Banis.pdf		https://e-gramatas.com/arhivs/BERNEM/Agrak%20un%20augal%20V.Parina%20T.Banis.pdf	

8. *Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti stāstu, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.*

(20 punkti)

(virsraksts)

2.2. pielikums. Diagnosticējošais darbs – vērtēšanas kritēriji

1. Uzraksti uz līnijām vārdu (*terminu*), kas atbilst rakstītajam formulējumam (*definīcijai*). (6 punkti)

A variants

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFORMS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- ***HOMONĪMI** – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- ***HOMOFOINI** – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.
- ***ANTONĪMI** – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- ***HOMOGRĀFI** – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- ***HOMOFORMAS** – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- ***SINONĪMI** – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.

B variants

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFORMS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- ***HOMOFORMAS** – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- ***HOMOGRĀFI** – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- ***ANTONĪMI** – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- ***HOMONĪMI** – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- ***SINONĪMI** – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- ***HOMOFOINI** – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

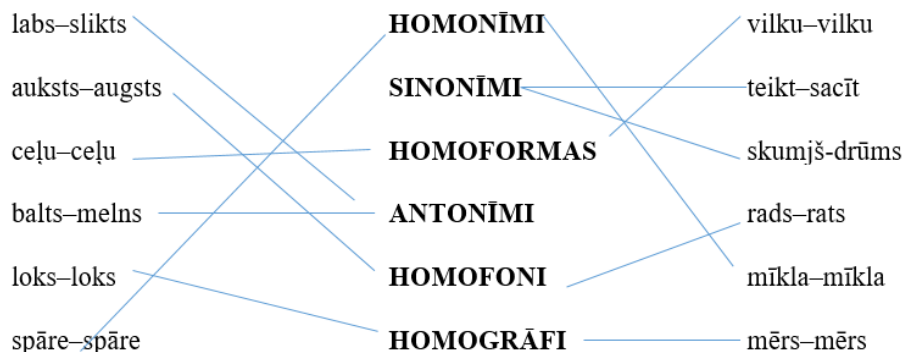
Vērtēšanas kritēriji

6 punkti – 1 punkts par katru pareizu atbildi.

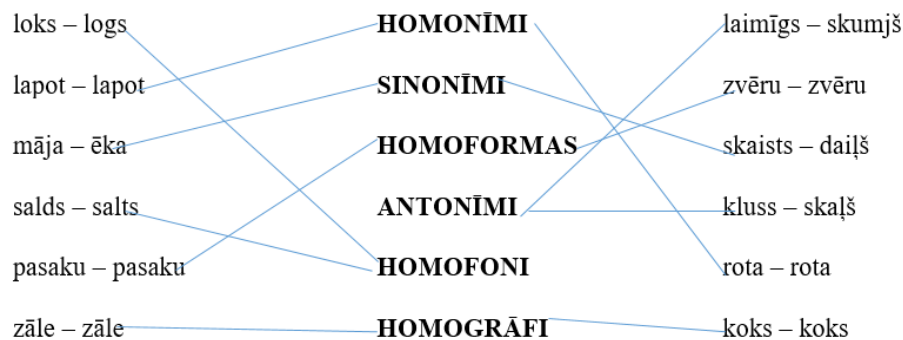
2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai.

(12 punkti)

A variants

B variants

Vērtēšanas kritēriji

12 punkti – 1 punkts par katru pareizu atbildi.

3. *Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu.* (6 punkti)

*LABS – Tas, kurš ar cieņu izturas pret līdzcilvēkiem.

SLIKTS – Tas, kurš neviena citus cilvēkus.

*MĀJA – Celtne, kurā patstāvīgi dzīvo cilvēki.

ĒKA – Celtne, kurā tiekas un ierodas cilvēki ar noteiktu mērķi.

*SPĀRE – Kukainis ar lieliem spārniem.

SPĀRE – Jumta karkasa daļa.

*ZĀLE – Telpa sabiedriskā ēkā.

ZĀLE – Augu kopums, kas nosedz melnzemi.

*SALDS – Tas, kas satur daudz cukura.

SALTS – Tas, kas ir auksts.

*CEĻU – CEĻŠ – Vieta, pa kuru pārvietojas braucēji vai kājāmgājēji.

CEĻU – CELIS – Ķermeņa (kājas) daļa, locītava.

Vērtēšanas kritēriji

6 punkti – 0,5 punkts par katra pareizi uzrakstītu vārda skaidrojumu.

4. *Raksti vārdu skaidrojumus.*

(12 punkti)

VĀRDS	Vārda skaidrojums
SĒTUVE	Trauks, no kura sējējs ņem sēklas sēšanai.
SĒJĒJS	Cilvēks, lielākoties vīrietis, kurš sēj labību.
RIKA	Maizes gabals.
RIJA	Vieta, kur kuļ graudus.
MENTE	Lāpstiņa mīklas maisīšanai.
MAIZNĪCA	Vieta, kur cep un pārdod maizi, maizes izstrādājumus.
MALTUVE	Vieta, kur maļ graudus.
LIZE	Lāpsta garā kātā maizes ievietošanai krāsnī.
KRUĶIS	Rīks, ko izmanto kurināmā sakārtošanai krāsnī.
KLĒTS	Ēka, kurā tiek glabāti graudi.
KLAIPS	Maizes kukulis.
KARAŠA	Kliju maize.
IERAUGS	Masa, kas tiek lietota, lai veicinātu maizes mīklas rūgšanu.
IEJAVS	Maizes mīklas masa.
ECĒT	Augsnes apstrādāšana, sagatavošana sējai.
DZIRNAVNIKS	Tas, kurš strādā dzirnavās, maļ graudus.
DZIRNAVAS	Ēka, kurā tiek malti graudi.
DZIRNAKMENS	Akmens, kas pielāgots graudu malšanai.
DONA	Maizes gals.
CEPĻSLOTA	Slota, ar kuru tiek tūrta maizes krāsns.
CEPĒJA	Tā (parasti sieviete), kura jauca maizes mīklu, cep maizi.
ART	Apstrādāt zemi.
ABRKASIS	Mīklas atlikums, kas tiek iztīrīts no abras pēc maizes ievietošanas krāsnī.
ABRA	Liels, padziļināts trauks, lielākoties grebts kokā, kurā iejauc mīklu maizei.

Vērtēšanas kritēriji

12 punkti – 0,5 punkts par katra pareizi uzrakstītu vārda skaidrojumu.

5. *Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.*

(4 punkti)

•	Tēzauris.lv	•	Sinonīmu vārdnīca
•	E-pupa.lv	•	Latviešu literārās valodas vārdnīca
•	Latviešu valodas vārdnīca	•	Etimoloģijas vārdnīca

Vērtēšanas kritēriji

12 punkti – 0,5 punkts par katra pareizi uzrakstītu vārda skaidrojumu.

6. *Sanumurē dotos attēlus secīgi.*

(1 punkts)

7. *Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.*

(12 punkti)

Attēls	Attēli redzamai apraksts	Attēls	Attēli redzamai apraksts
	<i>Arājs ar iejūgta zirga palīdzību ar zemi.</i>		<i>Sējējs ar sētuvu kabīnā ielai pa lanku un sēj labību.</i>
	<i>Laundis ar spriguļiem lai labību.</i>		<i>Sieviete lielā stietā sijā graudus no graudiem. Pirms nes prom maisus ar tīriem graudiem.</i>
	<i>Sieviete ar rokas dzirnavām maļ graudus, lai iegātu miltus.</i>		<i>Sieviete abarā ieliec un mīca maizes mīklu.</i>

Vērtēšanas kritēriji

6. uzdevumā – 1 punkts, ja precīzi numurēti 5–6 attēli, 0,5 punkti, ja 3–4 attēli numurēti pareizi.

7. uzdevumā – 2 punkti par katra attēla atbilstošu aprakstu, rakstot loģisku teikumu, ievērojot pareizrakstību, 1 punkts par katru loģiski un atbilstoši uzrakstītu, bet bez ievērotas pareizrakstības, 0,5 punkts par katru teikumu, kam nojaušama doma, bet tā nav loģiski uzrakstīta, nav ievērota pareizrakstība.

8. *Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti stāstu, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā. (20 punkti)*

Vērtēšanas kritēriji

*Izmantoti VISC izstrādātie kritēriji 6. klases diagnosticējošā darba latviešu valodā vērtēšanai.

(<https://www.visc.gov.lv/lv/media/20632/download?attachment>)

Diagnosticējošais darbs latviešu valodā 6. klasē Darba vērtējuma lapa 2022 5

Tekstveides vērtēšanas kritēriji (20 p.)

Ja teksta apjoms ir mazāks par 50 vārdiem, darbu nevērtē.

Kritērijs	Punkti				
	0	1	2	3	4
Temata izpratne	Temats nav izprasts. (Tālāk vērtē atbilstošajiem kritērijiem.)	Aptuvenus temata izklāsts, virspusēja temata izpratne.	Seturs daļēji atbilst tematam, iespējams temata paplašinājums vai sašaurinājums, novirze no temata.	Seturs atbilst tematam.	
Atbilstība domraksta veidam	Nesatbilst izvēlētajam domraksta veidam.	Darbs daļēji atbilst izvēlētajam tekstveides veidam.	Darbs atbilst izvēlētajam tekstveides veidam.		
Teksta uzbūve	Nav vairāku teksta daļu.	Nav kādes no teksta daļām.	Ir ievēroti teksta uzbūves principi (virsraksts, ievads, izstrāšanās, nobeigums).		
Rindkopas	Nav ievērotas rindkopas.	Ievērotas rindkopas (vismaz 3 rindkopas).			
Apjoms	0–129 vārdi.	130 un vairāk vārdi.			
Valodas lietojums	Ierobežota leksika. Vārdu krājums traucē uztvert domu.	Vienkāršota leksika. Vienveidīgas teikumu konstrukcijas.	Tematam atbilstoša leksika. Pamata dažādu konstrukciju teikumi.	Bagāta leksika, precīzi izvēlēti vārdi un daudzveidīgas teikumu sintaktiskās konstrukcijas. Ievēro savu stilu, izmanto izteiksmīgu valodu.	
Ortogrāfija*	6 un vairāk kļūdas.	4–5 kļūdas.	3 kļūdas.	2 kļūdas.	1 kļūda.
Interpunkcija*	6 un vairāk kļūdas.	6–7 kļūdas.	4–5 kļūdas.	2–3 kļūdas.	1 kļūda.

Sāk apgūt standartu	Turpina apg. standartu	Apguvis standartu	Padziļināti apg. standartu
<p>1. Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai). (6 punkti)</p> <p>2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)</p> <p>3. Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu. (6 punkti)</p>			
<p>Atpazīst vienu no leksikoloģijas definīcijām un raksta atbilstošu terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Atpazīst sinonīmu pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu vienam vārdu pārim.</p>	<p>Atpazīst divas no leksikoloģijas definīcijām un raksta atbilstošu terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Atpazīst sinonīmu un antonīmu pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu diviem vārdu pārim.</p>	<p>Atpazīst leksikoloģijas definīcijas un neprecīzi, pieļaujot kļūdu ar diviem terminiem, raksta terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Atpazīst sinonīmu, antonīmu un homonīmu (vai homogrāfu, homofonu, homofomu) pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu četriem vārdu pārim.</p>	<p>Atpazīst visas leksikoloģijas definīcijas un precīzi raksta atbilstošu terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Precīzi atpazīst visus sinonīmijas, antonīmijas un homonīmijas pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu visiem vārdu pārim.</p>
<p>4. Raksti vārdu skaidrojumus. (12 punkti)</p>			
Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 0–8 vārdiem.	Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 9–15 vārdiem.	Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 16–21 vārdiem.	Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 22–24 vārdiem.
<p>5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu. (4 punkti)</p>			
Zina vienu vietni vai vārdnīcu, kurā var izlasīt vārda skaidrojumu.	Zina divas vietnes vai vārdnīcas, kurās var izlasīt vārda skaidrojumu.	Zina trīs vietnes vai vārdnīcas, kurās var izlasīt vārda skaidrojumu.	Zina četras vai vairāk vietnes vai vārdnīcas, kurās var izlasīt vārda skaidrojumu.
<p>6. Sanumurē dotos attēlus secīgi. (1 punkts)</p>			
<p>7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta. (12 punkti)</p>			
<p>Precīzi sanumurē divus attēlus pēc kārtas.</p> <p>Attēla aprakstā raksta vienkāršus nepaplašinātus teikumus, netiek ievērota teikumu pareizrakstība – lielais sākuma burts, beigu pieturzīme, domas loģiskums.</p>	<p>Precīzi sanumurē trīs attēlus pēc kārtas.</p> <p>Attēla aprakstā raksta vienkāršus paplašinātus teikumus, ir kļūdas teikumu pareizrakstībā – lielais sākuma burts, beigu pieturzīme, domas loģiskums.</p>	<p>Precīzi sanumurē četrus attēlus pēc kārtas.</p> <p>Attēla aprakstā raksta vienkāršus paplašinātus vai saliktus teikumus, ir kļūdas teikumu pareizrakstībā – komata lietojums, domas loģiskums.</p>	<p>Precīzi sanumurē visus attēlus pēc kārtas.</p> <p>Attēla aprakstā raksta vienkāršus paplašinātus vai saliktus teikumus, ir ievērota teikumu pareizrakstība – lielais sākuma burts, beigu pieturzīme, komata lietojums, domas loģiskums.</p>
<p>8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti stāstu, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā. (20 punkti)</p>			
<p>Nav uztverts dotais temats un norādītais tekstveides žanrs.</p> <p>Nav ievērota teksta uzbūve.</p> <p>Nav ievērots teksta apjoms, nepietiekams vārdu skaits (50 vai mazāk).</p> <p>Nepilnīgs valodas lietojums. Mazs vārdu krājums. Neprecīzi vai neatbilstoši lietoti vārdi, vārdu savienojumi.</p> <p>Tekstā lielākoties rakstīti vienkārši teikumi.</p> <p>4–5 vārdu un 6–7 teikumu pareizrakstības kļūdas.</p>	<p>Nav pilnvērtīgi uztverts dotais temats un norādītais tekstveides žanrs.</p> <p>Neprecīza teksta uzbūve.</p> <p>Nepilnīgi ievērots teksta apjoms. (50–100 vārdi)</p> <p>Plašs valodas lietojums. Daudz neprecīzi vai neatbilstoši lietoti vārdi, vārdu savienojumi.</p> <p>Tekstā rakstīti gan vienkārši, gan salikti teikumi.</p> <p>4–5 vārdu un 6–7 teikumu pareizrakstības kļūdas.</p>	<p>Rakstot demonstrē temata izpratni, ievēro norādīto tekstveides žanru.</p> <p>Ievērota teksta uzbūve.</p> <p>Tiek ievērots teksta apjoms. Plašs valodas lietojums. Daži neprecīzi vai neatbilstoši lietoti vārdi, vārdu savienojumi.</p> <p>Tekstā rakstīti gan vienkārši, gan salikti teikumi.</p> <p>3 vārdu un 4–5 teikumu pareizrakstības kļūdas.</p>	<p>Rakstot demonstrē temata izpratni, ievēro norādīto tekstveides žanru.</p> <p>Ievērota teksta uzbūve.</p> <p>Tiek ievērots teksta apjoms. Plašs valodas lietojums. Tematiski un kontekstuāli precīzi lietoti vārdi un vārdu savienojumi. Lietpratīgi rakstīti gan vienkārši, gan salikti teikumi.</p> <p>1–2 vārdu un teikuma pareizrakstības kļūdas.</p>

3. pielikums. 3. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

3. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Vārds – maza, bet svarīga valodas daļa.</i>
Mācību saturs	Leksikoloģija – atkārtojums.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Skaidro vārdu nozīmi. Izmanto sinonīmus, antonīmus un daudznozīmīgus vārdus, veidojot tekstus. (MK 747, 3.1.1.)
Stundas mācību mērķis	Nostiprināt skolēnu zināšanas par leksikoloģijas jautājumiem.
Uzdevumi	<ol style="list-style-type: none">1. Atkārtot leksikoloģijas terminus – leksikoloģija, sinonīms, antonīms, homonīmija (homonīms, homogrāfs, homofons un homoforma).2. Nostiprināt prasmi izdomāt piemērus viena temata ietvaros.3. Pilnveidot un paplašināt vārdu krājumu.4. Nostiprināt prasmi noskaidrot vārdu nozīmi, izmantojot vārdnīcu.
Metodes un metodiskie paņēmieni	izskaidrojoši ilustratīvā metode, mācību saruna, darbs ar vārdnīcām
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	<ul style="list-style-type: none">* Polkovņikova, S. (2018). Leksikoloģija. <i>Valodasrokas grāmata.lv</i>. Rīga: LVA. Pieejams: http://valodasrokas.gramata.lv/materials/1/8461668D-8AB7-7341-2ABB-7D00F31F4EF7 [skatīts 23.07.2023.].* Grīnberga, E., Kalnciems, O., Lukstiņš, G., Ozols, J., Pārupe, A. & Rauhvargers, E. (1998). <i>Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca</i>. Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, I</i>. Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, II</i>. Rīga: Avots.* Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Guļevska, D., Rozenštrauha, I., Skujiņa, V. & Šnē, D. (2006). <i>Latviešu valodas vārdnīca</i>. Rīga: Avots.* Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv</i>. Pieejams: https://tezaurus.lv/ [skatīts 23.07.2023.].* Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa</i>. Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.].* Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem</i>. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<u>Ierosināšana:</u>	
	<u>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</u>
(5 minūtes)	Sākoties stundai, skolotāja un skolēni sasveicinās. Skolotāja rosina skolēnus atcerēties par kādu tēmu bija iepriekšējās stundās pildītais diagnosticējošais darbs. Skolēni atceras, ka darbā bija uzdevumi, kas saistīti ar leksikoloģiju un ar maizes tēmu. Skolotāja jautā, kas būtu jāatkārto vēlreiz, jo, pārbaudes darbu rakstot, sagādāja grūtības atcerēties 4. klasē mācīto.
<u>Apiēgšana:</u>	
(30 minūtes)	Kad skolotāja noklausījusies skolēnu ierosinājumus, uz ekrāna tiek atvērta <i>Valodasrokasgrāmata.lv</i> , lai kopīgi ar skolēniem tiktu apskatīta ar leksikoloģijas jautājumiem saistītā teorija. Skolotāja kopā ar skolēniem apspriež katras definīcijas nozīmi, t. i., skolotāja lūdz skolēnus paskaidrot definīcijas saturu ar saviem vārdiem. Skolēni iesaistās sarunā un papildina klasesbiedra teikto. Daļa skolēnu lūdz iespēju norakstīt terminu definīciju latviešu valodas stundām ierīkotajās “likumu kladēs”. Likumu norakstīšana noris atšķirīgos ātrumus, tāpēc skolotāja skolēniem, kuri ir jau norakstījuši definīcijas, lūdz izdomāt un pateikt kādu vārdu savienojumu vai teikumu, kurš būtu lielisks piemērs aplūkotajām definīcijām. Vienlaikus papildu vērtība tiek pievērsta tiem skolēniem, kuri nav mācījušies šajā klasē iepriekš, lai pārliecinātos – ko jaunpienācējs ir apguvis iepriekš un lai radītu interesi konkrēto tēmu apgūt plašāk.
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	Stundas beigās skolotāja ar skolēniem atkārtoti runā par stundā apspriestajiem leksikoloģijas terminiem. Skolotāja pēc nejaušības principa izvēlētiem skolēniem, īpašu vērību pievēršot tiem, kuriem diagnosticējošajā darbā bija daudz nepilnīgu atbilžu, lūdz vēlreiz paskaidrot leksikoloģijas terminu nozīmi.

MĀJASDARBS –

4. pielikums. 4. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

4. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Maizes ceļa stāsts.</i>
Mācību saturs	No grauda līdz maizei, no vārda līdz grāmatai – atkārtojums.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Lasot ar mācībām saistītos tekstus, saprot informāciju, nosaka teksta galveno domu. Iesaistās saziņā par dzirdēto un redzēto, izmantojot konkrētus faktus, piemērus, saturiski nozīmīgas detaļas. (MK 747, 1.1.2.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt skolēnu zināšanas par maizes ceļu, ar to saistītām valodas vienībām.
Uzdevumi	1. Atkārtot zināšanas par maizes ieguvi – ceļu no lauka līdz saimes galdam. 2. Atkārtot apgūtās valodas vienības temata ietvaros. 3. Pilnveidot un paplašināt vārdu krājumu.
Metodes un metodiskie paņēmieni	izskaidrojoši ilustratīvā metode, mācību saruna, darbs ar vārdnīcām
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata. * Polkovņikova, S. (2018). <i>Leksikoloģija. Valodasrokas grāmata.lv.</i> Rīga: LVA. Pieejams: http://valodasrokas.gramata.lv/materials/1/8461668D-8AB7-7341-2ABB-7D00F31F4EF7 [skatīts 23.07.2023.]. * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem.</i> Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.]. * Puriņa, M. & Banis, T. (1979). <i>Agrāk un tagad.</i> Rīga: Zvaigzne ABC. Pieejams: https://egramatas.com/tag/agrak-un-tagad/ [skatīts 23.07.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

1×40 min

<u>Ierosināšana:</u>	
	<u>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</u>
(5 minūtes)	Sākoties stundai, skolotāja rosina skolēnus atcerēties, par ko tika runāts iepriekšējā stundā. Skolēni īsumā atgādina, ka tika runāts par teoriju. Zinošākie precizē, ka tika runāts par leksikoloģijas teoriju.
<u>Apiņģšana:</u>	
(30 minūtes)	Lai veicinātu skolēnus izteikties plašāk, atkārtotu iepriekš apgūto uz ekrāna tiek rādīta 1979. gadā izdotā Mirdzas Puriņas un Tāļivalža Baņa grāmata “Agrāk un tagad”.

	<p>Skolēni, redzot grāmatas vāku, stāsta, ka atceras grāmatu, ka tā tika izmantota no 3. klases latviešu valodas stundās. Klases jaunpieņacēji atzīst, ka tādu grāmatu nav redzējuši, kāds redzējis vecvecāku grāmatu plauktos.</p> <p>Skolotāja rāda lapaspusi pēc lapas puses un kopā ar skolēniem runā par to, kas ir attēlots.</p> <p>Pirmajā grāmatas atvērumā redzams, kā divi vīri līž līdumu.</p> <p>Otrajā vienā atvēruma pusē arājs ar lauku ar zirga palīdzību, bet otrā – 1979. gadā (un arī mūsdienās) attēloti traktori, kas atvieglo zemnieku darbu.</p> <p>Trešajā – vienā pusē ir sējējs, kurš ar sētuvi kaklā, sēj labību, savukārt otrā – traktoram pievienota sēšanas iekārta.</p> <p>Ceturtajā atainots, kā kādreiz tika novākta labība.</p> <p>Piektajā – labības kulšana ar sprigūļiem un sijāšana lielos sietos.</p> <p>Sestajā – kā tie paši darbi tiek veikti ar tehnoloģiju palīdzību.</p> <p>Septītajā – kā kādreiz tika malti graudi miltu iegūšanai. Pirmajā lapā redzams, kā sieviete maļ graudus ar rokas dzirnavām, savukārt otrajā, ka graudi tiek vesti uz dzirnavām.</p> <p>Astotajā pirmajā pusē, kā sieviete mīca mīklu abrā, savukārt otrajā redzamas iekārtas, kuras veic mīcīšanas procesu cilvēka vietā. Cilvēkam atliek vien noteiktā secībā jāievieto nepieciešamās sastāvdaļas.</p> <p>Uz grāmatas aizmugures vāka uzzīmēts maizes klaips un piena krūka.</p> <p>No pirmās līdz pēdējai lapai skolēni vēro attēlus un stāsta par tur redzamajām darbībām un izmantotajiem rīkiem. Ja skolēniem nav bijusi pieredze maizes temata apgūvē, ir iespējams veidot radniecīgu vārdu grupas. Piemēram, pirmajā atvērumā <i>līdēji līž līdumu</i>, otrajā <i>arājs</i> ar <i>arklu</i> ar labības lauku.</p> <p>Pēc grāmatu ilustrāciju aplūkošanas skolotāja lūdz skolēniem, lai atgādina, ja atceras, kuras grāmatas vēl tika lasītas, mācoties 3. klasē, kādi notikumi bija tajās atainoti un kāda tiem bija saistība ar maizi.</p>
	<p><u>Refleksija:</u></p>
(5 minūtes)	<p>Lai ievirzītu skolēnus nākamās stundas mācību saturā, skolotāja vēlreiz uz ekrāna rāda grāmatu “Agrāk un tagad” un rosina izdomāt un atcerēties, kā vēl citādi var nosaukt ilustrācijās attēlotos darba rīkus.</p> <p>Visvieglāk skolēniem sokas ar muldu jeb abru, par citiem rīkiem nākas ilgāk domāt. Skolēni izsaka secinājumu, ka ne visiem vārdiem ir iespējams sinonīms.</p>

MĀJASDARBS – *Noskatīties videomateriālus, kuros rādīts, kā tiek iegūta sāls:*

- <https://www.youtube.com/watch?v=fXUn-9A5ID8>
- <https://www.youtube.com/watch?v=ypYJiW0pg3k>
- <https://ifood-lv.womanexpertus.com/morskaja-sol-polza-i-vred-dlja-zdorovja/>
- <https://lv.allacortedifederico.com/2593-salt-mine-in-wieliczka-once-only-the-elite-were-allo.html>

5. pielikums. 5.–6. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

5.–6. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Vārdu “maize” un “sāls” nozīme</i>
Mācību saturs	Vārds. Vārda nozīme tekstā.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Veikli un ar izpratni lasa mācībām un savām interesēm atbilstošu tekstu. Atrodot tajā galvenos vārdus un frāzes. (MK 747, 1.1.3.)
Stundas mācību mērķis	Nostiprināt prasmi atrast tekstā mācību procesam informāciju, izmantot to. Nostiprināt prasmi izteikt viedokli un atziņas par lasīto tekstu. Pilnveidot prasmi rakstīt vārda nozīmes skaidrojumu.
Uzdevumi	1. Attīstīt un pilnveidot ieradumu lasīt un izmantot dažādu valodas funkcionālo stilu tekstus. 2. Pilnveidot prasmi apkopot no teksta iegūto informāciju. 3. Attīstīt un pilnveidot prasmi izteikt viedokli, pamatojot to. 4. Nostiprināt prasmi noskaidrot vārdu nozīmi, izmantojot vārdnīcu. 5. Pilnveidot un nostiprināt prasmi lietot E-vārdnīcas. 6. Pilnveidot un attīstīt prasmi patstāvīgi skaidrot vārda nozīmi. 7. Radīt interesi patstāvīgi izstrādāt viena vārda šķirkli.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pētnieciskā metode, mācību saruna, darbs ar tekstu, darbs ar vārdnīcām
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata. * Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Guļevska, D., Rozenštrauha, I., Skujiņa, V. & Šnē, D. (2006). <i>Latviešu valodas vārdnīca</i> . Rīga: Avots. * Grīnberga, E., Kalnciems, O., Lukstiņš, G., Ozols, J., Pārupe, A. & Rauhvargers, E. (1998). <i>Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca</i> . Rīga: Avots. * Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, I</i> . Rīga: Avots. * Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, II</i> . Rīga: Avots. * <i>Latviešu tautas ticējumi</i> Pieejams: http://valoda.ailab.lv/folkloraticejumi/ [skatīts 23.07.2023.]. * <i>Latviešu tautasdziesmas</i> Pieejams: http://valoda.ailab.lv/latval/vispareji/tautasdz/t00.htm [skatīts 23.07.2023.]. * Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūta Mākslīgā intelekta laboratorija. (b.g.). <i>Latviešu</i>

valoda starptautiskajā datortīklā. Pieejams: <http://valoda.ailab.lv/latval/vispareji/> [skatīts 23.07.2023.].

* *Krišjāņa Barona dainu skapis*. Pieejams: <http://dainuskapis.lv/> [skatīts 23.07.2023.].

* *Latviešu tautas dziesmas | Dainu skapis*. Pieejams: <https://tautasdziesmas.lv/> [skatīts 23.07.2023.].

* Spektors, A. (sast). (2023). *Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv*. Pieejams: <https://tezaurus.lv/> [skatīts 23.07.2023.].

* Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). *Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa*. Pieejams: <http://epupa.valoda.lv> [skatīts 23.07.2023.].

* Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). *Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem> [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

Ierosināšana:	
(10 minūtes)	<p>Līdz ar stundas sākumu skolotāja lūdz skolēnus apsēsties. Pirms sākt stundās paredzēto darbu, skolotāja jautā, ko skolēni atceras no iepriekšējās stundās apgūtā.</p> <p>Skolēni īsumā pastāsta, ka iepriekšējās stundās ir atkārtots tas, ko viņi mācījušies par maizi 3. klasē, kā arī tika atkārtota vārdu nozīmes dažādība, proti, tas, ka vienam vārdam var būt dažādas nozīmes, kas dažkārt nav tieši saistītas, kā arī vārdi, kuru formas nejauši sakrīt, tāpēc bieži ir svarīgi zināt kontekstu, kādā vārds ir lietots, lai nerastos pārpratumu par konkrētā vārda nozīmi.</p> <p>Kad skolēni ir izstāstījuši, ko atceras no iepriekšējām divām mācību stundām, skolotāja jautā, cik skolēnu ir noskatījušies video, kuru saites tika ievietotas E-klases mājas darbu sadaļā. Lielākā daļa skolēnu ir noskatījušies, daži nav bijusi iespēja īsos videomateriālus noskatīties. Kad apjaušs, cik daudz skolēnu ir noskatījušies video, skolotāja jautā, kāpēc, viņuprāt, bija nepieciešams noskatīties video un ko jaunu un vērtīgu pateicoties tiem uzzināja.</p> <p>Skolēni stāsta, ka video materiālos bija iespējams uzzināt, kā tiek iegūta sāls. Daži izsaka pieņēmumu, ka stundā tiks runāts gan par maizi, gan sāli, proti, par sālsmaizi.</p>
Apjēgšana:	
(60 minūtes)	<p>Skolotāja piedāvā aplūkot tīmekļvietnē pieejamos šķirkļus (piemēram, https://www.lstk.lv/s%C4%81ls-veidi.html; https://www.santa.lv/raksts/ievasreceptes/13-interesanti-fakti-par-sali-25510/; https://www.la.lv/sals-anatomija), kuros rakstīts par sāls ieguvu un tās veidiem.</p> <p>Skolēni palūko uz ekrāna rādītos tekstus un izsaka savu viedokli. Skolotāja aicina pastāstīt, kā tekstu saturs atbilst tam, kas bija redzams video.</p> <p>Skolēni stāsta, ka rakstos ir lasāms sāls veidu uzskaitījums, savukārt video bija iespējams redzēt, kā tiek iegūta sāls.</p> <p>Pēc publicistikas tekstu un ar iepriekš noskatīto video satura salīdzināšanas skolotāja piedāvā veikt izpēti – saprast, vai ir atrodamas tautasdziesmas, kurās tiek stāstīts par sāls un maizes vērtību.</p> <p>Kopīgi meklējot tautasdziesmas par maizi, skolēni atceras no iepriekš apgūtā, ka tautasdziesmās bieži ir minēta gan labības sēja, gan maizes cepšana, gan tās vērtība. Pētījumu un meklējumu laikā skolēni secina, ka, lietojot atslēgvārdu “sāls”, visbiežāk tiek atrastas tautasdziesmas, kurās stāstīts par salu, nevis sāli. Arī meklējumu, lietojot vārdu savienojumus “sāls maize” un “ciema kukulis” nedod vēlamo rezultātu. Tomēr, lietojot vārdu “kukulis” ir iespējams atrast tautasdziesmas, kurās stāsta par ciemos iešanu un kukuļa došanu.</p>

	<p>Skolotāja jautā, vai tautasdziesmu saturs, kaut izvēlētie atslēgvārdi nav devuši vēlamo rezultātu, ir saistošs stundu tematam.</p> <p>Skolēni izsaka viedokli, ka atrastajās tautasdziesmās ir pietiekami tieši norādīta gan sāls, gan maizes vērtība, tāpēc ir pietiekami nepārprotami saprotams, kāpēc latvieši ir pārņēmuši sālsmaizes tradīcijas.</p> <p>Lai nostiprinātu un paplašinātu skolēnu redzesloku, pēc tautasdziesmu aplūkošanas vēlreiz tiek apskatīts E-pupas.lv šķirklis par maizi un graudiem. Diemžēl šķirklis par sāli nav izstrādāts.</p> <p>Atkārtoti aplūkojot E-pupas.lv šķirkļus, skolotāja lūdz vērīgi aplūkot to izklāstu un izteikt viedokli, cik svarīgi ir tas, ka ir izstrādāta šāda veida elektroniskā vārdnīca ar tik plašu lingvistisko informāciju katrā šķirklī.</p> <p>Lielākā daļa skolēnu mācību procesā ir pierādījuši, ka prot patstāvīgi un pastāvīgi lietot E-pupas.lv saturu. Tie, kuri biežāk patstāvīgi un pastāvīgi lasa vietnes saturu, atzīst, ka ir interesanti uzzināt tik daudz par vienu vārdu vienkopus.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(10 minūtes)	<p>Pēc šķirklju izpētes skolotāja norāda skolēniem, ka pēc divām nedēļām būs jāiesniedz mājasdarbs. Skolēnu uzdevumus ir izstrādāt šķirkli vienam vārdam, kā piemēru ņemot Epupas.lv šķirklus. Skolotāja piedāvā izvēlēties vārdu, par kuru izstrādāt šķirkli – <i>mulda, mente, iejavs, klaiņš, lize, rīka, dona, sālsmaize, ciema kukulis, kukulis, sāls, svētība, sprigulis, rudzi, mieži, kvieši, auzas, pārticība, satiecība</i>.</p> <p>Skolēni uzdod precizējošus jautājumus, piemēram, vai darbs rakstāms pierakstos vai uz lapām. Daži skolēni atkārtoti pārjautā par iesniegšanas datumu.</p> <p>Kad skolotāja ir atbildējusi uz jautājumiem, tiek atgādināts, ka <i>Vikipēdija</i> nav uzskatāma par uzticamu avotu, kā arī par nepieciešamību norādīt atsauces uz lietotajiem avotiem, literatūras saraksts jāraksta atbilstoši dotajam piemēram.</p> <p>Atlikušajās minūtēs skolotāja izdala piezīmju lapiņas un lūdz uz tām uzrakstīt, kas, viņuprāt, ir maize, kas sāls, kāda ir to vērtība un nozīme cilvēku ikdienā gan mūsdienās, gan senāk.</p> <p>Kad uzdevums izpildīts, skolēni lapiņas atdod skolotājai. Kad lielākā daļa jau uzdevumu paveikusi, skolotāja jautā, kas stundā šķitis visinteresantākais.</p> <p>Skolēni izsaka vilšanos, ka tautasdziesmās nebija iespējams tik viegli atrast informāciju par to, kādas ir bijušas sālsmaizes tradīcijas senāk, tomēr norāda, ka stundas laikā labāk saprata nepieciešamību prast izdomāt atslēgvārdus, ar kuru palīdzību iespējams atrast nepieciešamo informāciju. Šajā gadījumā – kā atrast tautasdziesmas, kurās stāstīts par sāls vērtību un iešanu ciemos, līdz nesot mājās ceptu maizi.</p>

MĀJASDARBS – (Uz 18.05.2023., literatūras stundu) Iemācīties no galvas četras latviešu tautasdziesmas, kurās tiek minēta maize, sāls, sālsmaize vai ciema kukulis.

(Uz 22.05.2023.) Izveidot viena vārda pārskatu (līdzīgi kā *Epupa.lv* šķirklī), ietverot morfēmas, vārddarināšanu, gramatisko raksturojumu, tostarp locīšanu, sintaksi, vārdu savienojumus, vārds citās valodās (tulkojumi), vārds folklorā un frazeoloģismos.

6. pielikums. 7. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

7. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Vārdi par un ap maizi un sāli.</i>
Mācību saturs	Leksikoloģija. Sinonīmija un antonomija
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Izmanto sinonīmus un antonīmus, veidojot tekstus. (MK 747, 3.1.1.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt zināšanas par sinonīmiju un antonomiju latviešu valodā. Veicināt prasmi izmatot iegūtās zināšanas.
Uzdevumi	<ol style="list-style-type: none">1. Nostiprināt sapratni par sinonīmijas un antonomijas teoriju.2. Attīstīt un pilnveidot prasmi izmantot sinonīmu vārdnīcu.3. Attīstīt prasmi rakstīt sinonīmu un antonīmu vārdrindas.4. Pilnveidot prasmi izdomāt teikumus atbilstoši tematiku un uzdevuma nosacījumiem.5. Nostiprināt ieradumu mācību darbam izmantot dažāda veida vārdnīcas.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pētnieciskā metode, mācību saruna, darbs ar tekstu, darbs ar vārdnīcām
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	<ul style="list-style-type: none">* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata.* Grīnberga, E., Kalnciems, O., Lukstiņš, G., Ozols, J., Pārupe, A. & Rauhvargers, E. (1998). <i>Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca.</i> Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, I.</i> Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, II.</i> Rīga: Avots.* Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Guļevska, D., Rozenštrauha, I., Skujiņa, V. & Šnē, D. (2006). <i>Latviešu valodas vārdnīca.</i> Rīga: Avots.* Polkovņikova, S. (2018). Leksikoloģija. <i>Valodasrokas-grāmata.lv.</i> Rīga: LVA. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/8461668D-8AB7-7341-2ABB-7D00F31F4EF7 [skatīts 23.07.2023.].* Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv.</i> Pieejams: https://tezaurus.lv/ [skatīts 23.07.2023.].* Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa.</i> Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.].* Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem.</i> Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/30

Mācību stundas struktūra (norise)

1×40 min

<u>Ierosināšana:</u>	
	<u>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</u>
(5 minūtes)	<p>Stundas sākumā skolotāja ar skolēniem sasveicinās, skolēni apsēžas.</p> <p>Uz priekšējā galda saliktas vārdnīcas – sinonīmu vārdnīcas, skaidrojošās vārdnīcas, arī etimoloģijas vārdnīca un svešvārdu vārdnīca. Skolotāja rosina skolēnus izteikt pieņēmumus, kas šajā mācību stundā tiks aplūkots.</p> <p>Skolēni, redzot uz galda saliktās vārdnīcas, izsaka viedokli, ka stundā būs jāskaidro vārda nozīme.</p> <p>Skolotāja uzteiks skolēnus par gandrīz precīzo novērojumu un secinājumiem. Skolotāja paskaidros, ka šīs dienas pirmajā latviešu valodas stundā ir plānots atkārtot sinonīmiju un antonīmiju, bet otrajā – homonīmiju.</p>
<u>Apjēgšana:</u>	
(30 minūtes)	<p>Uzsākot stundas darbu, uz ekrāna tiek rādīta <i>Valodasrokasgrāmata.lv</i>. Kamēr skolotāja ver vaļā nepieciešamo šķirkli, kurā ir rakstīta sinonīmu definīcija un uzskatāmi piemēri, skolēniem tiek jautāts, kā viņi paskaidrotu sākumskolas skolēniem vai mazajām māsām vai brāļiem, kas ir sinonīms.</p> <p>Skolēni atbild, ka tie ir vārdi ar vienādu vai līdzīgu nozīmi.</p> <p>Skolotāja atvērusi <i>Valodasrokasgrāmatas.lv</i> šķirkli aicina skolēnus izlasīt tur rakstīto definīciju, piebilstot, ka to drīkst norakstīt.</p> <p>Daļa skolēnu pārraksta definīciju patstāvīgi izveidotajās “likumu kladēs”. Tikmēr citi spriež, ka viņu skaidrojums ir ļoti līdzīgs definīcijai.</p> <p>Lai dažādotu stundas saturu, skolotāja atgādina, ka latviešu valodai ir trīs dialekti un 512 izlokšņu. Skolēniem tiek demonstrēta vietne <i>Dialekti.lu.lv</i>, aplūkotas tajā pieejamās sadaļas. Skolotāja tajā atver dialektu karti – <i>LVDA leksika</i>. Skolēniem <i>Dialekti.lu.lv</i> ievietotajās kartēs ir iespēja aplūkot, kā izloksnēs tiek saukts <i>grauds</i>, <i>apcirknis</i> un <i>lize</i>.</p> <p>Pēc kartes izpētes skolēniem tiek lūgts izskaidrot, kas ir antonīmi. Kamēr skolēni runā, skolotāja atkal atver atbilstošu šķirkli <i>Valodasrokasgrāmatā.lv</i> un lūdz arī antonīmu definīciju salīdzināt ar pašu izteikto skaidrojumu. Arī šoreiz skolēni secina, ka spējuši gana precīzi izskaidrot, kas ir antonīmi.</p> <p>Skolotāja norāda, ka ar to stundas uzdevums nebeidzas – tiek paskaidrots, ka viņu uzdevums ir izdomāt teikumus, kuros būtu viens sinonīmu pāris un viens antonīmu pāris. Viens vārdu pāris vienā teikumā. Uzdevums ir ievērot stundu cikla tematiku – sāls, maize, sālsmaize.</p> <p>Darba procesā skolotāja un skolēni spriež, ka tematika ir visnotaļ sarežģīta uzdevumam, tāpēc nav iespējams tai atbilstošajiem vārdiem sameklēt sinonīmus un antonīmus, tādēļ, lai izpildītu uzdevumu, teikumu radīšanā jāizmanto ar tematiku tieši nesaistīti vārdi.</p> <p>Kā vienkāršākie piemēri tiek piedāvāti: <i>Man garšo rudzu maize, bet mazā māsa saka, ka viņai tā negaršo.</i> <i>Baltmaizei vecmāmiņa lieto gaišos miltus, bet rudzu maizei tumšos.</i></p>
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	<p>Tuvojoties stundas izskaņai, skolēni pēc brīvprātības principa lasa uzrakstītos teikumus. Skolēni ar mazāk izteiktu radošumu ir izmantojuši skolotājas rakstītos teikumus kā tiešu paraugu.</p> <p>Skolotā jautā skolēniem, cik sarežģīts bija stundas uzdevums. Daļa atzīst, ka sākumā bijis sarežģīti, bet skolotājas piemēri lieti noderējuši. Daži piebilst, ka tagad vairāk saprot, ka ne visiem vārdiem ir iespējami sinonīmi.</p>

MĀJASDARBS –

7. pielikums. 8. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

8. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Vārdi par un ap maizi un sāli.</i>
Mācību saturs	Leksikoloģija. Homonīmija.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Izmanto homonīmus, veidojot tekstus. (MK 747, 3.1.1.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt zināšanas par homonīmiju latviešu valodā. Veicināt prasmi izmatot iegūtās zināšanas.
Uzdevumi	<ol style="list-style-type: none">1. Nostiprināt sapratni par homonīmiju teoriju.2. Pilnveidot prasmi izmantot vārdnīcas.3. Attīstīt prasmi rakstīt homonīmu vārdzīmas.4. Turpināt pilnveidot prasmi izdomāt teikumus atbilstoši tematiku un uzdevuma nosacījumiem.5. Nostiprināt ieradumu mācību darbam izmantot dažāda veida vārdnīcas.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pētnieciskā metode, mācību saruna, darbs ar tekstu, darbs ar vārdnīcām
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	<ul style="list-style-type: none">* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata.* Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Guļevska, D., Rozenštrauha, I., Skujiņa, V. & Šnē, D. (2006). <i>Latviešu valodas vārdnīca</i>. Rīga: Avots.* Grīnberga, E., Kalnciems, O., Lukstiņš, G., Ozols, J., Pārupe, A. & Rauhvarģers, E. (1998). <i>Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca</i>. Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, I</i>. Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, II</i>. Rīga: Avots.* Polkovņikova, S. (2018). Leksikoloģija. <i>Valodasrokas grāmata.lv</i>. Rīga: LVA. Pieejams: http://valodasrokas.gramata.lv/materials/1/8461668D-8AB7-7341-2ABB-7D00F31F4EF7 [skatīts 23.07.2023.].* Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzauris.lv</i>. Pieejams: https://tezauris.lv/ [skatīts 23.07.2023.].* Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa</i>. Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.].* Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem</i>. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

1×40 min

<u>Ierosināšana:</u>	
<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>	
(5 minūtes)	<p>Stundas sākumā skolotāja aicina skolēnus apsēsties un gatavoties turpināt iepriekšējā stundā iesāktu darbu. Īsi tiek apspriests iepriekšējā stundā paveiktais. Skolotāja jautā skolēniem, par ko būtu jārunā, par ko netika runāts iepriekšējā stundā, bet ir sasaistāms ar vārdu dažādību, valodas bagātību.</p> <p>Nemot vērā to, ka klase padziļināti apguva leksikoloģijas jautājumus jau 4. klasē, lielākā daļa izsaka viedokli, ka šajā stundā tiks runāts par homonīmiju. Skolotāja piekrīt un norāda, ka uzdevumi būs līdzīgi iepriekšējā stundā pildītajiem, kā arī rosina izdomāt, kā viņi skaidrotu ar saviem vārdiem, kas ir homonīmija, ar ko tā atšķiras no sinonīmijas un antonīmijas, vai atceras, kā tā tiek iedalīta sīkāk.</p>
<u>Apiēģšana:</u>	
(30 minūtes)	<p>Kamēr skolēni domā, kā atbildēt skolotājai, tiek atvērts <i>Valodasrokasgrāmatas.lv</i> atbilstošais šķirklis.</p> <p>Skolēni lasa un salīdzina definīcijas ar pašu izteiktajiem skaidrojumiem. Arī šoreiz secina, ka ir visnotaļ precīzi atcerējušies pirms gada mācīto. Skolēni atzīst, ka visgrūtāk sokas ar homonīmijas iedalījuma terminu iegaumēšanu. Daļa atzīst, ka ir nepieciešams brīdis, lai atcerētos, kurš ir kurš, jo ir zināms, ka sakrīt gan izruna, gan rakstība, tikai rakstība, tikai izruna, kā arī valodā ir izveidojusies nejauša sakrītība, kuras dēļ visbiežāk nepieciešams zināt kontekstu, kādā konkrētais vārds tiek lietots.</p> <p>Skolēniem tiek dots laiks pētīt jau iepriekšējā stundā piedāvātās vārdnīcas un rakstīt ar tematiku saistītus teikumus, kuros būtu katrā viens homonīmijas vārdu pāris.</p> <p>Skolotāja uz tāfeles raksta katram veidam piemērotu piemēru:</p> <p><i>Kamēr es minu <u>mīklu</u>, mamma mīca <u>mīklu</u>.</i> <i>Tur, kur redzams lielais <u>koks</u>, par gardu maltīti sapņo kuģa <u>koks</u>.</i> <i>Mazulis skatās pa <u>logu</u> un ēd baltmaizi ar <u>loku</u>.</i> <i>Mamma jautā vecmāmiņa – Vai Tu ber <u>sāli</u>, kad gurķus <u>sāli</u>?</i></p>
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	<p>Stundas izskaņā skolēni nolasa teikumus. Teikumi tiek lasīti pēc brīvprātības principa, tomēr tiek uzmanīts, lai savu veikumu nosala arī tie, kuriem ar valodas likumu apguvi nesokas tik viegli kā gribētos.</p> <p>Arī šīs stundas izskaņā skolēni atzīst, ka uzdevuma izpildei bija jālieto citi vārdi, jo ar tematiku saistītajiem nebija viegli atrodama homonīmija. Vienlaikus atzīst, ka vērtīgas ir zināšanas, kas gūtas jau 4. klasē.</p>

MĀJASDARBS – Letonika.lv atrast, kuros literārajos darbos minēta sālsmaize vai ciema kukulis.

Izlasīt pasaku par sāls vērtību "Par sāli Gaiziņa kalnā un citur"

(<https://asakas.net/teikas/zeme/p/par-sali-gaizina-kalna-un-citur/>), par sālsmaizes tradīcijām Delfi.lv

(<https://www.delfi.lv/majadarzs/interjers/maja/salsmaizes-tradicijas-to-nozime-skaidrojums-un-izmantosana-musdienas.d?id=46695769>), La.lv

(<https://www.la.lv/parcelsanas-uz-jaunu-majvietu-ticejumi-kas-sola-laimi-un-labklajibu>; <https://www.la.lv/kapec-nedrikst-aizdot-sali-baiss-ticejums-kops-senseniem-laikiem>).

8. pielikums. 9.–10. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

9.–10. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Vārdi par un ap maizi un sāli.</i>
Mācību saturs	Frazeoloģija.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Skaidro frazeoloģismu nozīmi kontekstā. Izmanto frazeoloģismus, veidojot tekstus. Iesaistās sarunā un pamato netradicionālu vārdu izvēli. (MK 747, 3.1.1.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt zināšanas par frazeoloģiju latviešu valodā. Veicināt prasmi izmatot iegūtās zināšanas.
Uzdevumi	<ol style="list-style-type: none">1. Nostiprināt sapratni par frazeoloģijas teoriju.2. Attīstīt un pilnveidot prasmi atrast tekstā uzdevuma izpildīšanai nepieciešamo informāciju.3. Pilnveidot prasmi izdomāt teikumus atbilstoši tematiku un uzdevuma nosacījumiem.4. Rosināt interesi mācību uzdevumu izpildei izmantot tīmekļvietni Korpus.lv.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pētnieciskā metode, mācību saruna, darbs ar tekstu, darbs ar vārdnīcām
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	<ul style="list-style-type: none">* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata.* Grīnberga, E., Kalnciems, O., Lukstiņš, G., Ozols, J., Pārupe, A. & Rauhvargers, E. (1998). <i>Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca.</i> Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, I.</i> Rīga: Avots.* Karulis, K. (1992). <i>Latviešu etimoloģijas vārdnīca, II.</i> Rīga: Avots.* Bāliņa, R., Ēdelmane, I., Grase, I., Guļevska, D., Rozenštrauha, I., Skujiņa, V. & Šnē, D. (2006). <i>Latviešu valodas vārdnīca.</i> Rīga: Avots.* Laua, A., Ezeriņa, A. & Veinberga, S. (1996). <i>Latviešu frazeoloģijas vārdnīca.</i> Rīga: Avots.* Polkovņikova, S. & Vulāne, A. (2018). <i>Frazeoloģija. Valodasrokasgrāmata.lv.</i> Rīga: LVA. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/607C3CA8-415F-4259-812B-1D7AF500A32A [skatīts 23.07.2023.].* Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzauris.lv.</i> Pieejams: https://tezauris.lv/ [skatīts 23.07.2023.].* Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa.</i> Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.].

* LU Mākslīgā intelekta laboratorija. (b. g.). Nacionālā korpusu kolekcija. *Korpuss.lv*. Pieejams: <https://korpuss.lv/> [skatīts 23.07.2023.].

* Tilde. (b. g.) Tiešsaistes mācību līdzeklis. *Letonika.lv*. Pieejams: <https://www.letonika.lv/default.aspx> [skatīts 23.07.2023.].

* Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). *Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem> [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<i>Ierosināšana:</i>	
<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>	
(5 minūtes)	<p>Pirms mācību darba uzsākšanas skolotāja sasveicinās ar skolēniem un aicina tos apsēsties. Kad skolēni ir apsēdušies, skolotāja iepazīstina tos ar turpmākajās divās mācību stundas ielānotu darbu. Skolēniem būs jāstāsta, kā veicies ar mājas darba izpildīšanu, jāiepazīst vietne <i>Korpuss.lv</i> un jāatkārto teorētiskā informācija par to, kas ir frazeoloģija, jālasa publicistikas teksti, jāpilda uzdevumi. Stāstot par stundā iecerēto, skolotāja atver vietni <i>Letonika.lv</i>.</p>
<i>Apjēgšana:</i>	
(65 minūtes)	<p>Skolotāja jautā, kāds bija mājas darbs, proti, kas bija jādara.</p> <p>Skolēni stāsta, ka uzdevums bija izmatot <i>Letonika.lv</i> un atrast, kuros literārajos darbos minēta sālsmaize vai ciema kukulis</p> <p>Skolotāja pēc nejaušības principa izvēlas skolēnus, kuriem dot iespēju runāt. Skolēni stāsta, ka <i>Letonika.lv</i>, meklējot vārdu “sālsmaize” var atrast septiņus ierakstus, tomēr kopumā šajā vietnē ir atrodama informācija, ka trijos literārajos darbos ir minēta “sālsmaize” – Jēkaba Zeibolta “Caurajos ziedos”, Alberta Bela “Cilvēkos laivās” un Regīnas Ezeras “Zemdegās”.</p> <p>Kad skolēni ir atbildējuši par vārdu “sālsmaize”, skolotāja ieraksta vārdu <i>Letonika.lv</i> meklētājā, lai kopīgi aplūkotu iegūtos meklēšanas rezultātus. Kad uz ekrāna ir redzami rezultāti, skolotāja lūdz tos pierakstīt tiem, kuri mājas uzdevumu netika pildījuši. Kopā ar skolēniem tiek aplūkots plašāk iegūtais rezultāts. Skolotāja atver šķirkļus, kuros tieši ir minēts meklētais vārds, lai skolēniem būtu iespējams izlasīt kontekstu. Līdzīgi tiek atkārtots arī ar vārdu “ciema kukulis”. Pēc šīs tīmekļa vietnes meklētāja doto rezultātu izpētes, skolotāja jautā skolēniem, cik svarīgs ir konteksts, kādā vārds tiek lietots.</p> <p>Skolēni ceļ rokas un pēc aicinājuma izteikties izsaka viedokli, ka konteksts plašāk paskaidro, kāda nozīme ir konkrētajam vārdam.</p> <p>Skolotāja piedāvā atlikušo laiku līdz pirmās stundas beigām izmantot tehnoloģijas. Skolā ir pieejami datori, kas paredzēti informācijas meklēšanai tīmekļvietnēs un mācību platformu lietošanai dažādu mācību priekšmetu stundās. Tomēr dažkārt datori ar uzlādes staciju ir kādā citā klasē, tāpēc skolotāja jau laikus ir noskaidrojusi skolēnu iespējas mācību stundu laikā izmantot personīgos viedtālrunus. Klases skolēniem ir iespēja izmantot telefonus.</p> <p>Skolotāja atver <i>Korpuss.lv</i> un īsumā iepazīstina ar tīmekļvietnes saturu. Skolēniem tiek dota iespēja izvēlēties, kuru no <i>Korpuss.lv</i> valodas korpusiem vēlas aplūkot plašāk. Kad skolēni kopīgi ir izdarījuši savu izvēli, skolotāja demonstrē elementārās korpusa izmantošanas iespējas. Meklēti tiek vārdi “maize”, “kukulis” un “sāls”. Pēc tam, kad ir veikta demonstrēšana, skolotāja aicina skolēnus brīvi, pēc katra ieskatiem izpētīt <i>Korpuss.lv</i> saturu un sameklēt, cik biežs vārdu “sālsmaize” un “ciema kukulis” tajā ir fiksēts. Tuvojoties pirmās stundas beigām, skolotāja skolēniem izdala mazas piezīmju lapiņas, uz kurām uzrakstīt viedokli par <i>Korpuss.lv</i> lietderīgumu, ko jaunu uzzināja meklējot vārdus, savus ieteikumus par tā izmantošanu mācību stundās.</p>

	<p>Pirms stundas beigām skolotāja paņem lapiņas un jautā, vai viņi labprāt vēl citās stundas veiktu uzdevumus, kas saistīti ar <i>Korpuss.lv</i> izmantošanu, vai vēlētos veltīt vairāk laika tā izmantošanai mācību procesā.</p> <p>Skolēni atzīst, ka elementārā meklēšana bijusi visnotaļ interesanta un labprāt atkārtotu vēlreiz.</p> <p>Otrās stundas sākumā skolēni pievēršas teorijas par frazeoloģismu atkārtošanai. Tam tiek izmantota <i>Valodasrokasgrāmata.lv</i>. Kā ierasts, apzinīgākie skolēni bez aicinājuma definīcijas pārraksta pierakstos vai “likumu kladēs”. Skolotāja aicina skolēnus izteikt viedokli, kāpēc veidojas frazeoloģismi, kā tiem izdodas tik stingri iesakņoties valodā.</p> <p>Skolēni izsaka viedokli, ka frazeoloģismi bagātina valodu. Skolēni atgādina skolotājai, ka arī šajā klasē ir daudz situāciju raksturojošu izteicienu, kuri tiek lietoti jau kopš pirmās vai otrās klases, tāpēc var tikt uzskatīti par frazeoloģismiem.</p> <p>Nākamais uzdevums ir sasaistīts ar stundas pirmo daļu, kad tika pētīta vārda nozīme ar un bez konteksta. Skolēniem tiek izdalīti izdrukāti publicistikas teksti, kuros tiek aprakstīti dažādi ticējumi un paražas, kas saistītas ar sāls lietojumu ikdienā. Tajos arī lasāms tas, cik vērtīga ir sāls.</p> <p>Skolēnu uzdevums ir zem katras raksta lapas uzrakstīt sāls vērtību raksturojoši izteicienu, cenšoties ievērot frazeoloģismiem raksturīgo skanējumu.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(10 minūtes)	<p>Kad līdz stundas izskaņai ir atlikušas aptuveni desmit minūtes, skolotāja aicina skolēnus pabeigt iesākto domu vai teikumu. Lēnām tiek paņemtas no skolēniem izdrukāto publicistikas tekstu lapas, uz kurām tika rakstīti sāls vērtību raksturojoši izteicieni. Skolēniem tiek dots uzdevums mirkli padomāt un izstāstīt, kas šajās divās stundās šķitis visinteresantākais, kas visnoderīgākais.</p> <p>Skolēni atzīst, ka izpētīt <i>Korpusu.lv</i> ir bijis interesanti, kā arī izdomāt savus sāli raksturojošos izteicienus, kas varētu kļūt par frazeoloģismiem, sākotnēji ir bijis sarežģīti, bet drīz vien uzdevums tapis interesants.</p>

MĀJASDARBS –

9. pielikums. 11.–12. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

11.–12. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Leksikoloģija un frazeoloģija. Teorija.</i>
Mācību saturs	Skolas noteiktais tēmas noslēdzošais pārbaudes darbs.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Skaidro daudznozīmīgu vārdu un frazeoloģismu nozīmi kontekstā. Izmanto sinonīmus un daudznozīmīgus vārdus, kā arī frazeoloģismus, veidojot tekstus. (MK 747, 3.1.1.)
Stundas mācību mērķis	Noskaidrot skolēnu * teorētiskās zināšanas par leksikoloģiju un frazeoloģiju atbilstoši apgūtajai un skolā īstenotajai mācību programmai latviešu valodas stundās, * prasmes izmantot mācību stundās gūtās zināšanas leksikoloģijā un frazeoloģijā, pildot tematiski saistītus uzdevumus, * tekstveides prasmes.
Uzdevumi	1. Noskaidrot, skolēns atpazīst teikumā vārda skaidrojuma izklāstā izskaidrotās atšķirīgās nozīmes. 2. Noskaidrot, vai skolēns spēj izdomāt teikumu tā, lai katrā konkrētais vārds būtu lietots atšķirīgās nozīmē . 3. Noskaidrot, vai skolēni spēj, izmantojot kontekstu, saprast tekstā izcelto reti lietot vārdu, uzrakstīt tā sinonīmu. 4. Noskaidrot, vai skolēns prot ierakstīt dotajā dzejolī atbilstošu frazeoloģismu. 5. Noskaidrot, vai skolēns prot atbilstoši uzdevuma nosacījumiem izdomāt stāstu, kurā tiktu lietpratīgi lietoti piedāvātie frazeoloģismi.
Metodes un metodiskie paņēmieni	summatīvais pārbaudes darbs
Darba organizācijas formas	individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Sālījuma, G., Valtere, V. & Ābola, S. (2014 [2007]). <i>Valodas labirinti 5. klasei. Latviešu valoda. Skolotāja grāmata.</i> Rīga: Zvaigzne ABC. * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem.</i> Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<i>Ierosināšana / aktualizācija:</i>	
<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>	
(5 minūtes)	Sākoties stundai, skolotāja aicina skolēnus apsēsties. Kamēr tiek izdalītas pārbaudes darba lapas, skolotāja atgādina, ka uzdevuma nosacījumi jālasa vērīgi, un to, ka bieži vienam uzdevumam var būt vairāki izpildes punkti.

<u>Apjēgšana:</u>	
(70 minūtes)	<p>Skolēni pilda leksikoloģijas un frazeoloģijas summatīvo darbu, kas atbilstoši skolas vērtēšanas nolikumam tiek dots vienāds visās vienas klašu grupas paralēlklasēm, lai varētu objektīvi vērtēt klašu grupas mācību sasniegumus. Skolotāja atgādina, ka nepieciešamības gadījumā skolēni var lūgt palīdzību uzdevuma nosacījumu precizēšanā.</p> <p>1. uzdevumā skolēni lasa vārda <i>skaidrs</i> nozīmju izklāstu no “Latviešu literārās valodas vārdnīcas”. Kad skaidrojums ir izlasīts, skolēnu uzdevums ir izlasīt četrus teikumus un tiem pretī ierakstīt, kurā no šķirklī aprakstītajām nozīmēm vārds lietots..</p> <p>2. uzdevumā nepieciešams izdomāt un uzrakstīt teikumus, kuros vārdi <i>vīle</i> un <i>zīle</i> tiktu lietoti divās atšķirīgās nozīmēs. Katram vārdam divi teikumi, kopā četri.</p> <p>3. uzdevumā jāizlasa teksts, jāspēj noteikt izcelto vārdu nozīme un tabulā katram pretī jāieraksta atbilstošs sinonīms.</p> <p>4. uzdevumā. jāizlasa Alberta Kronenberga dzejolis, no kura izdzēsti autora lietotie frazeoloģismi. Jāizlasa trūkstošie frazeoloģismi un tie jāieraksta atbilstošās vietās.</p> <p>5. uzdevumā jāuzraksta stāstiņš “Neparastā diena”, izmantojot tajā vismaz trīs no astoņiem piedāvātajiem frazeoloģismiem. Stāstiņa apjoms 100–150 vārdu.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	Skolēni nodod izpildītās darba lapas, kopā ar skolotāju pārrunā darba saturu un to, kas ir sagādājis grūtības.

MĀJASDARBS –

10. pielikums. (2.) Skolas, tēmas noslēguma pārbaudes darbs

PĀRBAUDES DARBS

LEKSIKOLOĢIJA

(vārds, uzvārds)

Punkti _____ Vērtējums _____

1. uzdevums. Izmantojot “Latviešu literārās valodas vārdnīcas” materiālu, atrodi, kura vārda *skaidrs* nozīme lietota katrā teikumā! Aizpildi tabulu! (4 p.)

SKAIDRS īp.; **skaidri**, apst. (1, 2, 3, 4). **1.** *Tīrs, dzidrs, nesaduļķots, nepiesārņots; tāds (laiks), kad mākoņi neaizsedz debess spīdekļus.* S. ūdens. Skaidra debess. S. laiks. **2.** *Tāds, kas labi saprotams; tāds, kas labi atšķirams (ar redzi vai dzirdi).* S. uzdevums. S. izklāsts. S. rokraksts. Skaidri izrunāt vārdus. Skaidri saredzamas kalnu kontūras. **3.** pārn. *Tāds, kas neslēpjās, neliekuļo; tāds, kurā izpaužas šāda īpašība.* S. cilvēks. S. skatiens. Skaidra sirds. Runāt skaidru valodu (atklāti). Pateikt skaidri – jā vai nē. **4.** pārn. *Tāds, kas neizraisa šaubas.* Skaidras muļķības. Skaidri meli. Skaidra krāpšana. Runāt skaidru patiesību. Skaidri atcerēties. Tas ir s. kā pieci pirksti. S. kā diena (neapšaubāmi). **5.** *Tāds, kas netiek aizstāts ar ko citu, līdzvērtīgu.* Pirkst, pārdot par skaidru naudu. Maksāt skaidrā naudā. **6.** sar. *Tāds, kas nav iereibis, apdullis (no alkohola vai citām narkotiskām vielām).* Būt skaidrā, skaidrā prātā. ◇ Kā pērkona spēriens no skaidrām debesīm – saka par kādu nepatīkamu pārsteigumu.

Teikumi	Vārda nozīmes numurs
<i>Kārļa rokraksts bija skaidrs un ļoti glīts.</i>	2
Nakts bija skaidra, un mēness visā savā godībā gozējās manā logā.	
Anna skaidri lika noprast, ka nekāda draudzība te nebūs.	
Iepērkoties skaidras naudas vietā biežāk sāk lietot norēķinu kartes.	
Krustmāte skaidri atcerējās, ka ievārijuma burciņa vēl pirms brīža bija uz plaukta.	

Punkti _____

2. uzdevums. Iesaisti katru vārdu (*vīle, zīle*) divos teikumos tā, lai katrā tam būtu cita nozīme! (8 p.)

Parauzs.

mērs – Jānoņem uzvalkam mērs. Pilsētas mērs izsludināja konkursu.

Punkti _____

(Sālījuma, Valtere & Ābola, 2014 [2007], 62).

3. uzdevums. Izceltajiem vārdiem tekstā atrodi sinonīmus un ieraksti tabulā! (6 p.)

Ar māti es bieži strīdējos, tomēr tā allaž bija un palika mana māte.

Kaut arī Ķikšos bija krietni daudz ļaužu un par viņu labvēlību nenācās šaubīties, māte mani **vaktēja** kā vilceni savu vienīgo vilcēnu un – nosargāja arī. Odze man nekad netika kodusi, jo māte jau čūsku vārdus zināja. Bet to **lunkano** jau purva malā bija **pulka** un pļavā viens otrs saņēma ar sienu klēpi. Bet nekas ļauns nenotika – asais tārps izvēlās no klēpja un aizlocījās savu gaitu.

Gultā mani māte katru vakaru apguldīja sienas pusē, lai **blāgā** sapnī ārā neizveltos. Lai tad slikti murgi nerādītos, viņa katru vakaru man krustiņu pārvilka un nočukstēja kādus vārdus.

Bez čūsku vārdiem viņai vēl bija arī vilku vārdi: “Ai, **pelēkais**, no mana dēliņa, no mana sunīša – pa gabalu!”

Pāri visiem vilku un čūsku vārdiem tomēr bija mīlestība, ja ar kādreiz **pīrējāmieš**, tad nekad neaizmirsām ātri salabt.

(Pēc Aleksandra Pelēča.)

Vārds	Sinonīms
Lunkanā	
Pulka	
Blāgs	
Vaktēt	
Pelēkais	
Pīrētis	

Punkti _____

4. uzdevums. Ieraksti tekstā iederīgos frazeoloģismus! Saskaņo vārdu formas! (3 p.)

skriet kā bez galvas, turēties kā vīram, laisties lapās, turēt rokas klēpī, tikt uz zaļa zara

Kad uguns jumtā iemetās,
Viņš dzēst to neattapās,
Bet, kā pie zaķiem mēdz tas būt,
Ar skubu _____
Ko citi zaķi darīja,

Kad māja bija liesmās?
Tie _____
Kā paraduši briesmās.

Un, kad jau reiz pie vārda ticis,
Viņš stāsta tālāk neapnicis,
Cik viegli _____
Ja mazāk runā, vairāk dara.

(Alberts Kronenbergs.)

Punkti _____

(Sālījuma, Valtere & Ābola, 2014 [2007], 63).

VĒRTĒŠANA LEKSIKOLOĢIJA

1. uzdevums. 4 punkti.

Teikums	Nozīme
1.	1.
2.	3.
3.	5.
4.	4.

2. uzdevums. 8 punkti.

Par katra vārda nozīmes izpratni – 1 punkts (kopā 4 punkti). Par katru gramatiski pareizi uzrakstītu teikumu – 1 punkts (kopā 4 punkti).

3. uzdevums. 6 punkti.

Par katru pareizu ailīti 1 punkts.

Vārds	Sinonīms
lunkanā	odze, čūska, assis tārps*
pulka	daudz
blāgs	ļauns, murgains, slikts
vaktēt	nosargāt, sargāt
pelēkais	vilks
pīrēties	strīdēties

* Skolēniem jāieraksta viens sinonīms, ja izraksta visus, punktu skaits nemainās.

4. uzdevums. 3 punkti.

Par katru pareizi ierakstītu frazeoloģismu – 1 punkts (vārdu formām jābūt saskaņotām).

1. laidās lapās
2. skrēja kā bez galvas
3. tikt uz zaļa zara

5. uzdevums. 15 punkti.

Punkti	Saturs	Plānojums	Vārdu krājums	Frazeoloģismu izmantojums	Pareizrakstība
3	Tematam atbilstošs, radošs.	Skaidra, mērķtiecīga uzbūve, ievēroti plānošanas principi, ir dalījums rindkopās.	Bagāts vārdu krājums, precīza vārdu izvēle.	Mērķtiecīgi izmantoti vismaz trīs frazeoloģismi, precīzi izprasta to nozīme.	1 ortogrāfijas vai interpunkcijas kļūda.
2	Tematam atbilstošs, ir lieka informācija.	Ievēroti plānošanas principi, ir neprecizitātes rindkopu dalījumā. Pietrūkst mērķtiecības.	Pietiekams vārdu krājums, 1 vai 2 vārdu izvēles neprecizitātes.	Izmantoti divi frazeoloģismi. 1 neprecizitāte frazeoloģisma nozīmes izpratnē.	2 vai 3 kļūdas.
1	Daļēji atbilstošs tematam.	Nav ievēroti plānošanas principi. Nav dalījuma rindkopās.	Nepietiekams vārdu krājums, 3 un vairāk vārdu izvēles kļūdu, bieža vārdu atkārtotāšana.	Izmantots 1 frazeoloģisms. 2 kļūdas frazeoloģismu izpratnē.	4 vai 5 kļūdas.
0	Neatbilst tematam.	Haotisks darbs.	Niecīgs vārdu krājums.	Nav izmantoti frazeoloģismi. 3 kļūdas frazeoloģismu izpratnē.	6 un vairāk kļūdas.

Vērtēšanas skala

Balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti	1–6	7–11	12–15	16–18	19–21	22–25	26–28	29–31	32–34	35–36

(Sālījuma, Valtere & Ābola, 2014 [2007], 65).

11. pielikums. 13. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA (LITERATŪRA) – 5. klase, II semestris 13. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Maize, sāls un sālsmaize latviešu tautasdziesmās.</i>
Mācību saturs	Folkloras tekstu dažādība. Publiskā runa.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Uzstājas auditorijas priekšā individuālā priekšnesumā, atpazīst uztraukumu un bailes un ar pedagoga palīdzību meklē tam risinājumu. Vērtē savu un citu sniegumu. (MK 747, 2.3.) Runā ievēro pareizrūnas normas, loģiskās pauzes un intonāciju. (MK 747, 3.1.3.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt prasmi runāt publikas priekšā.
Uzdevumi	1. Attīstīt un nostiprināt prasmi runāt no galvas četras tautasdziesmas ar izteiksmi. 2. Mudināt saskatīt kultūras mantojumu latviešu folkloras tekstos. 3. Rosināt interesi lasīt folkloras tekstus.
Metodes un metodiskie paņēmieni	darbs ar tekstu, publiskā runa
Darba organizācijas formas	individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* <i>Latviešu tautas dziesmas</i> Pieejams: http://valoda.ailab.lv/latval/vispareji/tautasdz/t00.htm [skatīts 27.01.2021.]. * <i>Krišjāņa Barona dainu skapis.</i> Pieejams: http://dainuskapis.lv/ [skatīts 26.01.2021.]. * <i>Latviešu tautas dziesmas Dainu skapis.</i> Pieejams: https://tautasdziesmas.lv/ [skatīts 26.01.2021.]. * Skalberga, A., Dalbiņa, I., Kacare, I., Neimane, A., Sprinģe, A., Stikute, E. & Vilkaplatere, I. (2011). <i>Rokasgrāmata latviešu valodas un literatūras skolotājam par formatīvo un summatīvo vērtēšanu.</i> Rīga: Latviešu valodas aģentūra. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/11-Met_ROKASGR.pdf [skatīts 23.07.2023.]. * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem.</i> Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

1×40 min

<i>Ierosināšana / aktualizācija:</i>	
	<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>
(2 minūtes)	Sākoties stundai, skolēni un skolotāja sasveicinās. Skolēni apsēžas. Skolotāja jautā, vai bija vienkārši atrast tautasdziesmas atbilstoši stundu tematikai. Skolēni stāsta, ka tas nav bijis viegls uzdevums, tomēr spējuši ar to tikt galā.

<i>Apjēgšana:</i>	
<i>(35 minūtes)</i>	Skolēni sāk runāt pēc brīvprātības principa, t. i., runāt sāk tie, kuri vēlas būt pirmie. Kamēr viens runā, citi vērīgi klausās. Arī prasme klausīties tiek vērtēta.
<i>Refleksija:</i>	
<i>(3 minūtes)</i>	Skolotāja pasakās skolēniem par tautasdziesmu dažādību. Lūdz novērtēt klasesbiedru izvēli, izteikt viedokli, kuras tautasdziesmas šķita visinteresantākās un atbilstošākās stundās apspriestajam tematam. Skolēni atzīst, ka šajā reizē bijis maz vienādu tautasdziesmu, bijis interesanti klausīties.

MĀJASDARBS –

12. pielikums. 14.–15. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

14.–15. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Maize – spēka avots prātam un miesai; sāls – garšas noslēpums.</i>
Mācību saturs	Lingvistiskais pētījums. Publiskā runa.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Uzstājas auditorijas priekšā individuālā priekšnesumā, atpazīst uztraukumu un bailes un ar pedagoga palīdzību meklē tam risinājumu. Vērtē savu un citu sniegumu. Runā ievēro pareizrūnas normas, loģiskās pauzes un intonāciju. (MK 747, 2.3.) Formulē viedokli par dzirdētā noderīgumu un turpmākajām izmantošanas iespējām. (MK 747, 1.1.3.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt prasmi runāt publikas priekšā, atbildēt uz klausītāju jautājumiem.
Uzdevumi	1. Nostiprināt skolēnu prasmi rakstīt pētījumu, sagatavot to lasīšanai publikas priekšā. 2. Attīstīt prasmi analizēt priekšlasījuma saturu, autora veikumu. 3. Attīstīt prasmi uzdot jautājumus par dzirdēto priekšlasījumu. 4. Pilnveidot prasmi atbildēt uz klausītāju jautājumiem. 5. Attīstīt prasmi izteikt vērtējumu par dzirdēto priekšlasījumu, pētījuma saturu.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pētnieciskā metode, mācību saruna, darbs ar tekstu, demonstrēšana, <i>INSERT</i> jeb piezīmes, <i>Autora krēsls</i>
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv</i> . Pieejams: https://tezaurus.lv/ [skatīts 23.07.2023.]. * Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa</i> . Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.]. * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem</i> . Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.]. skolotājas sagatavotas darba lapas

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<u>Ierosināšana / aktualizācija:</u>	
	<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>
(5 minūtes)	Skolotāja sasveicinās ar skolēniem, lūdz tos apsēsties, izdala sagatavotas darba lapas, kurās ievietota tabula atbilstoši <i>INSERT</i> jeb piezīmju metodei.

	<p><i>V – informācija, kura bija zināma jau iepriekš,</i> <i>+ – jauna informācija,</i> <i>? – nesaprotama informācija vai vēlētos vēl ko vairāk uzzināt.</i></p> <p>Lai mudinātu skolēnus rūpīgi vērtēt klasesbiedru veikumu, tabulā ir četras iedaļas, t. i., <i>nesapratu un vēlos uzzināt vairāk</i> ir izdalīti atsevišķi.</p> <p>Pirms skolēni uzsāk pēc brīvprātības principa stāstīt par savu veikumu, skolotāja precizē, ka uz lapām pie katras jaunas ailes jāuzraksta stāstītāja vārds un izpētei izvēlētais vārds. Kā arī tiek atgādināti iepriekš kopīgi apspriestie izpētes punkti jeb pētījuma saturs; izvēlēta vārda – morfēmas, vārddarināšana, gramatisko raksturojums, tostarp locīšana, sintakse, vārdu savienojumi, vārds citās valodās (tulkojumi), vārds folklorā un frazeoloģismos.</p> <p>Skolotāja katru no tiem vērtē triju punktu vērtībā: 0 – nav izpildīts, 1 – izpildīts nepilnīgi, 2 – nepilnvērtīgi, ir nelielas kļūdas, 3 – pareizi un rūpīgi izpildīts.</p> <p>Vērtējums E-klases sistēmā procentu veidā.</p>
<u>Apjēgšana:</u>	
(70 minūtes)	<p>Skolēni secīgi, pēc brīvprātības principa, sāk iet klases priekšā, ieņemt <i>Autora krēslu</i> un pieteikt savu pētījumu, nosaucot izvēlēto vārdu.</p> <p>Kamēr skolēni stāsta par savu pētījumu, skolotāja atzīmē punktus par katru izpildīto uzdevumu.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uzraksts vārds, tā skaidrojums. (3 p.) 2. Noteiktas morfēmas (vārda sastāvs). (3 p.) 3. Norādīta vārda piederība konkrētai vārdsšķīrai, gramatiskās kategorijas. (3 p.) 4. Uzraksta paradigma. (3 p.) 5. Rakstīt vārddarināšanas ķēdes un ligzdas. (3 p.) 6. Vārda lietojums teikumā – izmantojamība atšķirīgu teikuma locekļu nozīmē. (3 p.) 7. Vārdu savienojumi. (3 p.) 8. Vārds citās valodās. (3 p.) 9. Vārds folklorā un frazeoloģismos. (3 p.) 10. Darba kultūra (svītrojumi, rokraksta salasāmība, vizuālais kopskats). (2 p.) 11. Stāstījums klasei. (1 p.) 12. Ievērots iesniegšanas termiņš (jāiesniedz 22.05.; e-klases mājasdarbos ierakstīts 27.04., pārrunāts vēl iepriekš). (1 p.) <p>Vienlaikus raugās, lai klausītāji aizpildītu izdalītās darba lapas tabulu un vērtētu kolēģu veikumu. Kad runātājs ir pabeidzis stāstījumu, skolotāja pasakās par ieguldīto darbu un aicina klasesbiedrus uzdot jautājumus, rosinot darba autoriem pateikties klasesbiedriem par izrādīto interesi un uzdoto jautājumu, nepieciešamības gadījumā palīdz formulēt jautājumu vai atbildi.</p> <p>Divu mācību stundu laikā darbus pagūst nolasīt daļa skolēnu. Izdalītās darba lapas pagūst aizpildīt visi. Daļa skolēnu ir guvuši gan runātāja, gan klausītāja un vērtētāja pieredzi.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	<p>Atlikušajās piecās minūtēs skolotāja izdala piezīmju lapiņas, uz kurām lūdz uzrakstīt vērtējumu gan mājas darbam, gan <i>Autora krēslam</i>.</p> <p>Skolēni raksta vērtējumu, cik, viņuprāt, svarīgi ir veikt šāda pētījumus un nolasīt veikumu klasesbiedriem, analizēt un apspriest to saturu, izteikt viedokli par savu un kolēģu darba kvalitāti.</p>

MĀJASDARBS –

(3.) Darba lapa

Klases biedra stāstījuma vērtējums.

Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
<i>ZINĀJU</i>	<i>NEZINĀJU</i>	<i>NESAPRATU</i>	<i>GRIBU UZZINĀT</i>
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
<i>ZINĀJU</i>	<i>NEZINĀJU</i>	<i>NESAPRATU</i>	<i>GRIBU UZZINĀT</i>
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
<i>ZINĀJU</i>	<i>NEZINĀJU</i>	<i>NESAPRATU</i>	<i>GRIBU UZZINĀT</i>
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
<i>ZINĀJU</i>	<i>NEZINĀJU</i>	<i>NESAPRATU</i>	<i>GRIBU UZZINĀT</i>

13.pielikums. 16.–17. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA – 5. klase, II semestris

16.– 17. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Maize un sāls –sālsmaizes un ciema kukuļa tradīcijas dažādās tautās.</i>
Mācību saturs	Kontrastīvā psiholoģija. Sālsmaizes tradīcijas dažādās tautās.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Apkopo informāciju no tematiski saistītiem avotiem atbilstoši mērķim. Nošķir nepieciešamo no liekā, svarīgo no mazsvarīgā, vērtē informācijas ticamību. Sakārto to noteiktā secībā vai veidā. (MK 747, 1.1.9.) Pirms teksta veidošanas veic piezīmes un plāno savu tekstu, reflektē par šo posmu, izvērtē to un pārrunā savas ieceres ar citiem. (MK 747, 2.1.3.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt prasmi analizēt informatīvu tekstu, salīdzināt ar zināmo.
Uzdevumi	1. Atkārtot un analizēt iepriekšējās stundās apgūto. 2. Nostiprināt un pilnveidot prasmi atrast tekstā nepieciešamo informāciju. 3. Attīstīt prasmi izmantot iepriekš apgūtās metodes (<i>Insert</i> jeb piezīmes, <i>Venna diagrammu</i> jeb objektu salīdzināšanu). 4. Attīstīt un pilnveidot prasmi rakstīt īsus secinājumus par tekstā uzziņāto. 5. Veicināt interesi lasīt dažādus valodas funkcionālos tekstus, izmantot tos lingvistisku uzdevumu veikšanai. 6. Nostiprināt tekstveides prasmes. 7. Nostiprināt prasmi izteikt viedokli rakstveidā.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pētnieciskā metode, mācību saruna, darbs ar tekstu, demonstrēšana, <i>INSERT</i> jeb piezīmes, <i>VENNA diagramma</i> .
Darba organizācijas formas	frontālais darbs, individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata. * Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv</i> . Pieejams: https://tezaurus.lv/ [skatīts 23.07.2023.]. * Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa</i> . Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.]. * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem</i> . Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.]. * Dzīvesstils.tv3.lv. (2018). Tradicionālās sālsmaizes svinēšana citviet pasaulē. <i>Dzīvesstils.tv3.lv</i> . Pieejams:

<https://dzivesstils.tv3.lv/tradicionalas-salsmaizes-svinesana-citviet-pasaule/> [skatīts 20.04.2023.].

* Hmn.wiki.lv. (b. g.). Maize un sāls. *Hmn.wiki.lv*.

Pieejams: https://hmn.wiki.lv/Bread_and_salt [skatīts 20.04.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<u>Ierosināšana / aktualizācija:</u>	
	<u>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</u>
(5 minūtes)	<p>Pēc tam, kad sākusies stunda, skolotāja un skolēni sasveicinās, apsēžas. Skolotāja jautā, ko no šī stundu cikla skolēni atceras.</p> <p>Skolēni stāsta, ka līdz šim ticis runāts par maizi un sāli. Daži no skolēniem precizē, ka pirms stundu cikla mācību darba tika pildīts diagnosticējošais darbs. Skolēni atceras, ka iepriekšējās piecpadsmit stundās tika atkārtots par maizes ieguves ceļu un aplūkota sāls ieguve, runāts par sāls un maizes vērtību, sālsmaizes tradīcijām Latvijā, analizēts, kāpēc tādas radušas, kā arī tika rakstīts summatīvais darbs par apgūtajiem leksikoloģijas un frazeoloģijas jautājumiem, iepriekšējā stundā klasesbiedri iepazīstināja cits citu ar veiktā pētījuma rezultātiem, viena vārda šķirkļa saturu.</p> <p>Kad skolēni ir izstāstījuši, ko atceras no iepriekšējās stundās runātā, lasītā un apgūtā, skolotāja stāsta, ka šajās divās stundās būs nepieciešams strādāt ar publicistikas tekstiem, meklēt un analizēt tajos sniegto informāciju, kas atklāj citu tautu sālsmaizes tradīcijas. To stāstot, skolotāja izdala izdrukātus publicistikas tekstus. Skolotāja norāda, ka skolēni var rakstīt uz izdrukām sev nepieciešamās piezīmes.</p>
<u>Apjēgšana:</u>	
(70 minūtes)	<p>Kad visai klasei ir izdalītas izdrukas, skolotāja vēro skolēnu darbību, paredzot, ka skolēni iekrāsos būtisko informāciju vai to, kas nav saprotams.</p> <p>Tuvojoties pirmās stundas izskaņai, skolotāja aicina skolēnus nolasīt to, kādas būtiskas atšķirības viņi ir saskatījuši starp citu tautu un latviešu sālsmaizes tradīcijām, norādot, ka lieti bija atsaukt atmiņā stundās lasītu un apspriesto.</p> <p>Skolēni norāda, ka sālsmaizes tradīcijas kopumā ir saistītas ar pārcelšanos uz jaunu mājvietu un vēlējumu jaunajam pārim pēc kāzām dzīvot pārticībā – lai netrūktu ne sāls, ne maizes.</p> <p>Līdz ar otrās stundas sākumu skolēni apsēžas vietās un ir gatavi uz klausīt nākamās uzdevumus.</p> <p>Skolotāja stāsta, ka šajā stundā skolēnu uzdevums ir, ņemot vērā visu stundu ciklā apgūto, uzrakstīt lingvokulturoloģisko portretu jeb etīdi vārdam ‘sālsmaize’. Skolotāja paskaidro, ka skolēnu uzdevums ir sākumā uzrakstīt apgalvojumu (tēzi), kas ietver visu iepriekš apgūto par maizi, sāli un sālsmaizes tradīcijas rašanās iespējamiem iemesliem. Pēc apgalvojuma (tēzes) uzrakstīšanas tās patiesums ir jāizsaka dažādos argumentos un analītiskos iepriekš aplūkotās informācijas vērtējumos, kurus rakstot jāatsaucas uz iepriekšējās stundās lasītajiem tekstiem, mācību sarunām. Visbeidzot, kad izteikti visi iespējamie argumenti par apgalvojuma (tēzes) patiesumu, nepieciešams uzrakstīt īsu kopsavilkumu.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	<p>Tuvojoties otrās stundas beigām, skolotāja aicina apkopot domu, pabeigt iesākto teikumu, sagatavot darbus iesniegšanai. Skolotājai tiek atdoti gan publicistikas raksti ar veiktajām piezīmēm un atziņām, gan lingvokulturoloģiskie portreti jeb etīdes. Neilgi pirms zvana, kad lielākā daļa pabeigusi rakstīt, skolotāja jautā, kas šajās divās stundās bijis visinteresantākais, kas sagādājis grūtības.</p> <p>Skolēni stāsta, ka ir bijis interesanti lasīt par citu tautu sālsmaizes tradīcijām, jo netiek tiešā veidā dāvināta maize un sāls kā pārticības simboli, tomēr dāvinātāji sagādā vērtīgāko un dārgāko, ko spēj, ievērojot tautas tradīcijas un īpatnības; vienlaikus atzīst, ka uzrakstīt lingvokulturoloģisko portretu ir bijis sarežģīti, tomēr, rakstot ir bijis interesanti atsaukt atmiņā visu iepriekš apgūto, analizēt to temata kontekstā.</p>

MĀJASDARBS –

14.pielikums. 18. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA (LITERATŪRA) – 5. klase, II semestris 18. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvāt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Sālsmaizes stāsts.</i>
Mācību saturs	Tekstveide literatūras jaunradē.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Plāno un veido tekstu (80–100 vārdu) par pieredzēto, lasīto un dzirdēto, izsakot savas domas un attieksmi, ievērojot notikumu secību un teksta uzbūvi. (MK 747 2.1.6.) Raksta tekstu, izmantojot vienkāršākos vārdu pareizrakstības pārbaudes paņēmienus. Lieto lielos sākumburtus personvārdos un vietvārdos, ievēro pareizrakstību. (MK 747 3.1.4.)
Stundas mācību mērķis	Pilnveidot un nostiprināt prasmi rakstīt daiļliteratūras tekstu.
Uzdevumi	1. Veicināt prasmi analizēt un izmantot stundu ciklā gūtās zināšanas un prasmes. 2. Pilnveidot tēlaino domāšanu. 3. Nostiprināt prasmi plānot un rakstīt radošu tekstu. 4. Turpināt pilnveidot tekstveides prasmes. 5. Nostiprināt m. g. gūtās zināšanas par literāro žanru dažādību un pazīmēm.
Metodes un metodiskie paņēmieni	radošā rakstīšana
Darba organizācijas formas	individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata. * Spektors, A. (sast). (2023). <i>Elektroniskā vārdnīca Tēzaurus.lv</i> . Pieejams: https://tezaurus.lv/ [skatīts 23.07.2023.]. * Vulāne, A. (zin. vad.). (2023). <i>Elektroniska latviešu valodas vārdnīca E-pupa</i> . Pieejams: http://epupa.valoda.lv [skatīts 23.07.2023.]. * Ministru kabineta noteikumi Nr. 747. (2018). <i>Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem</i> . Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem [skatīts 28.06.2023.].

Mācību stundas struktūra (norise)

1×40 min

<i>Ierosināšana / aktualizācija:</i>	
	<i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i>
(3 minūtes)	Mācību stundas sākumā skolotāja aicina skolēnus apsēsties un sagatavoties darbam. Skolotāja izdala lapas. Kamēr tiek izdalītas lapas, skolotāja jautā, kurus literāros tekstus skolēni atceras no šī mācību gada literatūras stundām.

	<p>Skolēni stāsta, ka tika lasīta <i>dzeja, literārās pasakas, tautas pasakas</i> (latviešu un cittautu), <i>tautasdziedāmas, tēlojums, pasaku luga un stāsts</i>.</p> <p>Kad skolēni ir nosaukuši visu, kas lasīts, skolotāja lūdz īsi raksturot, kādas ir katra žanra iezīmes, pēc kurām to var atpazīt no citiem.</p> <p>Skolēni stāsta, ar ko katrs žanrs ir īpašs un atšķiras no citiem.</p> <p>Kad skolēni ir atkārtējuši nosaukto žanra iezīmes, skolotāja aicina katru mirkli padomāt un izvēlēties vienu no tiem, un uzrakstīt žanram atbilstošu literāru tekstu, kurā tiktu atainota sālsmaizes tematika, vienlaikus izmantotas leksikoloģijas un frazeoloģijas stundās gūtās zināšanas.</p>
<u>Apjēgšana:</u>	
(35 minūtes)	<p>Skolēni raksta tekstu atbilstoši izvēlētajam žanram. Nepieciešamības gadījumā ceļ roku un uzdod precizējošus jautājumus par uzdevuma nosacījumiem.</p> <p>Ik pēc aptuveni desmit minūtēm skolotāja brīdina par to, cik ilgs laiks palicis literārā teksta rakstīšanai.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(2 minūtes)	<p>Stundas beigās skolotāja jautā, cik skolēnu ir izvēlējušies stāstu, pasaku vai pasaku lugu. Lielākā daļa izvēlējušies rakstīt stāstu vai pasaku.</p>

MĀJASDARBS –

15. pielikums. 19.–20. stundas konspekts

LATVIEŠU VALODA (LITERATŪRA) – 5. klase, II semestris 19.–20. stunda

Stundas tēma	<i>Labu vēlēt, dārgu dāvēt: sāls un maize – sālsmaizes tradīcijas.</i>
Stundas temats	<i>Sāls un maizes vērtība laika likločos.</i>
Mācību saturs	Konstatējošais darbs.
Skolēnu skaits klasē	19
Stundas sasniedzamas rezultāts	Plāno un veido tekstu (80–100 vārdu) par pieredzēto, lasīto un dzirdēto, izsakot savas domas un attieksmi, ievērojot notikumu secību un teksta uzbūvi. (MK 747, 2.1.6.) Raksta tekstu, izmantojot vienkāršākos vārdu pareizrakstības pārbaudes paņēmienus. Lieto lielos sākumburtus personvārdos un vietvārdos, ievēro pareizrakstību. (MK 747, 3.1.4.)
Stundas mācību mērķis	Noskaidrot: * skolēnu gūtās zināšanas leksikoloģijā * vai skolēni zina, kur iespējams iegūt vārdu skaidrojumu, * skolēnu prasmes gūtās zināšanas izmantot, veicot uzdevumus, * skolēna prasmes patstāvīgi rakstiski paust viedokli .
Uzdevumi	1. Noskaidrot, vai skolēni ir pilnveidojuši un nostiprinājuši zināšanas leksikoloģijas jautājumos. 2. Noskaidrot, vai skolēni prot izmantot zināšanas leksikoloģijas jautājumos, lai pildītu uzdevumus . 3. Noskaidrot, vai ir pilnveidojušās skolēnu prasmes izmantot (dažādu formu – drukātās vai elektroniskās) skaidrojošo literatūru un avotus. 4. Noskaidrot, vai pilnveidojusies skolēnu prasme loģiskā secībā sakārtot ilustratīvi skaidrojošus attēlus. 5. Noskaidrot, vai pilnveidojusies skolēnu prasme aprakstīt ilustrācijā attēloto. 6. Noskaidrot, vai skolēns prot rakstīt aprakstu. 7. Noskaidrot, vai skolēns prot analītiski spriest un pārsprieduma formā uzrakstīt viedokli par apgūto tematu.
Metodes un metodiskie paņēmieni	pārbaudes darba metodika
Darba organizācijas formas	individuālais darbs
Mācību grāmatas un līdzekļi:	* Gavriļina, M. & Vulāne, A. (2008). <i>Valodā veldzējas tautas dvēsele...</i> Rīga: Mācību grāmata. * Skalberga, A., Dalbiņa, I., Kacare, I., Neimane, A., Sprinģe, A., Stikute, E. & Vilkaplātere, I. (2011). <i>Rokasgrāmata latviešu valodas un literatūras skolotājam par formatīvo un summatīvo vērtēšanu.</i> Rīga: Latviešu valodas aģentūra. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/docs/E-Gramatas/11-Met_ROKASGR.pdf [skatīts 23.07.2023.]. skolotājas sagatavotas darba lapas

Mācību stundas struktūra (norise)

2×40 min

<u>Ierosināšana / aktualizācija:</u>	
(5 minūtes)	<p><i>Skolotāja darbība un paredzamā skolēnu darbība</i></p> <p>Kad sākusies stunda, skolotāja un skolēni sasveicinās. Dalot konstatējošā darba lapas, skolotāja jautā,</p> <ul style="list-style-type: none">* kas no stundu cikla laikā apspriestā bija zināms (atcerējās no 3. klasē apgūtā),* kas bija nezināms,* ko vēlas izpētīt precīzāk,* vai (un kā) ir mainījusies attieksme pret maizi, ja salīdzina ar pieredzi 3. klasē,* vai (un kā) ir mainījusies attieksme pret sāli,* vai ir radusies sapratne, kāpēc ir izveidojušās sālsmaizes tradīcijas. <p>Kamēr skolēni stāsta par to, ko atklājuši un ieguvuši stundu ciklā, skolotāja ir paguvusi izdalīt darba lapas. Pirms skolēni uzsāk darba lapu pildīšanu, skolotāja atgādina, ka uzdevuma nosacījumi ir jāizlasa rūpīgi.</p>
<u>Apjēgšana:</u>	
(70 minūtes)	<p>Skolēni sāk pildīt uzdevumus. Skolotāja atgādina, ka nepieciešamības gadījumā var un drīkst jautāt precizējošus jautājumus.</p> <ol style="list-style-type: none">1. uzdevumā skolēniem jāuzraksta uz līnijas definīcijā aprakstītais termins.2. uzd. jāsavieno terminus ar atbilstošiem piemēriem (vārdu pāriem).3. uzd. jāizvēlas seši vārdu pāri un jāuzraksta katra vārda nozīmes skaidrojums.4. uzd. jāraksta trīsdesmit sešu vārdu nozīmes skaidrojumi.5. uzd. jāraksta, kur ir iespējams atrast vārdu nozīmes skaidrojumu.6. uzd. jāapraksta, kā tiek iegūta maize, kā sāls.7. uzd. jāuzraksta pārspriedums, analītiski apkopojot visu stundās runāto par maizes un sāls ieguvu, to vērtību un iemesliem, kādēļ radusies šāda tradīcija. <p>Darba procesā skolotāja ik pēc aptuveni 20 minūtēm informē skolēnus par rakstīšanai atlikušo laiku.</p>
<u>Refleksija:</u>	
(5 minūtes)	<p>Skolotāja pēc darba lapu savākšanas jautā, kas darbā sagādājis vislielākās grūtības, kurš uzdevums šķitis vienkāršs, kurš bijis interesants.</p> <p>Skolēni stāsta, ka visvieglākie šķītuši tie uzdevumi, kādi ar nelielām atšķirībām ir pildīti iepriekš. Interesanti bijis rakstīt apgūtā apkopojošos tekstus – aprakstīt maizes un sāks ieguvu, rakstīt literāru tekstu, ietverot stundu ciklā apgūto.</p>

15.1 pielikums. (4.) Konstatējošais darbs

Latviešu valoda 5. klasei

A VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. *Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai) (6 punkti)*

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFOŅS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- * _____ – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- * _____ – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.
- * _____ – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- * _____ – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- * _____ – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- * _____ – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.

2. *Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)*

labs – slikts	HOMONĪMI	vilku – vilku
auksts – augsts	SINONĪMI	teikt – sacīt
ceļu – ceļu	HOMOFORMAS	skumjš – drūms
balts – melns	ANTONĪMI	rads – rats
loks – loks	HOMOFOŅI	mīkla – mīkla
spāre – spāre	HOMOGRĀFI	mērs – mērs

3. *Izvēlies jebkurus citus sešus vārdu pārus, kas nav minēti otrajā uzdevumā, uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu. (6 punkti)*

- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____

<https://api.delfi.lv/media-api-image-cropper/v1/f9f56b00-6064-11ed-b90e-0119a89bdcfc.jpg?w=900&h=521>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti)

VĀRDS	Vārda skaidrojums
ABRA	
ABRKASIS	
ART	
CEPĒJA	
CEPĻSLOTA	
CIEMA KUKULIS	
CIEMIŅŠ	
CIENASTS	
DĀVINĀT	
DONA	
DZIRNAKMENS	
DZIRNAVAS	
DZIRNAVNIEKŠ	
ECĒT	
IEJAVS	
IERAUGS	
KARAŠA	
KLAIPS	
KLĒTS	
KRUĶIS	
LABKLĀJĪBA	
LIZE	
MALTUVE	
MAIZNĪCA	
MENTE	
NOVĒLĒT	
PĀRTICĪBA	
RIJA	
RIKA	
SĀLS	
SĀLSMAIZE	
SĒJĒJS	
SĒTUVE	
TURĪBA	
VIESIS	
VIESMĪLĪBA	

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

•		•	
•		•	
•		•	
•		•	

Latviešu valoda 5. klasei

B VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. *Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai) (6 punkti)*

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFOŅS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- * _____ – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- * _____ – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- * _____ – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- * _____ – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- * _____ – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- * _____ – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

2. *Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)*

loks – logs	HOMONĪMI	laimīgs – skumjš
lapot – lapot	SINONĪMI	zvēru – zvēru
māja – ēka	HOMOFORMAS	skaists – daiļš
salds – salts	ANTONĪMI	kluss – skaļš
pasaku – pasaku	HOMOFOŅI	rota – rota
zāle – zāle	HOMOGRĀFI	koks – koks

3. *Izvēlies jebkurus citus sešus vārdu pārus, kas nav minēti otrajā uzdevumā, uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu. (6 punkti)*

- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____
- * _____ – _____
- _____ – _____

<https://api.delfi.lv/media-api-image-cropper/v1/f9f56b00-6064-11ed-b90e-0119a89bdcfc.jpg?w=900&h=521>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti)

VĀRDS	Vārda skaidrojums
VIESMĪLĪBA	
VIESIS	
TURĪBA	
SĒTUVE	
SĒJĒJS	
SĀLSMAIZE	
SĀLS	
RIKA	
RIJA	
PĀRTICĪBA	
NOVĒLĒT	
MENTE	
MALTUVE	
MAIZNĪCA	
LIZE	
LABKLĀJĪBA	
KRUĶIS	
KLĒTS	
KLAIPS	
KARAŠA	
IERAUGS	
IEJAVS	
ECĒT	
DZIRNAVNIĒKS	
DZIRNAVAS	
DZIRNAKMENS	
DONA	
DĀVINĀT	
CIENASTS	
CIEMIŅŠ	
CIEMA KUKULIS	
CEĻSLOTA	
CEPĒJA	
ART	
ABRKASIS	
ABRA	

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

•		•	
•		•	
•		•	
•		•	

15.2 pielikums. Konstatējošais darbs – vērtēšanas kritēriji

1. Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai).
(6 punkti)

A variants

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFONS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- ***HOMONĪMI** – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- ***HOMOFONI** – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.
- ***ANTONĪMI** – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- ***HOMOGRĀFI** – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- ***HOMOFORMAS** – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- ***SINONĪMI** – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.

B variants

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFONS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- ***HOMOFORMAS** – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- ***HOMOGRĀFI** – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- ***ANTONĪMI** – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- ***HOMONĪMI** – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- ***SINONĪMI** – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- ***HOMOFONI** – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

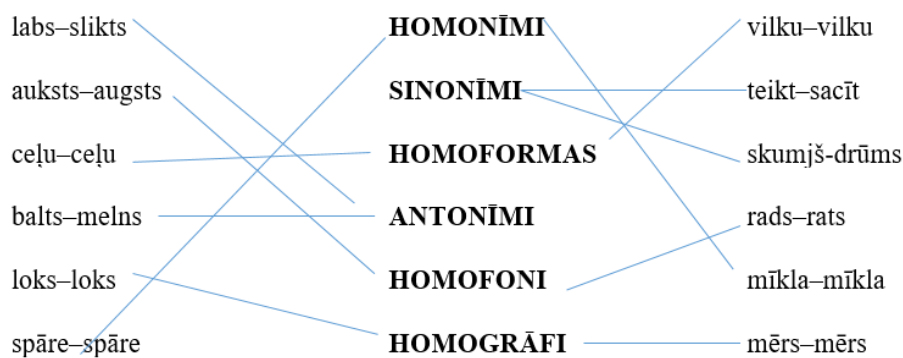
Vērtēšanas kritēriji

6 punkti – 1 punkts par katru pareizu atbildi.

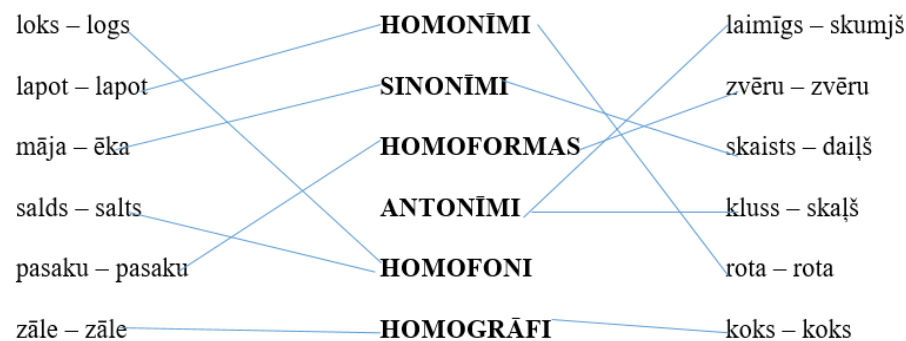
2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai.

(12 punkti)

A variants

B variants

Vērtēšanas kritēriji

12 punkti – 1 punkts par katru pareizu atbildi.

3. *Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu.* (6 punkti)

*LABS – *Tas, kurš ar cieņu izturas pret līdzcilvēkiem.*

SLIKTS – *Tas, kurš neviena citus cilvēkus.*

*MĀJA – *Celtne, kurā patstāvīgi dzīvo cilvēki.*

ĒKA – *Celtne, kurā tiekas un ierodas cilvēki ar noteiktu mērķi.*

*SPĀRE – *Kukainis ar lieliem spārniem.*

SPĀRE – *Jumta karkasa daļa.*

*ZĀLE – *Telpa sabiedriskā ēkā.*

ZĀLE – *Augu kopums, kas nosedz melnzemi.*

*SALDS – *Tas, kas satur daudz cukura.*

SALTS – *Tas, kas ir auksts.*

*CEĻU – CEĻŠ – *Vieta, pa kuru pārvietojas braucēji vai kājāmgājēji.*

CEĻU – CELIS – *Ķermeņa (kājas) daļa, locītava.*

Vērtēšanas kritēriji

6 punkti – 0,5 punkts par katra pareizi uzrakstītu vārda skaidrojumu.

4. *Raksti vārdu skaidrojumus.*

(12 punkti)

VĀRDS	Vārda skaidrojums
ABRA	<i>Liels, padziļināts trauks, lielākoties grebts kokā, kurā iejauc mīklu maizei.</i>
ABRKASIS	<i>Mīklas atlikums, kas tiek iztīrīts no abras pēc maizes ievietošanas krāsnī.</i>
ART	<i>Apstrādāt zemi.</i>
CEPĒJA	<i>Tā (parasti sieviete), kura jauc maizes mīklu, cep maizi.</i>
CEPĻSLOTA	<i>Slota, ar kuru tiek tīrīta maizes krāsns.</i>
CIEMA KUKULIS	<i>Cienasts, ko dāvina viesu saņēmējiem jeb tie, kurus apciemo.</i>
CIEMIŅŠ	<i>Cilvēks, kurš dodas kādu apciemot.</i>
CIENASTS	<i>Tas, ko dāvina viesu saņēmējiem jeb tie, kurus apciemo.</i>
DĀVINĀT	<i>Kaut ko dot citam, negaidot par to atlīdzību.</i>
DONA	<i>Maizes gals.</i>
DZIRNAKMENS	<i>Akmens, kas pielāgots graudu malšanai.</i>
DZIRNAVAS	<i>Ēka, kurā tiek malti graudi.</i>
DZIRNAVNIĒKS	<i>Tas, kurš strādā dzirnavās, maļ graudus.</i>
ECĒT	<i>Augsnes apstrādāšana, sagatavošana sējai.</i>
IEJAVS	<i>Maizes mīklas masa.</i>
IERAUGS	<i>Masa, kas tiek lietota, lai veicinātu maizes mīklas rūgšanu.</i>
KARAŠA	<i>Kliju maize.</i>
KLAIPS	<i>Maizes kukulis.</i>
KLĒTS	<i>Ēka, kurā tiek glabāti graudi.</i>
KRUKIS	<i>Rīks, ko izmanto kurināmā sakārtošanai krāsnī.</i>
LABKLĀJĪBA	<i>Dzīves apstākļi, kad tiek runāts par kas pieder, lai izdzīvotu.</i>
LIZE	<i>Lāpsta garā kātā maizes ievietošanai krāsnī.</i>
MALTUVE	<i>Vieta, kur maļ graudus.</i>
MAIZNĪCA	<i>Vieta, kur cep un pārdod maizi, maizes izstrādājumus.</i>
MENTE	<i>Lāpstiņa mīklas maisīšanai.</i>
NOVĒLĒT	<i>Izteikt labus vārdus, vēlēti kaut ko.</i>
PĀRTICĪBA	<i>Turīgi dzīves apstākļi, kad visa ir gana, lai labi dzīvotu.</i>
RIJA	<i>Vieta, kur kuļ graudus.</i>
RIKA	<i>Maizes gabals.</i>
SĀLS	<i>Garšviela, kuru visbiežāk izmanto ēdienu gatavošanā.</i>
SĀLSMAIZE	<i>Tradīciju kopa. Dāvana, ko nes jaunu māju saimniekiem, kaimiņiem – maize ar sāli.</i>
SĒJĒJS	<i>Cilvēks, lielākoties vīrietis, kurš sēj labību.</i>
SĒTUVE	<i>Trauks, no kura sējējs ņem sēklas sēšanai.</i>
TURĪBA	<i>Mantiskā vērtība, iekrājumi.</i>
VIESIS	<i>Tas, kurš dodas kādu apciemot.</i>
VIESMĪLĪBA	<i>Prasme uzņemt ciemiņus, izrādīt laipnību.</i>

Vērtēšanas kritēriji

12 punkti – -0,5 punkts par katra nepareizi uzrakstītu vārda skaidrojumu.

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

•	<i>Tēzaurus.lv</i>	•	<i>Sinonīmu vārdnīca</i>
•	<i>E-pupa.lv</i>	•	<i>Latviešu literārās valodas vārdnīca</i>
•	<i>Latviešu valodas vārdnīca</i>	•	<i>Etimoloģijas vārdnīca u. c.</i>

Vērtēšanas kritēriji

12 punkti – 0,5 punkts par katra pareizi uzrakstītu vārda skaidrojumu.

6. *Uzraksti, kāds ir maizes un sāls ieguves process. No grauda līdz maizei, no ieguves vietas līdz sāls graudam.*

(10 punkti)

Vērtēšanas kritēriji

Temata izpratne (2 p.):

2 punkti – par tematam atbilstošu atbildi,
1 – tematam neatbilstoša, nesaistīta atbilde.

Vārdu krājums (2 p.):

2 – plašs vārdu krājums, lieto sinonīmus vai antonīmus, vārdi neatkārtojas katrā teikumā,
1 – šaurs, vārdu krājums, vārdi bieži atkārtojas citos teikumos.

Vārdu pareizrakstība (3 p.):

3 – 1–2 kļūdas,
2 – 3–5 kļūdas,
1 – 6 vai vairāk kļūdu.

Teikumu pareizrakstība (3 p.):

3 – 1 kļūda,
2 – 2–3 kļūdas,
1 – 4 vai vairāk kļūdu.

7. *Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti pārspriedumu, kāpēc, Tavuprāt, ir radusies sālsmaizes tradīcija, kāda tai ir nozīme mūsdienās.*

(20 punkti)

Vērtēšanas kritēriji

*Izmantoti VISC izstrādātie kritēriji 6. klases diagnosticējošā darba latviešu valodā vērtēšanai. (<https://www.visc.gov.lv/lv/media/20632/download?attachment>)

Kritērijs		0	1	2	3	4
Punkti						
Temata izpratne	Temats nav izprasts (Tālāk vērtē atbilstošā kritērijā.)	Aplūvēta temata iekšējā virspusēja temata izpratne.	Saturs daļēji atbilst tematam, iespējams temata apskaidrojums vai sašaurinājums, novirze no temata.	Saturs atbilst tematam.		
Atbilstība domraksta veidam	Neatbilst izvēlētajam domraksta veidam.	Darbs daļēji atbilst izvēlētajam tekstā veidam.	Darbs atbilst izvēlētajam tekstā veidam.			
Teksta uzbūve	Nav vairāku teksta daļu.	Nav kādas no teksta daļām.	In leņķrosī tekstā uzbūves principi (virsraksts, leņķis, izrīkojums, nobeigums).			
Rindkopas	Nav leņķrotas rindkopas.	leņķrotas rindkopas (vismaz 3 rindkopas)				
Apjoms	0–129 vārdi.	130 un vairāk vārdi.				
Valodas lietojums	Ierobežota leksika. Vārdu izjoms traucē uztvert domu.	Vienkāršota leksika. Vienkāršākas teikumu konstrukcijas.	Tematam atbilstoša leksika. Pamatā daudzu konstrukciju teikumi.	Bagāta leksika, precīzi izvērtē vārdi un daudzveidīgas teikumu struktūras konstrukcijas. Ievēro savu stilu, izmanto izteiksmīgu valodu.		
Ortogrāfija*	6 un vairāk kļūdas.	4–5 kļūdas.	3 kļūdas.	2 kļūdas.	1 kļūda.	
Interpunkcija*	8 un vairāk kļūdas.	6–7 kļūdas.	4–5 kļūdas.	2–3 kļūdas.	1 kļūda.	

Sāk apgūt standartu	Turpina apg. standartu	Apguvis standartu	Padziļināti apg. standartu
<p>1. Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai). (6 punkti)</p> <p>2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)</p> <p>3. Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu. (6 punkti)</p>			
<p>Atpazīst vienu no leksikoloģijas definīcijām un raksta atbilstošu terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Atpazīst sinonīmu pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu vienam vārdu pārim.</p>	<p>Atpazīst divas no leksikoloģijas definīcijām un raksta atbilstošu terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Atpazīst sinonīmu un antonīmu pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu diviem vārdu pārim.</p>	<p>Atpazīst leksikoloģijas definīcijas un neprecīzi, pieļaujot kļūdu ar diviem terminiem, raksta terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Atpazīst sinonīmu, antonīmu un homonīmu (vai homogrāfu, homofonu, homofomu) pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu četriem vārdu pārim.</p>	<p>Atpazīst visas leksikoloģijas definīcijas un precīzi raksta atbilstošu terminu (sinonīms, antonīms, homonīms, tostarp homogrāfs, homofons, homofoma).</p> <p>Precīzi atpazīst visus sinonīmijas, antonīmijas un homonīmijas pārus.</p> <p>Prot uzrakstīt vārda nozīmes skaidrojumu visiem vārdu pārim.</p>
<p>4. Raksti vārdu skaidrojumus. (12 punkti)</p>			
Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 0–8 vārdiem.	Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 9–19 vārdiem.	Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 20–31 vārdiem.	Prot uzrakstīt nozīmes skaidrojumu 32–36 vārdiem.
<p>5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu. (4 punkti)</p>			
Zina vienu vietni vai vārdnīcu, kurā var izlasīt vārda skaidrojumu.	Zina divas vietnes vai vārdnīcas, kurās var izlasīt vārda skaidrojumu.	Zina trīs vietnes vai vārdnīcas, kurās var izlasīt vārda skaidrojumu.	Zina četras vai vairāk vietnes vai vārdnīcas, kurās var izlasīt vārda skaidrojumu.
<p>6. Uzraksti, kāds ir maizes un sāls ieguves process. No grauda līdz maizei, no ieguves vietas līdz sālš graudam. (10 punkti)</p>			
Ar daudz neprecizitātēm raksta, kādi ir maizes un sāls ieguves posmi.	Ar neprecizitātēm raksta, kādi ir maizes un sāls ieguves posmi.	Ar nelielām neprecizitātēm raksta, kādi ir maizes un sāls ieguves posmi.	Precīzi raksta, kādi ir maizes un sāls ieguves posmi.
Aprakstā raksta vienkāršus nepaplašinātus teikumus, netiek ievērota teikumu pareizrakstība – lielais sākuma burts, beigu pieturzīme, domas loģiskums.	Aprakstā raksta vienkāršus paplašinātus teikumus, ir kļūdas teikumu pareizrakstībā – lielais sākuma burts, beigu pieturzīme, domas loģiskums.	Aprakstā raksta vienkāršus paplašinātus vai saliktus teikumus, ir kļūdas teikumu pareizrakstībā – komata lietojums, domas loģiskums.	Aprakstā raksta vienkāršus paplašinātus vai saliktus teikumus, ir ievērota teikumu pareizrakstība – lielais sākuma burts, beigu pieturzīme, komata lietojums, domas loģiskums.
<p>7. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti pārsapriedumu, kāpēc, Tavuprāt, ir radusies sālsmaizes tradīcija, kāda tai ir nozīme mūsdienās. (20 punkti)</p>			
Nav uztverts dotais temats un norādītais tekstveides žanrs.	Nav pilnvērtīgi uztverts dotais temats un norādītais tekstveides žanrs.	Rakstot demonstrē temata izpratni, ievēro norādīto tekstveides žanru.	Rakstot demonstrē temata izpratni, ievēro norādīto tekstveides žanru.
Neanalizē informāciju mācību procesā lasītajos tekstos.	Neanalizē informāciju mācību procesā lasītajos tekstos.	Demonstrē prasmi analizēt informāciju mācību procesā lasītajos tekstos.	Demonstrē prasmi analizēt informāciju mācību procesā lasītajos tekstos.
Nav ievērota teksta uzbūve.	Neprecīza teksta uzbūve.	Ievērota teksta uzbūve.	Ievērota teksta uzbūve.
Nav ievērots teksta apjoms, nepietiekams vārdu skaits (50 vai mazāk).	Nepilnīgi ievērots teksta apjoms. (50–100 vārdi)	Tiek ievērots teksta apjoms. Plašs valodas lietojums. Daži neprecīzi vai neatbilstoši lietoti vārdi, vārdu savienojumi.	Tiek ievērots teksta apjoms. Plašs valodas lietojums. Tematiski un kontekstuāli precīzi lietoti vārdi un vārdu savienojumi. Lietpratīgi rakstīti gan vienkārši, gan salikti teikumi.
Nepilnīgs valodas lietojums. Mazs vārdu krājums. Neprecīzi vai neatbilstoši lietoti vārdi, vārdu savienojumi.	Plašs valodas lietojums. Daudz neprecīzi vai neatbilstoši lietoti vārdi, vārdu savienojumi.	Tekstā rakstīti gan vienkārši, gan salikti teikumi.	1–2 vārdu un teikuma pareizrakstības kļūdas.
Tekstā lielākoties rakstīti vienkārši teikumi.	Tekstā rakstīti gan vienkārši, gan salikti teikumi.	3 vārdu un 4–5 teikumu pareizrakstības kļūdas.	1–2 vārdu un teikuma pareizrakstības kļūdas.
4–5 vārdu un 6–7 teikumu pareizrakstības kļūdas.	4–5 vārdu un 6–7 teikumu pareizrakstības kļūdas.		

16.pielikums. Diagnosticējošā darba rezultāti

16.1. pielikums. Diagnosticējošā darba rezultātu pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

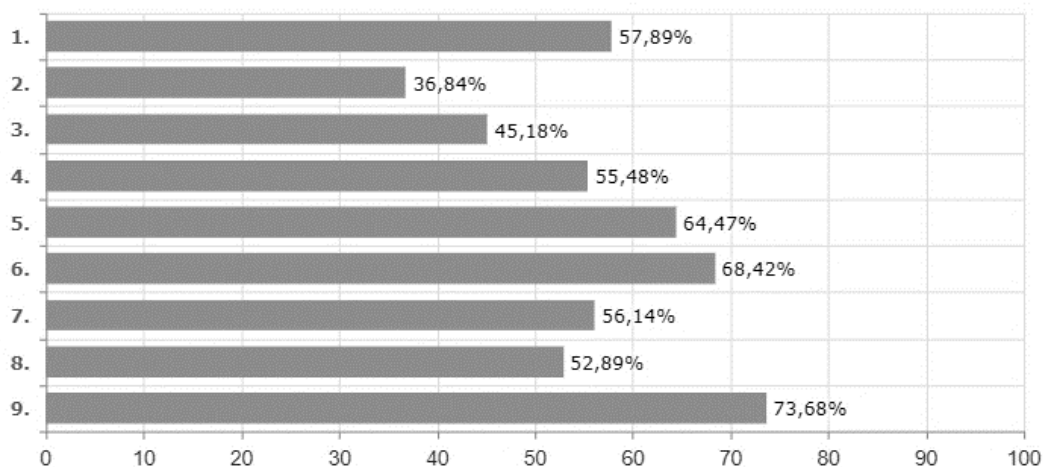
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Ierakstīt definīcijai atbilstošo terminu.	6
2.	Savienot dotos vārdu pārus ar atbilstošo terminu/iedalījuma nosaukumu.	12
3.	Rakstīt 2. uzdevuma vārdu pāru nozīmes skaidrojumu.	6
4.	Rakstīt ar maizes tematiku saistīto vārdu nozīmi.	12
5.	Uzrakstīt, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.	4
6.	Sanumurēt secīgi maizes ceļa attēlus.	1
7.	Aprakstīt attēlos atainotos maizes ceļa darbus.	12
8.	Lietojot vārdus no norādītajiem uzdevumiem, uzrakstīt stāstu par to, kāds ir maizes ceļš no lauka līdz sāimes galdam.	20
9.	Darba kultūra (rokraksts, svitrojumi).	2

Diagnosticējošajā darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Kopā	Izpilde	Vērtējums	
	6	12	6	12	4	1	12	20	2	75	%	Darbā	Žurnāla
punkti	6	12	6	9	3	1	12	20	1	70	93,33%	9	
punkti	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2,67%	1	
punkti	6	6	6	9	4	0	10	20	1	62	82,67%	8	
punkti	2	2	0	3	4	1	8	10	0	30	40%	4	
punkti	6	6	6	7	4	0	10	16	2	57	76%	7	
punkti	6	12	6	8	4	1	12	18	1	68	90,67%	9	
punkti	6	10	0	5	4	1	10	16	2	54	72%	7	
punkti	4	2	3	6	3	1	7	10	1	37	49,33%	5	
punkti	3	0	0	12	0	0	0	12	2	29	38,67%	4	
punkti	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2,67%	1	
punkti	1	0	0	12	0	0	0	10	2	25	33,33%	3	
punkti	1	0	0	5,5	2	1	6	0	1	16,5	22%	2	
punkti	6	12	5,5	10	4	1	12	17	2	69,5	92,67%	9	
punkti	4	2	3	8	4	1	10	8	2	42	56%	5	
punkti	3	2	2	5	1	1	8	5	1	28	37,33%	4	
punkti	3	6	5	7	4	1	4	7	1	38	50,67%	5	
punkti	6	8	6	12	4	1	10	18	2	67	89,33%	9	
punkti	2	4	3	6	2	1	5	7	2	32	42,67%	4	
punkti	1	0	0	2	2	1	4	7	1	18	24%	3	
Vidēji	3,47	4,42	2,71	6,06	2,58	0,68	6,74	10,58	1,47	39,32	52,42%	5	
Uzdevuma izpilde %	57,89%	36,84%	45,18%	55,48%	64,47%	68,42%	56,14%	52,89%	73,68%				

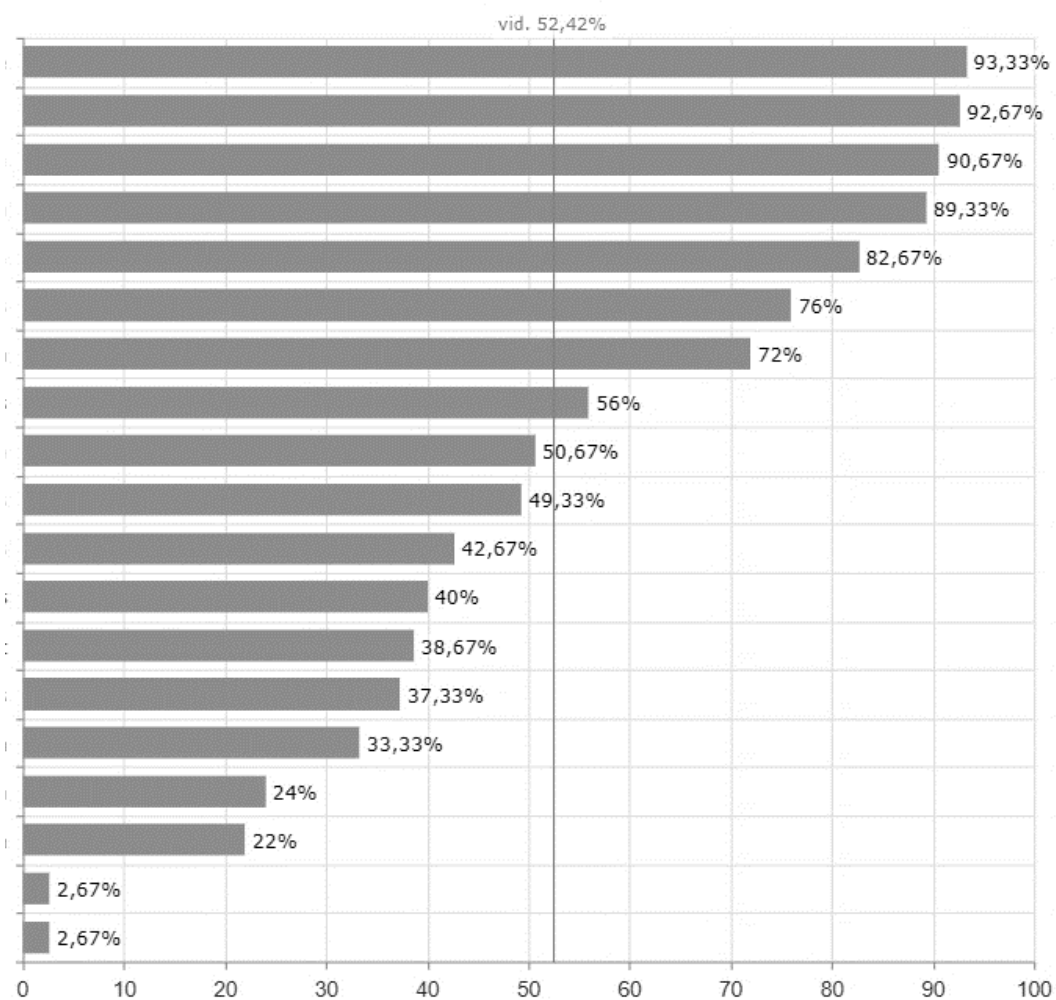
Diagnosticējošā darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

Skolēnu rezultātu diagnosticējošajā darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

16.2. pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes

Atbildes uz leksikoloģijas jautājumiem

Latviešu valoda 5. klasei

HOMONĪMI, HOMOGRĀFI, HOMOFONI, HOMOFORMAS, SINONĪMI, ANTONĪMI

A VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasī uzdevumu nosacījumus.

1. Uzraksti uz līnijām vārdu (terminu), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijai) (6 punkti) 9

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFONS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- + Homoniāms – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- + Homofons – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.
- + Antonīms – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- + Homogrāfs – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- + Homoforma – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- + Sinonīms – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.

2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti)

+ labs-slikts	HOMONĪMI	vilku-vilku +
+ auksts-augsts	SINONĪMI	teikt-sacīt +
+ ceļu-ceļu	HOMOFORMAS	skumjs-drūms +
+ balts-melns	ANTONĪMI	ruds-rats +
+ loks-loks	HOMOFONI	mīkla-mīkla +
+ spēre-spāre	HOMOGRĀFI	mērs-mērs +

3. Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti izrunu vārdu nozīmes skaidrojumu (6 punkti) 16

- * Rods – Rodnieku, ģimenes nodaļa.
- * Rots – Apdā, rozinā līdā, kas griežas ap savu asi.
- * ceļš – ceļš, darbaiba.
- * ceļa – ceļš, piemēram, kā ieeja.
- * spāre – Juntas spēre.
- * spāre – Spāre, tātad kas, parasti ir piederīgam vai iedens.
- * Auksts – Pēss, auksta temperatūra.
- * Augsts – Augsts, piemēram, liels – augsts tornis.
- * Mīkla – Piemēram, maizes mīkla.
- * Mīkla – Mīkla, to var jāveikt.
- * Dalies – Dzīvenlīdā rāķis.
- * Dalies – Dalīt – darlaiba.

(Skolēns M.21.8)

HOMONĪMI, HOMOGRĀFI, HOMOFOŅI, HOMOFORMAS, SINONĪMI, ANTONĪMI

B VARIANTS

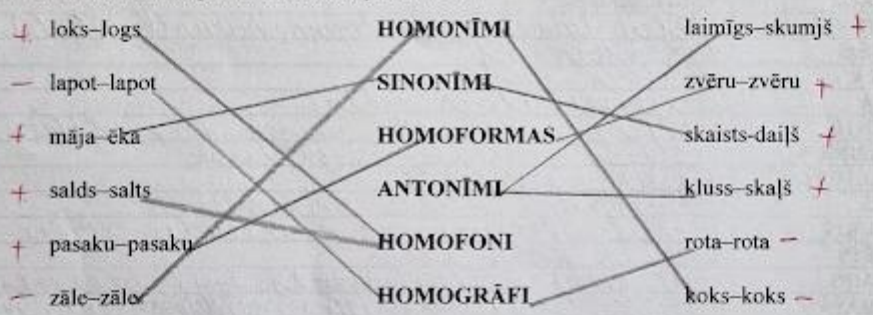
Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. Uzraksti uz līnijām vārdus (nosaukumi), kas atbilst rakstītajam formulējumam (definīcijas) (6 punkti) /6

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFOŅS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- + * Homofona – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- + * Homogrāfs – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- + * Antonīms – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- + * Homonīms – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- + * Sinonīms – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- + * Homofons – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai (12 punkti) /8

3. Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti izrunu vārdu nozīmes skaidrojumu (6 punkti) /6

- + * skaists – izskatīga persona.
- + * daiļš – visas ķekmendalas ir izskatīgas.
- + * laimīgs – jūtas priecīgs, nav bēdas.
- + * skumjš – bēdas, šūns mākonis sevi.
- + * kluss – mierīgi, retrakts.
- + * skaļš – veido klabejardi, kļiedz, beāc u.t.t.
- + * māja – vieta kur dzīvoat vienmēr
- + * ēkā – dzīvoklis, veikals vai kas cits.
- + * zāle – augš, kas aug no zemes 3cm.
- + * zāle – kur cilvēki uztājas un remās.
- + * loks – augš, kas atgādā durās šī simbolam.
- + * logs – stikls, kas iebūvēts māja.

(Skolēns M.21.14)

HOMONĪMI, HOMOGRĀFI, HOMOFONI, HOMOFORMAS, SINONĪMI, ANTONĪMI

B VARIANTS

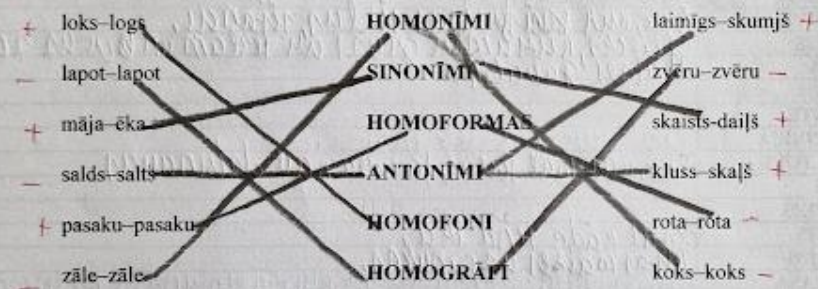
Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. Uzraksti uz līnijām vārdu *(nominatīvs)*, kas atbilst rakstītajam formulējumam *(definīcija)* (6 punkti) 1/6

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFONS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- + * Homoforma - divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- + * Homogrāfs - vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- + * Antonīms - vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- + * Homonīms - vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- + * Sinonīms - viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- + * Homofons - vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti) 1/6

3. Izvēlies no otrā uzdevuma sešus vārdu pārus uz līnijas raksti izrunu vārdu nozīmes skaidrojumu (6 punkti) 1/6

- + * māja - Māja, kur mēs vai vaimāki cilvēki dzīvo.
- + * ēka - Uzcelta mēta, kur netikai mēs dzīvojam.
- + * naraku - Izgāzān formā naraku, kurā ir nēstis, kaitis.
- + * pasaku - Vārdi, kas apstāstīti kā kāds jaka.
- + * zāle - Zāle aug, kas atrodas gar dūris vīnā.
- + * zāle - Bieži izplatīta mēta, kur kaut kā dāna.
- + * loks - Zāle lēnīte, kurā aug vīnī sīpoliem.
- + * logs - Id. figūra no stīla, kurā ir lietota aissundībai.
- + * laimīgs - Gudrās vārdos pilnīgs.
- + * skumjš - Gudrās vārdos bēdīgs.
- + * skaļš - Cilvēks, kuram ir skaistums.
- + * kluss - Garāda tas pat, kas skaļš.

(Skolēns Z.21.15)

Atbildes uz tematiskajiem jautājumiem

<https://i.fellix-images.com/576285/Doba-Miraflo-vaimeine-ruimeze-kozdin-klasu-rufo-5243013.jpg>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti) / 9

Vārds	Vārda skaidrojums
ABRA	Maizis vienā mīcā mīcīts.
ABRKASIS	Ļaunprātīgu iemantošu maizīti, kas nepatīk mīcēt kopā ar citiem.
ART	Ļaunprātīgu iemantošu maizīti.
CEPĒJA	Maizīti, kas šķiņķa vai citu pārtikas produktu garšas ar cepmaizi.
CEPLSLOTA	
DONA	Maizes gabals.
DZIRNAKMENS	
DZIRNAVAS	Ar maizi malamā maizīte, kas ir maizīte ar maizi.
DZIRNAVNIĒKS	Ļaunprātīgu iemantošu maizīti.
ECĒT	Maizīti.
IEJAVS	
IERAUGS	
KARAŠA	maize no rupjieru miltiem
KLAIPS	maize
KLĒTS	maize ar garšvielām, garšvielām
KRUKIS	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
LIZE	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
MALTUVE	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
MAZINICA	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
MENTE	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
RIJA	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
RIKA	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
SĒJEJS	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.
SĒTUVE	maize ar garšvielām, maizīti, kas ir maizīte ar garšvielām.

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

•	terzauers.lv	•	
•	spupa.vaboda.lv	•	
•	vaboda.vaboda.lv	•	
•		•	

(Skolēns M.21.8)

6. Sanumurē dotos attēlus secīgi.

(1 punkts)

7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
	<p>2</p> <p>Sēj attēls ar sēšanu uz- laista sēklas.</p>		<p>3</p> <p>Kul labības ar pūķi.</p>
	<p>6</p> <p>Sēt mīca miltus ātrā.</p>		<p>5</p> <p>Sēj attēls mal miltus ar daļiņām.</p>
	<p>1</p> <p>Te ar zemi</p>		<p>4</p> <p>Sī - kūķiem.</p>

8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.

(20 punkti)

Grauda ceļš
(virsraksts)

Melns lauks dienā bija izlēmis iņēt mātes taparos, bet jau paratāis veids tāpēt g rāmāto un intenda, reiba i rēma pati uzpēt maizi.

Pirms Melns bija ieradusies pabūt tapt maizi, reibe pīma zinica. Kurā arī tūda rēmas pārus miltus. Reibe jau bija uzatā sēklas, kas i rētas, tādēļ reibes nava tēndruēla darba, bet tēpat tōmā i rē pīpēllam danda.

Melns bija ieradusies uz to lauku, ugt jēnāc labība. Melns bija tūda rēmas un jautājis: - Tū danda? Vai tad tū danda i rē rē dānā? Bet labības rēmas o atlēlā g: - Jā, jūdams. Mēs tūda rēmas tūda rēmas maizi.

Melns labi, tagad jākama pīedarles. Tāca labības rēmas un ugtā i rēmas g rāndus kambāingā. Melns arī i rēmas kīdzi. Tūda tūda rēmas rēmas nava rēmas ugtā rēmas kambāingā, rēmas dānā rēmas rēmas.

Melns rēmas rēmas, nava rēmas rēmas un tēmas: - Ai! Es jau rēmas. Tāca tūda rēmas: Un cūda i rēmas tē rēmas? Graudu rēmas rēmas rēmas: - Tūda tūda rēmas. Kā tū rēmas.

(Skolēns M.21.8)

noaugt, neko nodarot?

Labi baļķu nāvēdā, tagad tā ir jānūl. Melissa
nema rāķu spriguli un tāva kult. Tag ir tie grūti,
es to nestāru izdeģit. Teica Melissa, viņa nepatīdēja
pāru darbu veikt labāku tādēļ, citādi dēļ, reiss
ļiņ, jādara vairāki.

Sam paritās, tie tālu, tagad ir jānūl grūdi.
Sopis Melissa pasūdzās, ka tas ir tieši grūti,
bet gan darīja darbu. ~~Viņai~~ darīja, bet parasti,
bet viņa ir ar to parīja. Tās Melissa ar
nēpa dēļ, gan ilgā laikā.

Tas ir grūdi, tagad jānūl, miltus
Melissa parādīja, miltus un akmeņus dēļ, viņa
Tā ir jānūl, miltus un akmeņus dēļ, viņa
es ar to darīja... Tās gan ir, viņa ir, viņa ir?
Tās ir grūti. Miltus un akmeņus dēļ, viņa
darīja, viņa ir, viņa ir, viņa ir?

→ Miltus un akmeņus dēļ, viņa miltus un akmeņus
un miltus miltus, kā rāķu nāvēdā, tas ir tie
grūti un tā ir viņa, viņa ir.

Kielānis un grūti, tagad jānūl, miltus un
jānūl, miltus un akmeņus dēļ, viņa ir, viņa ir?
Pāru darbu veikt labāku tādēļ, citādi dēļ, reiss
ļiņ, jādara vairāki.

Melissa ļiņ, jādara vairāki, tagad jānūl, miltus
un akmeņus dēļ, viņa ir, viņa ir?

• Darba kultūra

(2 punkti)

balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
punkti	1-9	10-17	18-25	26-32	33-38	39-45	46-51	52-58	59-62	63-65

Par šo pārbaudes darbu Tu iegūvi ___ punktus no 65.
Tavs vērtējums ___

(Skolēns M.21.8)

6. Sanumurē dotos attēlus secīgi.

(1 punkts)

7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
Numurs pēc kārtas 4 	Sija gredzulus	Numurs pēc kārtas 3 	Ar spraugulēm sēj graudus
Numurs pēc kārtas 6 	Sēja mieku abca	Numurs pēc kārtas 2 	Cilvēks izmētā sēklas.
Numurs pēc kārtas 1 	Ar zemi veikt sēklām	Numurs pēc kārtas 5 	Mat no grandiem miltus

8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturta uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.

(20 punkti)

Maizes darbs

(virsraksts)

→ Kādu dienu Jānis pamodās no gaiļa rita dziesmas, viņš izgāja no gultas un gatavojās savam darbam, Jānis strādāja par maiznieku un darīja visu veicu pats. Viņš izgāja no mājas un paņēma zirgu Rabi, Rabis bija Jāņa labākais draugs. Jānis uzlika Rabim acis un sāma ar zemi. Kad zeme bija izarta, Jānis un Rabināja sev uz karla sēklas un sāma izmētāt sēklas. Jānis gūbeja cept rudzu maizi nāamo, jo tā bija viņa mīļākā maize, taču viņš sāma rudzu sēklas. Kamēr rudzi auga, Jānis uztināde kukulī mīcītu maizes, kurus viņš pats iepieca cepa.

Pa gāja Jānis mēnēt. Jānis pamodās saulainā jūlija rītā. Viņš saģērbās un gāja apstāt brokastis. Jānis uzaudzija, ka no kukulāiņā palicis tikai maizes gals. Jānis izgāja ārā un darīja, lai paņemtu gurķus un tomātus, kurus viņš las uz donas. Jānis pie reizes iegāja pie govīm, lai izslauktu pienu, jo tas arī bija mājas lielnieks. Kad tomātu, gurķu

(Skolēns M.21.15)

goz un spainisot pienu bija parimts, Jānis
 devās uz mājam brokastot. No sākuma viņš
 nomazgāja rokas, tad sagriezī^{ma} tomātu un vesnu
 gurķi, pēc tam uzlika tos uz ~~maizes~~ ^{maizes} donas.
 Kad maize bija apēsta Jānis padarīja malciņu
 jēsa piena un devās ārā palepot savu draugu
 Rabi. Jānis izrēja no dārzeņiem, kas bija
 tas un iedeva Rabi. Kad Jānis gāja uz mājam,
 viņš pamana, ka rudi jau bija izauguši.
 Jānis ar prieku sūcēja pabāl jauglītiem un
 sāka griezt rudis. Kad tas darbs bija padarīts
 viņš panēma spiegti un sāka sūt ~~rudis~~ rudi
 graulciņus. Kad tas bija pasērēti viņš ar grandem
 gāja pie ceļas dzīvoklī. Jānis ielēca grandus
 darbam un sāka to griezt. Viņš bija ļoti
 noguris, bet lai tiktu pie maizes, ve daudz jāstrādā.
 Jāsuzņēma daudz laika, bet rudi multa
 sācāca ļoti daudz, pretim uzturam ātrām.
 Kad viņš bija gatavs, Jānis rēca pie rudi
 maizes pagatavošanas. No sākuma Jānis ielika rudi
 miltus, tad ielika, pēc tam sāli un arī piparus.
 Kad viņš sāka maizēt viņu multā. Kad maizē
 bija gatava Jānis uztaisīja veselus veselus
 rudi maizes, uzlika tos uz lozes un ielika
 krāsni. Maize cepās apmēram divas stundas
 bet sācāca ļoti garša! Viņam ātrām Jānis atnesa
 kaimiņiem kā cienastu. Viņš bija priepilēts
 ar garšu rudi maizes garšu.

• Darba kultūra

(2 punkti)

balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
punkti	1-9	10-17	18-25	26-32	33-38	39-45	46-51	52-58	59-62	63-65

Par šo pārbaudes darbu Tu iegūvi _____ punktus no 65.
Tavs vērtējums

(Skolēns M.21.15)

6. Sanumurē dotos attēlus secīgi.

(1 punkts)

7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
<p>Numurs pēc kārtas 4</p> 	Sija aušas	<p>Numurs pēc kārtas</p> 	Ar šīs vingulītes nosēva ieaugtuos graudus.
<p>Numurs pēc kārtas 5</p> 	Mīca mīcīta maizē, alvā.	<p>Numurs pēc kārtas 1</p> 	Sija attēls ar sētiņu iebārīta sēšanas zeme
<p>Numurs pēc kārtas 2</p> 	Sija attēls ir atklāts kā ar auku ar zemi.	<p>Numurs pēc kārtas 3</p> 	Mal graudus miltiem.

8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.

(20 punkti)

Maize

(virsraksts)

Sāls iegūst. Sāls iegūst no sāļūdeņģu daļiņām, kas atrodas zem zemes. Sāls tiek izmantots maizes ražošanai, lai uzlabotu maizes garšu un palīdzētu tās saglabāšanai. Sāls ir nepieciešams, lai maize būtu maigāka un ilgāk saglabātos.

Lai nodrošinātu, ka graudi ir augstas kvalitātes un derīgi maizes ražošanai, tiek veidoti stingri graudu audzēšanas un apstrādes noteikumi. Graudi tiek audzēti un apstrādāti, lai nodrošinātu maizes ražošanu, kas būs augstas kvalitātes. Jāpat tiek veidoti arī miltu ražošanas noteikumi, kas nodrošinātu, ka maize ir veselīga un droša ēšanai.

Sākot ar audzētiem graudiem, pirmā ražošanas daļa cēla uz maizi. Pēc novākšanas graudi tiek pārveidoti uz graudu apstrādes vietu, kur tos apstrādā līdz tam laikam, kad tie ir gatavi. Tātad, graudi tiek apstrādāti, lai no tiem varētu ražot miltus, kas nepieciešami maizes ražošanai.

(Skolēns M.23.1)

maizes ražošanai.

Pectam milti tiek pārveidoti uz maizes rašātni. Milti tiek sagrūsti ar pārējām sastāvdaļām piemēram: sāļi, raugu un ūdeni, lai izveidotu maizes mīklu.

Maizes mīkla tiek pārstrādāta un cepta, lai izveidotu maizi. Pectam maize ir gatava un tā var ēst.

Tādējādi veido gatavo maizi. Šis cēlš no grauda līdz maizei ietver graudu audzēšanu, vāģatbāšanu, apstrādi, miltu ražošanu, maizes ražošanu un cepšanu.

• Darba kultūra

(2 punkti)

balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
punkti	1-9	10-17	18-25	26-32	33-38	39-45	46-51	52-58	59-62	63-65

Par šo pārbaudes darbu Tu iegūvi ___ punktus no 65.

Tavs vērtējums _____

(Skolēns M.23.1)

6. Sanumurē dotos attēlus secīgi.
7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.

(1 punkts)
(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
Numurs pēc kārtas 2 	sējējs sēj graudus	Numurs pēc kārtas 3 	Kuļ graudus ar spriģuļiem
Numurs pēc kārtas 6 	alvā mīca mīklei	Numurs pēc kārtas 5 	Māte ar vītras dzirnavām mal miltus
Numurs pēc kārtas 1 	cilvēks ar zirga palīdzību apor zemi	Numurs pēc kārtas 4 	sieta labība no pelavām

8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek ceļts galdā.

(20 punkti)

Maīze

(vīsraksts)

Vispirms cilvēks ar zirga palīdzību apor zemi. Kad lauks ir aparis, cilvēks pārņem sētusei un apsēj lauku ar graudiem. Tad no graudiem iraug labību. Labību nopļauj. Pēc tam labību nokul ar spriģuļu palīdzību. Kad labība ir nokulta, tad ar sieta palīdzību atsieta graudus no pelavām. Graudus samal miltos ar dzirnavām un no miltiem gatavo mīklu, kad mīkla ir uzrūgusi no tās cep maizi. Kad maīze ir izcepusi, to liek uz galdā un aicina ēdājus. Labu apetīti!

(Skolēns M.21.16)

<https://www.gettyimages.com/detail/stock-photo/575185/014951666>

4. Raksti vārdu skaidrojums.

(12 punkti) /12

Vārds	Vārda skaidrojums
+ SĒTUVE	sejai izmantotājs, ceļš, parasti cilindrisks
+ SEJĒJS	tas kurš seļ
+ RĪKA	maizes šķēle
+ RĪJA	šaurmucītas celtnē
+ MENTE	neliela, parasti koka tīrītāja
+ MAZINĪCA	neliela maizes ceptuve
+ MALTUVE	telna, kur mal
+ LIZE	plakana koka lapa
+ KRUKIS	metāla stienis ar sliedņu galu
+ KLĒTS	kur uzglabā lietas
+ KLAIPS	cepsandā sagatavots vai izcepts, anāla
+ KARĀŠA	no kuras maluma mīdēm cepta maize mīdē
+ IERAUGS	siolu kopums, kas augs, veidura tīģurim
+ IEJAVS	laiva mīkla
+ ECĒT	apstrādāt augšni ar cešām
+ DZIRNAVNIĒKS	dzirnavu, mēsmieks
+ DZIRNAVAS	etice tālākā, parastā tīģurim
+ DZIRNAKMENS	ar to var malt graudus
+ DONA	klāja galā/maizes klāja šķēle
+ CEPĻSLOTA	slota, kur ko slauka kāršni
+ CEPĒJA	tā kas cep
+ ART	apstrādāt, drupināt, jautāt
+ ABRKĀSIS	metāla rīks ar ko sakatīsi mīklas abri
+ ABRA	garenā koka trauks mīklas rāvēšanai

5. Lūzdu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

• manā atgādnu klādē	• nasakan. net
• tēzauka	• Dievs, darbs, daka
• enciklopēdija	•
• internets	•

↓
precīzāk, lūzdu!

(Skolēns M.21.14)

6. Sanumurē dotos attēlus secīgi.

(1 punkts)

7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
Numurs pēc kārtas 4 	uzstāma un liek maizes.	Numurs pēc kārtas 3 	iesit ova sēklas no labības.
Numurs pēc kārtas 6 	mīca mīklu. maizes formā.	Numurs pēc kārtas 2 	sēja sēklas iekšā bedrē, kurā mīcīja.
Numurs pēc kārtas 4 	Traktora rietā, zīngi mīcīja rēķi	Numurs pēc kārtas 5 	liel labības sēklas maizes dzelkavas.

8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.

(20 punkti)

Maizes ceļšana.

(virsraksts)

~~Domājam cilvēki pēmuši zīngi
un brādāja zemi. Tad sējās sējis
labību. Ar iekapņiem gūverlasi
labību rāst un sējās kopā ar
pašu labību.~~

Cilvēki atbrīvoja laukumu no
kokiem, tad ar zīngi brādājuši.
Sējās beica labību jeb maizes
sēklas. Ar iekapņiem gūverla
labību un sēja to ar to pašu
labību. Tad likusi bristīmi, veims
uz ova. Lieldis kūla labību
ar sprigļiem un likusi graudus
caur sietu cilvēki lika maizes
un nera pīrām. Pēc laika veims
lika graudus moka dzirkavas
un ~~pa~~ veidoja miltus. Maizi
mīcīja ar moka, lika apt un

(Skolēns M.21.14)

maizi ir jau gatava.

• Darba kultūra

(2 punkti)

balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
punkti	1-9	10-17	18-25	26-32	33-38	39-45	46-51	52-58	59-62	63-65

Par šo pārbaudes darbu Tu ieguvi ___ punktus no 65.
Tavs vērtējums _____

(Skolēns M.21.14)

<https://a.diffo.com/asset/17636526ba/Media/uknate-ru-nate-katolo-klant-rado-5243315.jpg>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti) /

Vārds	Vārdu skaidrojums
+ SĒTUVE	Ēda, kur mācītājs iet lasīt, ierādīt.
+ SĒJIS	Ēsties, kurš ir gūstis un ietam ar bērnu zēniem
+ RĪKA	Maisies gabaliņi.
RIJA	
MENTE	
+ MAZINĪCA	Ēda, kur gabalīti maizi.
+ MALTUVE	Ēda, kur malt jēlas, ja būtu nakti dzimnāvot.
- LIZE	
- KRUKIS	
+ KLĒTS	Kaut kāda tēra ied.
+ KLAIPS	Maisas maizes uztur, pūtnis.
+ KARĀŠA	Maisies olīvi, kurā ir no ķieģiņiem un mīdzu maizma
+ ĪERAUGS	maizma, kurā ir lai fermentēti maisies maizma.
IEJAVS	
- ECĒT	
+ DZIRNAVNIKS	- dzirnavi, kurā darbojas dzirnavas.
+ DZIRNAVAS	Ēda, kur ieliek miltus.
+ DZIRNAKMENS	Ēdās akmeņi, kurā ir maizma, lai iegūtu miltus.
+ DONA	Maisies galma.
+ CEPLSOTA	maizma, kas ir lietoti cepumus maizma.
+ CEPĒJA	maizma, kurā cep maizi.
+ ART	maizma, kas ir maizma, lai iegūtu maizma.
- ABRKĀSIS	maizma, kas ir maizma, lai iegūtu maizma.
- ABRA	maizma, kas ir maizma, lai iegūtu maizma.

milkier

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti) /4

• Ieraksts. lv.	• Bīvas latviešu vārdnīca.
• E-pupa. lv.	• Sēvi vārdi.
• Enciklopēdija. lv.	• Skolotāja.
• Vikipēdija. lv.	• Dabaspē.

(Skolēns Z.21.15)

6. Sanumurē dotos attēlus secīgi.

(1 punkts)

7. Raksti, kas katrā attēlā ir redzams – kāda darbība tiek veikta.

(12 punkti)

Attēls	Attēlā redzamā apraksts	Attēls	Attēlā redzamā apraksts
 <p>Numurs pēc kārtas 4.</p>	<p>Viņa nosēklas un daļināvam un lēgāt miltus.</p> <p style="text-align: right;">+</p>	 <p>Numurs pēc kārtas 4.</p>	<p>Ar spūnpuķi lejās sēk. lai dabūtu vēlās uļģlās.</p> <p style="text-align: right;">+</p>
 <p>Numurs pēc kārtas 6.</p>	<p>Mīkla ir gatava. Kneivānā ievieto somas, lai cep- kmas un gatav.</p> <p style="text-align: right;">+</p>	 <p>Numurs pēc kārtas 6.</p>	<p>Sējās pļabēs sēklas, lai augtu un tagad gaidīs nācama laikā.</p> <p style="text-align: right;">+</p>
 <p>Numurs pēc kārtas 5.</p>	<p>Tagad ar zirņi, lai iestādītu sēklas.</p> <p style="text-align: right;">+</p>	 <p>Numurs pēc kārtas 5.</p>	<p>Unas y ašā ta mīkle, lai usceptu.</p> <p style="text-align: right;">-</p>

8. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti, kāds ir grauda ceļš no lauka līdz maizes klaipam, kas tiek celts galdā.

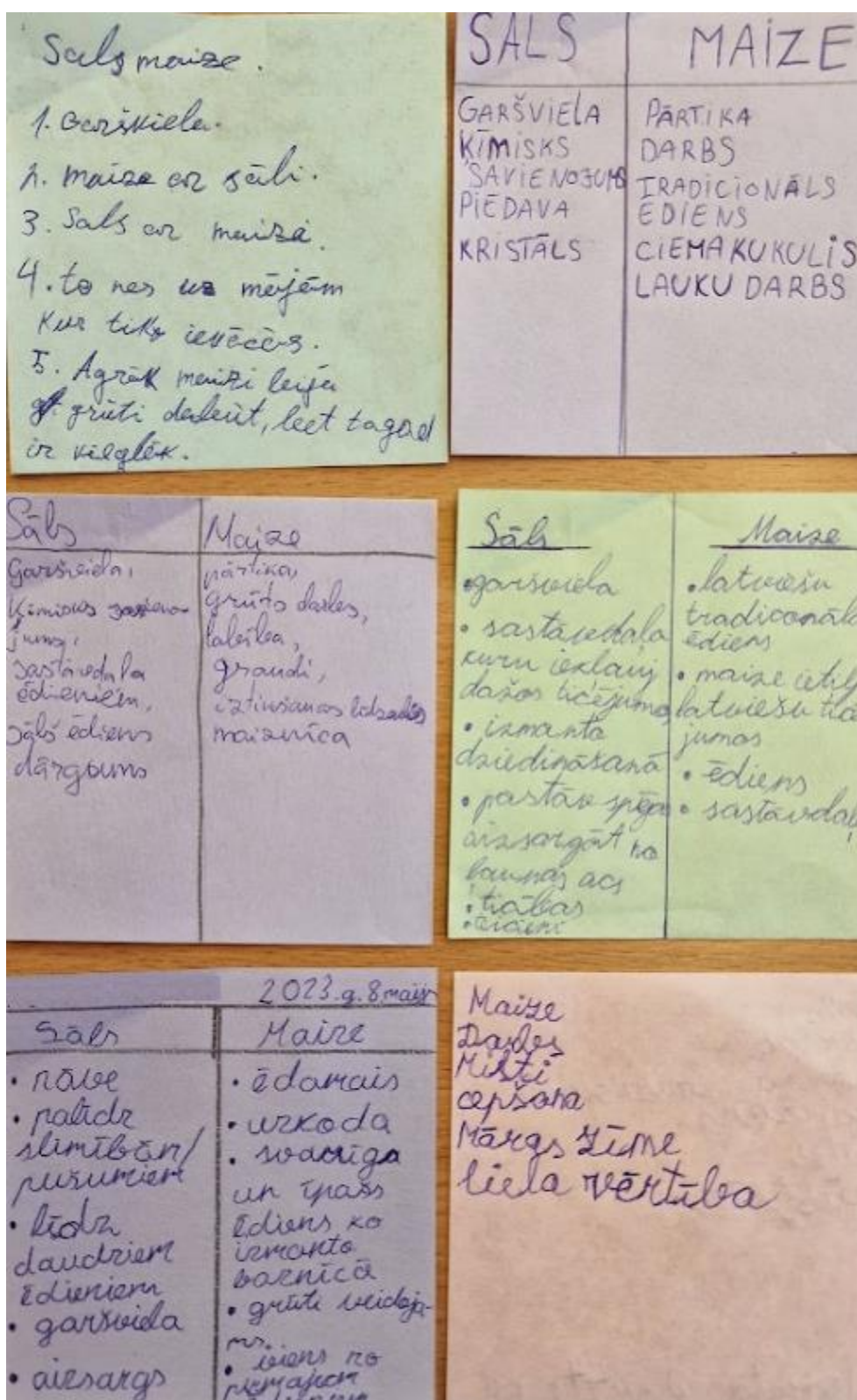
(20 punkti)

senā maizes cikls
(virsraksts)

Senā cikla sākumā, pirms lauksaimniecības, cilvēki palīdzēja zemes augšanai un nodrošināja. Agrāk tad sējās un iestādīja sēklas un lauku. Pēc kādām mēnesiem, kad lauku ir gatava, tad izskatās, ka sēklas ir sējās. Nācīgā laikā, tāpēc ar spūnpuķi dāvā sēklas. Kad ir sējās, tad let us daļināvam, un ar daļināvam, lai milt dabūtu sēklas, bet miltu amatu un palīdzēt miltu iegūšanai. Milti ir gatavi, tagad ir jāveido mīkla un tie kausēti būs dabūti. Kad mīkla ir gatava, m jānoturēt ar kausēti un ar aknu, lai mīkle ievēro sējās un gatav. Kad mīkla ir gatava, tad milti ir gatavi, un atkal, ar atkal, un atkal, līdz, kad milti būs pārcelti uz deļiem. Un tā.

(Skolēns Z.21.15)

17.pielikums. Skolēnu rakstīts vārda nozīmes skaidrojums

(Skolēni: Z.21.11, M.21.15,
M.21.8, M.23.1,
M.21.14, M.21.16)

18.pielikums. Sinonīcijas un antonīcijas apguves uzdevumu rezultāti

18.1pielikums. Sinonīcijas un antonīcijas stundas darba rezultātu pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

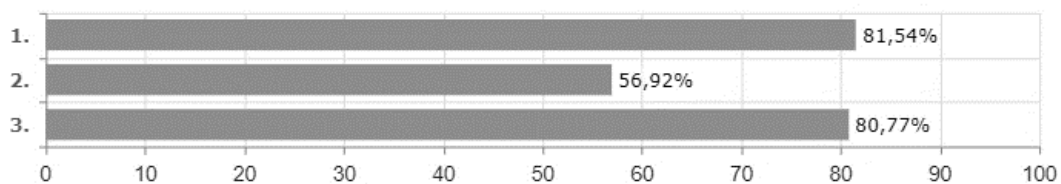
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Izdomāt un uzrakstīt loģiskus teikumus par maizi, sāli, sālsmaizi, iesaistot katrā sinonīmu pāri.	5
2.	Izdomāt un uzrakstīt loģiskus teikumus par maizi, sāli, sālsmaizi, iesaistot katrā antonīmu pāri.	5
3.	Darba kultūra (rokraksts, svītrojumi)	2

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	Kopā	Izpilde	Vērtējums		Piezīmes
	5	5	2	12	%	Darbā	Žurnālā	
punkti ▼	5	5	2	12	100%	100%	100%	
nv ▼						nv	nv	
punkti ▼	5	5	2	12	100%	100%	100%	
punkti ▼	4	4	2	10	83,33%	83,33%	83,33%	Daudz pareizrakstības kļūdu.
punkti ▼	5	5	2	12	100%	100%	100%	
a punkti ▼	5	5	2	12	100%	100%	100%	
punkti ▼	5	0	2	7	58,33%	58,33%	58,33%	Nav antonīmu.
punkti ▼	3	2	0	5	41,67%	41,67%	41,67%	
punkti ▼	2	2	2	6	50%	50%	50%	Neatbilst tematam.
nv ▼						nv	nv	
n ▼						n	n	
punkti ▼	2	2	1	5	41,67%	41,67%	41,67%	
nv ▼						nv	nv	
punkti ▼	4	0	2	6	50%	50%	50%	
punkti ▼	5	0	1	6	50%	50%	50%	
punkti ▼	3	2	1	6	50%	50%	50%	
punkti ▼	5	5	2	12	100%	100%	100%	
nv ▼						nv	nv	
nv ▼						nv	nv	
Vidēji	4,08	2,85	1,62	8,54	71,15%	71,15%		
Uzdevuma izpilde %	81,54%	56,92%	80,77%					

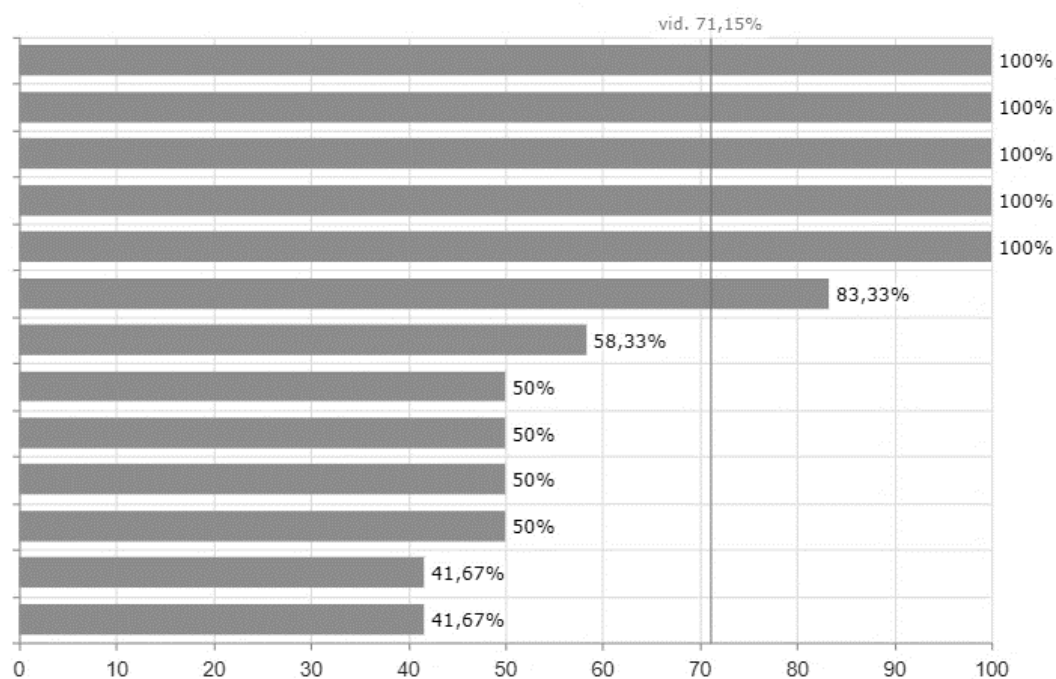
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

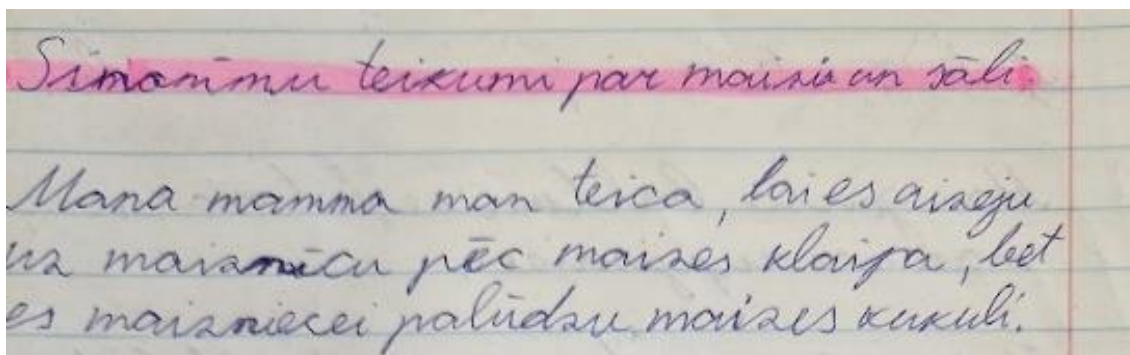

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

18.2pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes

(Skolēns M.23.1)

Es draudzenei teicu, ka man šī
maize šķiet garšīga, bet draudzene
teica, ka viņai šī maize liekas gar-
da.

Mano vecmamma teica, ka viņa
sokulsteja mīklu maizei, bet es teicu,
ka es šķūtu mīklu maizei.

Es teicu, ka man somāca gūti
upbēst sāļus ēdiena, bet kaimiņiene
teica, ka man ^{es} somāca to izdarīju
darī.

(Skolēns M.23.1)

1. Maize ir tik garšīga, ka visiem liekas, tā
ir gada.
2. Tā var būt izveidota no tīkajām kviēnī
vai rudzu mīklām, kurās ir mazākas par pīrskābi.
3. Rudzu maize ir veselīgāka par kviēni, jo tam
ir vairāk vitamīni un tāpēc dūnīgāka.
4. Senos laikos bija maģi dabūt maizi, bet tagad
nav tik grūti.
5. Maizi var ēst, bet tas ir mazimē, ka tu varimie-
loties visu dienu un nekamirt.
6. Maizes āmējais ir katš ir tumšs, bet iekšā ir
gaišāks.
7. Cept maizi ir ļoti ātri, bet tas ir lētāk par
zupas vārīšanu.
8. Kad es ēdu maizi, es jūtos laimīgs, bet kad es
ēdu biezpienu, tad kumjš.

(Skolēns Z.21.15)

Simonīmi

Es ieraudzīju maiznieci, bet mana vecmāmiņa saka, ka tā ir bērceja.

Es uzcepu gardu kukuli, bet mans brālis ienāca virtuvē un teica:
"Seit smaržo pēc garšīgas maizes!"

Mana vecmāmiņa uzcepa rudzu maizi, bet mana māza māsa teica, ka tā izskatās un garšo pēc rupjmaizes.

Man negaršo klaiņa gaļas, bet manam vectēvam ļoti garšo dona ar desu.

Antonīmi

Man negaršo rupjmaize, bet manai mammai tā ļoti garšo.

Man ļoti garšo vecmāmiņas pašceptā maize, jo tā ārpusē ir kraukšķīga, bet iekšpusē ļoti mīksta.

(Skolēns M.21.15)

Sinonīmi

Mamai vecmāmiņai ļoti garšo maize,
vīnas mīklā ir „Rīgas vīns”.

Manuprāt, maize ir garšīga, bet man
būtu sūka, ka tā ir negarša.

Mammai rūpīgai garšo ar sieru,
bet tētīim melnā maize garšo ar desu.

Vecātes maistoja maizes mīklu, bet
vecmamma pasauca palīdzēt, tāpēc
es turpināju jaukt mīklu.

Es cenšos veidot vīpukt maizi, bet
pārdesēja atbildēja, ka tas ir vīns.

Antonīmi

Man labāk garšo melnā maize, bet mana
māsa ir iecienījusi baltmaizi.

Man garšo gan cieta maize, gan mīksta.

(Skolēns M.21.8)

19.pielikums. Homonīmijas jautājumu apguves uzdevumu rezultāti

19.1pielikums. Homonīmijas stundas darba rezultātu pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

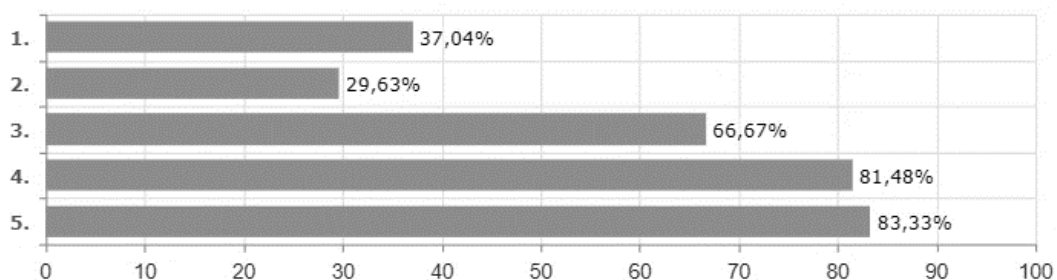
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Izdomāt un uzrakstīt loģiskus teikumus par maizi, sāli, sālsmaizi, iesaistot katrā homonīmu pāri.	3
2.	Izdomāt un uzrakstīt loģiskus teikumus par maizi, sāli, sālsmaizi, iesaistot katrā homogrāfu pāri.	3
3.	Izdomāt un uzrakstīt loģiskus teikumus par maizi, sāli, sālsmaizi, iesaistot katrā homofonu pāri.	3
4.	Izdomāt un uzrakstīt loģiskus teikumus par maizi, sāli, sālsmaizi, iesaistot katrā homoforū pāri.	3
5.	Darba kultūra (rokraksts, svītrojumi).	2

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	4.	5.	Kopā	Izpilde	Vērtējums		Piezīmes
	3	3	3	3	2	14	%	Darbā	Žurnālā	
punkti ▼	0	0	3	3	2	8	57,14%	57,14%	57,14%	
nv ▼								nv	nv	
punkti ▼	3		2	3	1	9	64,29%	64,29%	64,29%	
nv ▼								nv	nv	
punkti ▼	2	2	2	2	2	10	71,43%	71,43%	71,43%	Lieliski teikumi, bet nav ievērota tematika.
punkti ▼	3	3	3	3	2	14	100%	100%	100%	
punkti ▼	0	0	3	0	2	5	35,71%	35,71%	35,71%	Neprecīzi homonīmu un homogrāfu teikumi.
nv ▼								nv	nv	
punkti ▼										
nv ▼								nv	nv	
n ▼								n	n	
nv ▼								nv	nv	
punkti ▼	0	0	0	3	2	5	35,71%	35,71%	35,71%	
nv ▼								nv	nv	
punkti ▼	0	0	3	3	1	7	50%	50%	50%	
punkti ▼	2	0	2	2	1	7	50%	50%	50%	Nav ievērota tematika.
punkti ▼	0	3	0	3	2	8	57,14%	57,14%	57,14%	
nv ▼								nv	nv	
nv ▼								nv	nv	
Vidēji	1,11	0,89	2	2,44	1,67	8,11	57,94%	57,94%		
Uzdevuma izpilde %	37,04%	29,63%	66,67%	81,48%	83,33%					

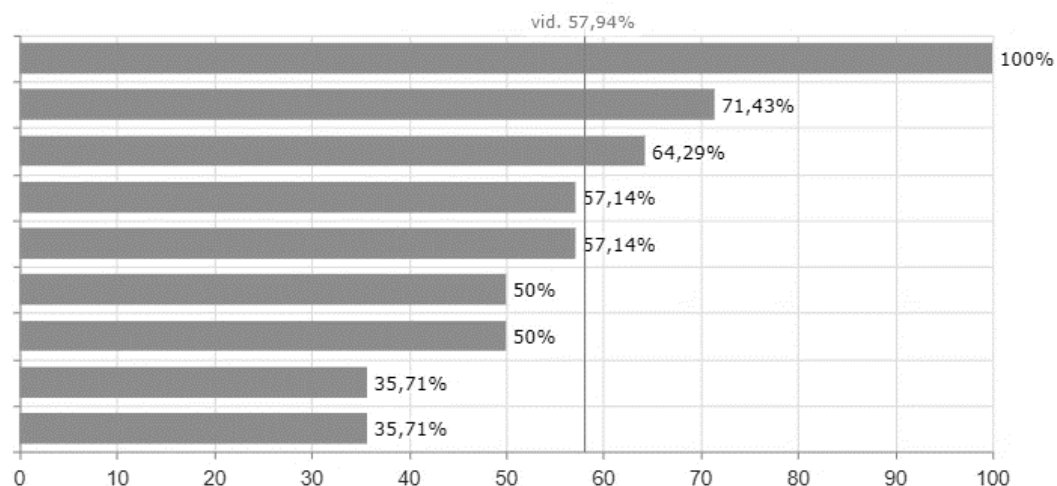
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

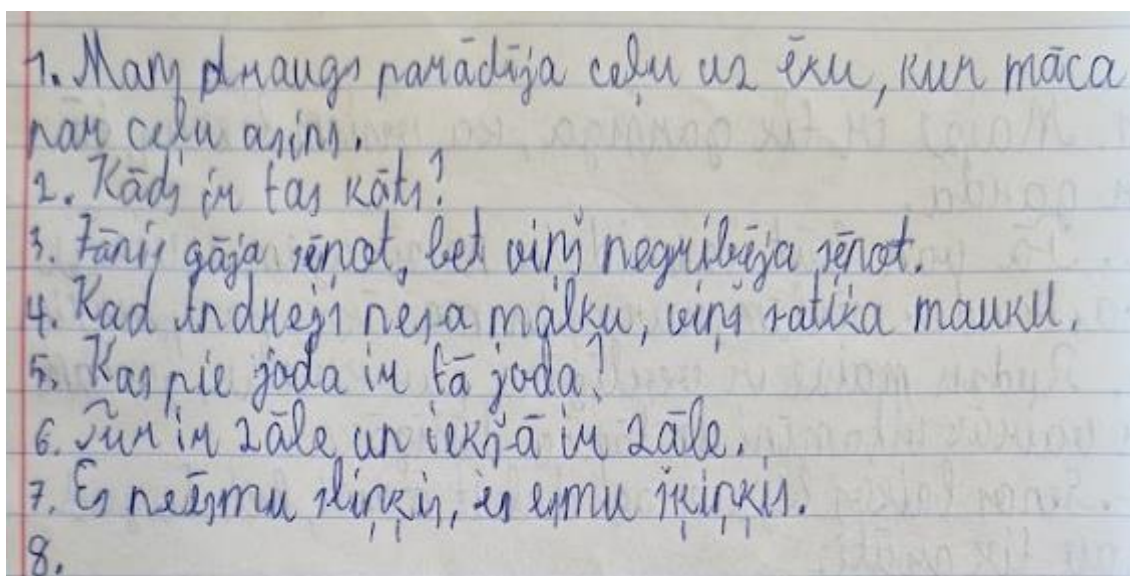

Skolēnu rezultātu diagnosticējošajā darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

19.2pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes

(Skolēns Z.21.15)

Es prasīju omeļai pasaka kādu pa-
saku par maizi man izlasīt un viņa
man ieteica pasaku „Pasaka par rūpmaizi”
Es skatījos ārā pa logu un dzirdēju skaļu
troksni, es domāju, ka kāds met bieri,
bet īstenībā maiznieks atbraucēpt
maizi nometis savu smago pannu.
Vilka nēdors jau sāka burksnēt no
bada, viņš nozaga maizi no maiznieka,
bet maiznieks to pamana, tādēļ redna
vilku aizvest.

(Skolēns M.21.8)

Pasaku ka lasīšu
pasaku par maizi

Vilku gēks un ierau-
dzīju vilku ar klaiņu
klaiņās

(Skolēns M.21.16)

20.pielikums. Frazeoloģijas jautājumu apguves uzdevumu rezultāti

20.1pielikums. Frazeoloģijas stunda darba rezultātu pārskats

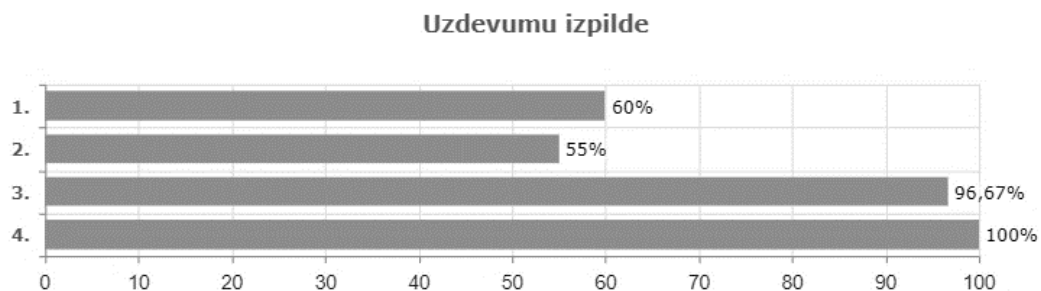
Kritēriji E-klases sistēmā

Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Lasot publicistikas tekstus, izmatot piezīmju metodi (zinu, nezinu, interesanti, gribu uzzināt vairāk)	2
2.	Izlasīt tekstus, izdomāt četrus kontekstam atbilstošus izteicienus, kas varētu kļūt par frazeoloģismiem.	8
3.	Darba kultūra (svītrojumi, rokraksts)	2
4.	Darba iesniegšanas termiņa ievērošana (pēc stundas beigām).	1

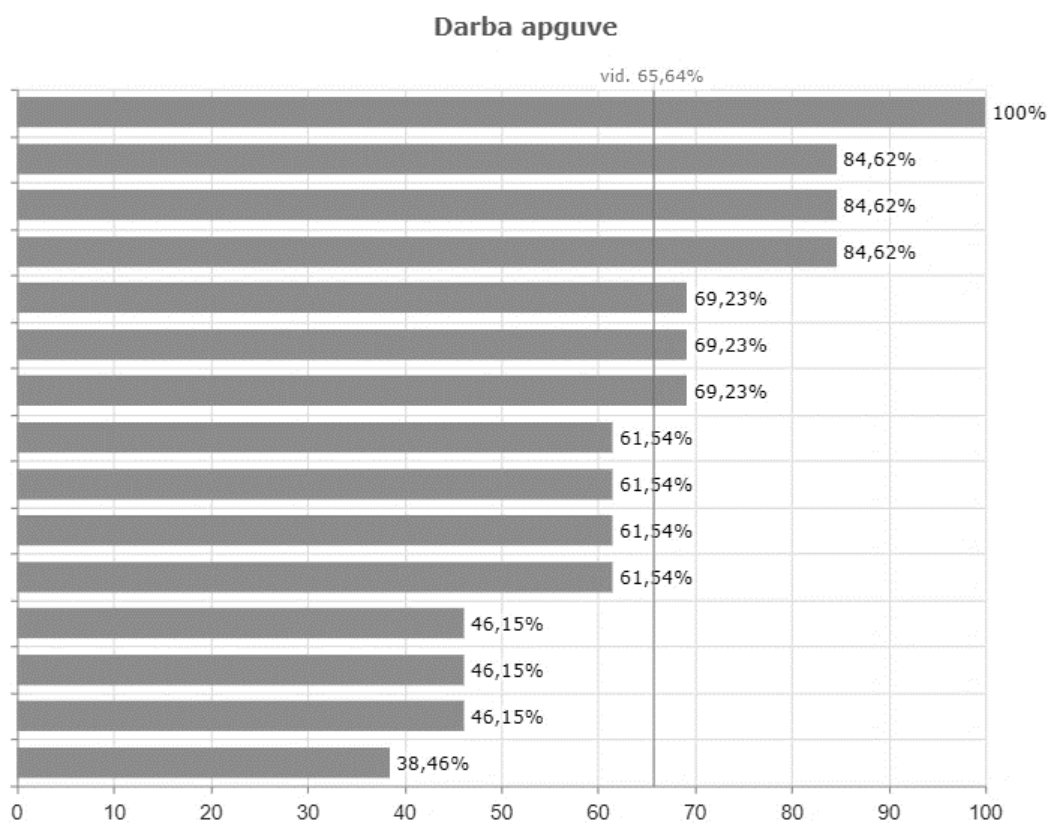
Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	4.	Kopā	Izpilde	Vērtējums		Piezīmes
	2	8	2	1	13	%	Darbā	Žurnālā	
punkti ▼	2	6	2	1	11	84,62%	84,62%	84,62%	Visas tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
nv ▼							nv	nv	
n ▼							n	n	
punkti ▼	2	3	2	1	8	61,54%	61,54%	61,54%	Tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	2	8	2	1	13	100%	100%	100%	Strādāja patstāvīgi - viens.
punkti ▼	2	6	2	1	11	84,62%	84,62%	84,62%	Visas tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	0	6	2	1	9	69,23%	69,23%	69,23%	Visas tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	0	2	2	1	5	38,46%	38,46%	38,46%	(Pāri vairāk strādāja Jelizaveta.)
punkti ▼									
n ▼							n	n	
punkti ▼	0	6	2	1	9	69,23%	69,23%	69,23%	(Pāri vairāk strādāja Jelizaveta.)
punkti ▼	2	1	2	1	6	46,15%	46,15%	46,15%	Rakstītais ir secinājums par teksta saturu, nevis tēze.
punkti ▼	2	6	2	1	11	84,62%	84,62%	84,62%	
punkti ▼	0	5	2	1	8	61,54%	61,54%	61,54%	Tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	2	3	2	1	8	61,54%	61,54%	61,54%	Tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	2	2	1	1	6	46,15%	46,15%	46,15%	Tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	0	6	2	1	9	69,23%	69,23%	69,23%	Visas tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	0	5	2	1	8	61,54%	61,54%	61,54%	Tēzes ir ar nepabeigtu, neuztveramu domu.
punkti ▼	2	1	2	1	6	46,15%	46,15%	46,15%	Rakstītais ir secinājums par teksta saturu, nevis tēze.
Vidēji	1,2	4,4	1,93	1	8,53	65,64%	65,64%		
Uzdevuma izpilde %	60%	55%	96,67%	100%					

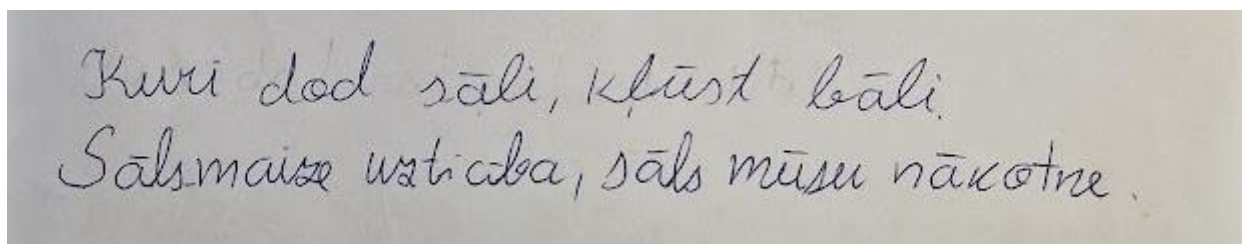
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

20.2pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes

(Skolēni M.21.14 un M.21.10)

Asi klauvē dūvāis, asi gūvēš maizi.
Sālsmaize labina, nu, tik beš
falcina!

(Skolēni M.21.14 un M.21.10)

Baidies no sāls, veipa nav nosist!
~~Ja ~~Ja~~ ~~seks~~ ~~palaimē~~~~
~~Ja~~ nav notikt kāda avānija, vaima kaut kas
parust
Nepuasi to kā nav!
Ja nav naudas, nav arī sāls
Nav sāls nav garšas!

(Skolēni M.21.4 un M.21.16)

Kas ir sālsmaize bez sāls.

(Skolēni Z.21.11 un Z.23.3)

Divi dievi kopā

(Sāls un maize.)

Atas labklājība, nav sāls vai maize
Dod savu sāli, dod savu dzīvi

(Skolēns Z.21.15)

20.3pielikums. Skolēnu rakstītās atziņas par stundas darbu

Korpus li- Tur var atrast
 loti daudz lietas. piemēram,
 par maizi, var atrast + serti
 un ierakstīt to vārdu ko
 nēvē un atradīs piemēram
 noamzām unas kas ses piemērot
 ar maizi. Tur ir piemēram
 tālruni un ut.t.
 Korpus var palīdzēt pieņemt
 izvēli.

(Skolēns M.21.10.)

Pakšam maizi ir uzskatījis
 103, 1723 cilvēki
 viss vairāk uzskatīts
 tādā vietā ir tēkstis
 2020

(Skolēns Z.21.11.)

Korpus - Rains	
maize	sāls
Senas laiku cilvēki līdzās maize, bet nedabīga Maize ir loti sarežģīta	Sāls ir gan zāles, gan garš- viela. Tā palīdz virsiem, bet daudz ir noma
Korpus ļoti palīdz.	

(Skolēns M.21.14.)

21.pielikums. Skolas (tēmas) pārbaudes darba uzdevumu rezultāti

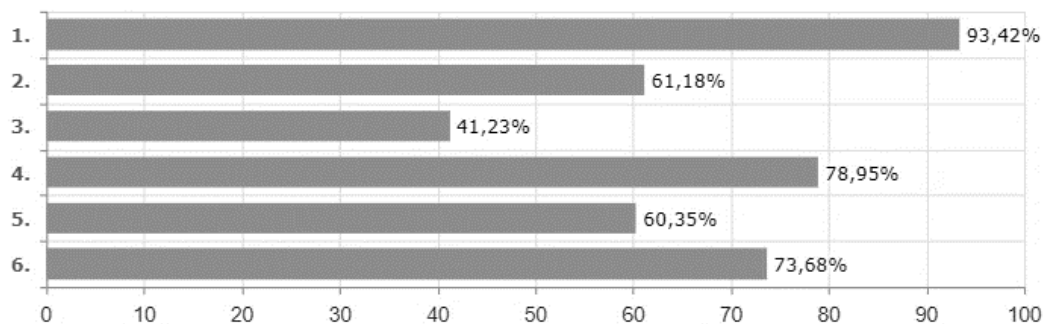
Kritēriji E-klases sistēmā

Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Izlasīt LLVV skaidrojumu vārdam "skaidrs", nošķirt un atpazīt tā nozīmes, aizpildīt tabulu.	4
2.	Iesaistīt divus homonīmus katru divos teikumos, atklājot to nozīmi.	8
3.	Uzrakstīt tekstā izceltajiem vārdiem sinonīmu.	6
4.	Ierakstīt tekstā iederīgos frazeoloģismus.	3
5.	Uzrakstīt stāstiņu par tēmu "Neparastā diena" (100-150 vārdus), iesaistot vismaz trīs no dotajiem frazeoloģismiem.	15
6.	Darba kultūra (svītrojumi, rokraksts)	2

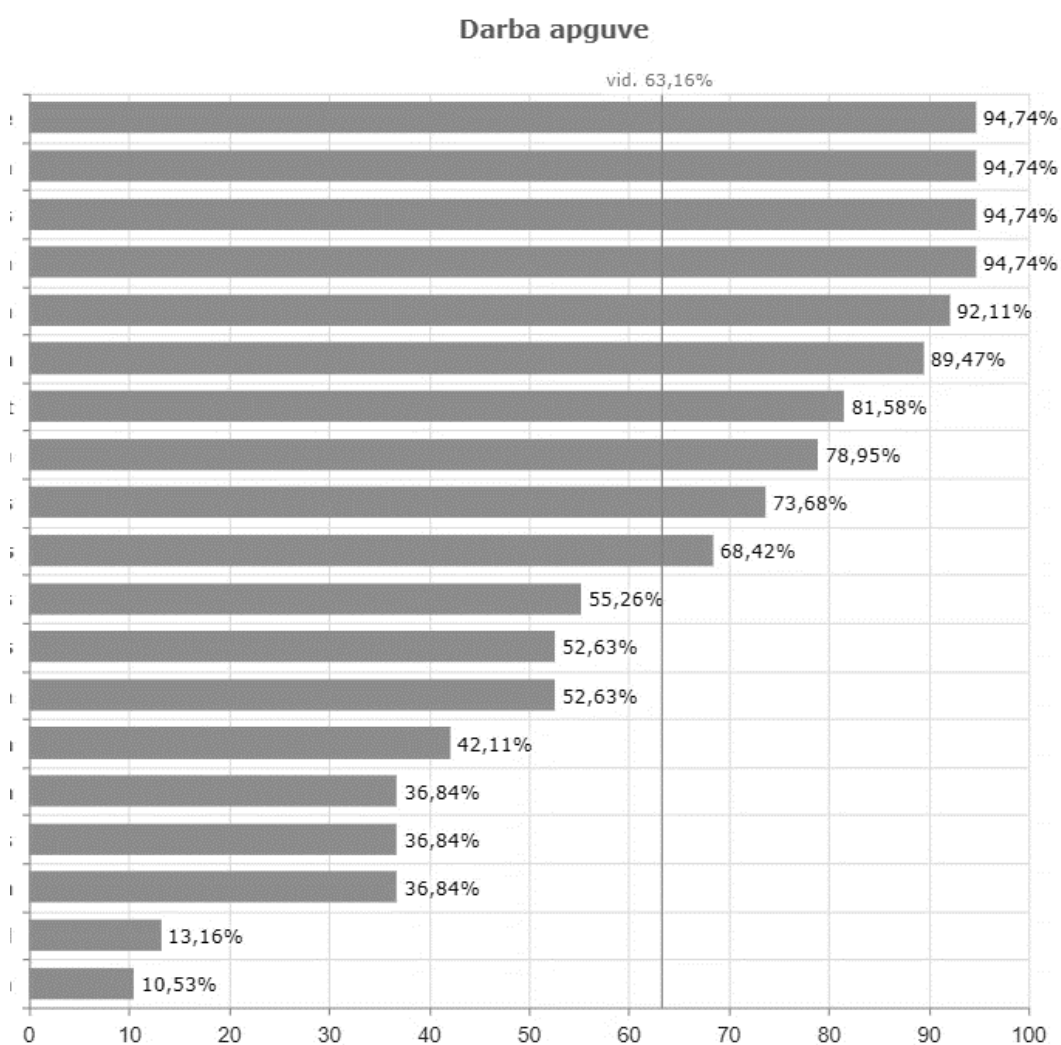
Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Kopā	Izpilde	Vērtējums	
Maks. punkti	4	8	6	3	15	2	38	%	Darbā	Žurnālā
punkti ▼	4	8	5	3	15	1	36	94,74%	10	10
punkti ▼	3	0	0	0	0	2	5	13,16%	1	1
punkti ▼	4	8	6	3	14	1	36	94,74%	10	10
punkti ▼	4	4	0	3	13	2	26	68,42%	7	7
punkti ▼	4	8	4	3	15	2	36	94,74%	10	10
a punkti ▼	4	8	6	3	14	1	36	94,74%	10	10
punkti ▼	4	8	5	3	13	1	34	89,47%	9	9
punkti ▼	3	2	4	3	8	1	21	55,26%	5	5
punkti ▼	4	3	6	3	13	2	31	81,58%	8	8
punkti ▼	2	0	0	0	0	2	4	10,53%	1	1
punkti ▼	3	0	0	3	6	2	14	36,84%	4	4
punkti ▼	4	6	0	0	5	1	16	42,11%	4	4
punkti ▼	4	7	3	3	12	1	30	78,95%	8	8
punkti ▼	4	4	1	3	6	2	20	52,63%	5	5
punkti ▼	4	7	2	3	11	1	28	73,68%	7	7
punkti ▼	4	4	2	3	6	1	20	52,63%	5	5
punkti ▼	4	8	3	3	15	2	35	92,11%	9	9
punkti ▼	4	8	0	0	0	2	14	36,84%	4	4
punkti ▼	4	0	0	3	6	1	14	36,84%	4	4
Vidēji	3,74	4,89	2,47	2,37	9,05	1,47	24	63,16%	6	
Uzdevuma izpilde %	93,42%	61,18%	41,23%	78,95%	60,35%	73,68%				

Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

22.pielikums. Vārda leksiskās informācijas izklāsts. Darba rezultāti

22.1 pielikums. Pētījuma rezultātu pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

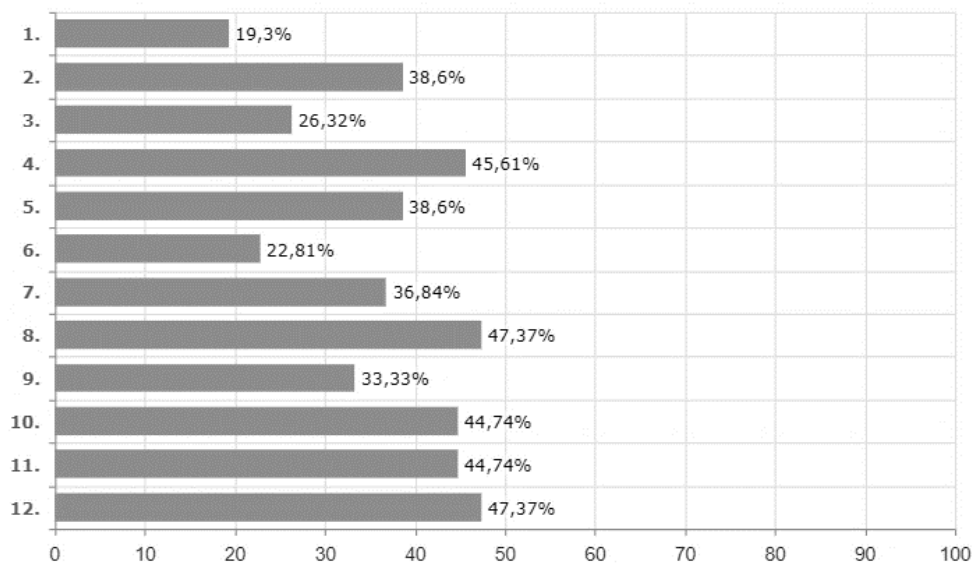
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Uzrakstīt vārda skaidrojumu.	3
2.	Noteikt morfēmas (vārda sastāvu).	3
3.	Norādīt izvēlēta vārda piederību vārdšķirai, gramatiskās kategorijas.	3
4.	Uzrakstīt paradigmu (vārda locīšana vsk. un dsk.).	3
5.	Rakstīt vārddarināšanas ķēdes un līgzdas.	3
6.	Vārda lietojums teikumā - izmantojamība atšķirīgu teikuma locekļu nozīmē.	3
7.	Vārdu savienojumi.	3
8.	Vārds citās valodās.	3
9.	Vārds folklorā un frazeoloģismos.	3
10.	Darba kultūra (svītojumi, rokraksta salasāmība, vizuālais kopskats)	2
11.	Stāstījums klasei.	1
12.	Ievērots iesniegšanas termiņš (jāiesniedz 22.05.; e-klases mājasdarbos ierakstīts 27.04., pārrunāts vēl iepriekš)	1

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	Kopš	Ērtība	Vērtējums		
	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1	31	%	Darbā	Žurnāls	Prezāms
punkti	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	30	96,77%	96,77%	96,77%	Dona
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti	0	3	3	2	3	2	3	3	2	2	1	1	25	80,65%	80,65%	80,65%	Masā (vsk. - maucis)
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2	1	1	30	96,77%	96,77%	96,77%	Kakulis
punkti	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1	31	100%	100%	100%	Kakulis
punkti	0	1	0	0	2	0	0	0	0	2	1	1	19	61,29%	61,29%	61,29%	Rudzī
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	12	38,71%	38,71%	38,71%	Zupa
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti	3	3	0	3	3	0	3	3	2	2	1	1	24	77,42%	77,42%	77,42%	Sula
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti	0	1	0	0	2	0	0	0	0	1	0,5	1	11,5	37,1%	37,1%	37,1%	Sila
punkti	0	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1	28	90,32%	90,32%	90,32%	Sīsmalze
punkti												0	0	0%	0%	0%	
punkti												0	0	0%	0%	0%	
vidēji	0,58	1,16	0,79	1,37	1,16	0,68	1,11	1,42	1	0,89	0,45	0,47	11,08	35,74%	35,74%		
<small>izlasesuma īpatsve %</small>	<small>19,3%</small>	<small>38,6%</small>	<small>25,12%</small>	<small>45,61%</small>	<small>38,6%</small>	<small>22,01%</small>	<small>36,54%</small>	<small>47,12%</small>	<small>31,31%</small>	<small>44,74%</small>	<small>14,74%</small>	<small>17,12%</small>					

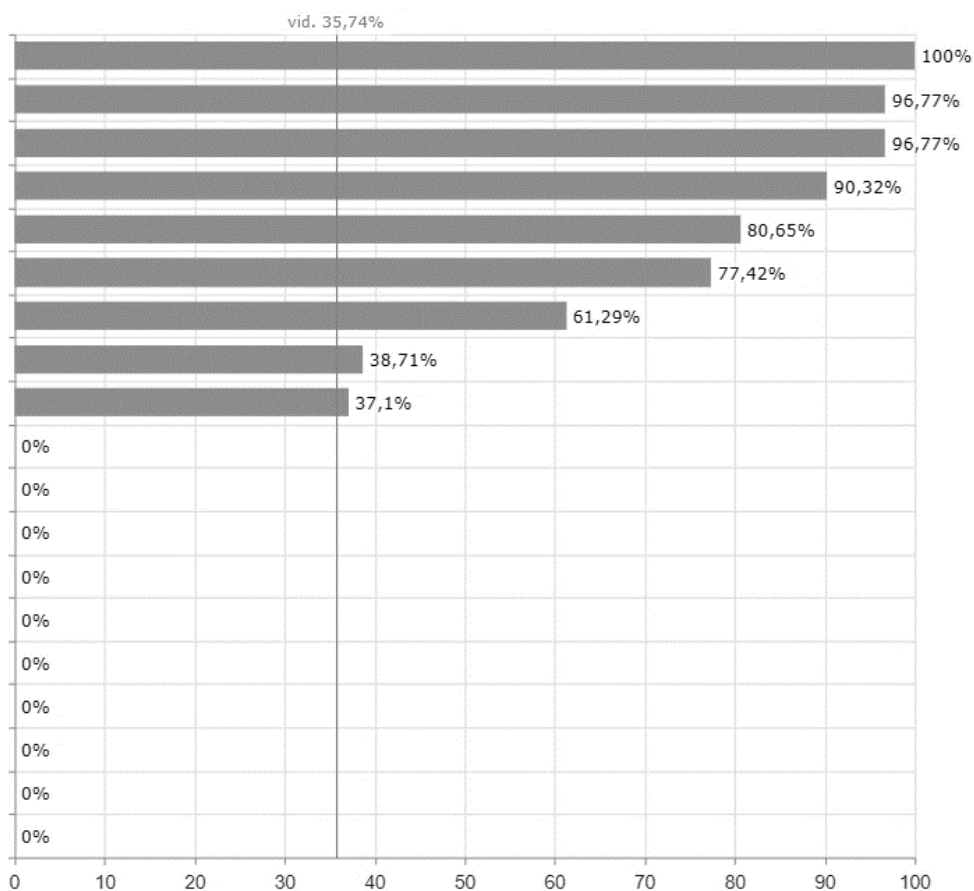
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

sālsmaize

sālsmaiz - sakne, celms
-e - galotne

sālsmaiz-e

- sālsmaiz-īt-e → sālsmaiz-īt-is
- sāļ-š → sāļ-a
- sāļ-nī-c-a
- sāļ-savot-s

Sālsmaiz-e

- maiz-īt-e → maiz-īt-
- maiz-nī-c-a
- maiz-cepēj-s → maiz-cepēj-a

sāls-maiz-e

sālsmaize - patstāvīgs vārds, sieviešu dzimte, vienskaitlis, nominatīvs, 5. deklinācija, lietvārds.

• • •

(Skolēns M.21.14)

	VSK.	DSK.
N	sālsmaize	sālsmaizes
G	sālsmaizes	sālsmaižu
D	sālsmaizei	sālsmaizēm
A	sālsmaizi	sālsmaizes
L	sālsmaizē	sālsmaizēs
!	sālsmaize!	sālsmaizes!

- 1) Sālsmaize ir garda. (teikuma pr.)
- 2) Garšīga sālsmaize. (galvenais loc.)
- 3) Alise ēd sālsmaizi. (papild.)
- 4) Smarža ir sālsmaize. (nietas ap.)
- 5) ~~Tā~~ Tā ir sālsmaize. (izteicēj d.)
- 6) Alise ir mīlētāja sālsmaizei. (apzīm.)

• • •

(Skolēns M.21.14)

cept sāls maizi, nest
sāls maizi, dot sāls maizi,
ēst sāls maizi, griezt
sāls maizi, cieta sāls-
maize, mīksta sāls maize
liela sāls maize, maza
sāls maize, garšīga
sāls maize, smaržīga
sāls maize.

Sāls maize (LV) salt bread
(EN) соленый хлеб (RUS)
bánh mì muối (VIET.) 塩パン
(JAP.) خبز الملح (ARAB) ^{Anpan} Sal panis
(LATI) ^{khubz almilh} chleb solny (POL.)
pain salé (FRAN.) pane
salato (ITA.) Salz brot (VAC)
αλάτι ψωμί (GREE.)
alāti psomi

(Skolēns M.21.14)

Kad kāds iet ar sāls -
maizi, tad jāsviež uz
krāsns nauda, lai tam, pie
kā iet, netrūktu naudas
/A. Zālite, Bērzpils/

~~Kurš~~ Kurš sāls maizi dos,
tas naudas maks nes.

Sāls maize smaržo,
Alisei tā garšo.

Sāls maizei prieki mazi,
ja saimnieks ~~un~~ stāv
priecīgi.

(Skolēns M.21.14)

22.3pielikums. Klasesbiedru pētījuma vērtējumu pārskats

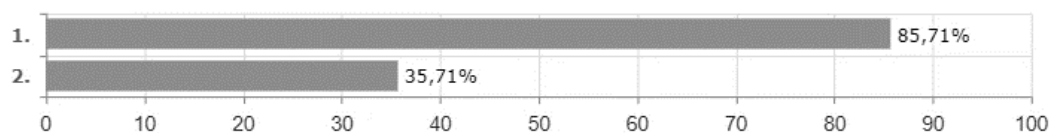
Kritēriji E-klases sistēmā

Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Klausieties klases astoņu biedru stāstījumā un atzīmēt, ko - zināja, nezināja, kas palika nesaprasts, ko vēlas uzzināt plašāk.	8
2.	Iepazīstināt klasesbiedrus ar viena vārda lingvistiskā satūra izklāstu (ietverot nozīmi, morfēmas, vārddarināšanu, gramatiško raksturojumu, tostarp locīšanu, sintaksi, vārdu savienojumus, vārds citās valodās (tulkojumi), vārds folklorā un frazeoloģismos.)	8

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

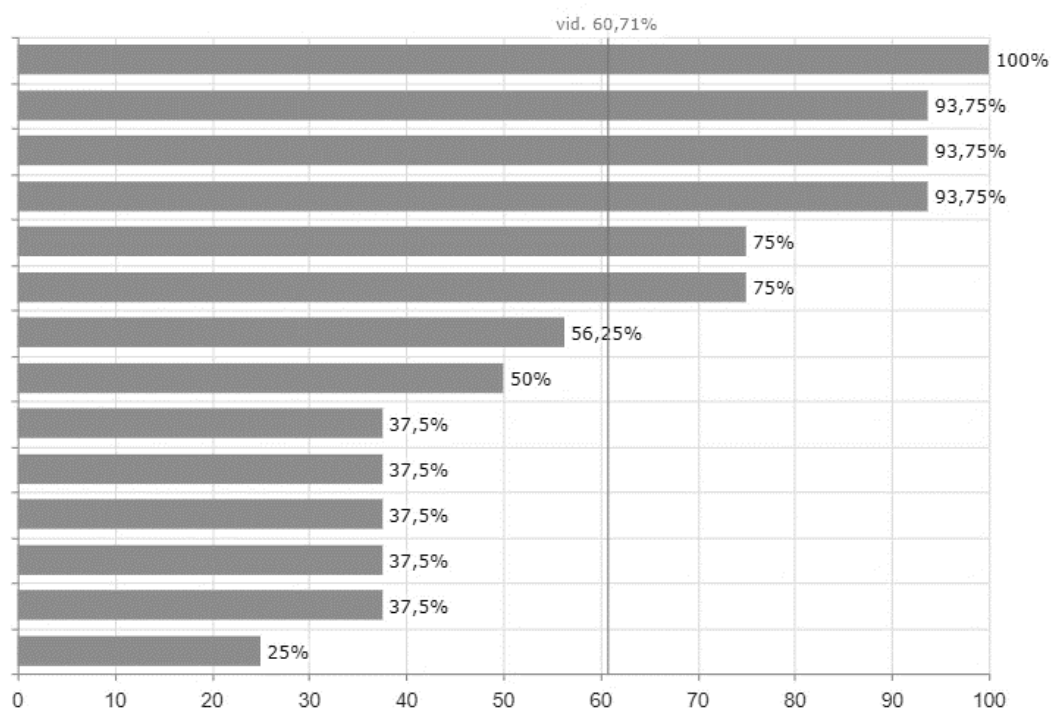
	1.	2.	Kopā	Izpilde	Vērtējums	
					Darbā	Žurnālā
Maks. punkti	8	8	16	%		
punkti ▼	8	7	15	93,75%	93,75%	93,75%
nv ▼					nv	nv
punkti ▼	8	7	15	93,75%	93,75%	93,75%
punkti ▼	8	0	8	50%	50%	50%
punkti ▼	8	8	16	100%	100%	100%
n ▼					n	n
punkti ▼	8	4	12	75%	75%	75%
punkti ▼	6	0	6	37,5%	37,5%	37,5%
punkti ▼						
nv ▼					nv	nv
punkti ▼						
punkti ▼	6	0	6	37,5%	37,5%	37,5%
punkti ▼	8	4	12	75%	75%	75%
punkti ▼	6	0	6	37,5%	37,5%	37,5%
punkti ▼	4	0	4	25%	25%	25%
punkti ▼	6	3	9	56,25%	56,25%	56,25%
punkti ▼	8	7	15	93,75%	93,75%	93,75%
punkti ▼	6	0	6	37,5%	37,5%	37,5%
punkti ▼	6	0	6	37,5%	37,5%	37,5%
Vidēji	6,86	2,86	9,71	60,71%	60,71%	
Uzdevuma izpilde %	85,71%	35,71%				

Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

22.4pielikums. Skolēnu iesniegtais vērtējums

Klases biedra stāstījuma vērtējums.

Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>Sālsmaīke</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
<i>Kas ir sālsmaīke</i>			<i>Kā saucās sālsmaīke tā dažādās reālotās</i>
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>rudzi</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
<i>Kas ir rudzi</i>		<i>Kāpēc patērējo ir rudzu maīke</i>	
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>mīksti</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
	<i>Kas ir mīksti</i>	<i>Kāpēc saciņa ja leija ļoti klusī</i>	
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>rumāns</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
		<i>ja rumāns ātri</i>	

(Skolēns M.21.16)

2023. gada . 22

Klases biedra stāstījuma vērtējums.

Stāstījuma vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRĀTU	GRIBU UZZINĀT
(Sāksmaizē)			
Kaķel ir Kas sveitlis Sīe dzimte.	Kur īsaište Sāksmaizi	Nezināju Sme valodas.	Valodas kā Sme sāksmaize.
Stāstījuma vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRĀTU	GRIBU UZZINĀT
(Rudzi)			
Vārdu Rudzi un locīšana.	Valodas kurās. Saka Rudzi - Rudzi - umaize.	Dzēns Valodas.	Valodas.
Stāstījuma vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRĀTU	GRIBU UZZINĀT
(Mieži)			
	Miežu teatr tradīcijas.	Dzēns Valodas.	Miežu Rāžona.
Stāstījuma vārds: Izvēlētais vārds izklāstā			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRĀTU	GRIBU UZZINĀT
(Sāls)			
Sāls ir mediet. Kīmiski apstrādetāts.	Valodas	Valodas, kā īsumā Sāls.	Valodu

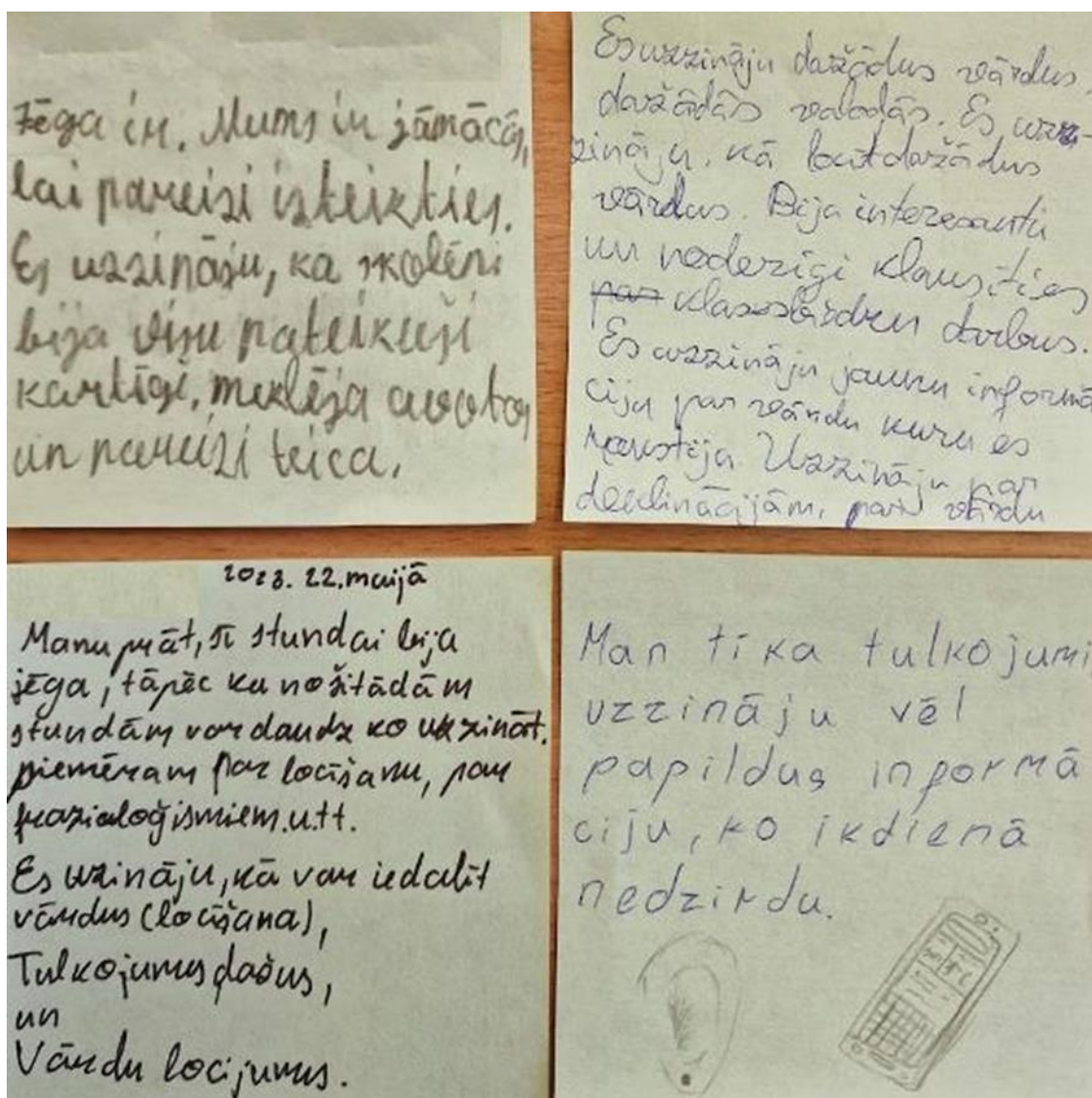
(Skolēns Z.21.11)

Klases biedra stāstījuma vērtējums.

Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>Sāļņorūsi</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
Sieviešu dzimte lietvārds tāvisrojums biņa interesanti	Sāļ-mais-l 5. deklinācija locījumi	Sandris viņu rapratu. valodā sociāli biņa lietiš.	vairāk frase- ologisms.
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>Stūds</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
sabiedrības lietiš.	locījums (ar laiku nesināru)	valodas im biņķi jociņus. viņu citu rapratu	Stāstos ar frase- ologismos. Daudz ko.
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>Melns</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
Morfoloģiska r. Stāstos ar fraseologismus	vārda raksturs locījumi valodas	kurumun raksturs viņu citu rapratu	vairāk pau- mūstiem
Stāstītāja vārds: Izvēlētais vārds izklāstā <i>Sāļ</i>			
ZINĀJU	NEZINĀJU	NESAPRATU	GRIBU UZZINĀT
3-akta kūrālais vīla. tāvisrojums	vārda raksturs locījums valodas	Sandris viņu rapratu	stāstos vairāk

(Skolēns Z.21.5)

22.5pielikums. Skolēnu rakstītās atziņas par stundas darbu

(Skolēni: Z.21.5 un M.21.8,
M.21.10 un M.21.14)

23.pielikums. Informācijas salīdzināšana. Darba rezultāti

23.1pielikums. Publicistikas tekstu analīzes stundas darba pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

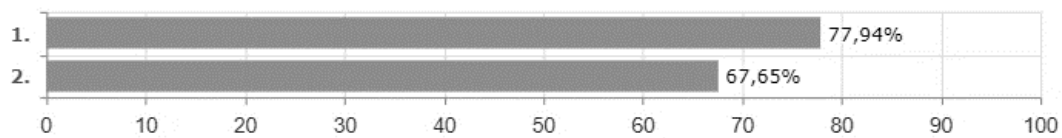
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Apkopot uzzināto par izlasīto publicistikas tekstu.	4
2.	Piezīmes veiktas, izmantojot piezīmju metodi, venna diagramu vai rakstot kopsavilkumu.	1

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	Kopā	Izpilde	Vērtējums		Piezīmes
	4	1	5	%	Darbā	Žurnālā	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
nv ▼					nv	nv	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	0	0	0	0%	0%	0%	Nav nevienas piezīmes vai pasvītrojuma.
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	0	0	0	0%	0%	0%	Nav nevienas piezīmes vai pasvītrojuma.
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
nv ▼					nv	nv	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	4	0,5	4,5	90%	90%	90%	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	1	0	1	20%	20%	20%	
punkti ▼	4	0,5	4,5	90%	90%	90%	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	4	1	5	100%	100%	100%	
punkti ▼	0	0	0	0%	0%	0%	Nav nevienas piezīmes vai pasvītrojuma.
punkti ▼	4	0,5	4,5	90%	90%	90%	
Vidēji	3,12	0,68	3,79	75,88%	75,88%		
Uzdevuma izpilde %	77,94%	67,65%					

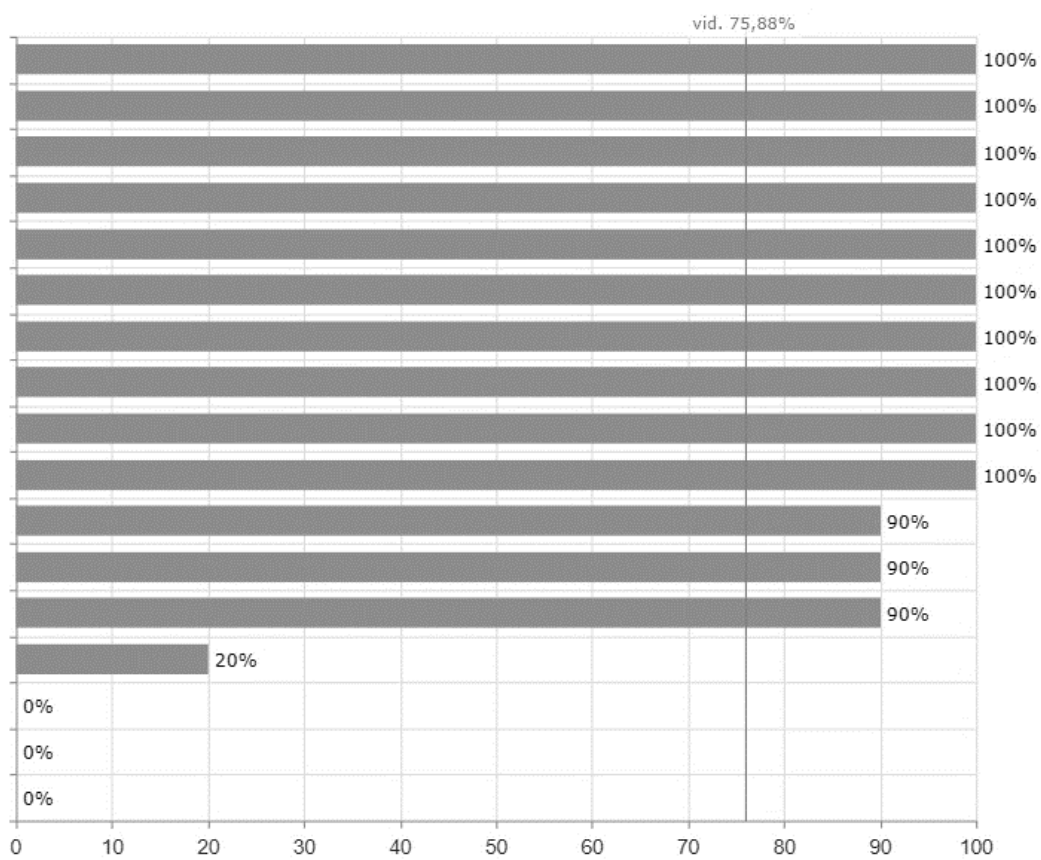
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

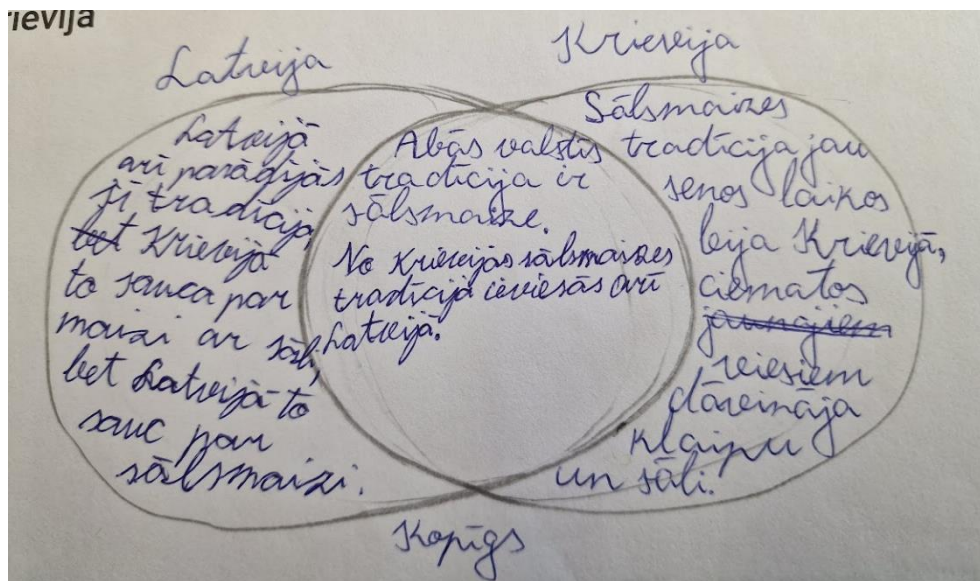

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

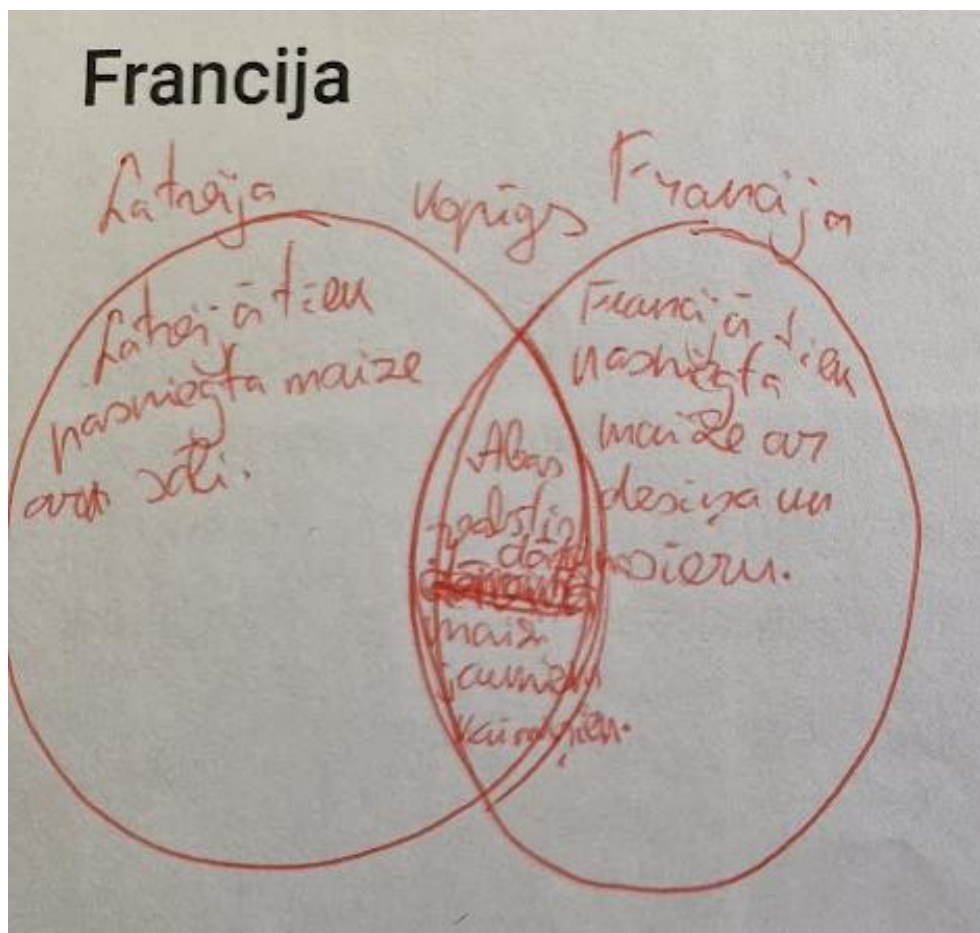
Darba apguve

23.2pielikums. Skolēnu iesniegtie darbi

(Skolēni M.23.1. un M.21.10)

(Skolēns M.21.8)

Es uzskatīju, ka Indijā ir pieņemts
kaut kā sadarboties ar kaimiņiem

(Skolēns M.23.3)

(Es ~~saprātu~~ uzskatīju
citu tautu tradīcijas
un, kā var uzlabot
attiecības ar kaimiņiem)

(Skolēns M.21.14)

24.pielikums. Lingvistiskā etīde. Darba rezultāti

24.1pielikums. Starpkultūru dialoga stundas darba rezultātu pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

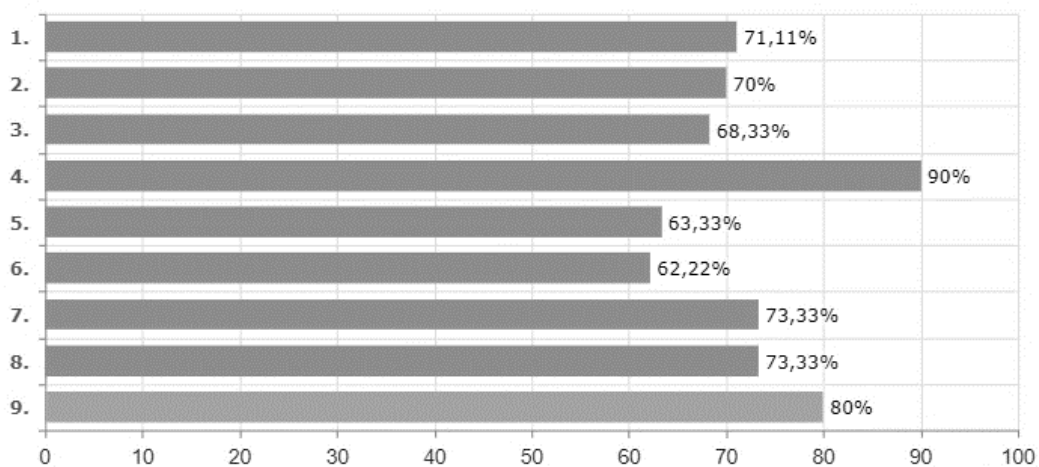
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Temata izpratne	3
2.	Atbilstība teksta veidam	2
3.	Teksta uzbūve	2
4.	Rindkopas	1
5.	Apjoms	1
6.	Valodas lietojums	3
7.	Ortogrāfija (vārdu pareizrakstība)	4
8.	Interpunkcija (teikumu pareizrakstība - pieturzīmju lietojums)	4
9.	Darba kultūra (rokraksts, svītrojumi)	2

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Kopā	Izpilde	Vērtējums		Piezīmes
	3	2	2	1	1	3	4	4	2	22	%	Darbā	Žurnālā	
punkti	3	2	2	1	1	3	4	4	2	22	100%	100%	100%	
nv												nv	nv	
punkti	3	2	1,5	1	1	3	4	4	2	21,5	97,73%	97,73%	97,73%	Trūkst secinājumu.
punkti	2	1	1	0,5	0,5	2	3	3	2	15	68,18%	68,18%	68,18%	
punkti	3	2	2	1	1	3	4	4	2	22	100%	100%	100%	
punkti	3	2	1,5	1	1	2	4	4	2	20,5	93,18%	93,18%	93,18%	
punkti	3	2	1,5	1	1	2	4	4	2	20,5	93,18%	93,18%	93,18%	
punkti	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4,55%	4,55%	4,55%	Iesniegta lapa ar vārdu, uzvārdu un iesāktu tēzi.
punkti	3	2	2	1	1	2	3	3	2	19	86,36%	86,36%	86,36%	
nv												nv	nv	
nv												nv	nv	
punkti	2	1	1	1	1	1	2	2	1	12	54,55%	54,55%	54,55%	
punkti	2	1	1	1	0	3	4	4	1	17	77,27%	77,27%	77,27%	
punkti	1	1	1,5	1	0	1	2	2	1	10,5	47,73%	47,73%	47,73%	
punkti	2	1	1	1	0	1	2	2	1	11	50%	50%	50%	
punkti	1	1	1,5	1	1	1	2	2	1	11,5	52,27%	52,27%	52,27%	
punkti	3	2	2	1	1	3	4	4	2	22	100%	100%	100%	
nv												nv	nv	Iesniegta parakstīta lapa
punkti	1	1	1	1	0	1	2	2	2	11	50%	50%	50%	
Vidēji	2,13	1,4	1,37	0,9	0,63	1,87	2,93	2,93	1,6	15,77	71,67%	71,67%		
Uzdevuma izpilde %	71,11%	70%	68,33%	90%	63,33%	62,22%	73,33%	73,33%	80%					

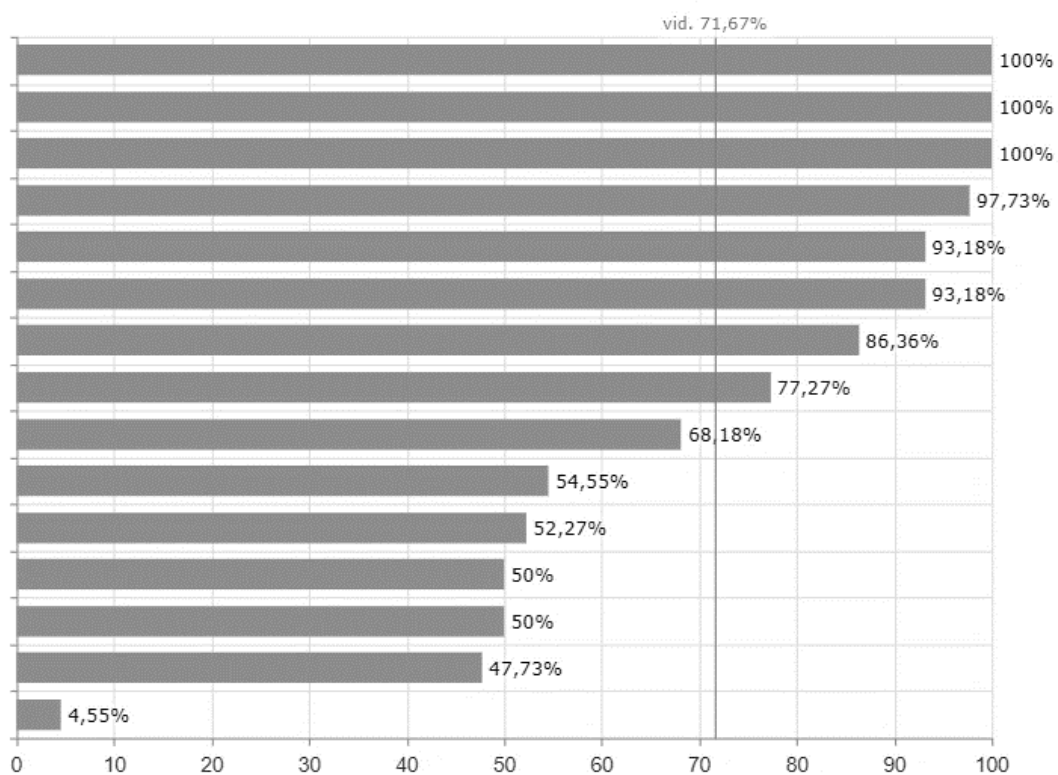
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

24.2pielikums. Skolēnu iesniegtie darbi

Tēze: Citās valstīs arī vien sākmāisi, bet tomēr atšķirīgi.

Argumenti: Francija sābmāisi vien ar "d'apertif" - tā ir wodka un to pasniedz ar sieru un sāltās desinām. Vieni arī izmanto maizi, bet ar sieru un desinām.

Indijā tas ir daudz atšķirīgāki ~~sābmāisi~~ ar laheju, viņi sagādā veģetāris reketes. Indijā lielā daļā cilvēki ir veģetāri, tādēļ pasniedz veģetāris reketes. Amerikā jaungrieķi kaimiņiem pasniedz plāvan ziedus vai paiceptas cepures.

Amerikāņi mēdz arī dāņināt vākusju ar restorānu ēdienkartēm. Japānā ir ļoti interesanti, jaungrieķiem smiltiņiem jādāna vienai apūcīgai maizei, simboliskā dāvanas. Sildārot ar Japānu un citām valstīm, Japānā pasieņem jaungrieķiem smiltiņiem ir jādāna dāvanas, ko viņi uiti dāna viņiem. Itāļiem dānāja sēta, lai jaungrieķu mājās varētu izdot veico, lai jaungrieķu būtu zieta. Tā ir daudz citādāka tradīcija nekā laheja. Krievijā ir ļoti identiski ar laheju, jo laheja ieguvu sābmāises tradīciju no krievijas. Kenijā dānāja vākusju ar trim kājām un mausa pletri no vērsa astes. Tās ir populāras dāvanas un pasniedz kaimiņiem. Vācijā sen atpūst tika izvērtas ozola sīles pie bērnulāi veselīgam. Mūsdienās to vairs nedara, bet gan dānāja veiktāves piederumam ar zīda attēliem. lahejā ir citāda, sābmāise vāzīnē labdāft. len, bet lahejā ozolsīles sargā, tas tomēr ir nedaudz laheji.

(Skolēns M.21.8)

Secinājums: Francijā sāļmaizī nein ar "dāperitif",
 Indijā ar veģetāriem raltēm, Amerikāni cep cepumus,
 Japānā jaundē savnieki dāvēna dāvēnos uāimurēm, Vācijā
 veģetāris piederumus ar ozolaudes affelēm. Sāļmaizī
 pasaulē neintu loti dāvēdi un ir ~~sāļ~~ ^{ita} dāvēs tradīcijās,
 bet tomēr to nein veid un veid pasaulē. Tāpatu interesanti,
 ja leitu tikai sāļmaizē, tomēr ir labi, ka mēs savam
 dāvēdi.

(Skolēns M.21.8)

Tēze:
 Latvijā atbilstība no francijas tradīcijām, ka
 mēs pagēmam kā cērestu vainu fāt un maizī vai
 sāļmaizī, bet francija nem maizī un citus vaikus, manuprāt
 mūsu valstī tas ir pilnīgi savādā un, manuprāt, abām
 valstīm tā tradīcija ir ļoti svarīga.

Arguments:
 Vairākām valstīm ir savas tradīcijas un katrai valstij
 tā ir svarīga. Piemēram, tai pašai francijai un, ir es maizīti,
 jēle kurdi ar sieru un sāļtas desnas. Un, manuprāt, tas
 ir ļoti interesanti, jo tad arī ir garšīga un koda ar maizī.
 Un ja nekad šis un desas un citas ir ļoti populāri ēdieni
 francijā. Mums latvijai ir tāda tradīcija, ka mēs nesam
 vai gaidam ar sāļmaizī. Mums latviešiem sāļmaizē ir
 ļoti svarīga. Jo maizē ir īpaša, ka to nevar uenārsi
 izaudzēt, to vajag pašam tautit un tas nav uieglī. Un sāls,
 tā ir ļoti svarīga garšnīda ar kuru nevar iztikt. Un abas
 lietas kopā ir ļoti tāda "spēģa", svarīga, un īpaša.
 Tāpēc mums latviešiem tas ir svarīgi.

(Skolēns M.21.10)

25.pielikums. Skolēnu radošās rakstīšanas darbi

Kaķis ar sālsmaizi
sagaida.

Kādos senos laikos bijusi
saimniece un kaķis. Kaimiņos
ieritēja jauni kaimiņi.
Saimniece ar ptieku sagaida.
Viņa sniedz sālsmaizi. Kaķis
lūkojas un pamana, kā saimniece
dod kaimiņiem sālsmaizi.
Kaķis uzlec uz palodzes,
lēnītēm lien pie kaimiņiem.
Kaķis bijis melns, tāpēc
varēja labi paslēpties. Viņš
līda zem galda un pēc
brīža uzlec kaimiņa krēslā.
Ar zobiem nokoda un aizneso
atpakaļ mājās. Visu viņš
nenokoda, pat ja gribējās.
Kaķis noslēpa klētī un

(Skolēns M.21.14)

idija, kad parādīsies kāds
aimiņš. Lai pārliedzinātos
viņš jautāja katram garām
ejošajam "vai viņi ir kāda
kaimiņi. Lielākoties visi
sacīja nē. Bet tomēr kāds
suns teicis - jā.

Kaķis nesis zobos sunim
sāls maizi:

"Vai, tas man?"

"Jā, jā! Cieņāties!" - kaķis atteic.

Suns ar kaķi mēlojās un
pie viņiem pienāk jaunā

kaķa kaimiņa zaķis:

"Jūs ko, ēdat mana saimnieka
mīlsta?"

"Šo pagatavoja mana
saimniece, vai tu ēst!" - kaķis
teicis.

Zaķis sāka saukt saimnieku
un tas rakējis slota, un
šāvis kaķim. Suns aizbēga.

(Skolēns M.21.14)

Zaķis ar ķepiņām savāc
sālsmaizi un, nevis devis
saimniekam, bet gan
noslēpis savā būdiņā.
Saimnieks nesis kaķi un
izskaidroja visu. Saimniece
iesita suku, kamēr zaķis
mielojās ar gabalu sālsmaizi.
Suns piebēdējās un
nelikās ne ziņas kaķim.
Viņam kļuva sārts dibens
un nespēja sēdēt. Kaķis
vairs nekad nezaga garšo
sālsmaizi.

(Skolēns M.21.14)

Pasaku beigas

Andris ar sāli un maizi, un 100 kilometrus stundā, piekļuēja pie Toms jaunās mājas un rāsa čunāt.

Andris: Čau, Tom!

Tom: Nu čau! Ko gribi?

Andris: Anuicu tevi jaunajā mājā, nekun sāls un maizi.

Tom: Paldies, paldies Andris!

Andris: Andris palika kumīgi un kumīgi sunāja: Nav,, , par ko.

Tom: Ei nu, kāpēc tu depresjo?

Andris: Tas nekas.

Tom: Kāpēc tu esi tik bēdīgs? Kas notika?

Andris: Nekas

Tom: Skatīs uz sāli un jautāja: Kur šo dabūji?

Andris: Es slinkoju un paņēmu savu sāli.

Tom: Dussmīgi: Kāpēc? Sāls ir laba labklājība, tu nevari dot savu labklā

Andris: H, nu nem!

Tom: Labi.

(Skolēns Z.21.5)

Mi nako neraka ilgū laiku, kad

Joms: Baga, kāpēc esi oīl kumjā, ja īi acis nav laba lalenlāzība, bet mana

Andris: Atkal normāls! Es tak nesinu!

Joms: Ei, tu normāls atkal!

Andris: Mā jā!

Andris: Man tagad jāiet, atā!

Joms: Atā

Andris aizskrien un Joms aizstāina durvis aiz sevis

(Skolēns Z.21.5)

Slāza meitene

Zilā šallē

Reiz mazā meža, dzīvoja maza meitene ar mammu. Dzimšanas dienā māte viņai ~~uzdā~~ uzdāvināja zilu karalisko šalli. ~~Kādu dienu~~ Viņas tās patīk un valkā to visur, kur iet, tāpēc visi viņu sauc par mazo meitene ar zilo šalli. Kādu dienu, vienas māte vecmāmiņa bija slima, tāpēc viņas māte pagatavoja zupu un teica viņai, lai viņa to adnes uz mājām, un viņas māte nevarēja ~~iet~~ ierasties, jo viņa bija aizņemta, meitene piekrita, viņas māte viņai teica, ka, ja mazliet tālāk tur bus ir divi ceļi un sakas viņai, lai brauc pa dubļu ceļu, jo uz šī skaušta ceļā ir vilks, viņa pamāja. Pēc kāda laika

(Skolēns M.23.1.)

meitene aizgāja līdz galam uz otru
pusi un satika divus ceļus kā narvona
teica, jo baidījās no mātes, viņa izvēlējās
braukt pa dubļaino ceļu, pārsteigta redzot
dubļaino, paku tauriņu vietā viņa gāja
un plūca ziedus vecmāmiņai. Pēc tam,
kad bija grūti tikt pie viņas mājām, mazā
meitene piezvanīja, nedaudz pagaidīja, durvis
durvis atvēra nevis vecmāmiņas, bet gan
vilks, tas bija garš un izskatījās ļoti
nikas, it īpaši rokā tas bija turēt rokās
kūkas šķīvi, ~~Maizi~~ Maize un sēli, Mazā
meitene bija neizpratnē, tad vilks teica:
"Lai arī lūdzam mavis mājās, jūs
varat baudīt maizi un sēli." Mazā meiten
e to pacēla un apēda, tad vilks acināja
viņu mājās. Uz gultas gulēja cilvēks,
tā bija meitenes vecmāmiņa. Vecmāmiņa,
kas sēdēja gultā, teica vilkam: "Teu nav"

(Skolēns M.23.1.)

...dod maize un sāls, viņa ir mana
mazmeita, viņa ir bijusi manā mājā
daudzas reizes." ~~Mazāmeitene to pacēla~~
~~un apēda, tad vilks acināja viņu mājā~~
~~izgūt pamāji. Tad mazā meitene panēm~~
zupu, lai pabarotu vecmāmiņu. Pēc
neilgas sarunas ar viņa uzzināja, ka vilks
patiesībā ir labs cilvēks. Sākumā, kad
viņš bija jauns, vilks bija tik izte
izsalcis, ka nomira. Devās uz mazi
meitenītes vecmāmiņu ēst, vecmāmiņa bet
viņa nebaidījās no vilka bet pamazām
vilks maizi un sāli vilkam, tad pamazām
vilks pārstāja ēst gaļu vieta, veģe
tārieti tāpēc vilks ir ļoti maigs un
pilnīgi nekaitīgs. Vilks pat iemācījās
gatavot un ~~tas~~ tīrīt no vecmāmiņas,
un maltītes parasti gatavo viņš.

(Skolēns M.23.1.)

26.pielikums. Konstatējošā darba rezultāti

26.1 pielikums. Konstatējošā darba rezultātu pārskats

Kritēriji E-klases sistēmā

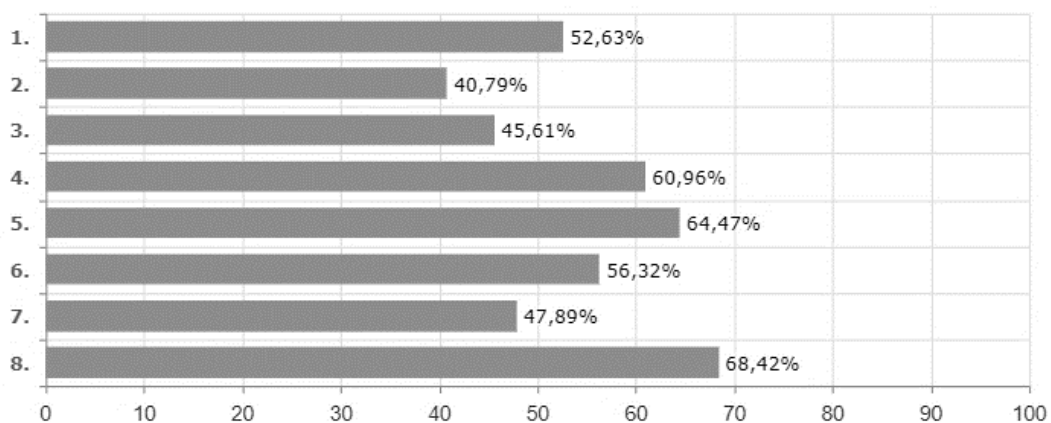
Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Ierakstīt definīcijai atbilstošo terminu.	6
2.	Savienot dotos vārdu pārus ar atbilstošo terminu/iedalījuma nosaukumu.	12
3.	Rakstīt 2. uzdevuma vārdu pāru nozīmes skaidrojumu.	6
4.	Rakstīt ar maizes, sāls un sālsmaizes tematiku saistīto vārdu nozīmi.	12
5.	Uzrakstīt, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.	4
6.	Aprakstīt maizes un sāls ieguvi	10
7.	Lietojot vārdus no norādītajiem uzdevumiem, uzrakstīt pārspriedumu par to, kāpēc radusies sālsmaizes tradīcija	20
8.	Darba kultūra	2

Stundas darbā iegūto punktu pārskats E-klases sistēmā

Maks. punkti	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	Kopā	Izpilde	Vērtējums	
	6	12	6	12	4	10	20	2	72	%	Darbā	Žurnālā
punkti ▼	6	8	6	9	3	10	20	1	63	87,5%	9	
punkti ▼	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2,78%	1	
punkti ▼	4	5	6	10	3	10	20	1	59	81,94%	8	
punkti ▼	2	6	0	6	4	5	0	1	24	33,33%	3	
punkti ▼	6	11	5	12	4	10	18	2	68	94,44%	10	
punkti ▼	6	10	6	11	4	10	20	2	69	95,83%	10	
punkti ▼	5	10	0	5	4	5	13	1	43	59,72%	6	
punkti ▼	4	3	4	8	3	4	7	1	34	47,22%	4	
punkti ▼	2	2	5	11	1	9	14	2	46	63,89%	6	
punkti ▼	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2,78%	1	
punkti ▼	1	1	4	10	0	6	7	2	31	43,06%	4	
punkti ▼	1	2	1	7	2	3	4	1	21	29,17%	2	
punkti ▼	6	12	6	10	4	7	15	1	61	84,72%	9	
punkti ▼	4	2	3	9	4	5	8	2	37	51,39%	5	
punkti ▼	3	2	2	7	2	4	5	0	25	34,72%	3	
punkti ▼	2	4	0	7	3	3	7	0	26	36,11%	3	
punkti ▼	4	10	0	5	4	9	16	2	50	69,44%	6	
punkti ▼	2	4	3	9	2	5	5	2	32	44,44%	4	
punkti ▼	2	1	1	3	2	2	3	1	15	20,83%	2	
Vidēji	3,16	4,89	2,74	7,32	2,58	5,63	9,58	1,37	37,26	51,75%	5	
Uzdevuma izpilde %	52,63%	40,79%	45,61%	60,96%	64,47%	56,32%	47,89%	68,42%				

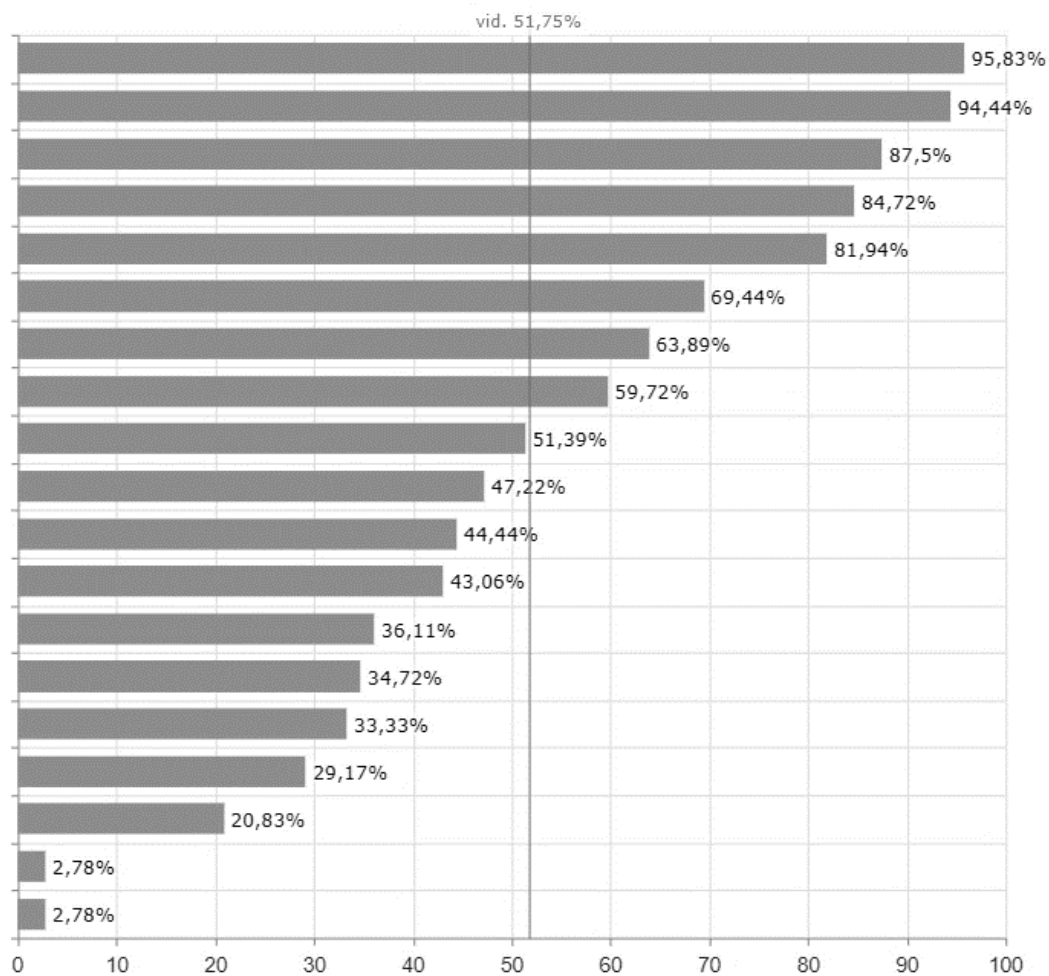
Stundas darba uzdevumu izpildes rezultātu pārskats E-klases sistēmā

Uzdevumu izpilde

Skolēnu rezultātu stundas darbā pārskats E-klases sistēmā

Darba apguve

26.2 pielikums. Skolēnu iesniegtās atbildes

Leksikoloģijas jautājumu uzdevumi. Skolēnu sniegums

**Latviešu valoda 5. klasei
KONSTATĒJOŠAIS DARBS**

HOMONĪMI, HOMOGRĀFI, HOMOFOŅI, HOMOFORMAS, SINONĪMI, ANTONĪMI

B VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasī uzdevumu nosacījumus.

1. Uzraksti uz līnijām vārdu (vārdus), kas atbilst rakstītajam formulējumam (skatīt uzdevuma nosaukumu) (6 punkti) / 6

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFOŅS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- + *Homofonija – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- + *Homogrāfs – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- + *Antonīms – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- + *Homonīms – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- + *Sinonīms – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.
- + *Homofons – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.

2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai (12 punkti) / 8

+ loks – logs	HOMONĪMI	laimīgs – skumjš	+
- lapot – lapot	SINONĪMI	zvēru – zvēru	-
+ māja – ēka	HOMOFORMAS	skaists – daiļš	+
+ salds – salts	ANTONĪMI	klusss – skaļš	+
+ pasaku – pasaku	HOMOFOŅI	rota – rota	-
- zāle – zāle	HOMOGRĀFI	koks – koks	+

3. Izvēlies jebkurus citus sešus vārdu pārus, kas nav minēti otrajā uzdevumā, uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu (6 punkti) / 6

- * 19. lūku – Darbība – zīkst. Piemēram – Es 19. lūku reizi / 19. lūku – Dzinamais rullis.
- * Puicīgais – Emocija – prieks. Piemēram, cilvēks kas izjūt prieku. / Bēdīgais – Emocija – bēdas. Piemēram, cilvēks kas izjūt bēdas.
- * Guards – Jūtīgā gards cilvēks. / Dumjš – Ne pārā gards cilvēks.
- * Plāns – Plāns ir piemēram, plāns par nūku, tā ir plāns. / Plāns – Plāns, kas ir sagatavots kā darbs.
- * Augsts – Augsts – reiss. Piemēram, augsta temperatūra. / Augsts – Augsts – garš. Piemēram, Augsts bērns.
- * Augsts – Bērs, augsta temperatūra. / Karsts – Silts, karsta temperatūra.

(Skolēns M.21.8)

Latviešu valoda 5. klasei
KONSTATĒJOŠAIS DARBS
HOMONĪMI, HOMOGRĀFI, HOMOFOŅI, HOMOFORMAS, SINONĪMI, ANTONĪMI

A VARIANTS

Lūdzu, rūpīgi izlasi uzdevumu nosacījumus.

1. Uzraksti uz līnijām vārdus *(nomināts)*, kas atbilst rakstītajam formulējumam *(definīcijas)* (6 punkti) /6

HOMONĪMS, HOMOGRĀFS, HOMOFOŅS, HOMOFORMA, SINONĪMS, ANTONĪMS

- + * Homonīms – vārdi ar vienādu skanējumu un vienādu rakstījumu, bet ar dažādām, savstarpēji nesaistītām nozīmēm.
- + * Homofona – vienādi izrunājami, bet dažādi rakstāmi vārdi vai vārdu formas.
- + * Antonīms – vārds, kas pretstatīts citam vārdam pēc kāda nozīmes komponenta.
- + * Homogrāfs – vārdi, ko vienādi raksta, bet izrunā dažādi.
- + * Homofona – divu vai vairāku vārdu formas, ko izrunā un raksta vienādi.
- + * Sinonīms – viens no diviem vai vairākiem vārdiem, kam ir vienādas vai tuvas nozīmes.

2. Savieno vārdus pārus atbilstoši piederībai. (12 punkti) /11

+ labs – slikts	HOMONĪMI	vilku – vilku	+
+ auksts – auksts	SINONĪMI	teikt – sacīt	-
+ ceļu – ceļu	HOMOFORMAS	skumjš – drūms	-
+ balts – melns	ANTONĪMI	rads – rats	+
- loks – loks	HOMOFOŅI	mikla – mīkla	+
+ spāre – spāre	HOMOGRĀFI	mērs – mērs	+

3. Izvēlies jebkurus citus sešus vārdu pārus, kas nav minēti otrajā uzdevumā, uz līnijas raksti vārdu nozīmes skaidrojumu. (6 punkti)

- * malka – nogriezts koks, ugunskurim domāti.
- malka – rupjs akmens.
- * māģa – ēka, kur dzīvo.
- Maģa – sievietes vārds.
- * mulds – vārs, kurš neprot loģiski domāt.
- gudrs – vārs, kurš prot loģiskas lietas izdomāt.
- * ābols – sulīgs auglis, kas aug no ābolis.
- ābolis – apvēršotam ābolis.
- * akmens – ciets materiāls, kur var atņemt oļus zemes.
- akmens – stāvējošs akmens, kurā var atņemt oļus zemes.
- * vaņģis – Seva darbinājamais vaņģis, kur ir spīķis izdomāt kaut ko.
- vaņģis – krāsotais vaņģis, ķīmiskais elements.

(Skolēns Z.21.15)

Temata saturs uzdevumi. Skolēnu atbildes

https://doi.org/10.1007/978-3-319-99043-5_11

4. Raksti vārdu skaidrojums.

(12 punkti)

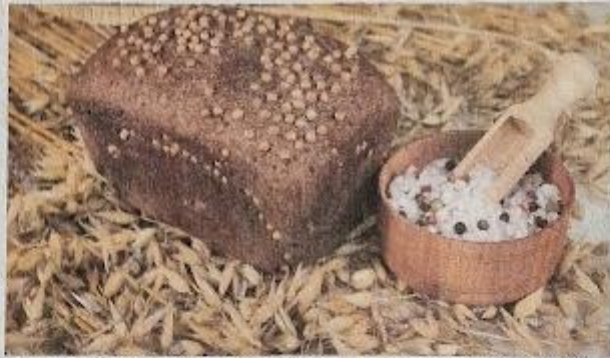
Vārds	Vārda skaidrojums
ABRA	maize (arī mīca, sviests)
ABRKĀSIS	maize, kurai izņemta tā saucamā mīklas āda
ART	maizīte vai ardiņš
CEPĒJA	glāze, kurā cep
CEPĻSLOTA	
CIEMA KUKULIS	maize, ko gatavo ar kuru vai cieti
CIEMĪNS	maize, kas gatavota ar cieti (cilvēkiem, kas nevar ēst mīklu)
CIENASTS	maize ar kuru cieti
DĀVINĀT	maize, kas gatavota ar medu un citiem piedeviem
DONA	maize, kas
DZIRNAKMENS	
DZIRNAVAS	maize, kas gatavota ar kuru, molmiltiem
DZIRNAVNIĒKS	maize, kas gatavota ar kuru, molmiltiem
ECĒT	maizot
IEJAVS	
IERAUGS	maize no kuru miltiem
KARĀŠA	
KLAIPS	maize
KLĒTS	maize, kas gatavota ar kuru
KRUKĪS	maize, kas gatavota ar kuru
LABKLĀJBA	maize, kas gatavota ar kuru
LIZE	maize, kas gatavota ar kuru
MALTUVE	maize, kas gatavota ar kuru
MAIZNĪCA	maize, kas gatavota ar kuru
MENTE	maize, kas gatavota ar kuru
NOVELĒT	
PĀRTICĪBA	
RĪJA	maize, kas gatavota ar kuru
RĪKA	
SĀLS	maize, kas gatavota ar kuru
SĀLSMAIZE	maize, kas gatavota ar kuru
SEJEJS	maize, kas gatavota ar kuru
SĒTUVE	maize, kas gatavota ar kuru
TURĪBA	maize, kas gatavota ar kuru
VIESIS	maize, kas gatavota ar kuru
VIESMĪLĪBA	maize, kas gatavota ar kuru

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

• Bālsmaize	•
• Maize	•
• Maizīte	•
• Maizot	•

(Skolēns M.21.8)

<https://ps.felk.hawaii.edu/images/croppers/1/0750506-6064-11ef-b91e-3119a209b0c6.jpg?w=900&h=621>

4. Raksti vārdu skaidrojumus.

(12 punkti)

Vārds	Vārda skaidrojums
ABRA	Miksu liela mēda.
ABRKASIS	Ingurmeis, kurā ir krogas pilnīgi mīksti.
ART	Īsā zeme, lai ar mēdli labību.
CEPEJA	Sveets, kura cepa maizītiņi.
CEPLSLOTA	Speciāla koka apvalks mēdai.
CIEMA KUKULIS	Kukule, kurā dabūta cilvēkiem.
CIEMIŅŠ	Kaņķis, kas drūps, kurā ir piecīta daudz gaļas kaimiņa.
CIENASTS	Ēdiena, ar kuru dala.
DĀVINĀT	Ēdot kādām, kaut kādu lietu, par kaut ko labu.
DONA	Maisis galviņā.
DZIRNAKMENS	Āmurs, kurā liek, ēdot, lai iegūtu miltus.
DZIRNAVAS	Ēka, kur ceļot miltus.
DZIRNAVNIKS	Cilvēks, kurš gūda dzirnavas.
ECET	
IEJAVS	
IERAUGS	Ēda baktērija, kas palīdz mēdai dabūt.
KARAŠA	Jā mēdai, mēdai, miltiem izveidots maizē.
KLAIPS	Ēdas maisis kukulī.
KLETS	Ēka, kur gatavoja maizi.
KRUĶIS	
LABKLĀJĪBA	Ēda gāma un dāvē.
LIZE	Ēpa, kur var ēst maizi.
MALTUVE	Ēka, kur var ēst maizi, ja dzirnavas nav tuvu.
MAIZNĪCA	Ēka, kur gatavo maizi.
MENTE	
NOVĒLET	Ēkā nāvēdēt, bet labas lietas domāt.
PĀRTICĪBA	Ēgāts ar pārtiku un miltu.
RĪJA	
RIKA	Maisis galviņā.
SĀLS	Ēpa, kurā ir liela, kurā ir bagāta ar nātriju.
SĀLSMAIZE	Ēpa un maizē.
SĒJIS	Ēpa, kurā ir zīdājs un zemi, lai labību uzturētu.
SĒTUVE	Ēpa, kur zīdājs tiek ēdai.
TURĪBA	Ēpa, kurā ir.
VIŠIS	Ēpa, kurā ir atrācis paliet dažas dienas.
VIŠMĪLĪBA	Ēpa ar miltiem.

5. Lūdzu, uzraksti, kur iespējams atrast vārdu skaidrojumu.

(4 punkti)

• Ēpa	• Vecāki
• Ē-pupa	• Skolotājs
• Ēkšņiņi	• Ēkonika
• Ēdas vārdnīca	• Ēdas cilvēki

(Skolēns Z.21.15)

6. Uzraksti, kāds ir maizes un sāls ieguves process. No grauda līdz maizei, no ieguves vietas līdz sāls graudam. (10 punkti)

Sāksim vispirms ar maizi. Tād kaut kādā veidā, mums, ar visu planā, cilvēki parēm daudz kviešus un izņem arā graudus. Ar nelielām reklām, visu tāglēm ar lielu akmeni, ļoti ilgi un ļoti ātri un ātri. Tāc bezsērāns, viņi iegūst miltus. Es gūsimu mīklas recepti, bet viņi vienreizēst lēx viņu uz miltiem, arī raugus un gaidi, kad varam turpināt ar mīklu. Mīkla ar augu viņi blīki pārpilējas ar mīklu un bāst iekšā mīklu cep- esimāgnī. Tāc kāda laicina, izņem arā maizi un milt lojas. Tāc tam viņi to darīs atkal un atkal. Tāgad par rāli. In ļoti mas teikt par rāli, divas vietas ugt iegūt rāli: Okeānos un zem zemes. In okeāniem vienreizēji dabu ūdens, kadala rāli no ūdens un vīgs. In zemī, viņi atrod rālsakmeni vai es nesīnu, to ar mašīnu procesi un plāck, tevch rāly.

7. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti pārsriedumu, kāpēc, Tavuprāt, ir radusies sālsmaizes tradīcija, kāda tai ir nozīme mūsdienās. (20 punkti)

Kādēļ rālsmaize?

(virsraksts)

Fa tu zini daudz latviešu tradīcijas, tad tu laicam pasīti rālsmaizes tradīciju. Tācīgā kā pūdums kopā ar sietu edamo vān vadīt tradīciju, Es tādmāju, ka tā bija maizes veids, bet es būlu paskaidroju.

Rālsmaize in ten, jena tradīcija, kur draugi vai cilvēki deva aukuli maīsu un maīsu rāly, tad rānā klāips un pūdums, jaunajiem mājas tūmniekiem, kam bāt tūz veidi ar rālsmaizi, rālmiekiem: došana, olerkoni dod, dāvini, laimīgi otram apveikt un ragaidit, liec jau iekšā jaunajā māja, lai patz viņi rānem. Mūdienā nesin, kā in tu adīcija vadān, bet vān taisit vīdabli, kā in tradīciju izcālar.

Es tācu nesīnu par rālsmaizi ļoti labi, bet es

(Skolēns Z.21.15)

varu izteikt savu viedokli. Es zinu, ka rāž un maigs
 apstākļi labvēlīgi, pārticību un citi māja. Vēl dod
 tāls un maiss, lai jaunajiem skolniekiem ir tās vajadzības.
 Es zinu, ka maiss, rīsi, milti, cukurs, cepienītiņi
 mums dod mājas labas lietas, bet man ir trīs darbi, kā
 radīt, z. Kādām čalā dāve bija rīsi māja jaunā un
 kādā dabīgā rāž un maiss, mīnam palika labāka dāve
 z. Kaut kādā dienas nolika rāž un maiss, jaunā māja un
 to galca par laimīgu māju, kas ir: vienārtis ir darba,
 lai cilvēki ticētu un tādām lietām.

Mūsdienās, cilvēki rāž aizmirst visas tradīcijas
 kas katrā bija. Manuprāt, galvenais paliks par pilnīgi
 citu lietu nekā tagad, bet tas paliks pēc daudziem gadiem,
 kad būs tās zinātas par tām tradīcijām beigās. Jā, vēl
 miera lietina: nedrīkst dot savu siltu citam cilvēkam, jo tu
 savu labvēlību dot citam. Tāpat jūtas un pirkot labvēlību,
 kuram piedot nevienam.

• Darba kultūra (2 punkti)

balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
punkti	1-8	9-16	17-24	25-32	33-40	41-47	48-54	55-61	62-67	68-72

Par šo pārbaudes darbu Tu ieguvi _____ punktus no 72.
 Tavs vērtējums _____

(Skolēns Z.21.15)

6. Uzraksti, kāds ir maizes un sāls ieguves process. No grauda līdz maizei, no ieguves vietas līdz sāls graudam. (10 punkti)

Sāls ieguve - Sāls ieguve notiek dažādās veidās, bet parasti tiek izmantotas divas metodes: raktuvju ieguve un at-sāļošanas metode. Raktuvju ieguves procesā citārst sāls kaslumpi izveidošana zem zemes kur sāls tiek izsīlēts ar speciāliem ūsiem. Atsāļošanas metode ir tieši sālsūdens izmantošanu kas tiek savākti dabiskas avotos, un pēc tam tiek atsāļoti, lai no tiem iegātu sāli.

Maizes ieguve - Maizes ieguve sākas ar graudu audzēšanu, kas ir lauksaimniecības process. Kad graudi ir nogatavinājušies, tie tiek novākti ar un samalanāti, lai iegūtu gatu miltus. Pēc tam milti tiek sajaukti ar citām sastāvdaļām piemēram, ūdens, cukurs, sāls, iedegs, piemē, lai izveidotu maizes mīklu. Mīkla tiek gatavota veidota un pēc tam tiek cepta, un pēc tam ir gatava.

7. Lietojot vismaz trīs vārdus no ceturtā uzdevuma un divus aizstājot ar sinonīmu, uzraksti pārspriedumu, kāpēc, Tavuprāt, ir radusies sālsmaizes tradīcija, kāda tai ir nozīme mūsdienās. (20 punkti)

~~Var radusies sālsmaizes tradīcija~~

(virsraksts)

Manuprāt, sālsmaize kā tradīcija sat-veija ievieidojās, jo sāls ir svarīga sastā-
daļa, kas tika uzskatīta par vērtīgu, dārgu
mēci. Sālsmaize tika uzskatīta par graudu
dehvatēsi. Sālsmaize arī ir saistīta ar
seniem latviešu ticējumiem.

Sālsmaize ir saistīta arī ar seniem lat-
viešu ticējumiem, kur uzskatīja, ka sāls
ir suets un tas var aizsargāt no ļauniem
garšiem.

Man šķiet, ka sālsmaizes tradīcija, kad
sālsmaizes ciomas kad iet ciemas pie
kāda un jaunu darīvakiļmāju ir ļoti,

(Skolēns M.23.1)

ka sālsmaize daudzveidīga un at-
 baida no laurajiem garšvielām. Ir arī tautas-
 dainiņas un dzejoli par to, ka sālsmaize
 ir sālsmaize ir sāļa. Es esmu daudzkārt
 pa sālsmaize ar garšvielu pievienošanu
 enerģētiskā un sālsmaizes tiek uz-
 skatīta par aizrāģojošu un laimīgu
 simbolu, kas varētu būt saistīta ar
 māju no rīsiem, ka es iepriekš minēju.

Man liekas, ka tā ir tieši sālsmaize, je-
 cū es zinu maize ir sāļa, tā ir saistīta ar
 daudzu kultūru tradīcijām. Piemēram
 Maize ir saistīta ar kristietību, tur maize
 ir sētais ēdiens. Manuprāt tā tiek uzskatīta
 par pamatpārtiku un tā arī ir svarīga
 lai uzturētu cilvēka dzīvību. Maize ir
 arī saistīta ar daudzu citu tradī-
 ciju piemēram tradicionālajām vakariņām,
 sēta maltīti. Tādēļ maize ir tik sāļa.

Cilvēki arī mēdz būt ar ēst ciemos pie
 kāda kurš nesu ievāciņus nes sālsmaizi. Es
 ceru, ka šī tradīcija turpināsies arī vēlāk.

• Darba kultūra

(2 punkti)

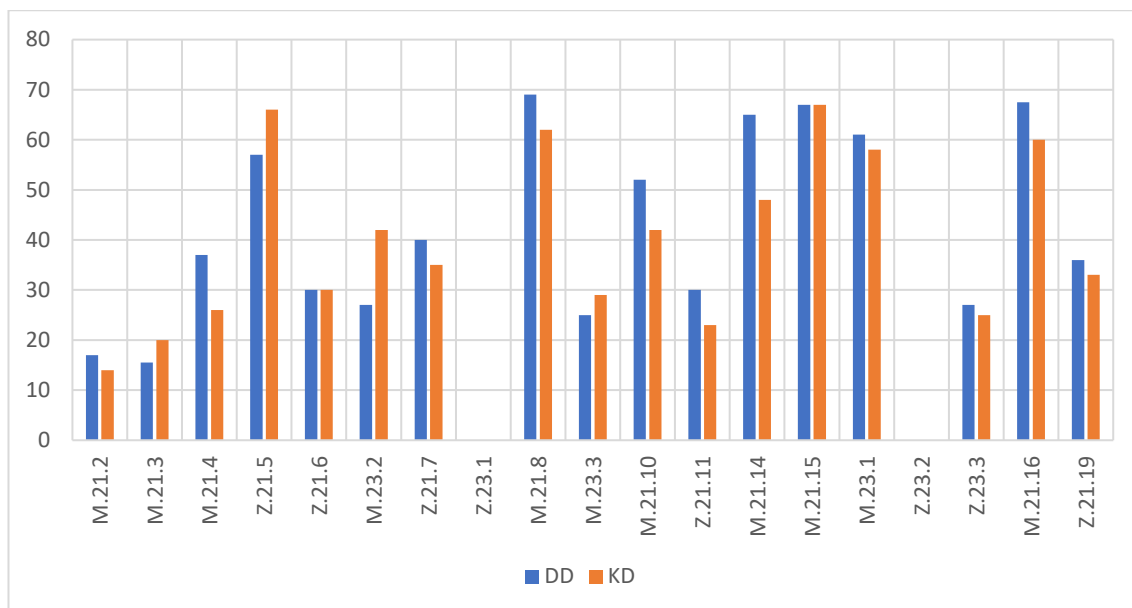
balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
punkti	1-8	9-16	17-24	25-32	33-40	41-47	48-54	55-61	62-67	68-72

Par šo pārbaudes darbu Tu ieguvi _____ punktus no 72.

Tavs vērtējums _____

(Skolēns M.23.1)

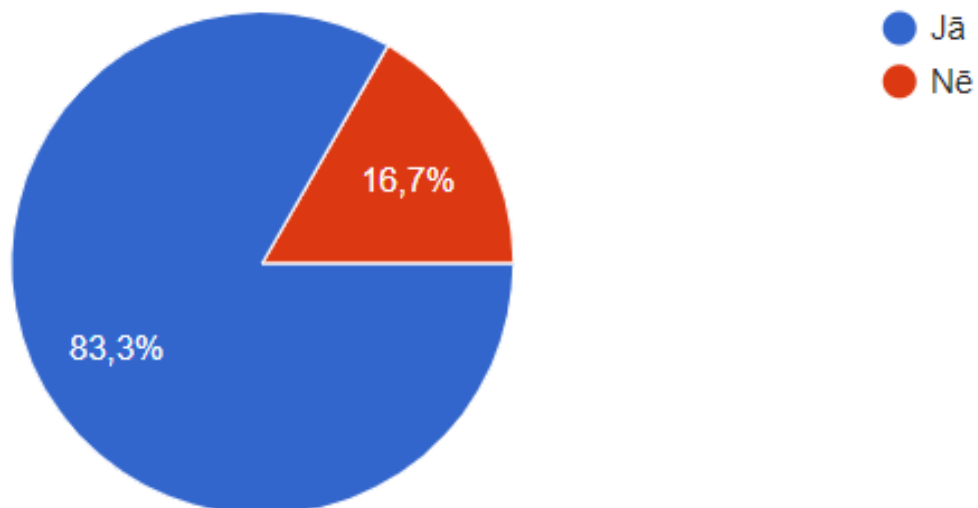
27.pielikums. Diagnosticējošā un konstatējošā darba rezultātu dinamika

28.pielikums. Skolēnu aptaujas anketas rezultāti

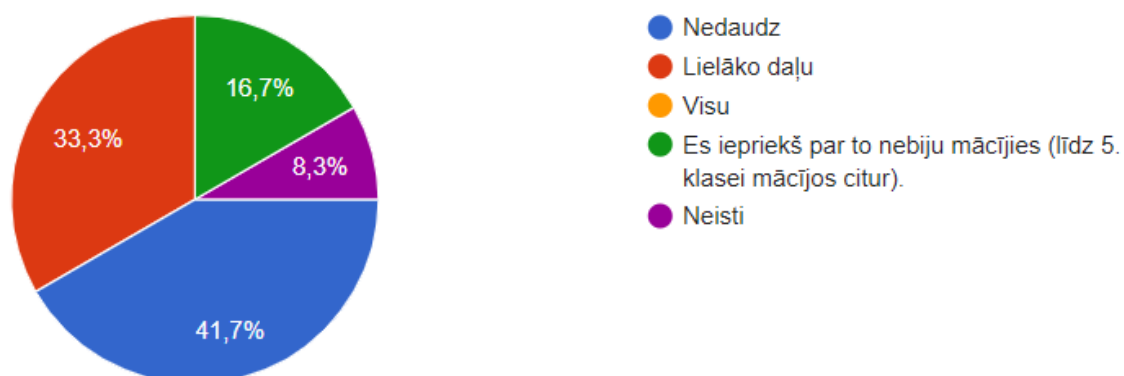
Jautājums

Vai Tev bija noderīgas stundas, kuru laikā tika atkārtots par maizes ceļu no grauda līdz saimes galdam?

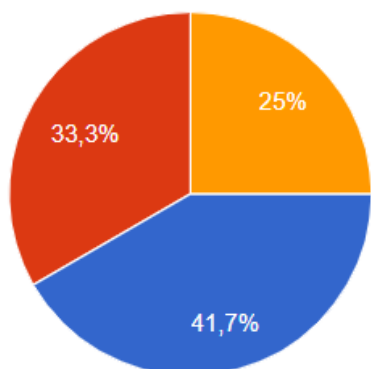
Jautājums

Cik daudz no iepriekš apgūtā par maizes tematu Tu atcerējies?

Jautājums

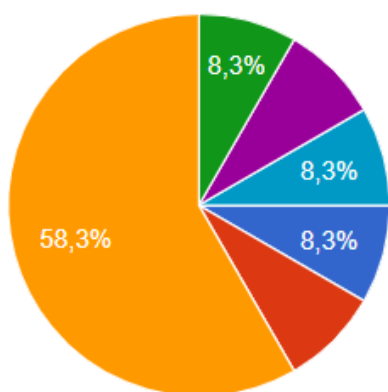
Kas bija vissvarīgākais no atkārtotā?

- Procesa izklāsts (kā tiek iegūta maize, maizes ceļš)
- Darba rīku un darītāju nosaukums
- Vārda nozīmes skaidrojuma meklēšanas iespējas

Jautājums

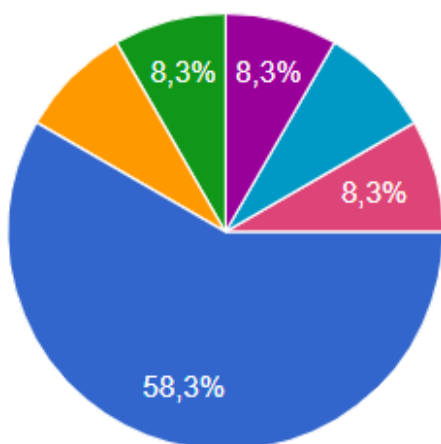
Diagnosticējošā darba saturs bija

- Sarežģīts, jo neko neatcerējos
- Sarežģīts, jo iepriekš par to nebiju mācījies
- Vienkāršs, bet daļu neatcerējos vai nezināju
- Vienkāršs, visu zināju un sapratu
- Bija viduvējs.
- Ne

Jautājums

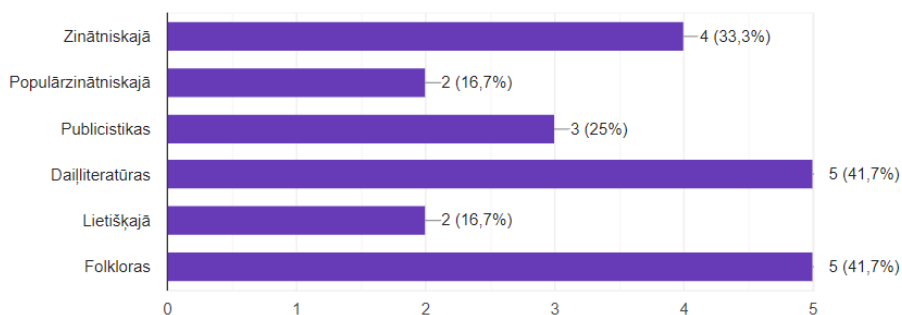
Konstatējošā darba uzdevumus izpildīt bija

- Viegli
- Grūti
- Ne grūti, ne viegli.
- Viduvēji
- Nedaudz
- Vidēji grūti
- Vidēja

Jautājums

Kura stila teksts Tu guvi lietderīgu informāciju par tematu - Sālsmaize?

Izvēles pamatojums

“Es lasīju daudz par sālsmaizi, bet manuprāt, es viss vairāk lasīju no Publicistikas saitēm” (M.21.10.)

“Manuprāt, lietderīgu informāciju ieguvu visos stila tekstos, bet visvieglāk man gāja ar folkloru. Folklorā man šķita interesantāka.” (M.21.8.)

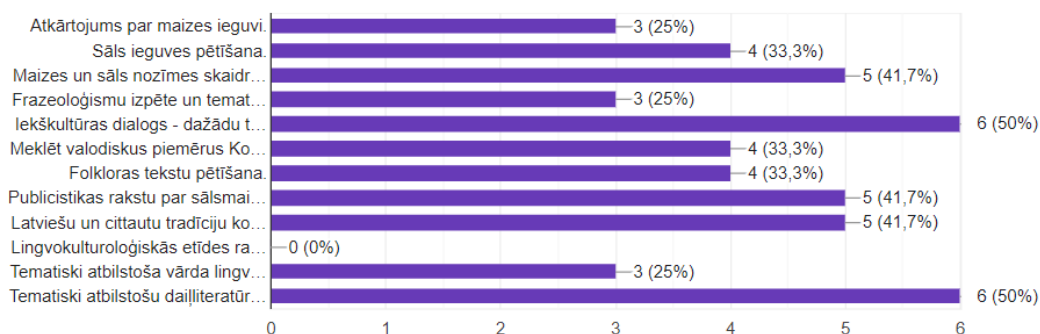
“To raksta dažreiz stāstos un pasakās.” (M.21.14.)

“Folklorā tika aprakstīta informācija par sālsmaizes tradīcijām, teicieniem.” (M.21.15.)

“Mēs lasījām daudz dažādus variantus” (M.21.16.)

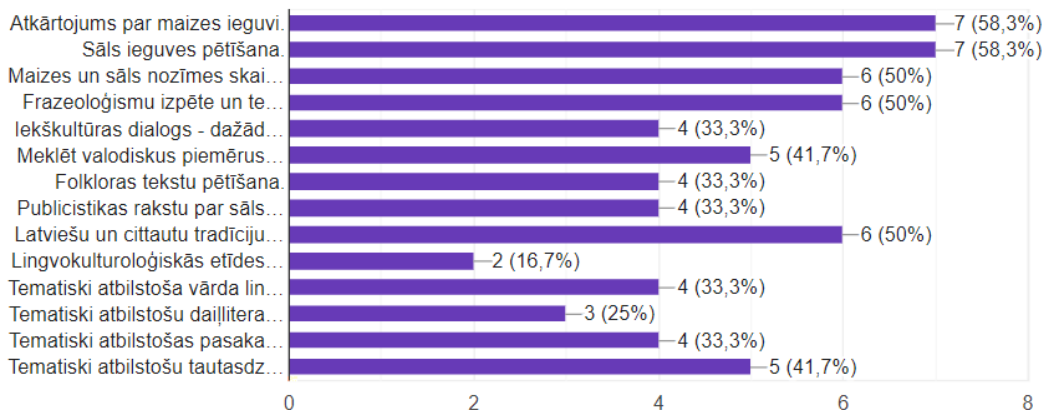
Jautājums

Kuras stundas saturs palīdzēja saprast Sālsmaizes tradīciju rašanos?

Jautājums

Kas darītā Tev šķita visinteresantākais?

Jautājums

Ko jaunu Tu uzzināji par maizi?

“No kā gatavo maizi, un kā dabūja miltus” (M.21.10.)

“Uzzināju, cik sarežģīts process notiek, lai tiktu līdz maizei no labības lauka.” (M.21.8.)

“Ka tā ir ļoti nozīmīga” (Z.21.5.)

“Kā to veidoja, ar ko veidoja un kur veidoja.” (M.21.14.)

“Es uzzināju kā to iegūst tagad un agrāk, kādas ir tās tradīcijas.” (M.21.15.)

“Es uzzināju sīkāk par to kā tiek iegūta maize, kas to taisa, kā to taisa un arī no kā to taisa.” (M.21.15.)

“Daudzu sen rīku nosaukums” (M.23.1.)

“Ka maizi taisa no graudiem” (M.21.3.)

Jautājums

Kā mainījās Tava attieksme pret maizi?

“Es tagad esmu daudz pateicīgāka, jo es zinu kā senāk cilvēki nevarēja pat atļauties maizi” (M.21.10.)

“Izturos cieņpilnāk, jo tagad saprotu, to, ka cilvēki ir ieguldījuši daudz laiku un spēku, lai mēs to varētu nopirkt veikala plauktos.” (M.21.8.)

“Mans visiecienītākais graudaugu ēdiens ir maize, jo tā ir garšīga un tā vēsture ir interesanta.” (Z.21.5.)

“Īsti nekā. Jo tā ir maize, to vajag ēst.” (M.21.14.)

“Kad es uzzināju, cik grūts darbs bija agrāk, lai tiktu pie maizes kukuļa, es sapratu, ka ir jānovērtē tas, kas tev ir, ja pat tā ir tikai maize, aiz tās bija cītīgs darbs, lai to iegūtu.” (M.21.15.)

“Šķiet tas, ka iemācījies to cienīt un, ka tā ir diezgan svarīga tautai.” (M.23.1.)

Jautājums

Ko jaunu Tu uzzināji par sāli?

“Uzzināju dažādas tradīcijas, par kurām nebiju zinājusi, kā arī uzzināju kā sāls tiek dabūts.” (M.21.8.)

“Es uzzināju to, no kurienes to ņem un kādi ir tās veidi.” (M.21.15.)

“Es uzzināju par sāli to, kā tas tiek taisīts, no kurienes tiek iegūts, kas to taisa un ar ko.” (M.23.1.)

“Tas Aug ūdenī” (Z.21.19.)

“Tradīcijas kas ar viņu ir saistītas” (M.21.16.)

Jautājums

Kā mainījās Tava attieksme pret sāli?

“Es tagad apzinos cik vērtīgs bija sāls senāk un esmu pateicīga, ka mums ir sāls mājās” (M.21.10.)

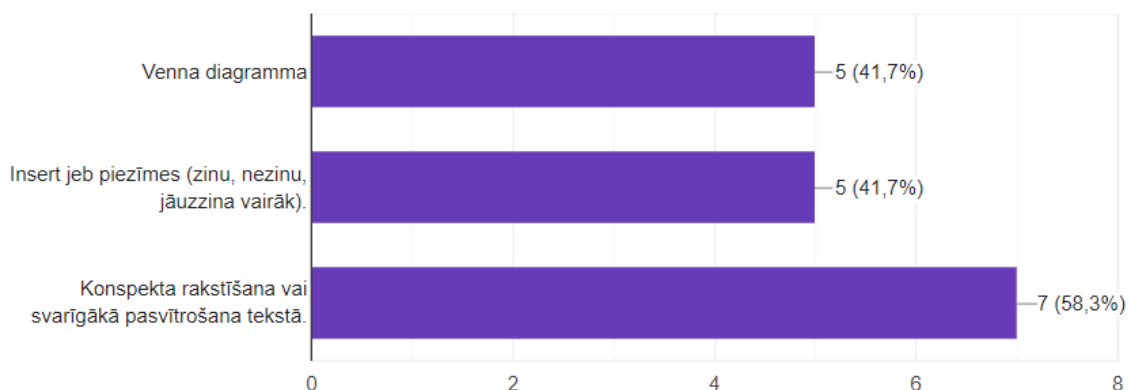
“Līdzīgi kā ar maizi, tagad zinu to, ka šis process, lai dabūtu sāli, ir sarežģīts, un cilvēki iegulda laiku un savu spēku, lai mēs to varētu nopirkt.” (M.21.8.)

“Es sapratu, ka tie ne tikai ir graudi, bet tā ir gan piedava, gan sastāvdaļa gandrīz visiem ēdieniem.” (M.21.15.)

“Īsti nezinu. Kad to izmantoju atceros tā ceļu līdz šai paciņai, to, kā tas vispār nonāca šajā paciņā, vai ja nezinu kā tas noticis, tad cenšos to iztēloties.” (M.23.1.)

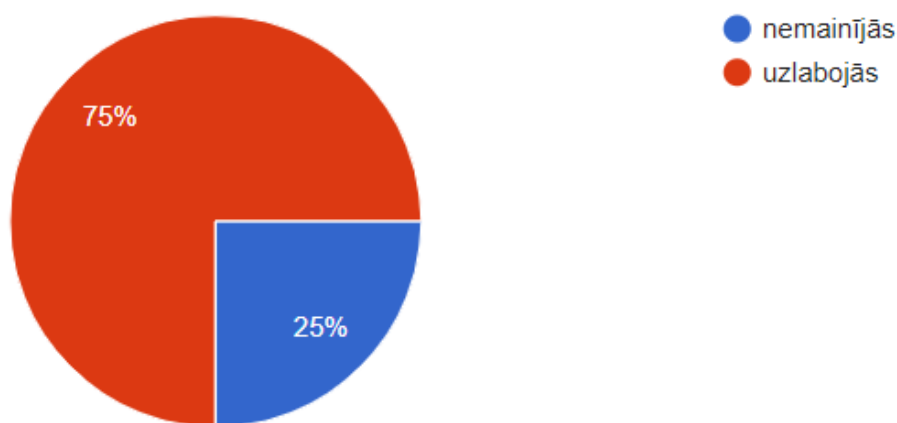
Jautājums

Kura metode, Tavuprāt, ir visērtākā, lai pētītu un analizētu pieejamo informāciju?

Jautājums

Stundu laikā Tavas prasmes analizēt doto informāciju

Jautājums

Lūdzu, pamato savu atbildi. Kāpēc uzlabojās vai palika nemainīgas.

“Jo es vairāk uzzināju par maizi un sāli, un arī atradu vairākas vietas, kur to atrast.” (M.21.14.)

“Jo tad kad es analizēju informāciju es daudz jaunas lietas iemācījos.” (M.21.10.)

“Uzlabojās, jo ar laiku pieradu analizēt informāciju, un atradu veidus kā man ir ērtāk un vieglāk, lai es pati varētu saprast.” (M.21.8.)

“Jo es tagad viegli varu atrast informāciju par jebko. Tie darbi par sālsmaizi bija labs treniņš.” (Z.21.5.)

“Es uzzināju kā saprast, kura informācijas daļa ir svarīgāka no visas dotās informācijas un kā to vieglāk atcerēties.” (M.21.15.)

“Man šķiet ērtāk pētīt informāciju, kad es apkopuju savas domas venna dieagrammā, tas liek man aizdomāties par kopīgo un atšķirīgo. Man arī bija patīkami rakstīt konspektus par šo tēmu(vai kādu citu), jo tur es izteicu savas domas, ko atceros, bija vieglāk arī turpmāk atcerēties apkopoto informāciju.” (M.23.1.)

“Es saprotu vairāk par šo” (M.23.2.)

Jautājums

Lūdzu, uzraksti, kā Tu vērtē Sālsmaizes stundu saturu. Pamato savu viedokli.

“7/10, dažos brīžos bija viegli, dažos grūti. Mēs šo malām ilgi, bet bija samērā interesanti, jo mēs par to nekad neuzzinātu(citās stundās).” (M.21.14.)

“Man likās ļoti interesanti, jo es daudz iemācījos par senticībām un kā taisa maizi, kādus rīkus lieto lai taisa miltus.” (M.21.10.)

“Bija interesanti pētīt, jo tas bija kaut kas jauns, ko vispār nezināju iepriekš. Man patika salīdzināt latviešu sālsmaizes tradīcijas un citu tautu.” (M.21.8.)

“Man vidēji patika jo tas bija arī nedaudz garlaicīgi” (M.21.3.)

“Sators bija normāls, es neko citu nevaru pateikt. Jo man bija grūti, bet es tad sapratu, ka nebija beigās tik grūti. Vienkārši jāsaņemās.” (Z.21.5.)

“Bija interesanti un pamācoši, jo mēs daudz ko uzzinājām” (M.21.16.)

“Bija diezgan interesanti uzzināt par sālsmaizes tradīcijām, teicieniem, kā arī to kur un kā to ieguva agrāk, kad nebija transportlīdzekļi, elektrības, utt. Manuprāt, ir svarīgi saprast un zināt, cik grūts darbs bija(un ir) aiz parastas maizes, ko tu ēd.” (M.21.15.)

“Es to vērtēju labi, neatceros visu ko mēs darījām un kā, jo es nebiju vēl šajā skolā un klasē, kad mana klase sāka mācīties par šo, vēlāk, kad es pievienojos man patika. Man patika skokotājas iedotās darba lapas par sālsmaizi, patika arī meklēt informāciju par svešvārdiem un to skaidrojumiem, mācīties par maizes un sāls ceļu līdz mums. Man patika arī rakstīt konspektus un venna diagrammas. Reizēm konspekti šķiet garlaicīgi, bet man tāpat patīk, jo ar tiem es apkopuju informāciju ko atceros un savas domas. Es protams arī novērtēju skokotājas ieguldīto darbu mācot mums to ilgu laiku un interesanti.” (M.23.1.)

“Es sapratu daļu no vingrinājuma” (M.23.2.)

29.pielikums. Skolēnu mācību sasniegumu 1.–4. klašu posmā latviešu valodas stundās raksturojums

Lai veiksmīgi plānotu mācību darbu, būtiski ir ne vien pārzināt skolēnu vecumposma īpatnības, bet arī mācību sasniegumu izaugsmi. Strādājot skolā ilgstoši ar vienu klasi, skolotājs ne vien novēro katras klases skolēniem raksturīgās vecumposma īpatnības, kopīgo mikroklimatu, bet arī fiksē un analizē skolēnu mācību sasniegumu dinamiku, lai pēc iespējas pilnvērtīgāk varētu strādāt. Skolotājiem ir svarīgi apzināt, kādas ir katra skolēna stiprās un vājās puses – zināšanas un prasmes. Stundu laikā nepieciešams pilnveidot un nostiprināt tās zināšanas, kas atbilst MK noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem noteiktā klašu posmā, un, uzlabot tās, kas nav pietiekamas un traucē pilnvērtīgi apgūt mācību vielu. Bakalaura darba autore ar izmēģinājumdarbībā iesaistīto klasi strādā jau kopš pirmās klases, precīzāk – kopš 2018./2019. m. g., tāpēc ir bijusi iespēja novērot un analizēt skolēnu mācību sasniegumus un izaugsmi.

Klasē ir skolēni, kuru ģimenei latviešu valoda nav dzimtā valoda vai vienīgā dzimtā valoda, t. i., viena vai abu vecāku dzimtā valoda ir krievu valoda. Vairākiem klases skolēniem jau kopš sākumizglītības posma ir diagnosticēti mācīšanās traucējumi. Seši skolēni sākumizglītības posmā apmeklēja papildu nodarbības pie skolas logopēdes, vēl trim ir psihologa atzinums par mācīšanās traucējumiem. Jaunpieņakušajiem skolēniem nav nepieciešami papildu mācību pasākumi. Cittautiešiem, kuri pievienojušies klasei, skolā tiek nodrošinātas individuālās nodarbības latviešu valodas apguvei. Attieksme pret latviešu valodas apguvi ir ļoti atšķirīga. Kā jau minēts, ukraiņu puīšiem nav intereses un motivācijas apgūt latviešu valodu, savukārt ukrainiete un vjetnamiete daudz atbildīgāk iesaistās stundu darbā, pilda patstāvīgos darbus, mājasdarbus. Ukraiņu puīšu latviešu valodas apguves procesā un rezultātos netika novērota pozitīva dinamika.

Pedagoģiskais darbs un saskarsme ar vienu no ukraiņiem liek domāt, ka skolēns, iespējams, dzimtenē ir apmeklējis kādu no speciālajām skolām vai viņam ir ārsta speciālista noteikti mācīšanās atvieglojumi – pagarināts laiks uzdevumu izpildei, atgādņu izmantošana u. c. Informācijas trūkums kavē skolēna izaugsmi, liedz pielāgot mācību materiālu konkrētā skolēna vajadzībām un mācīšanās īpatnībām, kā arī sagatavot un piedāvāt nepieciešamās atgādes.

Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 468, kas tika attiecināti uz izmēģinājumdarbībā iesaistīto klasi sākumizglītības posmā, no 1. līdz 3. klasei noteiktie sasniedzamie rezultāti tika vērtēti, izmantojot simbolus (+, /, -). Jānorāda, ka šobrīd aktuālajos MK noteikumos Nr. 747 (pieņemti:

27. 11. 2018., stājas spēkā: 01. 09. 2020.) ir noteikta cita vērtēšanas sistēma, kas kopš 2021./2022. m. g. pirmajās klasēs aizvieto iepriekš noteiktos vērtēšanas simbolus (+, /, –) ar burtiem – *S* (*sācis apgūt*), *T* (*turpina apgūt*), *A* (*apguvis*) un *P* (*padziļināti apguvis*). Pāreja no +, / un – simboliem uz burtiem *S*, *T*, *A* un *P* notika pakāpeniski trīs mācību gadu laikā. Jāpiebilst, ka, sākot no 2. klases, izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu zināšanas un prasmes latviešu valodā un matemātika tika vērtētas 10 ballu sistēmā, no 3. klases arī angļu valodā, bet no 4. klases visos mācību priekšmetos.

Katra skola nosaka iegūstamo vērtējumu procentuālo vērtību. Piemēram, lai skolēns iegūtu 4 balles, nepieciešams sasniegt 35–40% atzīmi par pārbaudes darba uzdevumu izpildi. Sākumizglītības posmā lietoto vērtējumu robežas ir plašas. Bakalaura darba autore ir izveidojusi tabulu (skat. 29.1. tabulu), kurā redzama aptuvena katra vērtējuma vērtība. Jāpiebilst, ka par neiesniegtu vai nerakstītu darbu e-žurnālā (*E-klase.lv* vai *Mykoob.lv*) tiek ievietots vērtējums *nv* jeb ‘nav vērtējuma’, kam ir informatīva nozīme, proti, e-žurnāla vidē nav iespējams redzēt rakstītos pārbaudes darbus, ja par to nav ielikts vērtējums vai atzīmēts kavējums. Ja tiek ievadīts vērtējums *nv*, skolēns tiek informēts, ka viņa prombūtnes laikā ir bijis pārbaudes darbs, tā tematu, un norāda, ka nepieciešams rast laiku doties pie konkrētā priekšmeta skolotāja, lai konsultāciju laika uzrakstītu darbu.

29.1. tabula

Vērtēšanas sistēmu salīdzinājums

<i>Balles</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Procenti</i>	1%–19%	20%–29%	30%–39%	40%–49%	50%–59%	60%–69%	70%–79%	80%–87%	88%–94%	95%–100%
(+, /, –)	–	–	–	/	/	/	/	+	+	+
<i>STAP</i>	<i>S</i>	<i>S</i>	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>P</i>	<i>P</i>
i, ni	<i>ni</i>	<i>ni</i>	<i>ni</i>	<i>i</i>	<i>i</i>	<i>i</i>	<i>i</i>	<i>i</i>	<i>i</i>	<i>i</i>

Būtiski norādīt, ka latviešu valoda un literatūra 1.–3. klašu posmā tiek apgūta viena mācību priekšmeta ietvaros, proti, literatūras apguve ir integrēta latviešu valodas mācību stundās. Izmēģinājumdarbībā iesaistītas klases skolēni pirmajā klasē latviešu valodu atbilstoši lingvodidaktikas nosacījumiem apguva trīs posmos – pirmsābces (pirmajā ceturksnī), ābces (otrajā ceturksnī) un pēcābces (otrajā jeb pavasara semestrī) (Anspoka, 2008, 190). Bakalaura darba autore uzskata, ka ir būtiska šo posmu ievērošana, pretēji izskanējušam viedoklim, ka tie vairs neatbilst mūsdienu prasībām un nenodrošina noteikto sasniedzamo rezultātu sasniegšanu. Strādājot ar konkrēto klasi, latviešu valodas apguvei sākumizglītības posmā tika izmantota

apgāda Zvaigzne ABC izdotā mācību grāmatu sērija *Zīle*. (To tuvāk skatīt apakšnodaļā 1.1.2. “Mācību līdzekļu analīze”.)

29.2. tabula

1. klasē iegūto vērtējumu pārskats

1. klase 2018./2019.

		I sem.	I sem.	I sem.	I sem.	I sem.	II sem.	II sem.	II sem.	II sem.	II sem.	II sem.
1	M.21.8.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
2	Z.23.1.											
3	M.23.2.											
4	Z.21.11.	/	/	+	+	/	/	+	/	/	+	+
5	Z.21.5.	/	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
6	M.21.15.											
7	M.21.10.	/	+	+	+	+	+	+	+	/	+	+
8	Z.21.19.	/	/	+	+	+	/	+	/	/	/	/
9	M.23.1.											
10	Z.23.2.											
11	M.21.3.	/	-	-	+	-	/	/	/	/	+	/
12	M.21.16.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
13	M.23.3.											
14	Z.21.7.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
15	M.21.4.	-	+	/	+	+	/	/	-	-	+	-
16	Z.23.3.											
17	M.21.14.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	/
18	Z.21.6.	/	/	+	+	+	+	+	+	/	+	-
19	M.21.2.											

Kā redzams 1. klasē iegūto sekmju pārskatā, izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu zināšanas un prasmes tika vērtētas, izmantojot trīs simbolus – “+”, “/”, “-”. Skaidrības labad jānorāda, ka simboli nav samērojami ar vērtēšanu ballu sistēmā, tāpēc nav pamatota iemesla tos iekļaut kopīgajā skolēnu sekmju dinamikas pārskatā, veidojot 1.–5. klasē iegūto sekmju dinamiku. Skolēniem, kuriem 1. klasē bija lielākoties augsti vērtējumi, t. i., “+”, 2.–5. klases semestra un gada vērtējumos ir 8–10 bales, kas atbilst 29.1. tabulā piedāvātajam vērtēšanas sistēmu salīdzinājumam.

1.–3. klasē skolēni apguva tobrīd aktuālajos MK noteikumos Nr. 468 un mācību paraugprogrammā paredzētos latviešu valodas gramatikas pamatus, nostiprināja prasmi lasīt ar izpratni – saprast, kāds ir teksta sižets, tēlu sistēmu, notikumu cēloņu un seku likumsakarības, prast tekstā atrast atbildes uz jautājumiem, izmantot teksta saturu informācijas ieguvei.

2.–5. klasē iegūto vērtējumu pārskats

		2. klase 2019./2020.					3. klase 2020./2021.			4. klase 2021./2022.			5. klase 2022./2023.	
		I sem. st.v.	I sem.	II sem. st.v.	II sem.	GADS	I sem.	II sem.	GADS	I sem.	II sem.	GADS	I sem.	GADS
1	M.21.8.	10	9	10	9	9	10	9	9	10	10	10	10	10
2	Z.23.1.										nv	nv	2	1
3	M.23.2.									7	9	8	9	9
4	Z.21.11.	4	4	5	5	5	7	9	8	7	7	7	7	5
5	Z.21.5.	8	7	8	8	8	9	10	10	10	10	10	9	9
6	M.21.15.	9	9	9	9	9	10	10	10	10	9	9	10	10
7	M.21.10.	6	5	5	6	6	7	8	8	7	8	8	8	8
8	Z.21.19.	3	4	5	6	5	8	7	7	7	6	7	5	4
9	M.23.1.												7	6
10	Z.23.2.										nv	nv	1	1
11	M.21.3.	2	3	4	4	4	5	6	6	5	4	4	6	5
12	M.21.16.	5	6	8	8	7	9	9	9	9	9	9	9	8
13	M.23.3.												4	4
14	Z.21.7.	4	4	6	6	5	6	7	7	6	6	6	5	4
15	M.21.4.	2	3	7	8	6	7	5	6	5	7	6	5	4
16	Z.23.3.												5	6
17	M.21.14.	8	6	9	9	8	9	10	10	10	9	9	9	9
18	Z.21.6.	6	4	4	5	5	6	9	8	7	5	6	2	3
19	M.21.2.	2	3	3	3	3	6	5	5	4	5	5	6	4

Aplūkojot 2.–5. klases sekmju dinamiku, iespējams secināt, ka, ņemot vērā tikai skaitliskos rādītājus, pieciem skolēniem – M.23.2, Z.21.5., M.21.10., M.21.14. un M.21.16. – vērojama sekmju izaugsme, par ko liecina vērtējuma kāpums divu ballu robežās. Sekmju svārstības konkrētajai klasei būtiski ietekmēja Covid-19 noteiktie ierobežojumi, attālinātas mācības, par kurām plašāk iespējams lasīt bakalaura darba autores diplomdarbā “3. klases skolēnu lasītintereses veicināšanas iespējas latviešu valodas stundās” (Kūla-Zīle, 2021). Bakalaura darba autore mērķtiecīgi strādājusi, lai jau no 1. klases sekmētu un veicinātu izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu valodas zināšanu un prasmju izaugsmi – prasmi lasīt ar izpratni, lasītinteresi, lai skolēni tiešā un netiešā veidā paplašinātu aktīvo un pasīvo vārdu krājumu, kas savukārt pilnveido iespējas izteikt viedokli, ar paplašinātiem teikumiem rakstiski vai mutiski atbildēt uz jautājumiem, interesi apgūt latviešu valodas gramatiku.

5. klases skolnieci – M.21.8. – ir stabili augsti vērtējumi jau kopš 1. klases, bet pieciem ir zemi vai nepietiekami vērtējumi. Jānorāda, ka skolēniem, kuriem ir zemi vai nepietiekami

vērtējumi, nav mācību motivācijas. To ietekmē ģimenes attieksme pret izglītības lomu katras personas izaugsmē. Skolnieces, kura pievienojās kolektīvam 2. klasē, vecāki sarunās ar skolas atbalsta personālu un administrāciju esot apgalvojuši, ka visiem nav nepieciešams mācīties un iegūt pamata vai vidējo izglītību.

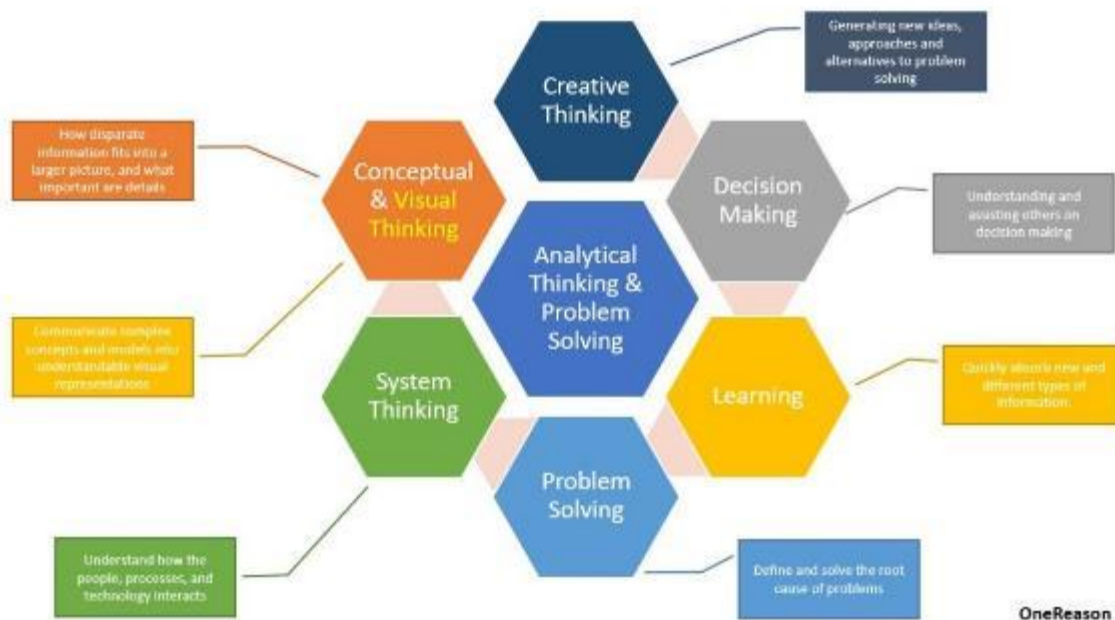
Vienlaikus sekmju dinamika tabulā redzams, ka skolēni, kuri pievienojušies klasei vēlāk, spējuši ne vien viena semestra laikā iejusties kolektīvā, bet arī uztvert bakalaura darba autores kā latviešu valodas skolotājas darba manieri, atšķirīgo pieeju un prasmi ieinteresēt mācīties latviešu valodu. Sekmju tabulā pelēkajās joslās, kas lietotas, lai norādītu, ka tajā klašu posmā skolēns mācījies citā skolā, sarkanā krāsā ir ierakstīts noslēguma vērtējums, kas iegūts iepriekšējā skolā. Informācija iegūta skolēnu personas lietā, kura tiek atsūtīta no iepriekšējās skolas, ir pieejama gan klases audzinātājiem, gan atbalsta personālam, gan, ja nepieciešams, mācību priekšmetu skolotājiem.

Izmēģinājumdarbībā iesaistīto skolēnu sekmes un attieksme pret latviešu valodu kā mācību priekšmetu vērtējama pozitīvi. Skolēniem ir sapratne par nepieciešamību apgūt dzimto (un valsts) valodu. Skolēni, kuri mācās vienā klasē jau kopš sākumskolas posma, nejautātā, kāpēc ir nepieciešams mācīties latviešu valodu, prot patstāvīgi un pastāvīgi izmantot e- dienasgrāmatā ievietotās norādes uz tīmekļvietnēm, kurās ir pieejami mācību materiāli, kā arī zina, kurās vietnēs meklēt papildu informāciju mācību uzdevumu izpildei, patstāvīgai zināšanu un prasmju pilnveidei. Ir novērojamas prasmes analizēt dotos materiālus, faktus, informācijas avotus, lai pilnvērtīgi izpildītu uzdevumu un spētu izteikt pamatotu viedokli un atziņas par apgūto, par cēloņu un seku likumsakarībām, objekta elementu kopsakarību.

30.pielikums. Analītiskā domāšana

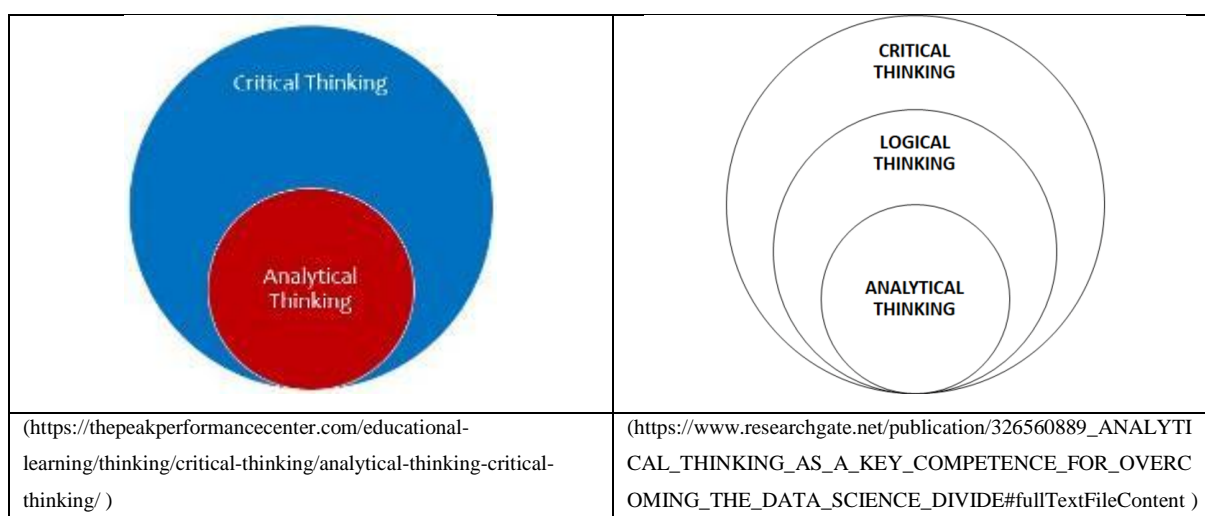
30.1 pielikums. Analītiskās domāšanas nozīme problēmjuautājumu risināšanā

Analytical Thinking and Problem Solving Skills

(<https://www.linkedin.com/pulse/analytical-thinking-problem-solving-core-competencies-ayman-anaam/>)

30.2 pielikums. Analītiskās un kritiskās domāšanas saistība

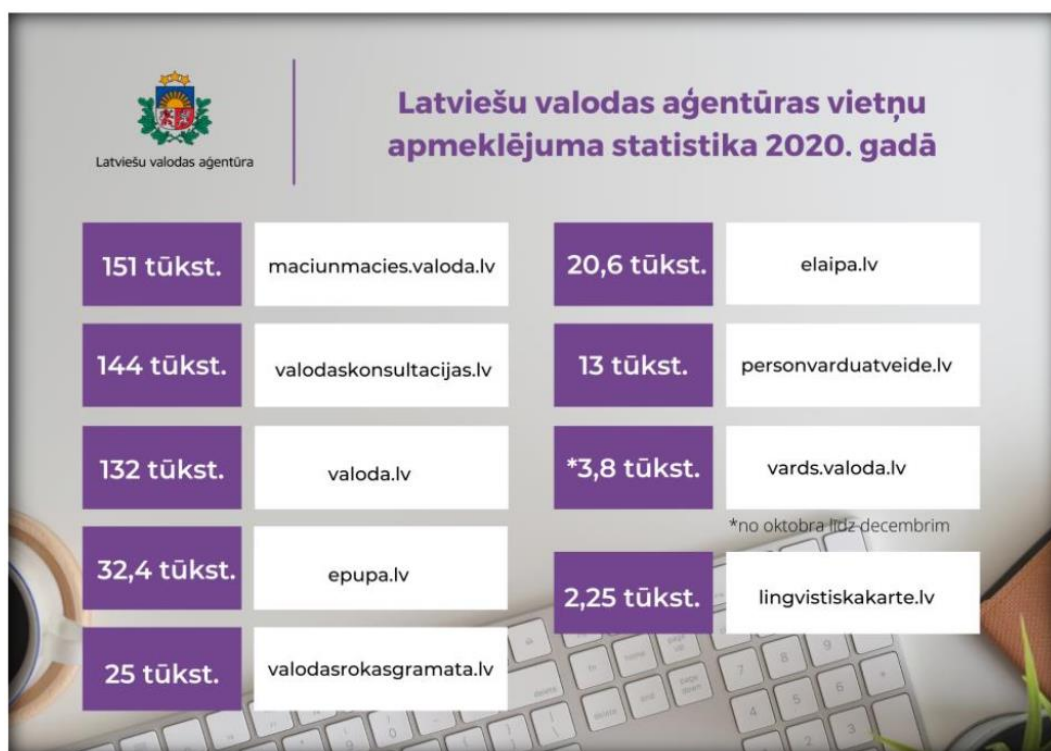
30.3 pielikums. Analītiskās un kritiskās domāšanas salīdzinājums

KRITISKĀ DOMĀŠANA	ANALĪTIKĀ DOMĀŠANA
RAKSTUROJUMS	
<p><i>“Critical thinking is the process of objectively analyzing and evaluating information, ideas, or arguments to form well-reasoned judgments or decisions. It involves examining the logical connections between different ideas, identifying strengths and weaknesses in arguments, and considering evidence to support or refute a particular claim.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i></p>	<p><i>“Analytical thinking involves breaking down complex problems or systems into smaller components and examining their relationships. It focuses on understanding the underlying structures and patterns to gain insights into how things work and how they are interconnected.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i></p>
<p>Kritiskā domāšana ir informācijas, ideju vai argumentu objektīvas analīzes un novērtēšanas process, lai izveidotu labi pamatotu spriedumus vai lēmumus. Tas ietver dažādu ideju loģisko saikņu jeb sakarību pārbaudi, argumentu stipro un vājo pušu noteikšanu un pierādījumu izskatīšanu, lai atbalstītu vai atspēkotu konkrētu apgalvojumu.</p>	<p>Analītiskā domāšana ietver sarežģītu problēmu vai sistēmu sadalīšanu mazākās vienībās un to mijiedarbības izpēti, kurā galvenā uzmanība pievērsta pamatā esošo struktūru un modeļu izpratnei, lai gūtu ieskatu par to, kā katrs elements darbojas un kā tie ir savstarpēji saistīti.</p>
Datu iegūšanas īpatnības	
<p><i>“Questioning assumptions: Critical thinkers challenge assumptions and avoid accepting information at face value. They ask probing questions to uncover hidden biases or unsupported claims.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i></p>	<p><i>“Breaking down problems: Analytical thinkers divide large, complex problems into smaller, manageable parts to better understand them.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i></p>
<p>Pieņēmumu apšaubīšana: kritiski domājoši cilvēki apstrīd pieņēmumus un izvairās pieņemt vispārīgu informāciju. Viņi uzdod precizējošus jautājumus, lai atklātu iespējamus aizspriedumus vai nepamatotus apgalvojumus.</p>	<p>Problēmu sadalīšana: analītiski domājoši cilvēki sadala lielas un sarežģītas problēmas (pieejamo informāciju) mazākās un ērti pārvaldāmās daļās, lai tās labāk izpētītu un izprastu.</p>
Datu apstrādes īpatnības	
<p><i>“Evaluating evidence: Critical thinkers assess the reliability and validity of evidence used to support a claim. They look for credible sources and consider the quality of data.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i></p>	<p><i>“Identifying patterns and trends: They look for recurring themes or trends within data or information, which can lead to deeper insights.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i></p>
<p>Pierādījumu novērtēšana: kritiski domājoši cilvēki novērtē apgalvojumu pamatošanai izmantoto pierādījumu ticamību un derīgumu. Viņi meklē uzticamus avotus un ņem vērā datu kvalitāti.</p>	<p>Modeļu un tendenču identificēšana: analītiski domājoši cilvēki meklē atkārtotas tēmas vai tendences datus vai informācijā, kas var sniegt dziļāku ieskatu.</p>

Datu salīdzināšanas īpatnības	
<i>“Identifying logical fallacies: Critical thinkers are skilled at recognizing common errors in reasoning, such as circular arguments or false causality.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i>	<i>“Making connections: Analytical thinkers seek to understand the relationships between different elements, causes, and effects.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i>
Loģisko kļūdu identificēšana: kritiski domājoši cilvēki prot atpazīt bieži sastopamas argumentācijas kļūdas, piemēram, apļveida argumentus vai viltus cēloņsakarības.	Sakarību un mijiedarbības noteikšana: analītiski domājoši cilvēki cenšas izprast saistību starp dažādiem elementiem, cēloņiem un sekām.
Datu un teorijas salīdzināšanas īpatnības	
<i>“Considering multiple perspectives: They take into account different viewpoints and are open to revising their own opinions based on new information or compelling arguments.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i>	<i>“Using data and evidence: Analytical thinking is often data-driven, relying on information and evidence to draw conclusions.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i>
Apsverot vairākas perspektīvas: viņi ņem vērā dažādus viedokļus un ir gatavi pārskatīt savus uzskatus, pamatojoties uz jaunu informāciju vai pārliecinošiem argumentiem.	Datu un pierādījumu izmantošana: analītiskā domāšana bieži ir balstīta uz datiem, paļaujoties uz informāciju un pierādījumiem, lai izdarītu secinājumus.
Datu izmantošanas īpatnības	
<i>“Drawing conclusions based on evidence: Critical thinkers arrive at conclusions that are well-founded and supported by logical reasoning and evidence.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i>	<i>“Problem-solving: Analytical thinking is particularly useful in finding solutions to challenges by understanding the root causes of issues.” (Emmanuel Jesuyon Dansu, 2023)</i>
Secinājumu iegūšana, pamatojoties uz pierādījumiem: kritiski domājoši cilvēki nonāk pie secinājumiem, kas ir labi pamatoti ar loģisku argumentāciju un pierādījumiem.	Problēmu risināšana: analītiskā domāšana ir īpaši noderīga, lai rastu risinājumus problēmām, izprotot problēmu cēloņus.

(<https://www.linkedin.com/pulse/critical-thinking-vs-analytical-emmanuel-jesuyon-dansu/>)

31.pielikums. Valodas apguves tīmekļvietņu izmantošanas statistika

(Latviešu valodas aģentūra. (2021). Latviešu valodas aģentūras. 2020. gada darbības pārskats. Rīga: LVA.)

(Latviešu valodas aģentūra. (2022). Latviešu valodas aģentūras. 2021. gada darbības pārskats. Rīga: LVA.)

Latviešu valodas aģentūras tīmekļvietņu apmeklējuma statistika 2022. gadā (pēc lapu skatījumu skaita)

457,1 tūkst.	valoda.lv	951,6 tūkst.	maciunmacies.valoda.lv
275,9 tūkst.	valodaskonsultacijas.lv	188,6 tūkst.	personvarduatveide.lv
291,3 tūkst.	epupa.valoda.lv	11,1 tūkst.	vards.valoda.lv
56,8 tūkst.	valodasrokasgramata.lv	6,6 tūkst.	lingvistiskakarte.lv
216,6 tūkst.	elaija.lv	1,9 tūkst.	diasporaforums.maciunmacies.lv

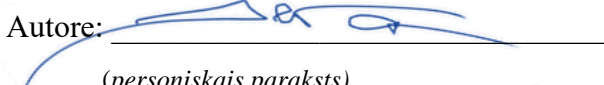
(Latviešu valodas aģentūra. (2023). Latviešu valodas aģentūras. 2022. gada darbības pārskats. Rīga: LVA.)

Dokumentārā lapa

Latvijas Universitātes
Izglītības zinātnes un psiholoģijas fakultātes
Skolotāju izglītības nodaļā

Diplomdarbs “Leksikoloģijas jautājumu apguve un analītiskās domāšanas prasmju pilnveide 5. klasē” izstrādāts Latvijas Universitātes Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Ieva Kūla-Zīle
(personiskais paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: asociētā profesore Dr. philol. Ilze Lokmane _____
(personiskais paraksts)

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā ____ . ____ . ____.

Dekānes pilnvarotā persona: metodiķe _____
(personiskais paraksts)

Darbs aizstāvēts gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____ . ____ . ____ . prot. Nr. ____

Komisijas sekretāre: _____
(personiskais paraksts)

ŠIS DOKUMENTS IR PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU